This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.

- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.

- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.

- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på `http://books.google.com/`

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL olim alumni, partim ab hoc legatis, partim emptis, a. MCMIV.

B · 1 · 9 · 5

ÆDES CHRISTI
in Academia Oxoniensi

Undersøgelse

af

Kongesagaens Fremvæxt.

Af

A. Gjessing.

37

I.

(Udgivet efter Foranstaltning af Christiania Videnskabs-Selskab.)

Christiania.

Trykt hos A. W. Brøgger.

1873.

Indhold.

Side.

Bemerkninger om Are frodes Forfattervirksomhed 1
Heimskringlas Prolog 8
Ynglingasaga 13
Halfdan svartes og Harald Haarfagres Saga 33

Bemerkninger.

Henvisningerne gjælde Kristianiaudgaverne, hvor saadanne foreligge, og Pag., hvor ikke Cap. udtrykkeligt tilføies.

Ágr. ɔ: Ágrip („Brudstykke af en gammel norsk Kongesaga" i Samlinger til N. F.'s Sprog & Hist. II, 2. Kristiania 1834).
Fsk. - Fagrskinna Krist.udg.
Hkr. - Heimskringla do.
OT. - Odd. Munk's Ol. Tryggves. s. Kristianiaudg. 1863.
OH. - Olaf d. helliges Saga (histor.). Kristiania 1853.
Flat. - Flatøbogen. Kristianiaudg.
Landn. - Landnáma Islendinga sögur I.
Egs. - Egils saga. Reykjavik 1856.
Fm.S. - Fornmanna sögur.
Fa.S. - Fornaldar sögur.
SE. - Edda Snorra Sturlusonar. Kjbh.udg.
Vatnsd.- Fornsögur v. G. Vigfusson og Th. Möbius. Leipz. 1860.

Tegnet = betegner ordlydende Textoverensstemmelse.
- ǂ - i Ordlag noget afvigende Lighed.
- =ǂ= - Rækkefølgen af de forskjellige Slags Overensstemmelser.

Bemerkninger om Are frodes Forfattervirksomhed.

Konr. Maurer har i „Germania“, 15 Jahrg. 3 H., 1870, indført en Specialafhandling: „Über Ari Thorgilssohn und sein Isländerbuch“, i hvilken Ares Forfattervirksomhed udførligt omhandles. Idet jeg forøvrigt henviser til dette Arbeide af den i Sagaliteraturen saa særdeles kyndige Forfatter, anser jeg det dog ikke overflødigt her med Tanken nærmest rettet paa Spørgsmaalet om Kongesagaens Fremvæxt at fremsætte i Korthed, hvad jeg synes med Rimelighed kan sluttes om Ares Betydning for Kongesagaen af de Steder, hvor han paaberaabes i Sagaerne, og af hans egen Islendingebog, da Maurers Undersøgelse dels gaar udførligt i andre Retninger, dels fører til en noget anden Opfatning end den, jeg i de følgende Notitser var kommen til, før jeg blev bekjendt med Maurers Arbeide.

Are frodes Betydning for Sagaskrivningen omhandles udførligst i Prologen til Heimskringla (og den større Olaf d. hell. Saga), og der dvæles da først ved hans *Íslendingabók*, hvad man med al Rimelighed tør slutte af Sammenligning mellem den Indholdsfortegnelse, Prologen giver af det omtalte Verk, og Indholdet af Ares endnu bevarede „*libellus Islandorum*“. Naar der i Prologen fortsættes saaledes: „Hann *tók þar ok við* mörg önnur dœmi, bæði konunga ævi í Noregi ok Danmörk ok svá í Englandi“ — maa man formode, at disse Emner have været behandlede i denne samme Bog, Íslendingabók, i dens oprindelige Skikkelse, og at det er Udeladelsen af dem, der i vor Isb. p. 3 (Möbius's Udg.) betegnes ved: „þa scrifaþa ec þessa of et sama far, *fyr utan ættartölo oc conunga æfe*“. Jon Sigurdssons Formodning, omtalt af Möbius i Forord til Isb. XIII f., at herved netop betegnes et Tillæg til den

anden Redaction af Isb., synes altsaa allerede efter dette mindre rimelig. Ligeledes vilde det ogsaa være underligt, om de Tillæg, som den anden Redaction har modtaget, skulde være betegnede paa den dobbelte Maade: „*fyr utan* ættartölo oc conunga æfe *oc jocc því* es mer varþ siþan cunnara oc nú es gerr sagt á þesse en á þeiri". Fremdeles maa man antage, naar der fortsættes i Prologen: „Hann ritaði, *sem hann sjálfr segir, ævi Noregs konunga* eptir sögn Odds Kollssonar" etc., — at *ævi konunga* her fremhæves som et betydeligere, sammenhængende Afsnit af den tidligere Isb., der netop paa Grund af sin selvstændige Udførlighed var skikket til at udskilles som Grundlag for Norgeshistorien, og Udtrykket: „sem hann sjálfr segir" med følgende Angivelse af Hjemmelsmænd, hvad nu savnes i Isb., viser yderligere, at dette Afsnit maa være forskjelligt fra det nu tilheftede Stykke: „þesse ero nöfn langfeþga Ynglinga oc Breiþfirþinga", der ogsaa er en islandsk Genealogi, ikke en Kongerække.

Nu er af Ares Forfatterskab udenfor den nuværende Islendingebog bevarede følgende Spor:

Vedkommende Norges Historie:

Tidsangivelse for Haakon Adelstensfostres, Sigurd Hladejarls (Flat. 1. 64, Krist. Udg.), Harald Graafelds Fald efter deres indbyrdes Tidsafstand. Hkr. p. 134 (Krist. Udg.) (Flat. 1. 85, cfr. Fm. S. XI. 23. Flat. 1. 239). Flat. 1. 64. OH. 10. Fm. S. 1. 55.

Gunhildssønnernes sidste sex Aars Strid med Haakon Jarl.

Beregning af Olaf d. hell.'s Regjeringstid til 15 Aar fra 1015—16 til hans Flugt fra Norge 1028—29 efter Ares *Bøger*. Hkr. 450 (OH. 188, Flat. 2. 314).

Olaf d. hell.'s Alder, 35 Aar, ved hans Fald. Hkr. 510 (OH. 232, Flat. 2. 374).

Haakon Jarls Regjeringstid og Olaf Tryggvesøns Alder ved Ankomsten til Norge med Angivelse af Afsnittene i hans Levnet og hans Regjeringstid. Odd. OT. 22 (Saga Olafs Tryggvas., Krist. Udg.). (Cfr. Fm. S. X. 275).

Sigmund Brestesøns Deltagelse i Jomsvikingeslaget med An-

givelse af Hjemmelsmænd, der nu ei findes omtalte i Isb. Flat. 1. 194.

Gunnlaug synes i Modsætning til sine mundtlige Kilder at nævne Ares *Bøger* som sine eneste skriftlige Forarbeider, hvoraf idetmindste synes at kunne sluttes, at Are har skrevet udførligere om Olaf Tryggvesøn. Flat. 1. 511.

Terningkastet om Bygden paa Hisingøen ved Olaf d. hell.'s og Olaf Sviakonges Forlig 1019. (Hkr. 321. OH. 90 citere her Þorsteinn fróði, som da maaske har været nævnt af Are som Hjemmel). Flat. 2. 174.

Naar Prologen til Hkr. efter Omtale af Ares fjortenaars Ophold hos Hall Thorarinssøn forklarer dennes Kjendskab til Olaf d. hell.'s Regjering af hans Handelssamlag med Kongen, maa dette være sagt med Tanke paa, at Hall i mange Stykker var Ares Hjemmelsmand, og man feiler neppe i heraf at slutte, at Are ogsaa har skrevet udførligere om Olaf den hellige. Prologen til OH. i Hskr. D og K, se ndf. p. 11, nævner endog udtrykkelig Are mellem Kilderne til Olafssagaen.

Endelig bør merkes Frisbogens Overskrift efter Prologen: „Her hefr vpp konvnga bok *eftir savgn Ara prestz froða*".

Vedkommende nærmest Islands Historie[1]:

Den udførligere Omtale af Grønlands Colonisation. Cfr. Isb. p. 7, Flat. 1. 430. Landn. 106. 2. 14.

Hauk Erlendssøn nævner Are og Kolskeggr hinn vitri som dem, der først have skrevet om Islands Landnamsmænd. Landn. 320. 5. 15.

Stefnes Drab ved Sigvalde Jarl, som Are maaske har omtalt i Olaf Tryggvesöns Historie, idetmindste er Strofen indtaget ved Svolderslaget af Odd (OT. 50) og derfra vel Fsk. 62. Kristnisaga c. 12.

Kristnisaga nævner Are som sin fornemste Kilde (vel for Islands Kristning). Kr.s. c. 12.

Thorstein rauds Fald paa Katanes. Laxd.s. p. 8 (Kjbh. Udg.).

[1] Ares islandske Alfabet udarbeidet sammen med Thorodd Runemester. SE. II 4 (Kjøbh. Udg.).

Snorre Godes Dødsaar relativt til Olaf d. hell.'s. Ibd. 330.

Are nævner ikke „Unn“ mellem Thorstein rauds Døttre. Eyrb.s. p. 8 (Gudbr. Vigfussons Udg.).

Endvidere citeres Are i Njálssaga 173[22] c. 114 som Hjemmel for at Snorre Godes Fader hed „Þorgils reyðarsíða“, i Jóns sögur om Biskop Gizur (Bp. 1. 158[19] og 231[6]) og i Páls s. c. 18 om Landstilstanden efter Biskop Gizurs Død (Bp. 1. 145[17]).

Efter dette synes i hvert Fald den første Islendingebog at maatte have havt adskilligt større Omfang end den nu bevarede; især er der Grund til at formode, at *ævi konunga* har været mere end en Række Tidsbestemmelser. Navnlig har maaske i Olaf Tryggvesöns Historie været indtaget adskilligt om Islands Kristning, der muligt med Olafs Historie som Del af *konunga ævi* er udgaaet af Isb. og senere har været benyttet dels i *Olafs Saga*, dels i *Kristnisaga*. Ogsaa Landnamsmændene maa have været udførligere omtalte, saa man der har havt et bredere Grundlag for den senere *Landnáma*.

Grunden til, at Are har forandret sin første Islendingebog til den nu foreliggende, kjendes ikke uden forsaavidt, som den kan formodes af Udtrykkene i Prologen til Isb. og det sandsynlige Indhold af den første Redaction. Naar det i Prologen heder: „En meþ því at þeim (byskopom Þorlake oc Catle oc Sæmunþi preste) licaþe svá at hafa eþa þar viþr auca, þá scrifaþa ec þessa of et sama far, fyr utan ættartölo oc conunga æfe oc jocc því es mer varþ síþan cunnara oc nú es gerr sagt á þesse en á þeiri“ — tør man maaske antage, at Meningen er, at Ares Gjennemsynsmænd have fundet, at den første Islendingebog har indeholdt flere saa eiendommeligt udprægede Afsnit, at disse vanskeligt flød sammen til et sammenhængende Hele. Naar de derfor skulde gjøre nogen Bemerkning ved Redactionen, maatte det være den, at disse Afsnit væsentligt uforandrede (þeim licaþe svá at hafa) kunde løses fra hinanden og saaledes gjøres mere tilgjængelige for en senere mulig Forøgelse (eþa þar viþr auca).

Efter dette har da Are udskilt *ættartala*, som rimeligvis sammen med Kolskeggr hinn vitre's Optegnelser er bleven Grundlaget

for *Landnáma*, og *conunga æfi*, som er bleven Grundlaget for *den norske Kongesaga*. Hvad nu blev tilbage, var væsentligt for Islands Vedkommende det samme, som konunga æfi var for Norges, nemlig en kortfattet Landshistorie, og her har Are kun tilføiet, hvad siden blev ham mere bekjendt og nu er nøiagtigere fortalt i denne Bog (nuværende Isb.) end i hin.

Spørgsmaalet er nu, om Are selv har bearbeidet disse udskilte Afsnit: *ættartala* og *konunga æfi* til selvstændige Verker i Lighed med Islandshistorien i den nuværende Islendingebog, eller om de kun ere blevne staaende tilbage i den første Redaction af Isb. og derfra ere blevne benyttede af de senere Sagaskrivere. Mod den første Antagelse kan iallefald ei med Grund anføres, at det vilde være besynderligt, at de da ere tabte; thi medens den nuværende Isb. ei er bleven Grundlag for senere udførligere Bearbeidelser, maa det netop antages, at *Landnáma* og *æfisaga Noregs konunga* have dannet sig om Ares Behandling af disse Emner som den oprindelige Kjerne og saaledes efterhaanden gjort dem overflødige.

Om Ares Forfatterskab henvises, saavidt jeg ved, eet Sted til *hans Bog*, i Ental, „í upphafi sinnar bókar", — Hkr. prolog, og tre Steder til *hans Bøger*, i Flertal, SE. II, 12: þau hín spakligu frœði, er Ari Þorgilsson hefir *á bœkr sett* af skynsamligu viti" — Flat. 1. 194: „segir brodir Gunnlaugr . . . . æinkanligarst hafa saman lesit þat er hann hefir fundit j *bókum* Ara prestz hins froða" (om Olaf Tryggvesøns Historie) — Hkr. 450: svá sem hann (Ari) hefir sjálfr sagt *í sínum bókum*". — Hkr.'s Prolog begynder med Omtale af Are som den, der først paa Island har skrevet om historiske Emner i Modersmaalet, og nævner derfor naturligt ogsaa hans første Verk, den tidligere Islendingebog, der tydeligt nok betegnes ved den følgende Indholdsfortegnelse. Her var altsaa egentlig kun Anledning til at tale om denne Bog, derfor Bogen i Ental. Paa den anden Side kan den nuværende Islendingebog allerede efter sit Omfang ei have modtaget betydelige Tillæg og neppe noget for Norgeshistoriens Vedkommende; om derfor end Alfabetafhandligen i SE. med nogen Føie kunde tale om Ares *Bøger*, selv om der kun forelaa de to Redactioner af Islendingebogen, saa vilde

der dog for Gunnlaug være liden Grund til at bruge Flertal, naar den nuværende Islendingebog, saavidt skjønnes, ei kan indeholde noget angaaende Olaf Tryggvesøn, som ei maa have staaet allerede i den tidligere netop angaaende Kongehistorien vidtløftigere Redaction, der saaledes maatte have været Gunnlaugs egentlige Kilde. Det samme gjælder ogsaa for Hkr. 350 ved Omtalen af Tidsregningen for Olaf den helliges Regjering, og her minde Udtrykkene paa det stærkeste om Prologens Omtale af den ældre Islendingebog med den der indtagne Redegjørelse for Ares Hjemmelsmænd angaaende Norgeshistorien; naar derfor her bruges Flertal (í sínum bókum), nødes man, hvis nogen Vægt skal lægges paa Udtrykket, til at antage, at Are ogsaa har givet en selvstændig Bearbeidelse af *konunga æfi*, hvori har været gjort Rede for Hjemmelsmændene paa lignende Maade, som i den første Íslendingabók.

Naar *Codex Frisianus* efter den almindelige Prolog har som Overskrift over det egentlige Verk: „Her hefr vpp konvnga bok eftir savgn Ara prestz froða“, saa har man her maaske netop den originale gamle Overskrift fra Heimskringla-Forfatterens Haand, idet han dermed vil minde om, at den følgende Fremstilling, for de tidligere Kongers Tid, støtter sig til Ares *konunga æfi*, og at Hkr.'s udførligere Fortælling lægger sig om dette Ares Verk som sit oprindelige Schema og ogsaa stykkevis optager det.

Af nogen Betydning tør det maaske ogsaa være, at Ares egen Betegnelse „*konunga æfi*“ synes at have fæstet sig som Titel ved Hkr., iallefald citeres vistnok denne ofte med omtrent ligelydende Titel, f. Ex. Flat. 1. 217: *æfui Noregs konunga*; Fm. S. 3, 63: *í æfisögu Noregs konunga* (hvor netop i Hkr. 134 om Tiden for Harald Graafelds Fald Are citeres); Fm. S. XI. 179 Knytl. *æfi Noregs konunga*, ibd. 206, it. ibd. 343. (Flat. 1. 152 har: *bok Noregs konunga*, Overskriften i Cod. Fris. Fm. S. XI. 388: *í sögum Noregs konunga*); Þórðar s. hreðu c. 1. p. 98: „*æfi Noregs konunga*“.

I hvert Fald tror jeg at turde paastaa, at en nøiagtig Sammenligning af de forskjellige Fremstillinger af den ældre Kongehistorie vil vise saa mange Overensstemmelser i Ordning og Ordlag, at man nødes til at antage en ældre, i norrønt Maal skreven

Kongesaga liggende til Grund for dem alle, og da er et saadant Verk efter det Kjendskab, vi for Tiden have til Middelalderens Forfattere, vel nærmest at tillægge *Are frode*, hvis man ei vil antage, at der tidligt har foreligget Oversættelse af det Sæmund tillagte latinske Verk om Norgeskongerne (cfr. Maurer Altn. Spr. p. 8 & Anm. 7).

Anm. Konr. Maurers Formodning, at Citationen af *Íslendinga skrá* i Orms þáttr Stórólfssonar, Flat. 1. 526, sigter til den ældre Íslendingabók, kan maaske finde nogen Støtte i, at Ormstaattens Begyndelse har sin Parallel i Landn. p. 281 f., forsaavidt nemlig Landn. antages for en Del at have dannet sig om Isb.'s ættartala. Taatten i sin Helhed derimod synes at støtte sig til en vidtløftigere Fortælling om samme Emne. (Cfr. Möbius Isb. prol. VIII. 1).

Heimskringlas Prolog.

Prologen i Heimskringla foreligger i forskjellig Ordning og tildels ændret Redaction ogsaa i den større Olaf den helliges Saga, og paa begge Steder er dens Form tydeligt bestemt af det følgende Arbeides Karakter.

Her skal da for det første kun undersøges, hvilken Form af Prologen sandsynligt er den oprindelige, og hvorvidt denne viser sig som helstøbt Arbeide med sammenhængende Tankegang, saa der ei fra den Side kan hentes Grunde til Prologens Udstykning i først senere sammenflikkede Indledninger til oprindeligt skilte Enkeltsagaer (efter Konr. Maurer Altn. Spr. p. 51, 127, 177). Et andet Spørgsmaal bliver det saa, om Hkr.'s senere Indhold viser de enkelte Sagaer udarbeidede hver for sig eller i Sammenhæng.

Som Indledning til Hkr. begynder Prologen med Redegjørelse nærmest for den første Afdelings, Ynglingasagas, Skaldekilder: *Ynglingatal* og tildels *Háleygjatal*, hvortil naturligt slutter sig Fremhævelse af de følgende Skaldes Betydning for en paalidelig Sagaskrivning; dernæst omtaler Prologen i sin anden Halvdel *Are* som Grundlægger af den islandske, prosaiske Sagaskrivning i Modersmaalet og som en væsentlig Hjemmel for den senere historiske Forfattervirksomhed. Dog vender Forfatteren til Slutning tilbage til sin tidligere Tanke, at Skaldenes Kvæder alligevel er den sikreste Hjemmel.

Den eneste Indvending, der synes at kunne gjøres mod den saaledes formede Prologs oprindelige Sammenhæng med Hkr. maatte være, at den ikke nævner de Kilder, som Hkr. forøvrigt maa have benyttet ved Siden af Are; men dels har det vistnok ikke været Meningen i Prologen at give en egentlig Redegjørelse

for Kilderne, snarere kun at nævne enkelte Hovedkilder til Angivelse af *Methoden* saavel for Bestemmelsen af *Facta* (Skaldenes Kvæder — „Ok tókum vér *þar* — der, i dette efter Ys. følgende Afsnit af Norgeshistorien — mest *dœmi* — ɔ: Vidnesbyrd (om Begivenhederne) — af því er sagt er í þeim kvæðum“ etc. om Kilderne for Norgeshistorien efter Ys. Prol. 2) som for deres *kronologiske Ordning* (for hvilken sidste Are har givet Mønstret i sin Íslendingabók); dels har Prologen muligens været skreven oprindelig kun som Fortale til et Værk omfattende den tidligere Kongesaga til og med Olaf den helliges Saga, der iallefald efter den foreløbige Plan maa have været tænkt medtaget.

I OH. begynder Prologen med Omtalen af *Are*, forsaavidt ikke uden Grund, som der antydes, at Are gjennem Hall i Haukadal har havt paalidelige Efterretninger om Olaf og saaledes bliver en af de fornemste Hjemmelsmænd for dennes Historie; dog hyldes ogsaa her den samme Opfatning som i Hkr., at Skaldekvadene ere de paalideligste Kilder, hvorfor i følgende Halvdel af Prologen Skaldenes Betydning for Historieskrivningen paavises parallelt med Texten i Hkr., idet der gaaes ud fra de ældste historiske Skalde, *Thjodolf af Hvin* og *Eyvind Skaldespiller*, derpaa udførligere bedømmes de islandske Høvdingekvæders Verd efter Islands Bebyggelse og endelig Olafssagaens Hovedindhold angives som støttet til islandsk Tradition og væsentligt da til Kvæderne.

Imidlertid passer i det hele Prologen selv efter denne Opfatning ingenlunde saa godt til OH. som den før omtalte Redaction til Hkr., ligesom der vistnok ogsaa ved Sammenligning af begge Redactioner vil kunne paapeges flere Puncter, der gjør det sandsynligt, at Prologen, som den findes i Hkr., har den oprindeligste Form og saaledes sandsynligvis egentlig tilhører dette Verk, der da maa antages at være det ældre Arbeide af samme Forfatter. Thi at Prologen i begge sine efter den forskjellige Anvendelse indbyrdes afvigende Redactioner tilhører samme Forfatter, maa antages efter Udtryk som Hkr.: Á bók þessi lét ek rita — sem ek hefi heyrt — eptir því sem mér hefir kent verit — (vitim eigi sannyndi á því, þá vitum vér dœmi til þess) — ok tókum vér þar

mest dœmi af því — ok þykki mér hans sögn öll merkiligust — En kvæðin þykkja mér sízt or stað færð — og i OH.: oc þyccir oss hans sognn aull merkiligust — Rita hefi ec latet — En þo þyccir mer þat merkiligast til sanninda — Nu ritum ver þau tidindi — Veit ec at sva man þyckia — En þo rita ec flest eptir því sem ec finn í kveþum scallda — med mindre man ligefrem vil antage et litterært Falsum med tilsigtet Forblanding af Forfattere. (Ogsaa Maurer antager samme Forfatter (Snorre) for de enkelte Sagaer, hvorfra Prologens forskjellige Afsnit formodes samlede.)

Med Hensyn til Spørgsmaalet, om Prologen oprindeligt hører til Hkr. eller til OH., er da at merke for det første Tillægget i OH. i Stykket om Are: „í þeim sama stað lét Olafr Tryggvason efna til caupangs seto *en Olafr enn helgi reisti caupstaðenn*“, hvorfor Hkr. kun har: „þar sem nú er“. OH.'s Tillæg passer fuldkommen i Fortale til en Olafssaga, men da der ingen Grund var til at udelade denne Passus i Fortalen til Hkr., saamegetmere som ogsaa denne i den følgende Omtale af Halls Forhold til Olaf den hell. tager Hensyn til Olafssagaen som Del af Hkr.'s Indhold, saa er det rimeligere at antage Bemerkningen om Olaf d. hell.'s Andel i Byanlægget indskudt i Hkr.'s Prolog, idet denne omgjordes til Fortale for Olafssagaen alene.

For det andet lyder Hkr.'s Begyndelse: „Á bok þessi lét ek rita“ etc. i OH.: „Rita *hefi ec latet* fra upphafi ęfi konunga“ etc., hvilket Perfectum her staar i bestemt Forhold til det følgende Præsens: „Nú *ritum ver* þau tíðindi“, specielt indledende den følgende særskilte Olafssaga, og maa forstaaes som sigtende til et allerede fuldendt Arbeide, omfattende den samlede Kongerække iallefald til Olaf den hellige (Hkr.), i Modsætning til den Monografi (OH.), der senere anmeldes med: „nú ritum vér“.

For det tredie viser dette Afsnit af Prologen til OH. sig tydeligt som en dels forkortet, dels udvidet Omarbeidelse af det tilsvarende Stykke i Hkr., idet det her kun gjælder at fremhæve Skaldekvædernes Betydning for den historiske Forskning. Her burde altsaa udgaa alt, hvad sigter til Hkr.'s øvrige Indhold eller blot indeholder uvedkommende historiske Oplysninger. Saaledes

er ogsaa Omtalen af Thjodolf og Eyvind saavidt beklippet, at de synes nævnte nærmest som den historiske Skaldskabs Fædre; fremdeles udelades Hkr.'s: „Eptir Þjóðólfs sögn er fyrst rituð ævi Ynglinga, ok þar við aukit eptir sögn fróðra manna". Derimod gjengives, dog sterkt forkortet, Hkr.'s Bemerkning om „*brunaöld*" og „*haugsöld*", der i Hkr. aabenbart sigter til at forklare de forskjellige Begravelsesmaader, der omtales i Yngl.s. og altsaa i Hkr. staar i nærmeste Forbindelse med det næstforegaaende (Hkr. p. 94 omtaler atter de to Aldre). At Bemerkningen er bleven, skjønt forkortet, staaende i OH., kan kun være skeet af Interesse for den dermed givne historiske Orientering. Dernæst udføres langt vidtløftigere end i Hkr. den allerede der som Hovedtanke fremtrædende Opfatning af Skaldskabens Betydning for Sagaskrivningen. I og for sig er det ogsaa ganske naturligt, hvis en saadan Opfatning har været raadende hos Hkr.'s Forfatter allerede ved dennes Sammensætning, at da denne Tanke, hvis den ved hint Arbeide har vundet forøget Styrke, ogsaa omstændeligere udføres i Indledningen til det senere Specialverk; medens det vilde være urimeligt at antage, at den fra OH. som tidligere skulde være overført i udtogsmæssig, svagere Form til Hkr. som senere Arbeide. For Prologens oprindelige Enhed og Sammenhæng med Hkr. taler ogsaa, at Vurderingen af Kvadene gaar efter ovenstaaende Opfatning gjennem den som ledende Tanke fra først til sidst, og at denne atter er saa sterkt fremtrædende i Hkr., allerede i Yngl.s.

Endelig omtaler OH.'s Prolog, naturligvis udenfor Hkr.'s Text, Olafssagaens Indhold: „Nu ritum ver þau tiðindi með nackvarri minningu (med nogen foreløbig Orientering) er gerduz um ęfi Olafs ens helga konungs" etc., dernæst dens Kilder, først den mundtlige Tradition, der undskylder den megen Tale om Islendinger, men derpaa med samme Eftertryk som Slutningen af Hkr.'s Prolog de samtidige Skaldes Kvæder.

To Hskr. af OH.: D, AM. 325, 5. qv. og K, Bergsbók Nr. 1 fol. kgl. Bibl. Stkh. (K. Maurer Altn. Spr. p. 128 f.) have som Prolog kun Stykket om Are, hvorpaa istedetfor Stykket om Skaldedigtningen følger: „En bók þessa hefir ek látit rita eptir því, sem segir í kvæðum þeirra Sighvats ok Óttars svarta, er jafnan voru með Ólafi

konungi ok sá ok heyrðu þessi tíðendi, en sumt eptir sögn Ara prests ok annarra frœðimanna, ok þikki mér kvæðin minnst or stað færð, ef þau eru rett kveðin ok skynsamliga upptekin.“ Herved er først at lægge Merke til Verbaloverensstemmelsen i sidste Passus med Hkr.'s Prolog, med hvilken der altsaa maa finde Forbindelse Sted. Forøvrigt forklarer jeg Forholdet mellem disse tre Redactioner af Prologen paa følgende Maade: Først har Hkr.'s Forfatter (Snorre) skrevet Hkr. med tilhørende Prolog indtil Olaf d. hell.'s Saga, dog fra først af med den Plan ogsaa at optage Olafssagaen i denne sin *æfisaga Noregs konunga*; men paa dette Punct har han besluttet at skrive Olafssagaen som særskilt Verk og har til den omarbeidet Prologen som den findes i OH. efter den maaske umiddelbart forud affattede Prolog til Hkr., og Olafssagaen har maaske aldrig af Forfatteren selv været indlemmet i Hkr., derfor rimeligvis mangler den i Frisbogen, der kun paa Stedet har Anvisningen (kanske fra Forfatterens egen Haand): „Her skal inn koma saga Olafs konungs hins helga“.[1] Dernæst har han ved senere besørget Afskrift af denne særskilte Olafssaga i Følelse af det uheldige i den mindre adæqvate Form, Skaldestykket har faaet i den tidligere Prolog, ombyttet dette med en kort Redegjørelse for Kilderne med Tilføielse af Slutningsbemerkningen i Hkr.prologen.

[1] For Olafssagaens oprindelige Selvstændighed udenfor Kongebogen taler f. Ex. Recapitulationen af Orkn.s. Hkr. 322 (OH. 90), der er ørkesløs i Hkr. og kun kan forklares af, at Olafssaga senere er indlemmet i Hkr. Ligeledes Hkr.'s Tillæg p. 510 til Løftet om Optagelse af Olafs Jærtegn: „þótt þat sé síðar ritat í *þessari* bók“, hvad finder sin Forklaring i Forholdet til OH. 233, der med den forudgaaende Bemerkning uden dette Tillæg indleder Anhanget, der væsentligt omhandler Olafs Hellighed og Jærtegn, medens Hkr. indsprenger disse saavidt muligt kronologisk ordnede i den følgende Historie; tydeligst fremtræder dette Forhold for Kringlas Vedkommende i Hkr. 775, hvor OH.'s indledende Notits: „Einriþi ungi het lendr maðr í Noregi á davgum þeirra sona Harallz gilla, Inga Eysteins Sigurþar“ (OH. 231 f. c. 246) udelades, idet den for Hkr. kun har været benyttet som Vink til at indflette Jærtegnet paa passende Sted i Norgeshistorien. Den nærmere Undersøgelse af Forholdet mellem OH. og Hkr. og mellem dennes forskjellige Hskr. tilhører imidlertid Granskningen af Hkr.s senere Afsnit, og ligeoverfor Undersøgelsen af dette Spørgsmaal i Fortalen til OH. (Krist. Udg. p. XXXII), der har ført til omvendt Resultat, maa jeg tilføie, at jeg endnu ikke er færdig med den her nødvendige Sammenligning af Texterne.

Ynglingasaga.

Ynglingasaga falder efter Indholdet væsentligt i to Hovedstykker: Det første omfatter indledende Bemerkninger om Landsbeliggenheden (c. 1) og Æsernes Indvandring og Optræden i de nordiske Lande (indtil c. 10 eller 14), hvilken Indledning Forfatteren synes at have affattet med størst Selvstændighed efter sin fra forskjellige mundtlige og vel ogsaa skriftlige Kilder erhvervede Kundskab i Geografi og Mythologi. Dernæst kommer som andet Hovedstykke den egentlige Ynglingesaga.

Det første indledende Stykke viser en geografisk-mythologisk-historisk Kundskab, der er paa det nærmeste parallel med den, der udfoldes i Snorre-Edda. Saaledes har den geografiske Skildring i c. 1 meget tilfælles med SE. Kjbh. Udg. 1. p. 10 f. — c. 5: Æsernes Vigen for Romerne og Besættelse af de nordiske Lande har i alt væsentligt sine Paralleler i SE. 1. 20, 24, 30, 32, 28, ligesom der ogsaa synes ligefrem sigtet til Gylfaginning; ligeledes minder Omtalen af Freyja og hendes Døttre c. 13 sterkt om SE. 1. 114. Forøvrigt fremtræder der ogsaa fortroligt Kjendskab til Eddadigtene og de derhen hørende Gudesagn — f. Ex. c. 2 „gagn", cfr. „Gagnráðr" — c. 3 cfr. Ægdr. 26 — c. 4 cfr. Ægdr. 32, 36 — c. 7 cfr. Hávam. 153. 55. 58. Völuspaa's „féspjöll" — c. 10 cfr. Hyndlulj. 3. Den eneste egentlige Strid mellem Y.s. og SE. er Odins og Æsernes Forhold til Mime og Kvaase c. 4 & 7 ctr. SE. 1. 190 & 216, og c. 7 (cfr. SE. 1. 140. 262), at Skidbladne tilegnes Odin, hvilket sidste dog kan skrive sig fra Y.saga's specielle Skaldekilder og det tvivlsomme Forhold mellem Odin og Yngvefrey (hvorom ndf.). Fremstillingen i denne Afhandling af Y.s. kan vistnok i mange Stykker vise sig forskjellig fra SE.'s, dog neppe mere

end begge Verkers forskjellige Karakter gjør let forklarlig, saa der heri ei kan sees Grund til at tillægge dem forskjellige Forfattere. Meget mere er i det hele Overensstemmelsen mellem Y.saga's Gudeafsnit og SE. saadan, at man uvilkaarlig kommer til at formode, at Y.saga's mythologiske Oplysninger, givne i langt større Udførlighed, end egentlig Anledningen kræver, stamme fra det Studium, hvis Frugter ere nedlagte i SE., en Formodning, der yderligere bestyrkes ved det forøvrigt i Y.s. sterkt iøinefaldende udstrakte Kjendskab til Mytherne, som man kjender dem fra de ældste Kvæder og ved Forfatterens oftere fremtrædende Interesse for Skaldekvadenes Tydning (cfr. p. 10 „Manheimum", p. 15 f., „Yngva", p. 16 f. „gram", p. 18 f. „döglingr") ganske parallel med Methoden i SE. Begge Verker synes saaledes at have samme Forfatter, og Y.s. maa antages at være udarbeidet senere end SE., hvorfor ogsaa den Omstændighed taler, at Y.s. ei længere erkjender Yngve for Odins Søn (hvorom ndf.).

Den anden Hovedafdeling, den egentlige Ynglingesaga, skulde man efter Prologens Udtryk (sumt þat er finnst í langfeðgatali því er konungar hafa rakit kyn sitt — en sumt er ritat eptir fornum kvæðum eða söguljóðum) nærmest antage at være udarbeidet dels efter gamle Ætrækker og Kvæder (Thjodolfs Ynglingatal og Eyvinds Háleygjatal), dels efter mundtlige Overleverelser sammensankede af Forfatteren (svá sem ek hefi heyrt fróða menn segja). Af herhen hørende Ætrækker er nu, foruden I. *Ynglingesaga's* egen og den deri indflettede af Thjodolf, fremdeles levnede: II. *Are frodes Slægtrække* i Isb. 14: „þesse ero nöfn langfeþga Ynglinga oc Breiþfirþinga", III. *Ynglingerækken i Historia Norvegiae* p. 9 f., hvortil slutte sig to Rækker med en svensk Oversættelse i Fants Scriptores rerum Svecicarum medii ævi, Tom. 1, p. 2—5 & 14—16, IV. „*Ættartala Haralldz* (hárf.) *frá Odni*", Flat. 1. 26, og endelig V. „*Langfeðgatal fra Noor til varra konunga*", Langebeks Script. rer. Dan. I, p. 2 (af Munch tillagt Hauk Erlendssøn, NFH. I. 1. 241. 2) = Rækken i Sverres Saga, Flat. 2. 533 f., der dog begynder med *Njörðr*. (Jævnfør den Heftet medfølgende Tavle over Ynglingerækkerne.) Af disse stemmer V (Hauks Række) i

alt, væsentligt, med Ynglingesaga's. (Njörðr í Nóatúnum, cfr. Hkr. 7, Njörðr bjó í Nóatúnum. – 10: Njörðr af Nóatúnum — Yngvi Freyr, cfr. Hkr. 11: Freyr het Yngvi öðru nafni — Domalldr, Hkr.: Dómaldi — Agni Skjalfarboandi, Hkr. mangler Tilnavnet, medens Fortællingen forklarer det. — Aþils at Uppsaulum, cfr. Hkr. 27: til Uppsala til Aðils — Gudrodr Gavfoglati = Hkr. Thjodolfs Str. 25 og Flat. 2. 533, Sverre r. s.; Fa. S. 2. 105, Af Uppl. Kng.; Langebek Script. II, 423, cfr. Hkr. 40: „Guðr. hinn mikilláti" — og om det end efter disse enkelte Afvigelser, der for en Del have Paralleler i de andre Rækker, er rimeligt, at Nedskriveren har havt andre saadanne Y.s. meget nærliggende Rækker ved Siden, synes han dog væsentligt at have holdt sig til Y.s. eller iallefald at have fulgt en Kritik af Thjodolfs Række, som synes at have gjort sig gjældende i Y.s. Naar man nemlig sammenholder Prologens Bemerkning om Ynglingatal: „Í því kvæði eru nefndir 30 langfeðga hans" med Y.s., finder man Rækken fra Odin til og med Rögnvald tællende 30, der mangler saaledes et Led, hvis Prologens Angivelse er rigtig.

Rækken hos Are begynder: *Yngve Tyrkjaconungr*, *Niörþr Sviaconungr*, *Frayr* etc. Hist. Norv.: *Ingui* (Swethie rex), *Niorth*, *Froy*, Flat. 1. 26 derimod har: Burri, Burs, *Odin*, *Freyr*, *Niorðr*, *Freyr*. Efter dette skulde man tro, at Thjodolfs Ynglingatal maa have havt: *Óðinn*, *Yngvi* (cfr. SE. 1. 28: En Óðinn hafði með sér þann son sinn, er Yngvi er nefndr, er konungr var í Svíþjóðu, ok eru frá honum komnar þær ættir er Ynglingar eru kallaðir, cfr. ogsaa SE. 1. 522, der gjør Yngvi til Søn af Halfdan gamle), eller *Yngvi-Freyr* (Rækkerne II, III, IV, SE. 1. 554, 1 nævner ligefrem Yngvi-Freyr som Odins Søn sammen med Skjöldr og Sæmingr o. fl.), *Njörðr*, *Freyr*, og at Ynglingesaga's Forfatter har taget Anstød ved Gjentagelsen af Freysnavnet og derfor slettet Yngvi eller Yngvi-Freyr paa første Sted og begrundet Udeladelsen ved Bemerkningen p. 11: „Freyr hét Yngvi öðru nafni". Denne kritiske Ændring er da ogsaa fulgt i Hauks Langfeðgatal.[1]

[1] Prologen til Hkr. har: „Fjölnir var sá nefndr er son var Yngvifreys — af hans nafni eru Ynglingar kallaðir." Ndf. heder det om Háleygjatal: „Sæmingr er

Y.s. og Rækken V (Langf.t.) har efter dette en Ordning yngre end IV (Ættart. H's) (og maaske Originalen for II (Are) og III

þar nefndr, son Yngvifreys"; men i Y.s. c. 9, Hkr. 9 f.: „Áttu þau (Óðinn ok Skaði) marga sonu: einn þeirra hét Sæmingr (hvor ogsaa Eyvinds Vers nævner Odin), og SE. 1. 28 har: ok setti (Óðinn) þar son sinn til þess ríkis, er nú heitir Noregr. Sá er Sæmingr kallaðr." Prologen til OH. udtaler sig endnu bestemtere, idet der efter de XXX langfeðga Rognvalls tilføies: „oc er talit allt til *Ingunarfreys* (cf. Af Upplendinga konungum Fa. S. 2. 106) er heiðnir menn caulluðu guð sinn", og det videre om Háleygjatal heder: oc taldi hann langfeðga til Sęmings er sagt er at veri Ingunarfreys son Niarðar(sonar); men dette viser kun yderligere, at Ynglingatal virkelig maa have naaet op til Yngvi eller Ingunarfreyr, og at Forfatteren har fastholdt sin Kritik fra Y.s. endog med paatagelig Vold paa de forøvrigt saa sterkt vurderede Kvad; thi efter Eyvinds egen Strofe i Y.s. c. 9 er Sæming ikke „Ingunarfreys son Njarðarsonar", men Odins Søn (= Hálfdanarsaga Eysteinssonar, FaS. 3. 519: Þrándr, „hann var sonr Semings konungs, sonar Óðins, er réð fyrir Hálogalandi"), altsaa ikke parallel med Y.saga's Fjölnir (Hkr. Prol.), men med Yngve Odinssøn eller Yngvefreyr, og kan kun kaldes dennes Søn ved en mythologisk vistnok berettiget Identificering af Odin og Yngvefreyr. Cfr. forøvrigt Munchs Mythol. 17 f. og Grimms d. Myth. 320.

Tydeligt har tre Odinssønner: *Skjöldr*, Hkr. 7, SE. 1. 26, 374, *Yngvi* og *Sæmingr* oprindelig været satte som første Led i respective Danmarks, Sveriges og Norges Høvdingerækker; men i den svensk-norske Række maatte *Yngvi* eller *Yngvifreyr* vække Anstød ligeoverfor den nedenfor indsatte *Freyr* og er derfor i Y.s. bleven udtrængt, medens Ares Række har beholdt *Yngve*, men udeladt *Odin*.

Ætrækkens gamle Ordning er endelig ogsaa ligefrem bevaret i Sögubrot I. FmS. XI, p. 412 f. c. 9, der maaske har været benyttet i SE.; her heder det: Höfuðmaðr þessa fólks (Ásíamanna) var Óðinn, som Þórs, hann átti marga sonu — Einn af sonum hans er nefndr Skjöldr, sá er land tók sér, þat er nú heitir Danmörk — þar voru sett endimörk milli *Skjaldar ok Ingifreys, bróður hans*, er þat ríki bygði er nú kalla menn Svíaríki." (Et Minde om Odinssønnen Yngve har man maaske ogsaa i Eventyrsagaen, cfr. Saga af Hjalmter ok Olver Fa.S. 3. 453: „Yngi hann átti at ráða fyrir Mannheimum", sammenholdt med Thjodolfs Strofe og Fortolkningsbemerkningen Hkr. p. 10, Y.s. c. 9).

Til Sammenblandingen af Odin og Freyr hører ogsaa, at Y.s. c. 7, Hkr. 8 tillægger Odin Freys Skib *Skíðblaðnir* (SE. 1. 140, 262, 348, Grimnism. 43). Og naar Hkr. 12 kalder Fjölnir son Yngvifreys, og han p. 11 kaldes Søn af Frey og Gerd, med Tillægget Freyr hét Yngvi öðru nafni, og SE. 1. 304 kalder Frigg „elju Gerðar", skinner atter Forblandingen af Odin og Yngvefrey igjennem.

(Hist. Norv.), og hvis Thjodolfs Ynglingatal har havt det her antagne Omfang, ligger det muligt delvis til Grund for Y.s. allerede fra c. 10 af.

Den dernæst nærmest Y.s. og Langfeðgatal liggende Række er Flat.'s *Ættartala Haralls fra Odni* (Flat. 1. 26). Overskriften „fra Odni" viser vel allerede, at de første Led: Burri og Burs kun ere Afskriverens Supplementer fra en anden Række, f. Ex. „Ætt Haralldz fra Adam" (Flat. 1. 27, cfr. Flat. 2. 533, SE. 1. 14—24). En lignende Forbindelse af begge Rækker er foretaget i Hauks Langfeðgatal gjennem *Finn* (Flat. 1. 27: *Burri* er ver kollum *Finn*) og Frealaf (ibd. er ver kollum *Bors*).

Den egentlige Ynglingerække maa altsaa, som ovenfor antaget, begynde med Odin. Senere stemmer Flat.'s Ættartala da temmelig nøie med Ynglingesagas Række, men synes dog ei at kunne udledes fra denne, derimod at stamme fra en Række, der paa Grund af enten alderdommelige eller unationale Betegnelser enkeltvis har forekommet Nedskriveren fremmed, derfor vel Parallelnavne indførte med „er vér köllum". Afvigelserne fra Y.s. ere da: *Freyr* første Gang mellem Odin og Njörd, hvorved Thjodolfs 30 Led fremkomme. Dyggvi er ver kollum *Tryggva*. (Man tør vel ikke formode Bemerkningen fremkommen ved en Ideassociation mellem Thjodolfs *Dyggva hrör* og det bekjendte *Tryggva kreyr*?). Agni *skjalfarbondi* = Langfeðgatal. *Jormunfrodi er ver kollum* Jorund. Ani enn gamli *er ver kaullum* Aun (stemmende med Hist. Norv. drikker Aun 9 Aar — cfr. Y.s. 10 Aar — af Horn). Adils *af Uppsolum* = Langf. & Isb. 4. Ynguarr *hinn haari* (cfr. Hist. Norv. 9 f.: Ynguar Canawtus).

I Are frodes Række, der begynder: *Yngve Tyrkjaconungr. Niorþ Svíaconungr. Frayr. Fjölner* — synes en lignende Kritik som i Y.s. at have gjort sig gjældende, kun ere her Odin og Yngve (Yngvefrey) opfattede som identiske og derfor Odin udtrængt. (SE. 1. 28. W. synes at sigte til Ares Skrifter, naar det der heder: ok gaf (Oðinn) ser konungdom *ok kalladiz Njörðr* ok þi finnz þat skrifat í frœðibókum, at Njörðr hafi heitið hinn fyrsti Svíakonungr (Isb. 14), er þat til þess, at Oðinn hefir þar verit göfgaztr" etc. og endog at ville gaa et Skridt videre og ogsaa iden-

tificere Odin og Njörd for at forklare Njörds Tilnavn hos Are „Svíakonungr“, og maaske ogsaa for saaledes igjen at føre Ledene: Odin og Frey (Yngvefrey) sammen.) At der imidlertid kanske ogsaa i Ares Skrifter har hersket en lignende Vaklen i Opfatningen af disse første Led som i Y.s. og SE. angaaende Odins Søn Yngves Berettigelse, tør muligt sluttes af Sammenligning med Rækken i Hist. Norv., der forøvrigt viser saa store Overensstemmelser med Ares, at denne synes at have været den oprindelige Kilde. I Historia Norv. kaldes nemlig allerede *Ingui Swethie rex*, hvorved det altsaa omtrent bliver nødvendigt at supplere *Óðinn Tyrkjakonungr* som første Led, og dette tør da have staaet i Ares første Íslendingabók.

Are har forøvrigt ingen Bemerkninger vedføiede de enkelte Led uden den synkronistiske ved Fjölner: „sá es dó at Friþ-Froþa“; men særeget for Rækken hos Are, stemmende med Hist. Norv., er Omsætningen af Y.saga's Agni—Alrekr til *Alrekr—Agne* (Hist. Norv.: Alrik—Hogaia!) og Tilnavnet *Vendilcráca* tillagt *Egill* (Tunnadólgr Y.s.) istedetfor Ottarr. Ved No. 26 *Goþröþr* viger „nöfn langfeþga Ynglinga oc Breiþfirþinga“ ud i Sidelinie, medens Ynglingerækken fortsættes gjennem Broderen *Eysteinn*; men naar Hist. Norv. her fortsætter: „Eusten *Bombus*“ etc. efter „Halfdanus hwitbein, qvem — Norwagenses *in Montanis* sibi regem constituerunt“ (cfr. Munch i An.Q. 1850, p. 299, 304), og man i den foreliggende Isb. efter den første indledende Redactionsbemerkning finder løst indskudt, som en for Islands Bebyggelsestid orienterende Oplysning fra Norgeshistorien, Rækkens Fortsættelse: Halfdan hvítbeinn *Upplendingaconungr*, sonr Olafs tretelgio Svíaconungs vas faþer Aysteins *frets*“ etc. ned til Harald haarf. „er fyrstr varþ *þess kyns* einn conungr at öllom Norvege“, kan man efter de tidligere Overensstemmelser mellem begge Rækker neppe tvivle om, at, hvad nu er skilt i Isb. som Forfatterens tilheftede Stamtræ og indskudt orienterende Forbemerkning, oprindelig har hørt sammen som en Ynglingerække, der rimeligvis har staaet sammenhængende som Indledning i den Afdeling af den tidligere Isb., der, som det synes, er bleven udskilt som „*ævi Noregs* konunga“. Og da er det heller

ikke usandsynligt, at vi i Ynglingerækken i Hist. Norv. med sine til Navnene føiede korte Sagnnotitser kan have dette Stykke væsentligt endnu i samme Form, som det har havt fra Ares Haand i hans tidligere Islendingebog eller ævi Noregs konunga, og at det da kan betragtes som et første Udkast til en Ynglingesaga.

Da Forfatteren af *Historia Norvegiae* i Prologen kalder sit Forfatterforetagende „negocium — hucusqve *latino eloquio* intemptatum" og nedenfor bemerker: „cum nichil a me *de vetustatis serie* novum vel inauditum assumpserim sed *in omnibus seniorum asserciones secutus*", er der al Sandsynlighed for, at han har udarbeidet fornemmelig den historiske Del af sit Verk efter skrevne Kilder, og at disse have været skrevne ikke paa Latin, men paa Oldnorsk, hvad vel ogsaa de forekommende Navneformer bekræfte. Ligeoverfor de mange Overensstemmelser i Ynglingerækken mellem Hist. Norv. og Hkr.'s Y.s. kunde der nu blive Spørgsmaal, om enten Hist. Norv. er udarbeidet efter Hkr. eller omvendt Y.s. efter Hist. Norv. eller dennes Kilder; men naar et kortere, kun skitserende Arbeide, saaledes som her, viser mange betydelige Uoverensstemmelser med en forøvrigt lignende, udførlig, kritisk Fremstilling, vilde det være urimeligt at antage, at den kortere Bearbeidelse skulde i væsentlige Punkter have afveget fra sin fyldige Original uden Belæg; medens derimod det omvendte Forhold er ganske stemmende med det større, aabenbart paa flere Kilder støttede Verks Karakter. Den senere i Hist. Norv. sterkt fremtrædende Overensstemmelse med Ágrip viser ogsaa hen til andre Kilder for dette Skrift end Hkr.

Hvad angaar de korte Sagnbemerkninger til de forskjellige Konger i Ynglingerækken i Hist. Norv., saa ser man ved Sammenligning med Y.s., at Sagnenes Kjerne ved dem i Regelen i det væsentlige er betegnet i Overensstemmelse med Y.s., saa Rækken i Hist. Norv. vel kan have tjent som en meget brugbar Erindringsliste ved Udarbeidelsen af Y.s. Allerede Nævnelsen af Throndhjems Bebyggelse fra Sverige kan have foranlediget Y.saga's Indskud om Odinssønnen Sæmings Optræden som Stamfader for den norske Jarleæt. Videre stemmer iøinefaldende Bemerkningen om Fjölnes

Død hos Frode, Svegdes Bjergtagning, Vanlandes Mareridt (cfr. Thjod. 3: „er *mara* kvaldi"). Merkeligt stemmer ogsaa: Iste genuit *Domar*, qvi in Swecia obiit. Hujus filius *Dyggr* item in eadem regione vite metam invenit" med Y.saga's Renonceerklæring: Frá honum er ekki annat sagt en hann varð sóttdauðr at Uppsölum" — „ok er frá honum ekki sagt annat en hann varð sóttdauðr", Hkr. 15, stemmende med Thjodolf, som her aabenbart har været eneste Kilde. Videre Dags Død ved *Sciothanvath*, hvor Hist. Norv.'s Original efter Fants scriptor. 1, p. 3 ogsaa maa have havt Hkr.'s *Vápnavað* tilføiet; Eriks og Alreks Brodermord, Agnes (Hogaia's) Død ved Agnafit, hvor ogsaa Originalen efter Fant maa have været udførligere om Dødsmaaden og rimeligvis ogsaa have havt Y.saga's „*Stokksund*", da Agnafit identificeres med Stockholm; Yngves (Ingialds) Død for „Bera"; Jorunds Død ved *Oddasund* i *Limafiorth*; Auns (Auchim's) Alderdomssvaghed; Eigils Kamp med Tonne: „et cum domino pedissecus VIII civilia bella commisit, in omnibus victoria potitus" = Hkr. 24: þeir Egill konungr ok Tunni áttu 8 orrostur, ok hafði Tunni sigr í öllum", hvor endog Verbaloverensstemmelse klinger igjennem; fremdeles Egils Ihjelstangning; Ottars (Occarius) Fald paa Vendill, hvor atter Originalen efter Fant har været udførligere; Adils Død ved Disetemplet, Eysteins Indebrænding; Yngvars Fald paa Øsel; Ingjalds Selvindebrænding; Halfdan hvitbeins Sottedød paa Thoten; Eystein frets Død under Seiladsen; Forklaringen af Halfdan matarilles Tilnavn; Gudröd Veidekonges Snigmord; (Halfdan svartes Drukning).

Hist. Norv.'s Sagnbemerkninger have kun for en Del Kongers Vedkommende fuldstændig Parallel i Thjodolfs Ynglingatal, dette strækker altsaa, som det er bevaret, ikke til som Kilde, og der maa til Grund for Fremstillingen ligge en lignende Sagntradition som den, der i fyldig Form er bevaret i Y.s. Men paa den anden Side er der ogsaa saadanne Uoverensstemmelser med Y.s., at denne selv, som nævnt, ei kan være Kilde for Hist. Norv. Disse ere da: Opstillingen af *Ingui* som første Led i Rækken = Are. Omstillingen af Hkr.'s *Agne—Alrekr* til Alrekr — Agne (Hogaia) = Are, hvortil maaske Betegnelsen af Alrekr og Eirikr som „*Dags frændr*"

Thjod. Str. 10 kan have givet Anledning i Forbindelse med en tilfældig Omkastning af Stroferne i Ynglingatal. Auns Horndien for Y.saga's 10 Aar sat til 9 Aar = Flat. 1. 26. Egils Tilnavn *Vendilcraca* = Are. Ynguars Tilnavn *Canawtus* = Fant. 1. 3. Kanutus, cfr. Flat. 1. 26: hinn haari (canus?). Brautanunds Drab ved Broderen *Swardus*, hvilket Navn iallefald røber anden Traditionskilde, om end Sagnversionen forøvrigt kan forklares som en fra Y.s. forskjellig Fortolkning af Thjodolfs Strofe 19 (cfr. Munch i An.O. 1850, p. 305). Olaf tretelgjas fredelige Død i Sverige. Eysteins Tilnavn „*Bumbus*" = Ares „*fretr*".

Rækken i Fants Scriptor. rer. Svecic. viser sig ved Misforstaaelsen og Ændringen af „*nanum*" til „*manum*" under Omtalen af Swegthir ligesom ved Ændringen af „*latine sonat*" til „*late sonat*" ved „Bera" (An.O. 1850, p. 301) at være en Afskrift af en *latinsk* Original, der dog, som vi have seet, paa iallefald tre Steder har været noget udførligere end vor Hist. Norv.; men i hvilket Forhold atter denne latinske Original har staaet til sin norrøne Kilde, have vi nu ei Midler til at efterspore. Vi vide altsaa kun, at Rækken IV (Flat. 1. 26), ved Siden af at lade formode en antiqveret Original, ved sin Begyndelse: Odin, Freyr, Njörðr, Freyr sammenholdt med Isb.'s og Hist. Norv.'s: Yngve, Njörðr, Freyr og med Hkr.prologens Opgivende af, at Ynglingatal har nævnt 30 Forfædre af Ragnvald heiðumhæri, gjør det sandsynligt, at Ynglingatal oprindeligt har havt: Óðinn, Yngvifreyr, Njörðr, Freyr, hvorved de 30 Forfædre til Ragnvald vilde fremkomme. Fremdeles have vi seet, at Hist. Norv.'s Begyndelse: Ingui Swethie rex. Niorth sammenholdt med Isb.'s Yngve Tyrkjaconungr. Njorþr Svíaconungr lader slutte, at ogsaa Are oprindeligt har opstillet Rækken som formodet for Ynglingatal, og at de øvrige Overensstemmelser mellem Hist. Norv. og Isb. gjør det sandsynligt, at Are i den ældre Isb. har havt Rækken som en Ynglingerække ned til Harald haarfagre. Naar man da efter dette skulde anstille nogen Formodning om Historia Norvegiae's norrøne Kilde, for Øieblikket kun for Ynglingerækkens Vedkommende, hvilken Kilde ogsaa efter det før udviklede maa søges forud for Hkr., saa ligger intet nærmere end

at antage et Arbeide af Are som saadan, enten hans ældre Isb. eller en af denne udskilt æfi Noregs konunga, der da for dette Stykkes Vedkommende tør antages at have havt iallefald samme Omfang som Hist. Norv.'s og de svenske Rækkers fælles latinske Original, maaske ogsaa været vidtløftigere.[1]

Der er altsaa Sandsynlighed for, at en Fremstilling af Ynglingesagaen iallefald af Omfang omtrent som i Hist. Norv. har existeret skrevet paa Oldnorsk tidligere end Hkr.'s Y.s., og Mulighed for, at den kan have tjent som Materiale og Forbillede ved Udarbeidelsen af Y.s. og være medindbefattet tilligemed parallele Ætrækker i Hkr.prologens „Langfeðgatal" som Artsnavn for slige

[1] Nogen videre Bestyrkelse herpaa kan maaske søges og findes ved Sammenholden af Strønotitser for dette Afsnits Vedkommende i islandske Sagaer med Hist. Norv. og Hkr., ligesom ogsaa ved Sammenligning af Hkr. med de øvrige Redactioner af den tidligere Kongesaga, forsaavidt deraf maatte fremlyse, at en sammenhængende Fremstilling af Kongesagaen har existeret før Hkr. Naar det saaledes i Herv. s. c. 16, p. 57 heder: „Ívarr hinn víðfaðmi kom með her sinn í Svíaveldi, *sem segir í konungasögum*, en Ingjaldr konungr hinn illráði hræddiak her hans ok brendi sik sjálfr inni með allri hirð sinni", saa minder unægteligt sidste Passus sterkt om Hist. Norv.'s „qvi ultra modum timens Ivarum cognomine Withfadm, regem tunc temporis multis formidabilem, se ipsum cum omni comitatu suo cenaculo inclusos igne cremavit"; ligesom sammesteds p. 58: Haraldr konungr hinn hárfagri, er fyrstr kom einvaldi í Noreg sinna ættmanna" — minder om Isb's: „föþor Haralds ens hárfagra es fyrstr varþ þess kyns einn conungr at öllom Norvege". Dog nævner jeg dette mere som Exempel paa den Undersøgelses Art, jeg her tænker paa, end fordi jeg tillægger disse Sammenligninger nogen Beviskraft; thi isaafald maatte efter den øvrige Context i Herv.s. den formodede Grundtext af Are være langt udførligere end Hist. Norv. og ogsaa ligge Hkr. meget nær. Rimeligere er det vel, at Herv.saga's Henvisning til Kongesagaerne netop gjælder Hkr. Den anden Parallel kan ogsaa godt være rent tilfældig. Med Hensyn til den anden Side af Undersøgelsen vilde f. Ex. flere saadanne Steder, som Stykket om Halfdan svartes Død, der har Parallel i Hkr. 48, Flat. 1. 566, Landn. 326 Viðb. 1, Fsk. 3 B., Saml. t. n. F. Spr. o. Hist. II, 2, Ágr. 274 tale sterkt for et fælles Grundlag i et tidligere Arbeide; men umiddelbart efter viser Hist. Norv. i Omtalen af Har. haarf.'s Erobring og Opregningen af hans Sønner saa store Uoverensstemmelser med alle de øvrige Fremstillinger, at Spørgsmaalet om Hist. Norv.'s Kilder strax bliver meget gaadefuldt.

genealogiske Indledninger til den egentlige historiske Saga („sumt þat er finnst í langfeðgatali því er konungar hafa rakit kyn sitt, eða aðrir stórættaðir menn“ ɔ: tildels hvad findes i Ætregning, saadan, hvor Konger eller andre storættede Mænd have forfulgt (udviklet, fremstillet) sin Slægt). Hkr.prologens; „Eptir Þjóðólfs sögn er fyrst rituð *ævi Ynglinga* ok þar við aukit eptir sögn fróðra manna“ — tillader vistnok forskjellig Fortolkning efter den forskjellige Opfatning af „*fyrst*“ som gjældende nærmest Tiden eller Stedet. Hvis Ynglingernes Historie i Hist. Norv. havde ligget Ynglingatal nærmere, end den nu gjør, havde der været saameget sterkere Opfordring til at oversætte: Efter Thjodolfs Fremstilling er Ynglingernes Historie *fra først af* bleven nedskreven og dertil gjort Tilføielser efter kyndige Mænds Beretninger — saa at derved bestemt sigtedes til en tidligere nedskreven kortfattet Ynglingesaga, som den her er formodet at have existeret fra Ares Haand, hvortil da af senere Bearbeidere og udførligst af vor nuværende Ynglingesagas Forfatter efterhaanden er føiet Udvidelser fra den fortlevende Sagntradition; og selv ligeoverfor Hist. Norv.'s nuværende Form kan saadan Forstaaelse være fuldt holdbar, da jo, hvad nu ikke er helt forklarligt efter Ynglingatal, netop kan være saadanne Tillæg. Her bør da ogsaa lægges Merke til, at Stykket „Af Upplendinga konungum“ Fa.S. 2. 106, som ogsaa synes at vise bagenfor Hkr. og er en Parallel til Slutningen af Y.s., slutter med Bemerkning om Thjodolfs Ynglingatal, som et Ynglingernes Sagnkvad, hvad vel kunde give Anledning til at betragte Ynglingatal som det tidligste Grundlag for den skriftlige Fremstilling af æfi Ynglinga. Men da Ynglingatals Benyttelse som Grundlag for Fortællingen netop er saa særdeles fremtrædende i Y.s., vil jeg dog endnu helst opfatte „*fyrst*“ stedligt, naar man kun ikke lægger saa sterk Vægt paa Ordet, at det ligesom skulde begynde en skarp Inddeling af den følgende Hkr. i dens forskjellige Sagaer; thi da vil der vistnok føles Mangel paa Fortsættelse af denne Inddeling af Verket i det følgende af Prologen. Jeg mener, at der her kun er Tale om at antyde Verkets to Hoveddele, Sagnhistorien og den historiske Saga nærmest begyndende med Harald haarfagre, den

samme Inddeling af Historien, der formodentlig nedenfor for Ares Vedkommende er betegnet ved „*frœði bæði forna ok nýja*“, og at „*fyrst*“ har sin Modsætning i det følgende „ok tókum vér *þar* (ɔ: i den historiske Tid fra Har. haarf. af) mest dœmi af því er sagt er í þeim kvæðum“ etc., og jeg oversætter da: Efter Thjodolfs Fremstilling er (her) *for det første* (som Begyndelsen til dette Værk) Ynglingernes Historie bleven skreven og dertil gjort Tilføielser efter kyndige Mænds Beretninger, — og hvad der kan være videre benyttet af skrevne Forarbeider (f. Ex. af Are) gaar da ind under „sögn fróðra manna“. At virkelig Optegnelser af Are have været benyttede til Y.s., finder jeg bestyrket ved, at nedenfor den samme Tvedeling i Sagn og Historie synes gjort gjældende ogsaa for hans Forfattervirksomhed („Ari — ritaði — frœði bæði forna ok nýja“). Dog maa endnu bemerkes, at denne Opfatning af Historien som tvedelt efter Kristianiaudgavens Text af Prologen ligesom er bleven vindiceret Hkr.'s Forfatter, idet der læses Impfct.: „Ok tókum vér þar mest doemi af því“ etc. Hvis der kan læses Præsens *tökum vér* som strax nedenfor (Cod. Fris. har paa begge Steder „tokom ver“), laa det maaske nærmere ved vér overalt i Prologen i Modsætning til Forfatterens første Person Ent. at tænke paa: *vi Historieforskere* (kun OH.'s „Nu ritum ver“ maa gaa paa Forfatteren og hans Skriver, cfr. ovf. „rita hefi ek latet“), hvilken Opfatning da vilde stemme bedre med den første Fortolkning af Stedet om Y.saga's Tilbliven, idet ogsaa der Udvidelsen udover Thjodolf gaar ikke blot paa den nuværende Ynglingesaga, men paa Fremstillingens gradvise Væxt lige fra den første Nedskrivning. Jeg vil ingen Vægt lægge paa Hkr.prologens Udtryk „*ævi Ynglinga*“ som stridende mod Hkr.'s senere Titel *Ynglinga saga*, som om dermed allerede et fra det senere forskjelligt Verk skulde være betegnet, da Titelen *Ynglingasaga* vistnok er senere indført. Frisbogen har intet Skille mellem Y.s. og den følgende Norgeshistorie og anmelder ved sin Overskrift det hele som et sammenhængende Verk: „Her hefr vpp konvnga bok eftir savgn Ara prestz froða. Oc héfr fyrst vm þriþivnga skipti heimsins. En sidan fra avllvm Noregs konvngvm.“

Prologens Fremhæven af *Brandalder* modsat *Haugalder* sigter, som anført ved Prologen, til Y.saga's forskjellige Begravelsesmaader; udenfor det mythiske Forbillede, Freys Hauglægning, omtaler Y.s. kun Baalbrand indtil Agne Skjalfarbonde, og fra Alf og Yngve kun Hauglægning. Danr hinn mikilláti, der efter Prologen indførte Hauglægningen i Danmark, sættes p. 16 som Domars Samtidige, men p. 22 siges: „hann varð allgamall", og hans Sønnesønner sættes samtidige med Aun, Yngves Sønnesøn. Den udtrykkelige Anførsel af Begravelsesmaaden ogsaa for Odins, Njörds og Freys Vedkommende i Forbindelse med Prologens Bemerkning om Ynglingatal: „Í því kvæði eru nefndir 30 langfeðga hans ok sagt frá dauða hvers þeirra ok legstað" — gjør det sandsynligt, at Ynglingatal har, som nævnt, ført Ætten op til Odin og ligger iallefald for en Del til Grund for Y.s. allerede fra c. 10; men netop den formodede Kritik af Rækkens første Led kan maaske have hindret Indførelsen af de herhen hørende Strofer.

Med Hensyn til Y.saga's Indhold maa der skjelnes mellem det egentlige i Ynglingetraditionen levende Sagnstof, hvortil der allerede ligesom henvises som til noget bekjendt ved de korte Bemerkninger i Hist. Norv. og de Stykker, der synes indførte i Y.s. ved Ideassociation og forekommende Anledning under den egentlige Fortælling, hvilke sidste allernærmest maa tilhøre Ynglingesaga's Forfatter som hentede fra hans Kundskab udenfor Sagaens egentlige Emne. Hertil høre da den hele geografisk-mythologiske Indledning, de ovennævnte Fortolkningsbemerkninger, Omtalen af Sæming c. 9, de genealogiske Oplysninger c. 20 som Supplement ved den forresten ukjendte Dyggve, maaske c. 25, 26, 27 om Hugleik, Hake og Gudlaug, c. 32 og tildels 33 om Adils's Forbindelse med Yrsa og Skjoldungeætten, c. 34 Rolf krakes Fald med tilføiede Kulturbemerkning, ligeledes maa et vidtløftigere Sagnapparat være taget til Hjælp i Ingjald illraades Historie c. 38, 40, 41, 42, 43. Frá Ívari víðfaðma c. 45. Enkeltvis synes at forekomme Forfatterbemerkninger hentede fra Forfatterens personlige Kjendskab til Sverige: p. 17 om Agnafit: „þar var þá skógr"; p. 30: „Svíþjóð er markland mikit, ok liggja þar svá eyðimerkr, at margar dagleiðir

eru yfir"; p. 31: „Himinheiðr; þat eru fjalldalir nökkurir þröngvir, en há fjöll tveim megin"; p. 30: „Tíundaland, þar eru Uppsalir, þar er allra Svía þing". Ynglingasaga opfattes endelig af Forfatteren selv som et sammenhængende skriftligt Forfatterskab fra hans egen Haand, idet der p. 31 henvises til p. 17 f. ved Ordene: „En þá kom ríkit fyrst í brœðraskipti, *svá sem fyrr er ritit*".

Cap. 2 — Begyndelsen „Fyrir austan Tanakvísl — þar var blótstaðr mikill" og c. 4: „Njörð ok Frey setti Óðinn blótgoða" — „Dóttir Njarðar var Freyja" — danner ogsaa Indledningen i Sörla þáttr Flat. 1. 275, men ere i den sidste rimeligvis Laan fra Y.s., da Taatten i sin nuværende Form synes nedskreven af en boglærd Optegner i den senere Middelalder. Det første tydeligt andetstedsfra hentede Tillæg til Ynglingesagaens oprindelige Sagnkreds er vel Slægts- og Kulturbemerkningerne indføiede i c. 20 til Udfyldning af Tomheden ved Dyggve — „Móðir Dyggva var Drótt — er Danmörk er við kend". Men hvilke Kilder Y.s. her har havt, kan nu ei paavises. Cfr. S. Bugges Edda: Anm. til Rigsmaal (Skjöldungasaga?). C. 23 nævnes *Alrekr* og *Eirikr* som Agnes Sønner, mod Isb. og Hist. Norv., der have Alrekr — Agne, men stemmende med Gautrekssaga (Fa.S. 3. 34), der siger, at *Starkaðr* „var lengi með Uppsala konungum Eireki ok Alreki, *sonum Agna Skjálfarbónda* (Tilnavnet = Langfeðgatal og Ættartala, Flat. 1. 26), derimod lader Gautr.s., som det synes stemmende med Hist. Norv. 9, Brødredrabet ei være gjensidigt, men kun Alrek dræbes af Eirik med Bidslet og Eirik siden længe raade for Svithjod; dog kan vel hænde, at denne Version af Sagnet i Gautr.s. kun er fremkommen for at kunne lade det være den samme Eirik, der senere optræder i Saga Hrólfs Gautrekssonar.

C. 25 om Hugleik Alfssøns og hans Kjæmper Svipdags og Geigads (Beigads) Kamp med Søkongen Hake og Starkad synes ogsaa tilligemed c. 27 om Hakes Død at være et Forfatterens Tillæg til Ynglingesagaen. Indholdet af c. 25 gjenkjendes i Saxo's 6te Bog (Kjbh. Udg.), p. 279, dog ikke i nogen Forbindelse, der minder om Sammenhængen i Y.s. Parallelen giver saaledes ingen Oplysning om Y.saga's Kilder paa dette Sted — ja Saxo henlægger endog

den hele Begivenhed til Hibernia og Dufflina — kun tør man vel af Fortællingens isolerede Stilling hos Saxo slutte, at den ei har udgjort nogen integrerende Del af Ynglingesagnene. Svipdagr og Beigaðr er forøvrigt et Kjæmpepar, som oftere optræder i Oldsagnene, cfr. Saga Hrólfs konungs kraka, Fa.S. 1. 35 ff. og Braavallaslaget.

Det mellemliggende c. 26 om Jörunds og Eiriks Kamp med Gudlaug Háleygjakonung støttet til Strofe af Eyvind er vistnok ogsaa fremmed Laan, nærmest fra Traditionen om Haaleygjeætten.

De i c. 29 nævnte Danekonger og deres Forhold til *Aun* ere rimeligvis indkomne i Y.s. ved Forfatterens Combinationer, cfr. ovf. om *Haugsöld*. Det samme er maaske ogsaa Tilfælde med *Frode fröknes* Forhold til Egil c. 30 og til Ottar c. 31 init.

Capp. 32 og 33 fremstille Yrsasagnet anderledes end Hrolf krakes Saga, der intet ved om Álof's Giftermaal med Geirthjof, men lader Yrsa først ægte Helge Halfdansøn, derpaa Adils. For disse Capitlers Vedkommende har da vel til Y.s. været benyttet den c. 33 citerede, nu tabte, *Skjöldungasaga*. Muligens er ogsaa Fortællingen om Hrolf krake i SE. 1. 392 f, der i mange Træk stemmer med Y.s., hentet fra Skjöldungasaga.

Fra samme Kilde væsentligt stemme muligens de i c. 34 indførte Bemerkninger om Hrolf krake og Vikingeferden.

Den i c. 35 omtalte *Sölve Högnesön* nævnes i Ætrække Flat. 1. 23 og spiller en Rolle i Saga af Hálfi ok Hálfsrekkum, dog fremkommer her udenfor Slægtskabet ingen Parallel til Y.s., og der er neppe noget Spor til, at Y.s. her benytter Sidekilder, uden det skulde være Udtrykket: „þat er sagt", der ligesom flere lignende pleie at antyde Laan.

Slægtsbemerkningen c. 38: „Gauthildar — er Gautland er við kent" tør være hentet fra Originalen for Stykket „Af Upplendinga konungum", Fa.S. 2. 103, cfr. Langeb. script. 2. 423.

Begyndelsen af c. 40 indtil Ingjalds Gilde viser sig at være Forfatterens Bemerkning.[1]

[1] I Frisbogen er i dette Cap. det Granmar tiltænkte Sæde udeladt ved Aberration fra: „hinn nýja sal"; p. 4 er ogsaa feilskrevet „Hoeni" for „Mimi".

Den i c. 41 omtalte „*Hjörvarðr Ylfingr*“ nævnes i Sögubrot Fa.S. 1. 375, dog siges der Hjörvard og Granmar at have raadet for Østre Gautland, som Y.s. tillægger Granmars Svigerfader Högne og Sønnen Hildir (Hkr. 34), saa Sögubrot neppe kan have tilhørt den af Y.s. citerede Skjöldungasaga; men da Ylfingerne saaledes i Sögubrot vise sig indflettede i Skjöldungesagnene og atter Y.s. c. 43 ved Ása Ingjaldsdatters Giftermaal med Gudrød, Broder til Halfdan snjalle, Ivar vidfadmes Fader, fører over i Skjöldungesagnene, er det vel muligt, at Y.saga's udførlige Fremstilling af Ingjald illraades Historie væsentligt skyldes den p. 27 citerede Skjöldungasaga, der da maa have været en Parallelfremstilling ved Siden af Sögubrot. At Sögubrot er forskjellig fra Y.saga's Skjöldungasaga, maa ogsaa sluttes af, at Sögubrot (Fa.S. 1. 381) indfører Starkad i Braavallaslagets Kjæmpetal som da først nævnt, medens det er rimeligt, at Y.saga's Omtale af Starkad, som saa sterkt er indflettet i Skjöldungesagnene (Hkr. 20, 22), netop maa være hentet fra Skjöldungasaga, der da har indført ham længe før Braavallakampen. Forøvrigt viser Y.s. c. 43 ved Omtalen af Olaf tretelgjas Opfostring hos Bóvi atter hen til „Af Uppl. kng.“, Fa.S. 2. 103, og det derpaa følgende „þat er sögn manna“ lader igjen formode, at der saa søges hen til en anden Kilde (cfr. Hkr. 28 ovf.).

C. 45 er rimeligvis ogsaa hentet fra Skjöldungesagnene og har nu sin nærmeste Parallel i Sögubrot (Fa.S. 1. 375, 374).

C. 46 giver Anledning til at formode Sidekilder benyttede for Slægtnotitsernes Vedkommende, naar det heder: „Móðir Olafs tréfelgju hét Gauthildr“ — skjønt denne Gauthild alt to Gange tidligere er nævnt, Hkr. p. 31 og 35. Indførelsen af Gauthild her som hidtil ukjendt lader formode, at Y.saga's Text under Benyttelsen af forskjellige Kilder dog ikke er bragt til at flyde sammen som een Støbning, og at Notitserne om Gauthild paa de forskjellige Steder ere hentede fra samme Kilde, en Parallel eller Original til Stykket „Af Uppl. kng.“, der netop stemmer meget, endog ordlydende med Slægtsbemerkningerne og Olaf tretelgjás Historie i Y.s. c. 46, skjønt det vistnok har en anden Ordning og rykker Sölva op fra Broderen Sölve til at være Søster af Sölve den gamle, Sol-

ørs Rydningsmand, hvilket sidste dog let kan være fremkaldt ved Aberration fra Sölvenavnet.

At Stykket „Af Upplendinga konungum“ ei vel kan være Uddrag af Y.s., tør man slutte af dets enkelte Afvigelser fra Y.s., paa dette Punct især Bemerkningen om Olafs Herredømme i Vermeland: „ok var hann þar konungr til elli“, mod Hkr. 37, der følger Ynglingatal, men stemmende med Hist. Norv. 10: „diu et pacifice functus regno plenus dierum obiit in Swethia“.

C. 49 er fremdeles parallelt med „Af Uppl. kng.“ (Fa.S. 2. 104), kun med Forbigaaelse af Omtalen af Hunden *Saurr*, som udførligere omhandles Hkr. 90. Halfdan hvítbeins Sottedød paa Thoten er fælles for Y.s. Uppl. kng. og Hist. Norv.; men Uppl. kng. lader ham hauglægges paa Hedemarken mod Y.s., der atter retter sig efter Thjodolfs Vers (cfr. om „Skæreið“ S. Bugge, Hist. Tidsskr. 1871, 4de H.). Uagtet altsaa Uppl. kng. ender med Henvisning til Ynglingatal, synes det dog ikke at være benyttet for Fremstillingen (cfr. om Olaf tretelgja ovf.).

C. 50 udvider Uppl. kng.'s Beretning om Ingjald Olafsøn (Fa.S. 2. 103). Y.s. forbigaar Halfdan hvitbeins Søn Gudröds Æt, der omtales af Uppl. kng. (Fa.S. 2. 104) parallelt med Ares Stamtavle i Isb. 14, kun med Udeladelse rimeligvis ved Skjødesløshed af Sønnen Olaf og endende med: „Þorsteinn rauðr, er jarl var í Skotlandi ok féll þar“ — en Oplysning som Laxd.s. c. 4 støtter til Ares Autoritet.

C. 51. Begyndelsen er ordlydende stemmende med Fa.S. 2. 104. (Navnet *Hild* kan være indføiet efter Ætrækker som Flat. 1. 25). Overensstemmelserne med „Af Uppl. kng.“ blive nu efterhaanden saa omfattende, at man nødes til at antage en skriftlig Kilde. Men derpaa viger Y.s. ud i udførlig Fremstilling af Eysteins Død, medens Uppl. kng. lader sig nøie med en kort Angivelse ≠ Hist. Norv.

C. 52 er atter parallelt med Fa.S. 2. 104 og har Laanemerket: „Svá er sagt“; Fortællingen er noget udvidet med Navne fra Thjodolfs Vers.

C. 53 har, fraregnet Omtalen af Alfhild i Begyndelsen = Fa.S. 2. 105, en udførligere Fremstilling af Gudrød Veidekonges Liv end Uppl. kng., der kun giver Udtog og tillige nævner en Søn Olaf med Aasa ved Siden af Halfdan. Men i c. 54 stemmer atter Fortællingen i Begyndelsen med Fa.S. 2. 105 f. saaledes dog, at Uppl. kng.'s Stykke om Aasa: „Ása en stórráða fór norðr — kallaðr Hálfdan svarti" — i Hkr. først er benyttet som Indledning af Halfd. sv. S. (Hkr. 42). Forsaavidt vi nu af Hkr.'s. og Uppl. kng.'s Overensstemmelser tør slutte til en skriftlig Kilde benyttet i Y.s., er denne Omstændighed, at samme Kilde viser sig videre benyttet for Halfd. sv. S., af Interesse, da man deraf med al Rimelighed maa slutte, at Y.s. ei har været udarbeidet som selvstændig Saga, men i Sammenhæng med Hkr.'s nærmest følgende Indhold.

Þáttr Ólafs Geirstaðaálfs (Flat. 2. 6) sees ved Textsammenligning til sin Indledning at have benyttet Fremstillingen i Uppl. kng., ikke Hkr., har f. Ex. Eysteinn konungr son Högna Eysteinssonár = Fa.S. 2. 105 f., cfr. Hkr. 41: Högni hét son Eysteins hins ríka; men har været opmerksom paa Navnevexlen: Alfarinn og Alfgeirr — „Alfarinn konungr er Alfgeirr het odru nafne" — hvad hverken Uppl. kng. eller Hkr. have, og Identificeringen er ogsaa tvivlsom. At Olafstaatten udelader netop samme Stykke om Aasa som Y.s. bør ei vække Tvivl om, at Uppl. kng. alligevel har Originaltexten, da Olafstaatten umuligt kunde tage det med uden tillige at optage Aasas tidligere for Taatten ligegyldige Historie, meget mere vidner det netop om Udskydelse fra Taattskriverens Side, at istedetfor, ligesom til Udfyldning af Hullet, er indført en Bemerkning om Olafs Rige støttet til et Vers af Thjodolf, der atter viser en anden Redaction end Str. 26 i Hkr. og saaledes neppe heller kan være hentet derfra, snarere røber Slægtskab med Traditionen i Fa.S. 2. 106 ved de indskudte Linier — goðum líkr ok *Grænlands* fylki.

Stykket „Af Upplendinga konungum" slutter endelig parallelt med Hkr. med Omtale af Rögnvaldr heiðum-hæri og Henvisningen: „um hann orti Þjóðólfr hvinverski Ynglingatal ok segir þar

frá þeim konungum er komnir voru frá Yngvi-Frey í Svíþjóð, ok af hans nafni eru Ynglingar kallaðir". Denne Slutning peger saa bestemt hen paa Ynglingesagnene, at man fristes sterkt til at antage hele „Af Uppl. kng." for et Brudstykke af en ældre kortfattet Ynglingesaga, der i sin Helhed maaske har været benyttet i vor nuværende Y.s. for de tidligere Kongers Vedkommende ganske paa samme Maade, som vi have fundet det være Tilfældet for de sidste Led i Rækken. Her tiltrænges forøvrigt Undersøgelse af Haandskriftet.

Det væsentlige Resultat af Undersøgelsen om Y.s. bliver da dette: at Forfatteren er den samme, som har skrevet Prologen og rimeligvis ogsaa fortsat med Halfdan svartes Saga; at han, trods hvad man efter Prologens Udtryk: „svá sem ek hefi heyrt fróða menn segja" — nærmest skulde slutte, ved Siden af Skaldekilder og mundtlig Tradition ogsaa har benyttet skriftlige Kilder, og at disse da rimeligvis have været først som Grundlag for det hele Arbeide en Ynglingerække af Are med tilføiede korte Sagnnotitser, om hvilken vi nærmest tør danne os en Forestilling efter Hist. Norv. p. 9, 10 og Stykket „Af Uppl. kng.", hvilket sidste endog turde være en Levning af Ares Arbeide, iallefald fører Tanken hen paa dette ved Paralleler med Hist. Norv. og Isb. og Laxd.'s Anførsel af Thorstein rauds Fald efter Ares Hjemmel, hvilket netop, som nævnt, gjenfindes væsentligt stemmende i Uppl. kng. Fa.S. 2. 104, i Ætrække parallel med Ares egen Stamtavle i Isb.; ogsaa flere af Y.saga's Jævnførelser med Danekongerne kan muligens stamme fra Are ifølge Prologens Opgivende: „Hann tók þar ok við mörg önnur dœmi, bæði konunga ævi í Noregi ok Danmörk ok svá í Englandi". (Rimeligvis støtte flere af de gamle norrøne Danske og Angelsaxiske Kongerækker sig paa Forarbeide af Are.) Godtgjort iallefald maa det endvidere være, at Y.s. imod Slutningen støtter sig til „Af Uppl. kng.", dets Parallel eller Original. Endelig søges Kilden for de fleste større Sagnudvidelser naturligst i den citerede Skjöldungasaga, der neppe er identisk med Sögubrot (eller þáttr af Ragnarssonum, der viser Parallel med Hkr. 44),

men rimeligvis har været en nærliggende Parallel. Forøvrigt har Forfatteren vel ogsaa benyttet Tradition om Haaleygjeætten og har, maaske foranlediget af Slutningshenvisningen til Thjodolfs Ynglingatal i Stykket „Af Uppl. kng.“, lagt dette strofevis Side om Side med den prosaiske Fremstilling og derfra i denne indført Tillæg og Kritik.

Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga.

Forsaavidt jeg hidtil har kunnet foretage en nøiagtig Sammenligning af Texterne i Kongesagaen, har jeg altid fundet, at de i sin nuværende Form ere dannede ved Sammenføining af tidligere Arbeider af større eller mindre Omfang, saa der kun ganske enkeltvis har kunnet være Tale om Forfatterbemerkninger eller selvstændig Fremstilling fra de senere Sagaskrivere, hvem vi skylde vore nu bevarede Redactioner. Det vil da herefter ved Undersøgelsen af Kongesagaernes indbyrdes Forhold til hinanden vel altid være bekvemmest og sikkrest at begynde Forskningen fra de korteste Bearbeidelser, som efter den ovenomtalte Sagaskrivningens Art maa antages baade at være de ældste og have de færreste og tydeligste Indskud i en forøvrigt knap Text. For Halfdan svartes og Harald haarfagres Vedkommende have vi saaledes først at betragte *Historia Norvegiae*, *Ágrip* og *Fagrskinna*. Det maa imidlertid aldrig glemmes, at det netop paa Grund af Sagaernes stykkevise Sammensætning altid vil være farligt at drage Slutninger for Redactionerne i deres Helhed af stykkevis Sammenligning, saa at den endelige Dom i mange Tilfælde maa udsættes, til de enkelte Fremstillinger ere helt gjennemgaaede og undersøgte til den yderste Detail. Saaledes giver ogsaa Hist. Norv. os for dette Afsnit kun ringe Holdepunct for Bedømmelsen af dens egen Oprindelse og dens Forhold til de øvrige Bearbeidelser, da den vel i sin korte Fremstilling baade i Omtalen af Halfdans Død og af Haralds Sønner viser sterk Lighed med Ágr. og Fsk.; men tillige har saa sterke Afvigelser fra disse og de øvrige Beretninger, at dens Dannelse fremdeles bliver meget dunkel. Den bliver derfor for det første kun at benytte ved de enkelte Parallelsteder.

Ágrip. Fagrskinna.

Agr. og Fsk. derimod frembyde strax større Interesse, idet der snart temmelig tydeligt, som det synes, fremtræder en fælles Grundtext. I Ágr. er desværre et første Blad, beskrevet paa begge Sider, bortskaaret (cfr. Fm.S. X, Formáli X), og at dømme efter den i „Frumparta“ XXXIX f. aftrykte Bladside maa da omtrent saa megen Text være derved bortfalden som fra den nuværende Begyndelse til Stykket om Snæfrid: „Jola aftan er Haraldr“ etc. Herved svækkes da for Begyndelsen af Halfdans og Haralds Historie Sammenligningen med Fsk.; men den nedenstaaende Sammenstilling fra begges Texter viser dog en temmelig vel sammenhængende kortfattet Fremstilling omtrent identisk i Ordlyden, hvor begges respective Indskud, her kun betegnede efter Indholdet i Klammer, springe tydeligt frem.

Fsk.	Ágr.
[ɔ: Hskr. B's Udvidelser af Ágr.-Fsk.'s Fællestext]	[ɔ: Ágr.'s Udvidelser af Ágr.-Fsk.'s Fællestext.]
(ɔ: Hskr. A's Udvidelser af Ágr.-Fsk.'s Fællestext, eller Forandringer af B)	(? ɔ: Text af tvivlsom Charakter.)
(? ɔ: Text af tvivlsom Charakter.)	
Fsk. p. 1.: Halfdan sv.'s første Giftermaal med Ragnhild Haraldsdatter. ‡ Landn. p. 300, 325 (*Þóra*). Flat. 1. 562. Hkr. 43. B: Halfdan sv.'s andet Giftermaal med Ragnhild Sigurdsdatter ‡ Landn. 326, cfr. Hkr. 44, Landn. 300. (A: Halfdan sv.'s andet Giftermaal med Helga Dagsdatter.)	274: [Haralds Tilnavne (Lúfa?) og „Hárfagre“.] [Hedningernes Jul] ‡ Flat. 1. 564.
p. 2: [Halfdans Drøm] = Flat. 1. 563. Hkr. 46	
p. 3 [1]) B: Halfdan sv.'s Død = Ágr. 274. Landn. 326 ‡ Hist. Norv. 10. Flat. 1. 566. Hkr. 48. „En með þeima hætti var dauði Halfdanar: at hann þá veizlu á Hadalandi en hann fór þaðan í sleða, þá druknaði hann í Rönd í Rykinsvík skamt frá því er nautabrunnr var, en síðan var hann færðr til Steins á Hringaríki ok þar heygðr.“	p. 274: „Enn sja er hattr a dauþdaga Halfdanar. Hann þa veitlo a Haþalandi. enn þa er hann for þaþan í sleþa. þa drucnaþi hann i Raund. i Rykinvic þar er nautabrunnr var oc var færþr til Steins siþan a Hringarici oc var þar haugþr.“

Fsk.	Ágr.
p. 2. (A: Halfdans Død — knyttet til det ovf. indførte Giftermaal med Helga Dagsdatter.)	
3: Haraldr tok konungdóm eptir Hálfdan svarta föður sinn. Cfr. Hkr. 48.	274: Haraldr toc eftir Halfdan riki þat er faþir hans hafþi haft
3 – 7 f. [Haralds Karakteristik ≠ Flat. 1. 567; hans Hof og Hirdskikke, Kvæder; hans Rigserobring ≠ Flat. 1. 568; Atle Jarls Fald ≠ Flat. 1 570; Haarskurdsløftet ≠ Flat. 1. 571.]	(? Haralds Rigserobring, specielt: „hann helt orrosto viþ næsta konunga oc sigraþi alla“, cfr. Eg s. p. 3, cap. 3 og Fsk 6: „Með þessu öllu“ etc.) (? „oc eignaþesc hann furstr konunga einn Noreg á tvitogs aldri“ - cfr. Fsk 9: „þa var hann meir en tvitugr at aldri“ — efter Hafrsfjordslaget. ?)
8: en hina efstu ok hina mestu orrostu átti hann í Hafrsfirði fyrir norðan Jaðar við konunga af landi ofan. [Skaldebelæg] cfr. Flat. 1. 573.	Oc helt ena siþorsto orrostu (? viþ konung þann etc. ?) . . . i Hafrsvagi fur Jaþri. [Skaldebelæg.]
9: [Lúfa. Haarskurden] = Flat. 1. 575.	
10: „En þat var tíu vetr er hann bardisk áðr til lands, en hann yrði einvalds konungr at Noregi; hann friðaði vel land sitt ok siðaði.“ Cfr. Hkr. 65.	274: „En þat vai x vetr er hann bardisc aþr til lands enn hann urþi allvalz konungr at Noregi oc siþaþi vel land sitt oc friþaþi.“
(A Rögnuþáttr.)	
12: „Hann átti 20 sunu ok með mörgum konum (cfr. Hkr. 63), ok urðu þveir konungar í Noregi, Eirikr blóðöx ok Hákon goði Var Eirikr blóðöx í elzta lagi suna hans, en Hákon í yngsta lagi o. s. v. Sønnerne — er sumir kalla Ragnar.“ = Ágr. 274.	274: „oc atti suno tvitian. oc meþ morgom conom. como þo tveir einir til kongsnafns. Eiricr bloþax. oc Havcon goþi. var Eiricr bloþax i ælzta lagi sona hans. annar Hocon i yngsta lagi (? er Aþalsteinn Englands konungr toc i sunar staþ ?) o. s. v. Sønnerne — er sumir kalla Ragnar“ = Fsk 12.
12 f: [Aðalsteinsþáttr] = ≠ = Hkr. 78.	[Bemerkning om Ragnar, hvorpaa: Sniofriþar þattr = Hkr. 66.]
14: [Eriks Styre i Haralds 3 sidste Leveaar.]	
„Hann varð sóttdauðr á Rugalandi ok er (heygdr B) í Haugasundi (= Hkr. 81. Flat. 1. 582), þá hafdi hann verit þrjá vetr ok sjau tugu vetra konungr.“ (De tre Aars Tillæg er Følge af nærmest forudgaaende Indskud.)	278: „Oc sat at Noregi einvalz konungr sextogo vetra siþan er hann hafþi innan tio vetra aflat alz Noregs. Anþaþesc siþan a Rogalandi oc var haugþr a Haugom upp fra Haslæyarsundi“ = Cfr. Isb. c. 1: En svá es sagt at Haraldr være lxx vetra conungr oc yrþi áttrœþr.

Fsk.	Ágr.
14: „Eptir Harald tók Eirikr blóðöx við ríkinu, en Hákon var vestr á Englandi“.	278: „Enn eftir Harald toc Eiricr blót avx við riki. Enn Hocon broþer hans var vestr i Englandi (? meþ Aþalsteini konungi. er faþer hans lifs hafþi hann sendan til fostra.“ ?)
„Eirikr konungr átti Gunnhildi, (? er kölluð var konunga móðir?) dóttur Özurar (tota eða: A) lafskeggs norðan af Hálogalandi.“ Cfr. OT. 2.	. . . . „hann atti Gunnhildi dottor Auzorar lafscegs“.
Begges Karakteristik ≠ Ágr.	
(? 6 Sønner og 1 Datter?). Regjeringens Haardhed ≠ Agr.	(? Begges Børn: 10 Sønner (Goþræþr liomi. Halfdan. Ayvindr. Gormr). Eriks Regjering 5 Aar, med de 2 i Haralds Levetid og 3 siden — cfr. Fsk.) Begges Karakteristik ≠ Fsk. Regjeringens Haardhed ≠ Fsk.
(? „Þat lýstisk með því, at?) Eirikr lét drepa Björn kaupmann, Olafr digrbein ok fleiri bræðr sina.“	„Hann reþ Olaf digrbein oc Biorn oc fleiri broþr sina“.

Fsk. er her citeret efter den ældre Redaction i Hskr. B, der fraregnet mindre vigtige Varianter falder sammen med Hskr. A, uden, hvor udtrykkeligt er vedføiet, at A enten bytter B's Fremstilling med en anden eller gjør yderligere Indskud.

I Ágr. er, som nævnt, et første, paa begge Sider beskrevet, Blad bortskaaret, og da strax derefter fortælles om Halfdan svartes Død, maa temmelig sikkert de mest bekjendte Træk fra hans tidligere Historie have været omtalte paa det bortfaldne Blad, specielt hans Giftermaal som Overgang til Beretningen om Harald, maaske ogsaa Træk af Haralds Ungdomshistorie. Da nu Halfdans Død i Ágr. falder sammen med Landn. 326 og Fsk. 3 B (Hist. Norv. 10), er det rimeligt, at de to tidligere Congruenser mellem Landn. og Fsk. B, nemlig Halfdans i Landn. 326 umiddelbart forud fortalte tvende Giftermaal, ogsaa høre til Ágr. og have været indførte paa det bortfaldne Blad; men Landn. 325 f er her ikke Original, da der til Slutningen henvises: „sem segir í sögu hans“ (Haralds hárf.), og da Landn. fører Ragnhild Sigurdsdatters Æt op til Sigurd Orm i Øie, synes den hverken at laane fra Upph. rik. Flat. 1. 562 eller Kongesagaen benyttet i Landn. 300, der begge

kun have: „fek Halfdan Ragnhilldar dottur Sigurðar hjartar“, ligesom dens hele Fremstilling ligger fjernt fra Hkr. 43, 44, 48, men netop fra den i Fsk. 3 B benyttede Grundtext, der har den samme Ætrække, kun corrupt ved Aberration. At Landn. 326, som ogsaa 300, nævner *Thora* for *Ragnhild*, er mindre at lægge Vægt paa, da den vistnok forholder sig friere til sin Original, Kongesagaen, og i det hele gjengiver i forkortet Form. Vi tør da formode, at Halfdans første og andet Giftermaal væsentligt, som de fortælles i Fsk. B, have tilhørt Fsk.-Ágr.'s Fællestext, altsaa et af begge benyttet tidligere skriftligt Arbeide, der i korte Træk har omtalt Halfdans tvende Giftermaal og Død, dernæst nævnt Haralds-Regjeringstiltrædelse (med kort Antydning af hans følgende Kampe — „svá sem dœmi finnask“ Fsk. 6—?), hans sidste Kamp i Hafrsfjord og derpaa følgende Enevælde efter den tiaarige Rigserobring, hans tyve Sønner, hans 70-aarige Kongedømme og endelig hans Død og Høilægning ved Haugesund. Fremdeles viser ovenstaaende Sammenstilling Fsk.-Agr.'s Fællestext videre fortsættende ind i Eriks Historie, hvad giver et Vink om, at dette Arbeide ei har været en selvstændig Haralds saga hárf., men et sammenhængende, skjønt meget kortfattet Omrids af Norgeshistorien af Indhold omtrent, som man kunde tænke sig den af Theodorik citerede „*Catalogus Regum Norvagiensium*“ (Script. V p. 330) eller maaske snarere Are frodes „*Ævi Noregs konunga*“ i den ældre Íslendingabók; og dette staar ei i Strid med ovenstaaende Formodning om, at Landn. 326 citerer dette Verk eller en senere Udvidelse af det med: „sem segir í sögu hans“ (Haralds), da der vil kunne gives flere Exempler paa, at Enkeltmands Livsomstændigheder, indførte som Afsnit i et større Hele, betegnes som hans „*saga*“. Hvorvidt nu denne Fællestext lader sig videre forfølge i Ágr.-Fsk., er endnu fra min Side ikke tilstrækkeligt undersøgt; men selv om Texten har strakt sig et længere Stykke frem i den senere Historie, kan det vel hænde, at dens Spor i Ágr.-Fsk. ere udviklede under Benyttelsen af andre Hjælpemidler.

Ágr. og Fsk. synes nu hver paa sin Vis efter Evne og eiendommelige Kilder at have udvidet denne fælles Grundtext. Den mest iøinefaldende Forskjel er, at Fsk. aabenbart har havt rigere Kilder og fornemmelig med Forstaaelse kunnet støtte sig til en Mængde Kvæder, medens Ágr. synes at have havt kun tarvelige yderligere Hjælpemidler og især, som det af Prof. Munch er paavist ved den til Belysning af Hafrsfjordslaget indførte Strofe (Ágr. 274, Note 3) neppe har magtet rettelig at udnytte Kvæderne, selv hvor de enkeltvis have staaet til Raadighed.

Da *Ágrip's* Text i det Hele er meget knap, vil det ofte være tvivlsomt, om de korte Indskud og Forbindelser mellem de ovenfor sammenstillede Congruenser mellem Ágr. og Fsk. tilhøre Ágr.'s Redaction, dens andre Kilder eller den antagne Fællestext; dog er der enkelte længere Stykker, som temmelig tydeligt fremtræde som indskudte Laan. Saaledes indføres strax i Begyndelsen et Stykke om Hedningernes Jul, der har sin Parallel i Flat. 1. 564, hvor det staar i naturlig Sammenhæng med Sagnet om Harald som „*Dofrafostri*", og da Ágr. umiddelbart forud synes at have omtalt Haralds Tilnavne: (Dofrafostri) — Lúfa? og Hárfagri, er det ikke urimeligt, at Bemerkningen om Julen i Forbindelse med Tilnavnene er indkommen fra Dovretaatten, hvor disse Navne synes sterkt fremholdte, cfr. Flat. 1. 566, 569, 575, eller fra den i Bárðar saga Snæfellsáss c. 1 citerede „*Saga Haralds konungs Dofrafostra*". At Stykket ei kan have tilhørt Fællestexten, fremgaar allerede af Usandsynligheden af, at Fsk. da skulde have udeladt det, og endmere, forsaavidt det virkelig hænger sammen med Tilnavnene, af, at Fsk. først p. 9 omtaler Lúfa i et for den eiendommeligt Indskud, saa Tilnavnene ialfald ikke kan have tilhørt Fællestexten.

Dernæst opføres „*Sceiþarbrandr*" som Navnet paa den i Hafrsfjordslaget overvundne Konge i Forbindelse med citeret Halvstrofe af et Kvæde: *Oddmior*. Methoden for Udvidelsen er her ganske den samme som i Fskr. A 8. Fællestexten har rimeligvis ikke nævnt nogen Kongenavne, nærmest som Fsk. B: við (tvá) konunga af landi ofan; men A har fra det citerede Kvæde af Thjodolf opført i Texten: *Kjötvann* og *Haklang*: paa samme Maade synes Ágr.

af Oddmior at have villet udvide Texten og har saaledes faaet den vistnok forvanskede Bemerkning om Sceiþarbrand med tilhørende Citat.

Ved Sønnerækken[1] er at merke enkelte Slægtskabsspor mellem Ágr. og Hist. Norv., hvis Betydning for Undersøgelsen dog endnu ikke er klar. Uagtet nemlig Hist. Norv. kun opfører 16 Sønner og mellem dem ellers ukjendte Navne, er der dog forøvrigt flere Overensstemmelser med Rækken i Ágr. og Fsk., især den første; saaledes gjenfindes den af Fsk. forbigaaede Yttring i Ágr. om Haakon: „er Aþalsteinn Englands konungr toc i sunar staþ“ i Hist. Norv. 10: „qvem Adalstanus rex Anglorum sibi in filium adoptauit“ — og ligeledes har Ágr.'s Slutningsbemerkning om Rognvaldr *raykill* (Ragnar), der heller ikke findes i Fsk., sin Parallel i Hist. Norv. 10 henført til Rognaldus *Retilbein*, rigtignok i en forvansket Form maaske foranlediget ved Henførelse af Ágr.'s eller dens Kildes „seiþmaþr“ med den lidet adæqvate Forklaring: „þat er spámaðr“ til Moderen, Hist. Norv.'s „nutrix“, som derfor kaldes „*fetonissa*“ (pythonissa). Paafaldende er det ogsaa, at Ágr. saaledes paa en Gang giver Rognvald to Tilnavne: „seiþmaþr“ og „scratti“.

Det er ikke usandsynligt, at Bemerkningen i Ágr. er et Tillæg til Fællestexten fra andre Kilder for at tilknytte det følgende Indskud af Snæfridstaatten; men hvorfra denne er hentet, fra skriftlige Kilder eller mundtlig Tradition, kan ei afgjøres, ialfald ikke efter Stykket selv, da dette ellers kun findes i Hkr. 66, og der i overarbeidet Form; for Optagelse i Ágr. directe fra den mundtlige Tradition synes den Omstændighed at tale, at man her finder den samme antithetiske Rethorik: *Syrgþi hann hana dauþa* en landz lyþr allr *syrgþi hann viltan — seig hon sva i osco, enn konungr steig til vitzco — gladdisc hann af þegnum sinom* oc *þegnar af honum* — som ellers paa flere andre Steder udmerker Ágr.'s Stil, f. Ex. 278: litil cona synom enn mikil ravþom — 280: Enn hann var cristin oc atti cono heþna — 288: var hennar for gor pruþþilega til oppruþar — 290: oc lauc sva saurlifis maþr i saurgo husi

[1] Cfr. de vedheftede Sønnerækker.

sinom daugom — forsaavidt ikke alle saadanne Steder i Ágr. igjen skulde kunne henføres til et tidligere Forfatterskab benyttet af Ágr.

Fagrskinna udvider ligeledes paa sin Side den oprindelige Fællestext ved Indskud. Det første Stykke, hvorom her kan være Tale, hvis vi efter det ovenfor udviklede antage Halfdans første og andet Giftermaal efter Fsk. B som tilhørende Grundtexten, er da *Halfdans Drøm*: denne kunde vistnok tænkes bortfalden i Ágr. med det første Blad; men den røbes i Fsk. som Indskud ved dens feilagtige Stilling = Flat. 1. 563, idet den efter sit Indhold burde gaa forud for Haralds Fødsel, som den ogsaa er bleven stillet i Hkr.'s Redaction p. 46 f., medens Fsk. B (ligesom derefter ogsaa A) har Haralds Fødsel foran i den antagne Fællestext. Desuden viser Stykket sig ogsaa som fremmed ved en Eiendommelighed i Stilen, der ellers ikke gjenfindes i Fællestexten og neppe heller i Fsk. forøvrigt, nemlig den overflødige Gjentagelse af enkelte Ord: *hlutr* — *lokkar* — *Þorleifr* — *afspringr* — *veg* — en Klodsethed i Udtrykket, der endnu staar igjen i Flat. 1. 563, men er afstreifet i Hkr. 46. Desuden synes Bogstavtallet paa Ágr.'s Sider sammenholdt med Bogstavtallet i Fsk.'s to Giftermaal at vise, at der neppe kan have været Plads for Drømmen paa det i Ágr. bortskaarne Blad, saameget mere som Ágr.'s nuværende Begyndelse og Stykket om Julen antyde, at ogsaa noget for Ágr. eiendommeligt maa have staaet paa hint Blad foruden Giftermaalene.

Dernæst følger efter Haralds Regjeringstiltrædelse: *hans Charakteristik og Hirdskikke* Fsk. 3—6, hvor de prosaiske Stykker vel nærmest ere Sagaskriverens Forfatterbemerkninger, der støttes til de *indførte Kvæder*. Det samme maa i det væsentlige gjælde det følgende, p. 6—9, kun at Fællestexten maaske kan have foranlediget Omtalen af Rigserobringen med Henvisning til en udførligere Tradition („svá sem dœmi finnask"), og muligens skriftlig Kilde ligger til Grund for den udførligere Fremstilling af *Haralds Forhold til Atle Jarl*. Ogsaa her indsættes, vistnok af Fsk.skriveren, *Skaldecitater* ved Haakons Fald og Hafrsfjordslaget, der kan have virket tilbage paa Texten. Ogsaa *Stykket p. 9 om Lúfa og Haarskurden* maa regnes for Indskud, som nævnt, ifølge Sammenlignin-

gen med Textordningen i Ágr.; men saa indtræder igjen Fællestexten med Omtalen af Tiaarskampen og den i B derpaa følgende Sønnerække. Indskud er derpaa fremdeles *Adalsteinstaatten*, som gjenfindes overarbeidet i Hkr. 78 og derfra i den større Olaf Tryggvesøns Saga, og Begyndelsen af c. 23 p. 14 om *Eriks Rigsstyre*, hvorpaa atter Overensstemmelsen med Ágr., altsaa Fællestexten, bliver synlig.

I denne ældre Fsk.text i B gjør da A Forandringer og yderligere Tillæg, idet Halfdans Giftermaal med Ragnhild Sigurdsdatter ombyttes p. 1 f. med *Giftermaalet med Helga Dagsdatter* og i Forbindelse hermed *Halfdans Død* fortælles i særegen Redaction, hvor atter „*Dag*" nævnes; og senere indskydes p. 10 ff. den eiendommelige *Fortælling om Ragna Adilsdatter og Guthorms Forlening*. Men hvorfra disse større Udvidelser saavel i B som i A hidrøre, derom tør jeg for Øieblikket ikke fremsætte nogen Formodning.

Þáttr Hálfdanar svarta. Upphaf ríkis Haralds hárfagra.

Den efter Ágr. og Fsk. i Omfang nærmest liggende Fremstilling af Halfdans og Haralds Historie er *þáttr Hálfdanar svarta* og *Upphaf ríkis Haralds hárfagra* (Flat. 1. 561—583), der vistnok bør betragtes som et sammenhængende Arbeide ikke blot paa Grund af den Vægt, der under Fortællingens Fremskriden lægges paa Haralds Tilnavne: *Dofrafóstri — lúfa — hárfagri* for derved ligesom at markere de væsentlige Afsnit i Haralds Historie, da denne Forbindelse (ved blot stadig Gjentagelse af Tilnavnene) er saa løs, at den vel kunde tænkes indbragt først ved Flatöbogens Affattelse, dog gjentages Satsen: þa var hann kalladr (Dofrafóstri — Lúfa — Hárfagri) omtrent ligelydende med Eftertryk i de forskjellige Afsnit: Flat. 1, p. 566, 569, 575; men væsentlig fordi begge Taatter synes sammenhentede fra de samme tre Kilder: *en historisk Grundtext* stemmende med Partier af Hkr., *Fsk. B eller nærliggende Parallel* og *Dovresagnet* (til det sidste sker der iallefald fremdeles

sterkere Henvisninger i Upph.'s Text, Flat. 1. 557 og 571); og denne tredelte Oprindelse af begge Taatter som sammenhængende Redaction bestyrkes yderligere af, at Haralds Haarskurdsløfte gjentages varieret tre Gange: p. 566 i Forbindelse med Dovresagnet, p. 569 med den historiske Text, og p. 571 i Laan fra Fsk., paa hvilket sidste Sted endog indskydes i Fsk.texten et „*af nyju*" („Her eftir streingde Haralldr heit *af nyju*") tydeligt for at lempe paa denne Mislighed opstaaet ved Sammenflikningen af saa forskjellige Texter. (Cfr. ogsaa nedenfor.)

Den i Flat. 1. 576 tilføiede Henvisning til den vidtløftigere Fremstilling af Landsfordelingen og Haraldssønnernes Skjebne i den større Olaf Tryggvesøns Saga (En sa er hann girnnizst at vita — leiti hann o. s. v.) tilhører rimeligvis Flatøbogens Redaction, ligesom Henvisningen til samme Sagas andet Cap. angaaende Gyda.

Den i Flat. 1. 577 derpaa følgende *þáttr Hauks hábrókar* skulde man tro ei kunde høre sammen med det nærmest foregaaende, da her nævnes *Ingigerðr* som Haralds Datter = OH. og Hkr. ikke *Þorgerðr* som p. 576; men denne sidste Navnform er dog maaske kun Feilskrift (Taatterne have flere saadanne); og Stykkets eventyrlige Tilsnit stemmer godt med Dovreeventyret og knyttes til det følgende c. 469, p. 582, ved dettes Begyndelse om Eirek Svíakonge, og her henvises udtrykkeligt ved „sem fyrr segir" til den forudgaaende Fremstilling p. 567, ligesom Snæfridssagnet ogsaa har sterk Eventyrfarve: saa den hele Fremstilling af Halfdans og Haralds Historie viser sig tænkt som et sammenhængende Hele, hvad ogsaa synes antydet ved Slutningslinien: „Lykr sua her fra Haralldi konungi". Flat. 1. 583.

Idet jeg efter disse Grunde behandler begge Taatter i Sammenhæng, skal jeg nu videre foreløbigt i Korthed angive deres Indhold og sandsynlige Kilder.

Parallelt eller ordlydende stemmende med Hkr. fortælles i, hvad jeg her kalder Taatternes *historiske Text*: Halfdan svartes Kamp med Sigtrygg og Eystein, hans første Giftermaal, hans Kamp med Hysing, Helsing og Hake, hans andet Giftermaal (dog uden Hkr.'s c. 5, p. 44 om Sigurd Hjort), *hans fortsatte Kamp med Gandalf*

og Hake (hvad savnes i Hkr.), *hans Drøm* (?), hans Lovgivning, *hans Eventyr med Finnen og Haralds Flugt med denne* (?), Flat. 1, p. 561—564, [herpaa følger Stykket om Hedningernes Jul og Dovresagnet p. 564—66], dernæst Halfdans Død, hvorefter Upph. rik. fortsætter med: Haralds Regjeringstiltrædelse med Guthorm som Hjælper. (Her indskydes: Haralds Karakteristik efter Fsk. 3, [Bemerkning om Halfdans og Haralds ringe Julelykke med Snæfridssønnernes Navne], Haralds Vennesælhed, hans Kjæmper, hans Rigsudvidelse, alt udenfor [—] efter Fsk. 3—6, Flat. 1. 567, 68.) Haralds Kampe søndenfjelds, hans *Giftermaal* og Sønner med Gyda (med Henvisning angaaende den udførlige Fortælling om Haarskurdsløftet til andet Cap. af (den større) Olaf Tryggvesøns Saga, som efter Hkr. her kun fortæller det første Møde, medens Giftermaalet lægges ti Aar senere, efter Landserobringen); fremdeles Haralds Kampe i Thrøndelagen, p. 568—70. (Derpaa indskydes Atle Jarls Død og Haralds Erobring af Throndhjem, efter Fsk. 6 f. — (?) Forfatterbemerkning om Dovres Bistand og Haraldsættens Blomstring i begge Olafer (?) — Haarskurdsløftet efter Fsk. 7.) Videre om Herlaug og Hrollaug, Underlæggelsen af Nordmøre, Romsdal, Søndmøre og Fjordene efter Vemunds Indebrænding p. 571—73. (?) *Harald vender tilbage til Throndhjem cfr. Hkr. 57—61* (?). — Hafrsfjordslaget. (Haarskurden efter Fsk. 9.) — (?) Ivar Ragnvaldssens Fald i Hafrsfjordslaget (?) — (?) Om Haralds Hustruer og Børn (?). — [Haukstaatten p. 577—81] - (?) Haralds Person, Gravsted, Død; Snæfridsagnet i særegen Version (?) —.

Dovresagnet.

Til den historiske Grundtext, der, skjønt noget knappere end Hkr.'s, dog ligger denne saa nær, at det er vanskeligt at afgjøre, hvilken er den oprindeligste, knytte Taatterne (foruden Laan fra Fsk.texten) Eventyrsagnet om *Dofri*, der iallefald i sin nuværende Udførlighed synes at være af sen Oprindelse; men da Sagnets Indblanding i Kongesagaen vistnok er af Betydning for Undersøgelsen af Texternes indbyrdes Forhold, tør jeg her ikke undlade at dvæle lidt ved dets Indhold og de Spor, jeg har fundet af det i andre Sagaer,

skjønt denne Undersøgelse neppe er udtømmende af Mangel paa fuldstændig Adgang til Kilderne.

Fortællingen har i Hàlfdanstaatten følgende Gang: Julekosten stjeles fra Halfdan, han piner forgjæves en Fin efter Oplysninger, denne løslades af Harald, der følger ham til en Høvding, der vedkjender sig Ranet, men tilføier henvendt til Harald: jeg skal lønne dig derfor, om du vil henvende dig til mig om Raad — „en ek skal þer þat launa ef þu villt mig at radum sækia". Derpaa følger Forklaringen af Hedningernes Jul som Odinsfest i Modsætning til den kristne Høitid. Høvdingen (*Odin*: Flat. 1. 567: „en Odinn tok (alla jolaveitzslu) fra Halfdani") sender saa Harald hjem; thi den er stedt i Nød, som han alene kan bjerge, og deraf vil han faa Held til at vinde Norge (Flat. 1. 564). Derpaa udfrier Harald Jøtnen Dovre, fostres af ham fem Aar fra femaars Alder og lønnes af ham for Frelsen ved Faderens Død og Dovres Hjælp ved Landserobringen (Flat. 1. 566, 571). „Var hann þa kalladr Haralldr *Dofrafostri*". Her er da god, naturlig Sammenhæng i Fremstillingen. Sagnet selv er vistnok et kristent Sagn dannet i Overensstemmelse med den kristne Opfatning af Hedenskabet, hvorefter Odin, Thor og de øvrige Æser sank ned til dæmoniske Magter, der conseqvent maatte optræde i Forbund med troldkyndige Finner og Jötner; ja, man feiler vel neppe ved i *Høvdingens* Ytring: „en ek skal þer þat launa ef þu villt mig at radum sækia" at se en halvdulgt Opfordring til at sætte sin Lid til ham som *Gud* (Odin), hvormed vistnok de øvrige Hedenskabets Anløb maa forbindes, som Harald er udsat for ved Thor og Svase (Flat. 1. 567), indtil han endelig ved den sidste Besvigelse drives bort fra alt Hedenskab (forneskia — Flat. 1. 583). Men lidet rimeligt synes det dog, at en gjennem lange Tider fuldt fæstnet kristen Phantasi skulde falde paa at tilskrive hedenske Magter Harald haarfagres, Olafernes Stamfaders, følgerige Landserobring. Ja, Sagnet synes ligefrem at spire ud af Hedenskabets Opfatning; thi efter den maatte det være meget naturligt, at Dovre, tænkt som Norges fornemste Landvætte, under Odins Ledelse hjælper Harald til Enevælde. At Odin, ikke den ellers hos Nordmændene sterkere frem-

trædende Thor, er den fra Baggrunden ledende i Sagnet, bør neppe vække Tvivl om dets ægte hedenske Oprindelse, da dette Træk betydningsfuldt støttes af Beretningen om de hedenske Gildeskaaler ved Blotgilderne i Throndelagen i Hák.s. goða c. 16, Hkr. 93: „Skyldi fyrst *Óðins full*, skyldi þat drekka *til sigrs ok ríkis konungi sínum*, en síðan Njarðar full ok Freys full til árs ok friðar“ — hvor netop Odin gives samme Stilling som i Dovresagnet, som Kongedømmets guddomlige Ophav og Værn. Og denne Gildeskiks hedenske Ælde stadfæstes igjen ved den islandske hedenske Formular for Eden paa den hellige Ring, Landn. IV, c. 7: „hjálpi mér svá Freyr ok Njörðr ok *hinn almáttki áss*“, hvor man ved Jævnførelse med Hkr. 93 har al Grund til at formode Odin ment ved „den almægtige Gud“.

I Bárðar saga Snæfellsáss, især c. 6, synes endog at foreligge en Stræben, foranlediget af Dovresagnet, efter at plante ligesom en Aflægger af Dovres Landvættestilling over til Island. Misligheden fra kristent Synspunct er vistnok følt, men daarligt fjernet Flat. 1. 571, idet ved Dovres Side som hjælpende Magter ere indflikkede Haralds „heidr ok hamingia“, der føre ham til Enevælde og lade ham blive Stamfader til Kirkens Støtter, de to Olafer. Og som en ligefrem Protest mod et saadant halvt hedensk Sagn synes de romantiske Sagn om Gyda (Hkr. 50 f.) og Ragna Adilsdatter (Fsk. 10 f.) at være fremstaaede, der ved Ytringer som: því skýt ek til guðs, þess er mik skóp ok öllu ræðr“ — „sá einn er sannr guð, er alla hluti hefir skapat“ o. s. v., hvoraf endnu er Gjenklang i Olaf Tryggvesøns Tale (Flat. 1. 323), søge at gjøre Harald til Kristen før Kristendomsforkyndelsen. Vi se saaledes, at allerede Sagnets Indhold fører os temmelig langt tilbage i Tiden, og vi skal nu videre undersøge, hvilke Spor der forøvrigt findes efter det.

Ovenfor er allerede omtalt den Rolle, Haralds Tilnavne: *Dofrafóstri — lúfa — hárfagri* spille i Taatterne, inddelende Haralds Liv i tre Perioder: hans Barndom indtil Regjeringstiltrædelsen, hans Landserobring og hans Enevælde. Tilnavnet *Dofrafóstri* gjenfindes tidligst i *Vatnsdælasaga* (udg. af Gudbr. Vigfusson og Th. Möbius 1860 — omtr. fra 1250—1260. Vorr. p. XX.) p. 16:

„var þar öðru megin Haraldr er ýmist var kallaðr *Dofrafóstri* eðr *lúfa*"; men senere møder os sterke Paralleler til Upph.'s Text: „ok átti þann enn síðasta bardaga áðr hann ynni alt land undir sik, er hann barðist í Hafrsfirði, sem víða getr í sögum (cfr. Upph. c. 463 init.: Hina efzstu ok hina mestu orrostu atti Haraldr konungr) — Røgnvald Jarl gives i Sønnebod (for Ivar *som falden i Hafrsfjordslaget* med Upph. rik., ikke ved Sudrøerne som Hkr.) „eyjar þær, er liggia fyrir vestan haf er Orkneyja heita" = Flat. 1. 575 — endelig p. 17 nederst: Haraldr konungr gaf mörgum stórlén fyrir sína fylgð ok virði svá mikils við menn, hvárt með honum höfðu verit eðr móti, at alla gœddi hann þá at nökkurum hlutum, en hína sem honum höfðu mótsnúnir verit rak hann or landi, meiddi eðr drap, svá at engir féngu nokkura viðréttu (cfr. Flat. 1. 574 f.: „þa virde Haralldr konungr suo mikils vid þa menn huort þeir höfdu verit með honum eðr æigi, at hann gęddi þa fe ok virdingu er með honum hofðu verit ok launade huerjum efter sinum burd sem vert var er (hann) fek Noregs konungs riki enn drap þa er i mote honum voru eðr rak or lande eðr lægde þa annan veg"). Disse Overensstemmelser i Partier, der for en Del iallefald netop maa antages at tilhøre Upph.'s Redaction, gjøre det høist sandsynligt, at Upph. selv, eller begge Taatterne i Sammenhæng, have været kjendte og benyttede af Vatnsdœlasaga's Forfatter, saa selve Taatternes Sammenkjedning af deres forskjellige Kilder maa være foretagen forud for den for Vatnsdœlasaga antagne Forfattelsestid 1250—60.

Fremdeles forekomme Tilnavnene i den ikke meget yngre *Flóamannasaga* (udg. af Gudbr. Vigfusson og Th. Möbius 1860 — ikke ældre end Slutningen af 13de Aarh., omkring 1280. Vorr. p. XXIV & XXVI) c. 1: „Son Halfdanar svarta ok Ragnhildar var Haraldr, er fyrstr var kallaðr *Dofrafóstri* en þá Haraldr *lúfa* en síðast Haraldr enn *hárfagri*". Denne Bemerkning staar i et Stykke, der fra Sagaens Begyndelse til „(Atli jarl) dó þar or sárum" — stemmer omtrent ordlydende med Landn. V, 9, p. 300 f. Kun er Flóam.s. videre Udførelse af Haralds Æt: „Aslaug var móðir — en síðast Haraldr enn hárfagri" — i Landn. kun repræsenteret ved: „ok var

þeirra son Haraldr hárfagri". (At dette genealogiske Indskud, dog uden Haralds Tilnavne, gjenfindes i Forbindelse med Ynglingerækken i Sverres Saga — Flat. 2, 533 — er her vel uden Betydning.) At Flóam.s. laaner af Landn. bestyrkes ved „*Þóra*" for *Ragnhildr* som Navn paa Halfdans første Hustru, og kort efter (Flóam.s. p. 122) citeres Landn. udtrykkelig. Da nu Flóam.s. maa siges at have endnu mindre Brug for dette Tillæg end Landn., kunde det synes rimeligt at antage, at Stykket i det Omfang, som det har i Flóam.s., altsaa ogsaa Haralds Tilnavne, oprindelig har staaet i ældre Exemplarer af Landn. eller dennes Original til Stedet (? *En Fremstilling af Norges Kongesaga*) og saaledes ialfald er ligesaa gammelt som Landn. (A. 1230—1240); men da det her omhandlede Stykke har Haralds *Østertog* og hans Forhold til Haakon og Atle stemmende med Hkr. mod Upph. rik. (og Fsk.), altsaa viser Slægtskab med en Combination af Kongesagaen, der ellers ei lægger Vægt paa Periodedelingen efter Tilnavnene, omend Dovresagnet kan have været kjendt og delsvis benyttet i den: saa bliver det vel sikkrest at antage Tilnavnene indsprengte i Grundtexten af Flóam.saga's Forfatter, fra Halfdans- og Haralds-Taatterne.

Ogsaa *Kjalnesinga saga* (Isl. sög. II. Fort. p. XLVI: Sagaen kan være forfattet i det 13de Aarh.'s sidste Decennier — ialfald ikke meget længe efter 1297) kjender Harald som Dofrafóstri.

Videre omtales Haralds Opfostring hos Dovre i *Bárðar saga snæfellsáss* (udg. af Gudbr. Vigfusson 1860, rimeligvis noget yngre end Kjalnes.s., altsaa fra 14de Aarh.) c. 1. i. f.: „En litlu síðarr kom þar Haraldr Hálfdanarson ok fæddist þar upp með Dofra jötni; efldi Dofri hann síðan til konungs yfir Noregi eptir því sem segir í *sögu Haralds konungs Dofrafóstra*". Og her fristes man af den anførte Titel til at formode, at Kilden har været en egen Haralds saga Dofrafóstra af væsentligt eventyrligt Indhold; dog er der intet i Henvisningen selv, som ikke finder tilstrækkelig Hjemmel i Taatterne, saa det ligesaavel kan være disse, som ogsaa her have staaet for Forfatterens Tanke. Naar Sagaen senere p. 4, c. 2 nævner „Haraldr konungr *lúfa*" med Skildring af hans Landstilegnelse, der ligger meget nær Eg.s. p. 6, c. 4, der atter angaaende

Harald haarf. viser sig at have Kilder tilfælles med OH. og Hkr., saa vil dette, saafremt samme Kilde følges, som ovenfor er citeret, vel ikke sige andet, end at denne har havt Reminiscenser af tidligere historiske Arbeider; men isaafald er *Bárdarsagas Kilde* neppe Taatterne, da disse ingen Parallel frembyde.

Hertil har jeg endnu kun at føie *Þáttr Orms Stórólfssonar* (Flat. 1. 521), der ogsaa nævner Harald *Dofrafostre* strax i sin Begyndelse, der har nærmest Parallel i Eg.s. c. 23, p. 44, fjernere i Landn. p. 281, som dog kalder Harald „*hárfagri*". Angaaende Taattens Ælde kan kun siges, at dens Indhold ialfald synes kjendt i Grettessaga c. 58; men Parallelen med Eg.s. og Landn. i Forbindelse med Henvisningen til *Íslendingaskrá* (Flat. 1. 526) kunde her, som ovf. Flóam.s., vække Formodning om, at Dovrefostrenavnet kan skrive sig fra en ældre Landnáma eller dens Forarbeider. I Müllers Sagabibl. 3, 188 nævnes Dovresagnet som forekommende i en nyere Eventyrfortælling om Harald.

At Egilss. c. 3, p. 3, har: „Hann var kallaðr Haraldr *lúfa*" og Grettiss. c. 2, p. 1: Haraldr *lúfa*, er af mindre Betydning, da dette Tilnavn har sin Hjemmel i de gamle Kvæder om Harald (Flat. 1. 574. Fsk. 9).

Af de her anførte Steder, hvor Dovrefostre forekommer, tør endnu kun med nogenlunde Sikkerhed sluttes, at Halfdans- og Haralds-Taatternes Redaction maa sættes forud for Vatnsdœlasaga, ligesom det ogsaa ser ud, som om denne Redaction eller ialfald Sagnet selv har staaet for Tanken under Affattelsen af flere af de i Tid nærmest følgende islandske Sagaoptegnelser. Og efter Sagen selv er det vanskeligt at afgjøre, om Navnet *Dofrafóstri* og de dermed forbundne Sagn ere oprindelige i Haralds Historie; thi paa den ene Side kunde vistnok de historiske Tilnavne *lúfa* og *hárfagri* friste til senere Indførelse ogsaa af Sagnets *Dofrafóstri*, for saaledes at vinde Udgangspunct for et endnu tidligere Afsnit af Haralds Livssaga; men paa den anden Side laa det ogsaa nær i en senere mere nøgter Historieskrivning at udskille en tidligere Indblanding af uhistorisk Eventyr og saaledes fjerne *Dofrafóstri*. Vi have maaske Exempler paa begge Fremgangsmaader i Taatterne

paa den ene og Hkr. paa den anden Side. Nu bliver Spørgsmaalet videre, om Taatterne have optaget Dovresagnet directe fra Traditionen, saa det her for første Gang fremtræder i skreven Form, eller om de vise endnu længere tilbage til en tidligere skriftlig Fremstilling: herom maa jeg sige, at der forekommer mig i Capp. 454, 455 at indtræde en paafaldende Forskjel fra Sagnets Indledning i det foregaaende Cap. saavel i Costume som i Ord og Udtryksmaader, der sterkt minder om den senere Eventyrstil; men dels tør jeg ikke lægge nogen Vægt paa mit Indtryk isaahenseende, dels tror jeg, at Fremstillingens Ujævnhed naturligst forklares af en fri Behandling af skreven Kilde. Det samme Forhold viser sig nemlig ved Taatternes Benyttelse af Fsk.texten, hvor lignende Forfattereiendommeligheder som *Alliteration* og anden rhetorisk Udvidelse fremtræder, ligesom ogsaa de hyppigere gjenkommende Udtryk: „Nu skal segia“ — „Nu er at segia“ — „Sidan er þat at segia“ — „þat er sagt“ — lade formode, at disse Capp. ere frit Referat af en udførligere Fremstilling. Endelig forekommer det mig af Cap. 453 med Sikkerhed at fremgaa, at skriftlig Kilde der foreligger; thi det første Afsnit om Finnen stemmer, paa Slutningsovergangen nær, med Hkr. 47, men Hkr. kan neppe have kjendt Taatternes Redaction, da vi da vel ogsaa ved Siden af den historiske Text maatte finde noget Spor i Hkr. af den benyttede Fsk.-text, om end Dovresagnet som uhistorisk var væsentligt udskilt, og omvendt kan ikke Taatternes ubehjælpelige Sammenflikning med Rimelighed tænkes foretagen, idet Hkr. forelaa som væsentlig Kilde. Og det følgende Afsnit om Hedningernes Jul stemmer igjen for sin første Del med Ágr. 274 (den tilheftede Forklaring af Odins øvrige Tilnavne er vistnok Lærdomstillæg af Taattskriveren), og her er Forholdet et lignende: Ágr. kan ikke have kjendt Taatternes udførlige historiske Fremstilling uden at have benyttet den, og Taatterne kan ikke vel tænkes at have grebet en saadan Mellembemerkning ud af Ágr.s. forresten ubenyttede Text, især da den netop passer fortrinligt i Taatternes Sagnfremstilling, medens den i Ágr. staar som et rudimentært Indskud, om end i en oprindeligere Form. Der bliver saaledes neppe anden Forklaringsmaade

levnet end at antage en skriftlig Fremstilling af Dovresagnet, nærmest en „*Haralds saga Dofrafóstra*“ liggende forud for Taatterne og benyttet i dem ligesom delvis ogsaa i Hkr. og Ágr., og jeg tør efter dette neppe med Gudbr. Vigfusson (Fornsögur, Leipz. 1860, Vorr. XX.) i Tilnavnet *Dofrafóstri* finde et Vidnesbyrd om en Fremstillings forholdsvise sene Oprindelse. Der er desuden ogsaa ved Siden af disse Spor af en tidlig skriftlig Fremstilling af Dovresagnet, som vi have fundet i Ágr.'s Stykke om Julen og i Hkr.'s, som det synes, afbrudte Fortælling om Haralds Flugt med Finnen, videre udført i Þáttr Halfd. sv. og Upph. rik., ogsaa andre Tegn til, at eventyrlige Sagn fra gammel Tid af have sluttet sig til Fortællingen om Halfdan og Harald. Allerede Hist. Norv. p. 10 bemerker om Harald: „De hoc memorantur multa et *mirabilia*, qve nunc longum est narrare per singula“, — og herhen hører ogsaa Sagnet om Svase og Snæfrid, som findes omtrent ligelydende i Hkr. og i Ágr. og hentydes til i Forbindelse med Antydning af et Sagn om Thor og Harald i Flat. 1. 567: „Huorgi þeirra Halfdanar fedganna hafde jolagæfu. þor tok um sinn alla jolaveitzslu fra Haralldi er hann hafde ser buna ok sinum vinum en Odinn tok fra Halfdani. Jolaaftan annan kom Suasi ok suæik Haralld at æiga Snæfride finzsku. vid henni atti hann Sigurd hrisa Halfdan halegg Gudröd stiru Raugnualld rettilbæina“ — medens Flat. senere (1. 582) giver Snæfridsagnet i særegen Form. Disse Sagn ligesom vel ogsaa meget af det, der forekommer i egentlig Eventyrfortælling om Harald, kan naturligen tænkes at have havt sin Plads i en „Haraldssaga Dofrafóstra“, kun maa Snæfridssagnet i Ágr. efter de ovenfor paapegede stilistiske Eiendommeligheder rimeligvis der være indført selvstændigt redigeret fra anden Kant og fra Ágr. overført i Hkr., medens Sagnets Form i Flat. 1. 582 maaske stammer fra samme Kilde som Dovresagnet ovenfor.

Mod at antage Taatterne mente ved Bárdarsaga's: „Saga Haralds Dofrafóstra“ taler, som allerede antydet, selve Titelen ved den Vægt, den lægger paa Dovresagnet; thi dette er dog i Taatterne kun en indskudt Episode, medens deres egentlige gjennem

det Hele gaaende Grundlag er *den historiske Text*, til hvis nøiere Undersøgelse vi nu skal gaa over.

Den historiske Text.

Da denne Text kun findes i Taatterne og i Hkr., er det vanskeligt at fælde nogen bestemt Dom om begge Redactioners indbyrdes Forhold og Fremstillingens Originalitet paa hver af Siderne, dog er det allerede antydet, at der neppe kan tænkes nogen directe Forbindelse mellem begge.

Strax i Begyndelsen viser Halfdanstaatten kun Overensstemmelse i Facta med Hkr.'s Halfdan svartes Saga; den egentlige Parallelisme indtræder først med Eysteins Flugt til Gudbrand Herse (Hkr. 43, c. 2), men derfra følges de ad temmelig nøie, saa der ikke kan være Tvivl om skriftligt Fællesskab.

Halfdanstaatten har imidlertid følgende Afvigelser fra Hkr., der allerede gjør det mindre rimeligt, at den for denne Del kun er Uddrag af Hkr.: Gudrød Veidekonge har Tilnavnet „*hinn sterki*" ligesom Kong Sigtrygg (Flat. 1. 561) — Eysteinn konungr flyde a *Hadaland* istdf. Hkr.'s: í *Dala* er vel blot Taatternes sædvanlige Unøiagtighed i Navneformer) — „en um vorit sende Eysteinn konungr *Halfdani skatt*" p. 562 mod Hkr. 43: „þá sendi hann *Hallvard skálk* frænda sinn á fund Halfdanar konungs at leita um sættir", hvor muligt kan skjule sig en Feillæsning —; til Taattens: „sidan væitti Halfdan Eysteini halfa Heidmork sakir frændsemi" føier Hkr. 43 Redactionsbemerkningen: „svá sem þeir frændr höfðu fyrr átt", henvisende vel nærmest til p. 38, Ys. c. 49; — fremdeles passer Taattens Tilføielse: „en hann *gaf* Vestfolld Olafui Geirstada alfui brodur sinum", hvis det er dens eget Indskud i Grundtexten, dog lidet til Hkr. 42. 41: *skipti* ríki við Ólaf broður sinn", og kan derfor neppe være hentet derfra. Taatten lader videre (Halfdans Fosterfader) Ølve hin spake hjælpe Fostersønnen Halfdan til Seir over Gandalfs-Sønnerne, medens Hkr. 44 lader Ølve falde i det første uheldige Sammenstød. Taatten blot nævner Halfdans Giftermaal med Ragnhild, Datter af Sigurd Hjort, medens Hkr. 44 f. heraf tager Anledning til at indføre c. 5 (? fra þáttr af Ragnarssonum —

Fa.S. 1. 357 f.), og at dette er en Udvidelse gjort under selve Affattelsen af Hkr., ikke et senere Indskud i Hkr.texten, sluttes vel sikkert af, at Hkr. savner det i Taatten dernæst følgende Stykke om Halfdans fortsatte Feide med Gandalf og Sønnen Hake paa Vingulmork, som vistnok hører med til den egentlige historiske Text, men for Hkr.'s Sammensætter synes at være kommen bort ved det længere Indskud fra anden Kilde, saa at han strax derefter gaar over til det mere iøinefaldende Afsnit om Drømmevarslerne. Heller ikke kunde Taatten her fra Hkr. faa Bemerkningen: „ok þá eignadizst hann Raumariki ok Hadaland",[1] medens vel Hkr. kunde være foranlediget til at udelade den som mindre stemmende med den tidligere Omtale af disse Erobringer ovf. p. 562, 561.

Stykket p. 562 om Halfdans første Giftermaal stemmer nærmest med Hkr. 43, idet dog begge maaske afvige noget fra den fælles Grundtext, som det maa formodes ved Sammenligning med Parallelerne i Fsk. 1 og i Landn. 300 (der her efter den øvrige Context rimeligvis laaner fra Kongesagaen med supplerende genealogisk Udvidelse og Indsættelse af *Þora* for *Ragnhildr*, cfr. Landn. 325). Denne nærmere Overensstemmelse mellem Halfdanstaatten og Hkr., afvigende fra Fsk., viser, at Stykket i Halfdst. ei kan tilhøre dennes Udvidelser fra Fsk.texten, men rimeligvis maa være *Fsk.-Ágr.'s Fællestext* optagen i *den historiske Text*, hvilken Combination da igjen tør have været Grundlag for Taatterne paa den ene Side og for Hkr. paa den anden.[2]

Det næste om end mindre tydelige Spor af Fsk.-Ágr.texten ser jeg da i Halfdans andet Giftermaal, uden Fsk. B.'s udførligere Genealogi for Ragnhild, og Haralds Fødsel (Halfdan konungr ok Ragnhilldr attu son er Haralldr het, p. 563), men derpaa bliver det tvivlsomt, om den historiske Text, opfattet som Udvidelse af

[1] Da Halfd.s. c. 5 i Hkr. nævner Haki Haða-berserkr „konungr" og lader ham være bosiddende paa Hadeland, kan vel Kjendskab til dette Cap.'s Kilde have foranlediget Indførelsen af Haðaland og det tilgrændsende Raumaríki som Erobringer, der først fuldførtes ved denne Leilighed.

[2] Om Atle Jarls Styre har den norske Landslov Minding, Gulth. c. 314 i. f.

Fsk.-Ágr.'s. Fællestext, oprindeligt har fortsat umiddelbart med Halfdans Lovgivning: „Halfdan var vitzskumadr mikill“ etc. eller allerede har optaget udenfra Halfdans Drøm. Det i Taatten mellemliggende Stykke om Halfdans Drøm findes nemlig vistnok ogsaa i Hkr. 46, saa det kunde synes rimeligt nok at antage det indkommet saavel i Hkr. som i Taatten med den historiske Text; men da det ogsaa findes i Fsk., der ellers ikke kjender denne, maatte man enten antage det indført ordlydende saavel i Fsk. som i den historiske Text fra samme ældre Kilde, eller videre føre det tilbage til Fsk.-Ágr.s. Grundtext som Fælleskilde. Der er imidlertid overmaade liden Sandsynlighed for, at Stykket kan have fundet Plads paa det i Ágr. bortskaarne første Blad, ligesom heller ikke, som nævnt, dets eiendommelige kluntede Stil minder om Fællestexten. Derimod gjør dets Overensstemmelse med Stykket i Fsk. B. baade dets Plads umiddelbart efter Haralds Fødsel og dets Ordlyd med sine mange Gjentagelser, det høist rimeligt, at Taatterne her, som oftere siden, gjør Indskud fra Fsk.texten; medens det vilde være paa en anden Side uforklarligt, at Fsk.'s Eiendommeligheder i Udtrykket her komme igjen, om man antog Taatterne udarbeidede med Hkr. som Hjælpemiddel.

At Stykket saavel i Halfdanst. som i Hkr. efterfølges umiddelbart af Halfdans Lovgivning, beviser ei, at denne Forbindelse allerede maa have fundet Sted i begges Kilde; thi skulde Drømmen optages udenfra, kunde den fornuftigvis kun indsættes efter Omtalen af Halfdans Giftermaal; den eneste Variation, som kunde foretages, var at omtale Haralds Fødsel efter den varslende Drøm, og dette er ogsaa gjort i Hkr. 47, dog først efter Halfdans Lovgivning for i Flugt med Haralds Fødsel at kunne gaa over til hans Barndomshistorie, Eventyret med Finnen.

Imidlertid er dog maaske den ovenfor antydede Forklaringsmaade, at Fsk. og den historiske Text begge have optaget Halfdans Drøm ordlydende fra samme ældre Kilde, den rimeligste, da derved, forsaavidt Hkr. her væsentlig gjengiver den saaledes udvidede historiske Text, den iøinefaldende Parallelisme mellem Redactionen i Halfdanstaatten og Hkr. lettest forklares. Idet dermed

Drømmen i Taatten rykkes et Skridt bort fra Fsk., bliver maaske ogsaa den forskjellige Stilling af Lokkernes Længde og Farve i begge mindre paafaldende.

Det følgende Stykke om Haralds Flugt med Finnen giver Anledning til lignende Tvivl, thi ogsaa her følges Taatten og Hkr. omtrent ordlydende indtil Haralds og Finnens Optagelse hos „höfdingi einn“, og den ovennævnte Parallelisme i Redactionen taler for, at Stykket allerede har været optaget i Hkr.'s Forarbeide, den historiske Text, men i hvilket Omfang og hvilken Form Dovresagnet da har været medtaget i denne, det vil vel blot kunne formodes efter Gjetning og efter den Vægt, man maatte ville lægge paa den Forskjel i Stilen, som synes at indtræde i Capp. 454, 455; kun vil det efter den følgende Undersøgelse af Hkr.texten formentlig fremgaa, at den afbrudte Form, Sagnet har faaet i Hkr., ikke tilhører den historiske Text, forsaavidt vi have den endnu fulgt i Halfd.taattens c. 453.

Anderledes end som Gjetning vil jeg heller ikke fremsætte den Formodning, at Halfdans Drøm i Fsk., Taatten (og Hkr.) og Stykket om Hedningernes Jul i Ágr. og Taatten ere hentede som Supplementer fra en og samme Kilde, nærmest en Saga Haralds Dofrafóstra, der ifølge sin Eventyrkarakter ei vel kunde benyttes uden til saadanne løsrevne Laan.

Efter Halfdanstaattens Indførelse af Dovresagnet følger p. 566 „Daudi Halfdanar“, hvori jeg atter er tilbøielig til at se den historiske Text's Udvidelse af Fsk.-Ágr.'s Fællestext. Halfdans Drukning fortælles temmelig nær Fsk. 3 B., Ágr. 274 og Landn. 326, hvilken sidste dog tilføier Localiteten „fyrir Sverðsstöðum“; men den senere Del af Cap. viser sterk Udvidelse, medens Fsk. B. og Ágr. kun nævner Hauglægning paa Stein, og Fsk. A. har en selvstændig Parallel til Hkr. Flat.'s hele Fremstilling af Halfdans Død og Hauglægning, der hænger sammen med samme Redactions tidligere Optagelse af Giftermaalet med Helga Dagsdatter istedetfor Ragnhild Sigurdsdatter. Hkr. 48 viser i Cap.'s første Del atter en videre Udvidelse af Taattens Text, medens denne væsentlig følges i den senere Del (kun Heidmörk for Vingulmörk og Udeladelse af

Flat.'s sidste Passus om Dyrkelsen af Haraldshaugerne). Landnámas Omtale af Halfdans Død findes i Skardárbogens Tillæg, fortsættende Beretningen om hans tvende Giftermaal ‡ Halfd.þ Hkr. og Fsk. B., med tilføiet Tidsangivelse: „En þá er hann (Haraldr) var x vetra", og har følgende Slutning: „tók þá Haraldr konungsnafn. En þá er hann var tvítogr, þá lagði hann fyrst undir sik Sygnafylki, en Atli jarl hafði aldri skatt goldit; en siðan lagði hann undir sik allan Noreg, sem segir í *sögu hans.*" Den her citerede Haralds Saga kan ei være Hkr., da denne synes at sætte Kampen om Sogn tidligere og netop forbigaar Atles Forhold til Harald, derimod kan vel Angivelsen, at Harald ved tyve Aars Alder, da først lagde Sygnafylki fuldt under sit Styre, forliges med Upph. rik., som (Flat. 1. 573) siger: „þa for hann inn j Sogn ok skipade allt rikit" — umiddelbart forud for Beretningen om Hafrsfjordslaget, og efter Rigserobringen med Fsk. bemerker: þa var hann mæirr en xx (at aldri), Fsk. 9.[1]

Da nu denne Haralds Inddragning af Sogn ved tyveaars Alder neppe kan have staaet i Fsk.-Ágr.'s korte Fællestext, bliver Formodningen ovenfor om Landn.'s Henvisning til Haralds Saga at præcisere derhen, at derved rimeligvis sigtes til den historiske Texts Udvidelse af Fællestexten.

Af den vedblivende Parallelisme mellem Upph. rik. og Hkr., ligesom af Emnets og Behandlingens Ensartethed, er der al Grund til at antage, at begge fremdeles følge samme Kilde, som før er fulgt i Halfdans Saga, nemlig den historiske Text. Efter denne begynder da Upph. rik. Flat. 1. 567 væsentlig stemmende med Hkr. 48 (‡ Egs. c. 26, p. 51) med en Bemerkning om Haralds Regjeringstiltrædelse: „At lidnum tiu vetrum alldrs — ollu lide sinu" — dog tilknyttende til Dovresagnet ved Indskuddet: „er kallaðr var Dofrafóstri" — og indskydende Angivelse af Haralds oprindelige Arverige østenfjelds: „tok hann (konungdom) yfir Hringariki, Vestfolld, *Vingulmörk* ok Raumarike", hvad rimeligvis kun er Taatt-

[1] Fsk. fortæller om Atle, at han har Sogn paa samme Vilkaar som under Halfdan, som det synes væsentlig kun med Beværtningspligt ved Kongens Reiser.

skriverens Gjentagelse af foregaaende Cap.'s Opregning af de Districter, der delte Halfdans Lig, og saaledes er atter et Vidnesbyrd om Taatternes sammenhængende Redaction (cfr. ovf.). Hkr. havde ingen Grund havt til at udskyde Opregningen, hvis den virkelig havde tilhørt Grundtexten; hvorhos ogsaa er at merke Gjentagelsen af Halfd.þ.'s Vingulmörk mod Hkr.'s Heiðmörk. Som Forfatterindskud, uvist hvorfra, maa ogsaa betragtes Bemerkningen om Guthorms Alder, 16 Aar (mod Fa.S. 1. 359, cfr. Hkr. 45), da derved fremkommer Forblanding af Harald og Guthorm i, hvad dernæst fortælles stemmende med Hkr.'s Text 48 f.

Her afbrydes den historiske Text ved Laan parallelt med Fsk. 3—6: Haraldr var þa æskumadr p. 567 — nokkurskonar atburdum p. 568, hvori atter en Mellembemerkning p. 567: „Huorgi þeirra Halfdanar — Raugnualld rettilbæina" — rimeligvis fra andre Kilder (Dovrefostresagaen, eller dennes Benyttelse i den historiske Text?), iallefald indført for at knytte denne følgende Fremstilling op til det forudgaaende Dovresagn, ligesom der ideligt mindes derom ved Tilnavnet Dofrafóstri og Forfatterbemerkningen om Dovre p. 571.

Derpaa gjenfinde vi atter p. 568 den historiske Text, idet Upph. overensstemmende med Hkr. 49 fortæller om Haralds Erobring af Oplandene og Throndhjem i Capp. 458, 459, 460. Cap. 458 stemmer med Hkr. 49 f., fraregnet enkelte Unøiagtigheder i Stedsbetegnelserne; men foran Upph.'s: „ok venda til Upplanda ok fa miog mart lið" maa være udfaldet omtrent Hkr.'s: „á Ringisákri — er þeir fá" — ligesom „fa miog mart lið" maa være Feilskrift for Hkr.'s „fara miök markleið", som alt antydet i Udg. Fm.S. X, 181, Not. I Kristianiaudgaven af Flat. er Meningen restitueret ved at rette „ok" til „þeir Haraldr".

Til den historiske Text tør vel ogsaa henregnes Hkr.'s følgende Stykker: „Frá Gyðu" og „Heitstrenging Haralds", da Upph. viser, at ogsaa dets Original har havt Fortællingen paa dette Sted ved sit Cap. 459 med Henvisningen til Flat.'s tidligere indtagne større Olaf Tryggvesøns Saga: eptir þvi sem segir j odrum kapitula j Olafs sogu Trygguasonar, hvor Fortællingen er indtaget i sin Hel-

hed efter Hkr., som maa betragtes som Olafssagaens Grundlag. Da nu Olafssagaen (Flat. 1. 39) forbigaar Skildringen af Oplandenes Erobring, kan i hvert Fald ikke denne, men enten Hkr. eller dens Original til Stedet være Kilde for Upph., og da Cap. 459 udtrykkeligt siger: „þa *fek* Haralldr konungr Gydu“, medens Hkr. p. 63, 65 lægger Giftermaalet 10 Aar senere efter Landserobringen, hvorved Begivenheden bliver en Hovedstøtte for Hkr.'s Tidsregning, og videre Upph. her anfører som Gydas Sønner: „Guthorm, Harek, Gudröd“ = OH. 3: „Guthormr, Hrørecr, Gunnrøðr, *er sumir nefna* Guðrød“ — i Strid med Hkr. 63: „Alóf árbót, Hroerekr, Sigtryggr, Froði, Þorgils“ — tør man vel videre slutte, at Upph. her heller ikke følger Hkr. selv, men en af dens Kilder, der netop for Sønnernes Vedkommende er fulgt i OH., men fraveget i Hkr. Selve Cap. 459 med dets Henvisning til Olafssagaen tilhører vistnok ikke Upph. i dets oprindelige Skikkelse, hvis det ikke fra først af er dannet for at heftes som en Taatt til Olafssagaen, men dennes Forfatter kan det dog ei tillægges, da det vilde forudsætte for Upph.'s Vedkommende samme Kjendskab til Hkr., som vi finde i Olafssagaen, hvad jeg ialfald paa ingen Maade finder begrundet. Capitlet er rimeligvis kun Formen for Flatøskriverens Forbigaaelse af, hvad den forudgaaende Afskrift af Olafssagaen har gjort overflødigt. Den historiske Text har her rimeligvis havt: *Giftermaalet* i Forbindelse med de forudgaaende Forhandlinger i samme Form som Hkr. 50 f., hvad man maa slutte af den udtrykkelige Henvisning til Hkr.'s Fremstilling, videre Haralds Tilnavn *lúfa* og Sønnerne *Guthorm, Hroerek, Gudröd.* Imidlertid kan det vel være muligt, at Henvisningen til Olafssagaen kan have ført Afskriveren i Flat. til at efterse denne, og at et saadant Eftersyn kan have foranlediget Upph.'s Harek for Hrörek; thi ogsaa Flat. 1. 41 øverst staar Harekr, medens sammesteds nederst staar Hrærekr, ligesom senere i Upph. p. 576. (Dog har ogsaa Hskr. af OH. her: „Harekr“, Fm.S. 4, 6).

Medens den større Olafssaga efter Omtalen af Gyda fremdeles forbigaar Skildringen af Landserobringen med Henvisningen Flat. 1. 40 — Fm.S. 1. 4: „þaðan af vann Haraldr konungr ok lagði undir

sik allan Noreg sem segir í *sögu hans*" ɔ: Hkr., fortsætter Upph. i c. 460 med Erobringen af Throndhjem stemmende med Hkr. 51 f., dog uden Navnet *Grytingr* og Bemerkningen om ham, der vistnok er Hkr.'s Tillæg: Upph.'s Flertal: „konunga þa er þar helldu riki" tilsteder ikke her at antage blot Forvanskning af Hkr.texten. Videre har Upph. ikke Hkr.'s Indledningsord c. 7 p. 52: „þat er sagt, at" — og Haralds Kampe i det Throndhjemske angives til iiii orrostur edr v mod Hkr.'s viii orrostur eða fleiri, hvilket sidste maaske kun er fremkommet ved Feillæsning. Harald kaldes nu ei længere *Dofrafóstri*, men stadigt *lúfa* efter Bemerkningen c. 459 stemmende med Taatternes Inddeling i Perioder efter Tilnavnene.

Efter ny Parallel til Fsk. 6, 7, med indskudt Redactionsbemerkning henvisende til Dovresagnet (c. 461 og Begynd. af c. 462 — „her af gerazst orrostur langa æfui") fortsættes igjen formentlig den historiske Text p. 462 stemmende med Hkr. 52 om Herlaug og Hrollaug i Naumudal, hvorpaa følger Skildring af Hærtogene mod Nordmøre, Romsdal, Søndmøre og Fjordene, fremdeles vistnok parallel med Hkr. 54 ff., men meget kortere og med Belæg af 6 Halvstrofer af Hornklove ved den første Kamp, hvoraf Hkr. 54 kun anfører to, i anden Orden, ved det første Solskelslag og en p. 56 ved det andet (Fsk. 9 derimod anfører fem af dem ved Hafrsfjordslaget). Dette forskjellige Skaldebelæg gjør det lidet rimeligt, at Upph. her kun forkorter Hkr., og den korte Fremstilling ligger ogsaa Egs. 3, 4, 5 nærmere end Hkr., naar undtages Egs.'s udførlige Taler. Udeladelsen af Mørekongens Navn *Húnþjófr* (Sölve kaldes p. 572 ved Feilskrift: Hundolfsson for Hunþjofsson) kan vistnok vække Mistanke om et uheldigt Uddrag; men Hkr. kan maaske netop have villet ved Siden af anden Udvidelse rette paa en ældre Originals følbare Mangelfuldhed ved sine sterkt af Indskud smagende Bemerkninger: „Húnþjófr *er nefndr* konungr" og „En sá konungr er réð fyrir Raumsdal *er nefndr* Nökkvi". At bemerke er ogsaa, at hverken Upph. eller Egs. nævne de ved Solskel faldne Haakonssønner „mágar Haralds" som Hkr. 56, hvad vistnok hænger sammen med, at Upph. ovenfor p. 572 efter: „Eftir þat for Haralldr konungr aftr j Þrandheim", der er den første Linie

af Har.'s. hárf. c. 9 Hkr. 53, intet tilsvarende har til dette Hkr.'s c. 9, hvor der fortælles om Haralds Giftermaal med Aasa Haakonsdatter og den følgende Udrustning til Møretoget, hvad maa være et Vidnesbyrd om, at Har.sagas c. 9 ikke er udeladt i Upph., men indskudt af Hkr.forfatteren i en kortere Grundtext. Hermed passer da ogsaa godt, at Upph., som nævnt, ei har Guthorm som Søn af Aasa, men af Gyda.

Pag. 573: „eftir þat lagde Haralldr" etc. indtræder atter nøiagtig Overensstemmelse med Hkr. 56 undtagen Upph.: „Vemundr konungr *kamban*" mod Hkr.: „Vem. broðir Auðbjarnar konungs" = Egs. Bemerkningen om *Berðlukaare* = Hkr. og Egs. synes her umotiveret og kunde for den historiske Texts Vedkommende vække Formodning om Slægtskab med Egs., hvadenten gjennem mundtlig eller skriftlig Tradition eller fælles Forfatter.

Slutningen af c. 462 (Flat. 1. 573) afviger derimod sterkt fra Hkr., idet dennes Fortælling om Haralds Østertog til Svithjod (Hkr. 57—61) ei anerkjendes, men Harald strax efter Ordningen af Sogn vender tilbage til Throndhjem = Egs. 8 og væsentlig stemmende med Landn. 326, hvor henvises til „*sögu hans*". Her bliver det af Vigtighed at lægge Merke til den historiske Texts Overensstemmelse med Egilssaga c. 3 & 4, p. 3—6. Naar man efterser Egs. paa dette Sted, vil man først finde Cap. 3 overskrevet „Upphaf rikis Haralds hárfagra", samme Overskrift som Flat. har 1. 567; dernæst vil man se den historiske Text fulgt Skridt for Skridt dels i Udtog, dels i ordlydende Overensstemmelse, men aldrig vidtløftigere end Upph., fraregnet, at Mørekongen nevnes Húnþjófr, og Sølve Kloves Tale til Arnvid, som synes kjendt af Hkr., men dog der henvendes til Audbjørn, og hvad forøvrigt kan tilhøre Egs. alene.

Parallelen kan ikke med nogen Rimelighed antages for senere Indskud i Egs., da Indholdet dertil er altfor nøie forbundet med Sagaens eget Emne, ligesom ogsaa jævnlig senere forekommer Berøringer med Kongesagaen, der naturligt maa opfattes i Sammenhæng med dette Parti. Texten her i Egs. er derhos saa knap, at den umuligt kan være Grundlag for Upph. og Hkr. Den har

Haarskurdsløftet og Tilnavnet lúfa stillet i Spidsen, hvad lidet stemmer med Hkr., men ganske vel med Stillingen af c. 459 i Upph.[1] Fortællingen om Herlaug og Hrollaug indføres i alt væsentligt stemmende med Upph. og Hkr. og paa samme Sted i Begivenhedernes Rækkefølge, cfr. Flat. 1. 571, Hkr. 52. Haakonssønnerne Grjotgard og Herlaug kaldes ei „mágar Haralds", og den anden Solskelkamp skildres nærmest Upph. (de følgende Stykker om Vemund ordlydende med Upph. og Hkr.).

Den islandske Udg. af Egs., Reykjavík 1856, sætter Sagaens Nedskrivningstid før 1200, og kan den blot med Sikkerhed sættes før Hkr., vil vel ogsaa fra denne Side sikkert efter denne Overensstemmelse den her omhandlede historiske Text, hvortil disse Stykker i Egs. saa aabenbart synes at høre, være hævdet som det ældre skriftlige Grundlag for Taatterne og Hkr.

Efter Ordningen af Sogn og Haralds Tilbagereise til Throndhjem samme Høst gaar Fortællingen i Upph.'s Cap. 463, p. 573, strax som i Fsk. over til Hafrsfjordslaget. Den første Linie gjenfindes identisk i Fsk. 8, og da det er lidet rimeligt, at en saadan enkelt Linie her skulde være indflikket fra Fsk. i den historiske Text, samtidig med Upph.'s øvrige vidtløftigere Laan fra Fsk., maa den snarere antages indflydt i den historiske Text, idet denne dannedes som en Udvidelse af Fsk.-Ágr.'s Fællestext; dog gjør det fælles Skaldebelæg her i Upph. og Fsk., som imidlertid ogsaa findes i Hkr., og den efter Slaget følgende Parallel til Fsk. det ikke umuligt, at vi allerede i denne første Linie have en Minding af Fsk.texten. Derpaa følger en udførligere Opregning af Haralds Fiender, der dog heller ikke falder sammen med Hkr. 61; dernæst kommer Thjodulfs Kvæde: Heyrde j Hafrsfirde = Fsk. 8 og Hkr.

---

[1] Linien: „Siðan barðist hann við þá konunga er næstir váru ok sigraði þá" stemmer paafaldende med Ágr. 274: „hann helt orrosto viþ næsta konunga oc sigraþi alla", saa man, skjønt denne Sats ikke kommer frem i den historiske Text, til hvis udførlige Fremstilling Egs. vistnok henviser med: „ok eru þar langar frásagnir", fristes til at formode et lignende Slægtskab mellem Egs. og Fsk.-Ágr.'s Fællestext, som mellem Egs. og den hist. Text ovf. ved Bemerkn. om Berdlukaare. Ligheden kan dog ogsaa let være rent tilfældig.

62, hvilken sidste dog tillægger Hornklove-Kvædet; saa følger en Bemerkning om Kjötves Flugt (hentet fra Kvædet), i Factum stemmende med Hkr. 62, men med Tillæg af en Strofe af Hornklove, som ellers ei anføres.

Endelig sluttes med en Bemerkning om Haralds Fremfærd efter Kampen, der, som anført, minder sterkt om Vatnsds. 17. Satsen: „þa var hann æinvalldzkonungr yfir Noregs vellde öllu“ har Hkr. 63; men „hereftir ruddiz — Noregs konungar“ er Laan fra Fsk. 9 B., og en selvstændig Bemerkning sluttes med Ivar Rognvaldssøns Død ordlydende med Hkr. 64, men henlagt i Upph. til Hafrsfjordslaget = Vatnsds. mod Hkr., der lader ham falde paa Vesterhavstoget. At Vatnsds. benytter Taatternes Sammenknytning af forskjellige Beretninger er ovenfor søgt paavist.

I Skildringen af Hafrsfjordkampen er Hkr. p. 61 f. adskilligt udførligere end Upph., og da der ingen Grund sees for Upph. til her at fravige Hkr., om den forelaa, efter de foregaaende udførlige Overensstemmelser i langt ubetydeligere Begivenheder, maa man antage denne pludseligt indtrædende Forskjel for et Vidnesbyrd om, at Upph.'s Text er uafhængig af Hkr., og at de enkelte Ligheder, som alligevel findes, skrive sig fra den tidligere historiske Text, som Upph. vel her fremdeles væsentlig følger, Parallelerne med Vatnsds. og Fsk. fraregnede, medens Hkr. udvider den fra andre Kilder. At Upph. skriver „Slokkua jall“ for Sulka konung er rimeligvis blot Skrivfeil, da nedenfor nevnes: „konungar þesser iii“ ɔ: Eirekr, Sulki og Kjötvi. Overensstemmelserne mellem Upph. og Hkr. ere da: Nævnelsen af de tre Konger og Sote og Thore haklang, Kjøtves Flugt til Holmen og hans Folks Adsplittelse, og Linien Flat. 1. 575 (Hkr. 63): „þa var hann æinvalldzkonungr yfir Noregs vellde öllu“, og Grundtexten har vel herfra fortsat enten med Stykket om Ivar eller med Upph.'s Cap. 464: „Fra Haralldi konungi“. At Bemerkningen om Ivar virkelig har tilhørt den historiske Text er vel muligt, da det er vanskeligt at tænke sig her en ny Kilde inddragen for at indflette denne enestaaende Beretning, og derhos Orkn-Øernes og Hjaltlands Betegnelse: „eyjar þær er liggia firir vestan haf ok Orknneyiar heita ok Hiatland“

just ikke synes at tilhøre den senere Sagaskrivning, hvor Øerne saa tidt bleve nævnte, og Stedet forøvrigt stemmer saa ordlydende med Hkr. 64 og Flat. 1. 221, saa der paa en eller anden Maade maa ligge en fælles skriftlig Kilde til Grund, hvorom mere nedenfor under Hkr.

Egs. c. 9, p. 14 f., viser angaaende Hafrsfjordslaget intet tydeligt Slægtskab hverken med Upph. eller med Hkr. og er rimeligvis Sagaens egen Fremstilling. Det samme er Tilfælde med Grettessaga c. 2. (Cfr. ogsaa Landn. p. 122, Vatnsds. p. 16 f.)

Cap. 464 „Fra Haralldi konungi" omhandler Haralds Giftermaal og Sønner, forsaavidt de ei ovenfor alt ere nævnte, og fortsætter vistnok den historiske Text. Sønnegrupperne her i Forbindelse med Snæfridssønnerne p. 567 og Gydasønnerne p. 569 stemme med OH. 3 f. og den derfra (med Udvidelser fra Hkr.) indtagne Sønnerække og Landsdeling i den større Olaf Tryggvesøns Saga Fm.S. 1. 4 f., Flat. 1. 41, kun have Snæfridssønnerne og Erik Blodøx skiftet Plads (respect. No. 1 & 5, cfr. de vedheftede Sønnerækker), Upph. giver Svanhilds Fader Eystein Tilnavnet „sæfari", der ellers ei kjendes, Flat. 1 (som ogsaa enkelte Hskr. af OH.) skriver baade p. 41 og 569 rimeligvis ved Feillæsning Harek for Hrærek, skjønt begge Steder senere skrives Hrærek, og OH. og derfra den større O. Tryggvesøns Saga have: Gunnröðr er sumir nefna *Guðröð* — Sigtryggr er sumir kalla *Tryggva* — Hilldr eða *Svanhilldr*, hvor Upph. kun har de sidste Navnformer. Alfhilldr for *Áshilldr* — Ingigerðr for *Þorgerðr* og Ingibiorg, som ei nævnes i Upph. Her synes OH.'s udtrykkelige Henpegen ved de første Navne paa en anden Kilde, der viser sig stemmende med Upph., at gjøre det sandsynligt, at vi i Upph.'s historiske Text har det Værk bevaret, der paa dette Sted har været benyttet af OH. ved Siden af en anden Kilde, der frembød de første Navnformer. Disse gjenfinde vi for de to førstes Vedkommende i Fsk.-Ágr.'s Sønneliste: Dennes *Gunnröðr*, som overflødig, identificeres i OH. med Upph.'s Gudrödr (Gyðuson), som dermed skjelnes fra Upph.'s Gudrödr stira (Snæfriðarson). (I Hkr. identificeres videre Fsk.-Ágr.'s Gunnröðr og Guðröðr skiria og sættes som i Fsk.-Ágr. efter

Dagr og Hringr som Áshildarson, medens Gudröðr Gyduson forbigaaes). Paa lignende Maade er i OH. ogsaa Fsk.-Ágr.'s Sigtryggr og Tryggvi efter Upph.textens Anvisning opførte som Dobbeltnavne paa Svanhilds Søn.

Stykket om Ragnhild Eriksdatter, indledet: „þat segia menn", forekommer mig i sin nuværende Udførlighed noget mistænkeligt, dog maa vel Ragnhild her have været omtalt, da Hkr. 63 rimeligvis har sin Parallel fra den historiske Text, kun synes mig Hkr.'s Bemerkning efter sit Omfang at passe bedre til Omgivelserne her.

De sluttende Oplysninger om enkelte af Sønnerne have sine Paralleler paa forskjellige Steder i Hkr., med Undtagelse af Bemerkningen om Olaf Geirstadaalf og Bjørn. At Bjørn styrede Grenland, siges ogsaa i Hist. Norv. 12, og hvad sammesteds siges om Tryggve Olafssøns Rige, kan ogsaa forliges med, at Olaf her for det første faar Vestfold. Upph.'s Cap. 464 kan imidlertid først ret bedømmes i Forbindelse med OH. og Hkr., hvorfor vi senere ville komme tilbage til det under Behandlingen af Hkr.; for Øieblikket er det tilstrækkeligt at fremhæve, at Upph.'s Text her efter sin Ordning, Redaction og Landsfordeling, forsaavidt denne antydes, ei kan være Uddrag af OH., men vel, som nævnt, en Kilde til denne og slet ikke kan have øst af Hkr., der har en anden Gruppering af Sønnerne.

Slutningshenvisningen til den i Flat. forud indtagne større Olaf Tryggvesøns Saga skriver sig rimeligvis fra Flatøbogens Forfattere, eller fra den, der først har knyttet Taatterne til Olafssagaen; det sidste skulde man nærmest tro, uagtet Taatterne, saavidt vides, ei ellers findes i Forbindelse med Olafssagaen, efter Udtrykkene i Flat.'s Forord, hvor Taatterne ikke omtales særskilt, men medindbefattes i Olafssagaen ved Ordene: „þar næst fra Olaafi konungi Tryggua syni medr ollum sinum þaattum" — saa man faar Indtryk af, at Flatøbogens Forfattere have forefundet Taatterne i Forbindelse med Olafssagaen. Dette er imidlertid forholdsvis ligegyldigt. Men i hvert Fald kan neppe Taatterne være sammensatte af Olafssagaens Forfatter, da man saa i dem maatte vente at finde samme Kjendskab til Hkr. som i denne, og heller ikke er det

rimeligt, at en saadan vidtløftig Sammenknytning af forskjellige Værker skulde være foretagen fra først af alene for at udfylde det Hul i den tidligere Norgeshistorie, som Introductionen til den større Olaf Tryggvesøns Saga efterlader, hvortil den historiske Text alene vilde været fuldkommen tilstrækkelig.

Derimod er der al Sandsynlighed for, at Taatterne som et tidligere foreliggende Arbeide dertil kan være benyttede, og at Fremstillingen har været ført videre frem væsentlig støttet til den historiske Text, men at Laanet i Flat. er afbrudt paa det Punct, hvor Gjentagelse af Olafssagaens Indledning vilde indtræde. Dog er det vel for dristigt at antage, at Taatterne oprindelig have fortsat med samme Indhold og Anordning, som synes antydet i Henvisningen Flat. 1. 576: Landsdelingen, Adelstenstaatten, om Erik Blodøx, hans Giftermaal og Bedrifter, Haakon Adelstensfostres Saga og Oplysninger om enkelte af Haralds andre Sønner — da Henvisningen ogsaa kan tænkes kun at give en uordnet Recapitulation af Indledningens væsentlige Indhold. Endnu mindre tør man uden videre tage denne Indholdsangivelse til Indtægt for en formodet Fortsættelse af den historiske Text, da Taatterne ere sammenarbeidede fra forskjellige Kilder. Af samme Grund tør jeg heller ikke udtale nogen sikker Mening om det efter Haukstaatten følgende Cap. 469, Flat. 1. 582 f. Begyndelsen, Haralds Karakteristik og Henvisningen til hans Gravsted ved Haugesund lader formode gjentagen Benyttelse af Fsk.texten, cfr. Fsk. 3; men den udførlige Beskrivelse af Gravstedet synes at være Grundlaget for Hkr. 81, ligesom Linien: „hann varð sottdaudr a Rogalande ok er heygdr a Haugum vit Karmssund“ gjentages Hkr. 81, Fsk. 14, Ágr. 278, saa vi her maaske have den historiske Texts videre Udførelse af Fsk.-Ágr.'s Fællestext.

Den følgende enestaaende Formning af Snæfridsagnet kan ikke antages at have tilhørt den historiske Text, da den intet Spor har efterladt i Hkr.'s Fremstilling; men naar jeg ovenfor har sat Stykket i Forbindelse med Dovresagnet, er dette kun løs Formodning efter dets uhistoriske Costume og Forhold til Taatternes øvrige Sagnstof.

At den her undersøgte historiske Text, der findes saa væsentligt stemmende i Taatterne og i Hkr., maa være nedskreven temmelig tidligt, længe før Hkr. eller Snorres Tid, tør sluttes efter Indholdet, der er saa forskjelligartet og sammentrængt, altsaa saa vanskeligt at fastholde i Hukommelsen, at det ei kan tænkes først nedskrevet paa en Tid, da den mundtlige Tradition maa antages at have været betydeligt svækket under en længere Tids skriftlige Optegning af Sagastoffet.

Fagrskinnatexten.

Forinden vi forlade Halfdans- og Haraldstaatterne, maa vi endnu kaste et Blik paa deres Forhold til *Fagrskinna*.

Som allerede nævnt synes en nærliggende Parallel til Fsk. B. at være benyttet til Udvidelse nærmest af den historiske Text i Upph. rik.; saaledes følger p. 567, efter den med Hkr. stemmende Indledning, et Stykke: „Haralldr var þa æskumadr — suo mun vera hedan af“ — parallelt med Fsk. 3, dog tilsyneladende noget moderniserende udvidet, f. Ex.: „hugr ok *hr*eysti orleikr ok arede“, en allitererende Prunk, der ogsaa oftere viser sig i den islandske større Olaf Tryggvesønssaga. Bemerkes bør det maaske, at Fsk.'s Betegnelse af Norge som „*þat* land“, hvorpaa man har lagt Vægt, her bortfalder ved anden Formning af Sætningen og maaske heller ikke findes i det ældre Hskr. B. af Fsk. — Efter Indskuddet om Julelykken fortsættes stemmende med Fsk. om Haralds Vennesælhed og Gavmildhed, men med et kortere Vidnesbyrd af *Þiodulfr hinn hvinverske*: „Margir geordu“ etc. istdf. Fsk.'s *Hornklofi*: „Hlyði hringberendr“ etc. Da de anførte tre Strofer af Thjodolf ogsaa prise hans Gavmildhed, kan videre Upph. i den følgende Text forbigaa Fsk.'s udførlige Skaldebelæg desangaaende fra Hornkloves Kvæde og sammenfatte Fsk.'s foran og efter indsprængte Text i Ordene: „þessi vottr er hans millde i vorre frasogn“, hvorpaa fortsættes med Fsk.: „hann tiguadu“ etc., dog anføres kun en Strofe af *Audun illskellda*: „Ulfhednar heita“ etc., og ogsaa denne med afvigende Text, saa neppe Fsk. ganske, som vi have den, har foreligget ved Sammensætningen af Upph. rik., om det end oftere kan

synes, at Upph. har optaget Fsk.texten i overarbeidet og forkortet Form. Endelig fortsættes videre med Fsk.'s følgende prosaiske Text p. 6: „Af þessu ollu — nokkurskonar atburdum", hvilket Stykkes Indhold atter synes at have foresvævet Sammensætteren af Upph. ndf. p. 571, idet han der afslutter nyt Laan fra Fsk. om Atle Jarl.

I Cap. 461, p. 570, gaar Upph. atter over til Fsk., hvor dennes Text tidligere blev forladt, og fortæller om Atle Jarls Sammenstød med Haakon gamle, kun med kort Tilknytning til den ovenfor skildrede Rigsordning istedetfor Fsk.'s Beretning om Atles særegne Forhold til Harald, der maaske syntes mindre passende til det forangaaende. Der er her egentlig ingen anden Afvigelse, end at atter Fsk.'s Skaldebelæg, to Strofer af Háleygjatal, udelades, medens Hkr. p. 57 benytter dem ved sin forøvrigt afvigende Fremstilling; og istedetfor, at Fsk. 7 fortsætter med et Par Linier om Erobringen nordover, fortsætter Upph. med Udtryk mere gjældende den hele Landserobring med Reminiscens, som nævnt, fra p. 568, hvorpaa følger et Stykke om Dovres Medvirken, der efter de brugte Udtryk nærmest er en Udførelse af Dovres Løfte til Harald p. 566 i Slutningen af Dovretaatten, og som slutter med en Henvisning til Ættens Betydning for Norge og dets Skatlande nærmest gjennem Olaf Tryggvesøn og Olaf Haraldssøn. Udtrykket „þagat" om Norge, ligesom Alliterationen *h*ugr ok *h*reysti p. 567 tyde paa Redactionens islandske Oprindelse. Fremhævelsen af begge Olafers Betydning passer unægtelig bedst for en Forfatter, der som Flatøbogens Skriver væsentlig har sat sig til sin Opgave at forbinde de tvende Kongers udførlige Levnetsbeskrivelser, og saaledes kan maaske denne Slutningssats være Flatøbogens Tillæg; dog kan vel ogsaa hele Stykket tilhøre Dovrefostresagaen, og hvis det er denne, Bárdarsaga Snæfellsáss citerer, passer hertil, at den der fortalte Drøm om Haraldsættens store Fremtid fortolkes ogsaa der om Olaf d. hell.

Begyndelsen af Cap. 462, p. 571, fortsætter atter efter Fsk. 7: „Her eftir streingde Haralldr heit *af nyju* — langa æfui". Kun indskydes, som nævnt, Ordene „af nyju" for at lempe paa den

Mislighed ved Sammenstøbningen af de forskjellige Texter, at Haralds Løfte, at lade sit Haar uklippet, kommer til at gjentages ved tre forskjellige Anledninger: p. 566, 569, 571.

Om Fsk.texten har været benyttet ved Upph.'s Skildring af Hafrsfjordslaget, kan som sagt være tvivlsomt, da vel allerede den historiske Text gjennem Optagelse af Fsk.-Ágr.'s Fællestext og gjennem fælles Skaldebelæg kunde foranledige de stedfindende Overensstemmelser; derimod have vi atter tydeligt Indskud parallelt med Fsk. 9 B. i Slutningen af Cap. 463, p. 575: „hereftir ruddiz landit — aller Noregskonungar", hvor Fsk.-Ágr.'s Strofe af Hornklove mangler, som i Fsk. B.

Hermed har Upph. rik. udnyttet Fsk. B. fuldstændigt Stykke efter Stykke, saa der ei kan være nogen Tvivl om, at Fsk.'s Redaction i sin Helhed har foreligget for dette Afsnits Vedkommende: det eneste, der savnes, er Størstedelen af Fsk.'s Kvæder, enkeltvis erstattede ved andre, saa det ikke kan afgjøres, om disse have tilhørt Fsk. oprindelig eller ei; dernæst savnes et Stykke af Fsk.-Ágr.'s Fællestext (Fsk. 9 f.): „En þat var tiu vetr er hann barðisk áðr til lands en hann yrði einvalds-konungr at Noregi, hann friðaði vel land sitt ok siðaði", men Landserobringens Varighed er i Taatten allerede bestemt ved, at Harald efter den historiske Text tiltræder Regjeringen ved Tiaarsalder og efter Fsk. seirer i Hafrsfjord ved Tyveaarsalder.

Endelig forbigaaes ogsaa Fsk.-Ágr.'s Sønneliste med Nødvendighed som stridende mod den historiske Texts Fremstilling; og forsaavidt det skulde tydeligere vise sig, at denne sidste virkelig har optaget Fsk.-Ágr.'s Fællestext, er Udstødelsen af dennes Sønnerække ogsaa der dog ikke mere paafaldende, end at f. Ex. Fsk. A. ombytter Halfdans Giftermaal med Ragnhild Sigurdsdatter i Fsk. B. med Giftermaalet med Helga Dagsdatter.

De Resultater, jeg herefter tror med Sandsynlighed at have vundet med Hensyn til Flat.'s „þáttr Halfdanar svarta" og „Upphaf rikis Haralds hárfagra", ere da i Korthed følgende: Begge

Taatter ere udarbeidede i Sammenhæng efter tre tidligere skrevne Kilder. Grundlaget er *den historiske Text*, som ogsaa i Hkr. har været udførligt benyttet, ligesom den spores i Egs., og den er muligens en Udvidelse af Fsk.-Agr.'s korte Fællestext. I denne historiske Text er der gjort Indskud fra en eventyrlig „*Saga Haralds konungs Dofrafóstra*", tillige benyttet i Hkr. og muligens i Agr. og Fsk., og fra en *Fsk.text*, der ligger Fsk. B. meget nær. Redactionen har rimeligvis strakt sig længere frem i Norgeshistorien, ialfald været en fuldstændig Harald haarfagres Saga, men er i Flat. afbrudt for at undgaa Gjentagelse af Indledningen til Olaf Tryggvesøns Saga. Taatterne ere endelig et islandsk Forfatterskab, og forsaavidt de have været benyttede af Vatnsdoelasaga, falder altsaa deres Redaction mellem Fagrskinna og Vatnsds., uden at jeg dog hermed endnu vil have udtalt nogen afgjørende Dom om vor nuværende Fsk.redactions Alder.

Forinden vi gaa over til Hkr.'s Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga, vil jeg endnu fæste Opmerksomheden paa Halfdanstaattens Begyndelse, Flat. 1. 561: „Halfdan suarti tok konungdom atian vetr eftir Gudrod hinn sterka ueidekonung fodur sinn *a Upplondum.*" Halfdan har nemlig fra Begyndelsen ikke længere nogen Magt paa Oplandene; men denne Henvisning til Ættens Herredømme paa Oplandene fører Tanken uvilkaarligt hen paa Indholdet i „Af Upplendinga konungum",[1] som den nødvendige Forudsætning. Der skildres Ættens Rigsudvidelser paa Oplandene og dens Fortrængelse derfra efter Gudrød Veidekonges Død ved Gandálf Alfgeirsson og Eystein, Søn af Högne Eysteinssøn, saa Olaf Geirstadalf kun har Grænland og Vestfold tilbage (Fa.S. 2. 106).

Halfdanstaatten viser nu paa sin Side, hvorledes de tabte Landsdele efterhaanden vindes tilbage ved Halfdans Kampe med Eysteinssønnerne og Gandalfssønnerne. Denne Parallelisme synes kun at kunne tilhøre en sammenhængende Fremstilling, og den historiske Text i Halfdans-Haraldstaatterne er ogsaa i Emne og

[1] Originalen til Stykket „Af Uppl. kng." maa antages at være ældre end Hkr. og benyttet af denne paa flere Steder i Slutningen af Yngl.s. Cfr. min Undersøgelse af Y.s.

Stil saa stemmende med „Af Uppl. kng.“, at det ligger nær at formode, at vi her have de to oprindeligt sammenhørende Afsnit af samme tidligere Værk, der er lagt til Grund for Heimskringla.

Tvivlsom bliver vistnok denne formodede Sammenhæng mellem „Af Uppl. kng.“ og Taatternes historiske Text derved, at Halfdanstaatten kalder Gudrød *„hinn sterka veidekonung“*, medens han i Uppl. kng. heder *„hinn göfugláti“* som i Þjoðolf's Strofe, og Hkr. 40 i sin prosaiske Text har: „hann var kallaðr *hinn mikilláti*, en sumir kölluðu hann *veiðikonung*“, hvor ved det sidste Tillæg netop en anden Sidekilde end Uppl. kng.'s Text kunde synes antydet; men vi vil i OH.'s første Cap. finde et Exempel paa, at saadant Tillæg efter al Rimelighed just gjælder den paa Stedet fulgte Hovedkilde, og videre maa det erindres, at „Af Uppl. kng.“ snarere er et Uddrag end et Stykke af Originalarbeidet, og at „Þáttr Olafs Geirstaðaálfs (Flat. 2. 6, Fm.S. X. 209), som efter min tidligere Undersøgelse af Ynglingesaga har benyttet Fremstillingen i „Af Uppl. kng.“, kalder Olaf om end ikke „hinn sterka“, saa dog „Veidikonung“, ved Siden af, at den der givne Variant af Thiodolfs Strofe fuldstændigere bekræfter Texten i Uppl. kng. end Strofen i Hkr. Hkr.'s historiske Text viser ogsaa i Begyndelsen adskillig større Udførlighed end Taatternes. Man bør saaledes vistnok vogte sig for at lægge for stor Vægt paa denne Navnevexel mellem Uppl. kng. og Halfdsþ., da den vel kan skrive sig fra, at intet af Stykkerne giver nøiagtig Originaltext.

Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga i Heimskringla.

Heimskringlas *Halfdan svartes Saga* indledes, som nævnt under Behandlingen af Yngl.s., med et Stykke: „Halfdan var vetrgamall — kallaðr Halfdan svarti“, der gjenfindes omtrent ordlydende i „Af Uppl. kng.“, Fa.S. 2. 105. Stykket staar vistnok der i anden Sammenhæng end i Hkr.; men det maatte dog ligge meget nær for en Forfatter af en sammenhængende Kongesaga at udtage det

af denne Forbindelse, for dermed at indlede en nu fortløbende Fremstilling af, hvad man vidste om Halfdan svarte. Ved Siden af denne fortsatte Benyttelse af samme Kilde som i Ys. kan videre anføres for Antagelsen af, at Halfdanssaga, som vi have den i Hkr., er skreven i Sammenhæng med Y.s., den strax efter følgende Passus: „Fór hann þegar á Vestfold ok skipti riki við Olaf broður sinn", der aabenbart synes skreven med Tilbageblik paa Y.sagas c. 54: „en *er* Halfdan bróðir hans gékk til ríkis með honum (Olafi Geirstaða-álfi), *þá* skiptu þeir rikinu með sér, hafði Olafr hinn eystra (Frisbogen: *vestra*) hlut, en Halfdan hinn syðra" (Fr.b. *iðra*) — der paa sin Side ligesaa bestemt synes skrevet med Tanken dvælende ved den paatænkte Fortsættelse af Fremstillingen. Frisbogen, som intet Skille gjør mellem Y.s. og Halfd.s., tilføier ogsaa udtrykkeligt paa sidste Sted Henvisningen: „svá sem fyrr er ritað". Uppl. kng. Fa.S. 2. 106 har herom kun: „en Olafr Geirstaðaálfr hafði Grœnland og Vestfold", og Þáttr Halfdanar svarta, Flat. 1. 562, har i Text forøvrigt parallel med Hkr. 43 Tillægget: „en hann gaf Vestfolld Olafui Geirstada alfui brodur sinum". — Forbindelsen mellem begge Sagaer i dette Punct tilhører altsaa alene Hkr.

En lignende Tilbagevisning til Y.s. c. 53 sker vistnok strax nedenfor med: „skyldi Halfdan hafa Vingulmörk hálfa, sem áðr hafdi haft Guðröðr faðir hans", og p. 43 finder Tillægget: „svá sem þeir frændr höfðu fyrr átt" sin Forklaring i Y.s. c. 49. Naar derimod senere „Sigtryggr konungr *son Eysteins* konungs" optræder mod Halfdan svarte, synes dette vistnok at stride mod Y.s. c. 54, der mod Uppl. kng. Fa.S. 2. 105 og efter samme „Þáttr Olafs Geirstadaálfs", Flat. 2. 6, lader Høgne, Søn af Eystein rike, istedetfor Eystein Høgnesøn bemægtige sig Hedemarken, Thoten og Hadeland; men denne Uoverensstemmelse skriver sig neppe fra en særskilt Udarbeidelse af Y.s. og Halfd.s., men rimeligvis fra enten en oprindelig Feil eller en senere upaaagtet kritisk Formodning i Y.s.

Det væsentligste Hjælpemiddel til en kritisk Bedømmelse af Hkr.'s Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga have vi vistnok i de ovenfor behandlede Taatter, „Þáttr Halfdanar svarta" og „Upp-

haf rikis Haralds hárfagra", Flat. 1. 561 ff., 567 ff., da den i disse udskilte historiske Text for største Delen gjenfindes i Hkr.

Vi skal nu nærmere betragte Hkr.'s Text i Sammenhæng.

Her fortælles da efter det indledende Stykke om Halfdans Opfostring paa Agder ‡ Uppl. kng. (Fa.S. 2. 105), at Halfdan var 18 Aar, da han tog Kongedømme paa Agder; men hvis denne Angivelse er oprindelig i Hkr., er det rimeligvis kun en skjødesløs Gjengivelse af Udtrykket i Þ. Halfd. sv. (Flat. 1. 561): „Halfdan suarti tók konungdom atjan vetra eftir Gudrod hinn sterka veidekonung"; thi Hkr. har strax ovenfor efter „Af Uppl. kng.": „Halfdan var *vetrgamall*, þá er faðir hans féll", saa at begge Beretninger rigtigst forenes i Aldersangivelsen „XIX vettra", som Frisbogen har den enten oprindelig eller efter Rettelse. Dernæst fortælles om Delingen af *Vestfold* med Olaf Geirstadalf og af *Vingulmörk* med Gandálf; begge Dele ere uden Hjemmel fra andre Kanter og kan vel ogsaa være indførte alene efter kritisk Gjetning. Olaf Geirstadalf havde nemlig, efter Uppl. kng., Fa.S. 2. 106, „*Grænland ok Vestfold*", fra først af vel som samlet Fædrenearv og senere maaske Vestfold som Halfdans Underkonge (Flat. 1. 562: en hann (Halfdan) gaf Vestfolld Olafui Geirstadaálfui brodur sinum); men ved Halfdans Død synes Vestfold atter (som tilbagefaldet Len) regnet til dennes Rige og tilfalder Harald, cfr. Flat. 1. 566, 567, medens Uppl. kng. siger om Rögnvald heidumhære: „hann var konungr á *Grænlandi* eptir föður sinn", som altsaa er Frisbogens „hinn vestra hlut" (Þjoðolf, IIkr. 41: „Vestmarr" — Fm.S. X. 209, Flat. 2, 6: „ok Grænlands fylki"), som tildeles Faderen Olaf Geirstadalf ved Skiftet af Vestfold i videre Forstand (Hkr's. „rikinu") med Broderen Halfdan svarte, der faar „hinn iðra" ɔ: det egentlige Vestfold. Hkr. 41 har vistnok Skiftet forvansket: „hafði Olafr hinn *eystra* hlut, en Halfdann hinn *syðra*".

Og med Hensyn til Vingulmörk har Y.s. tidligere efter samme Kilde, Uppl. kng., ladet Gudröd Veidekonge ved Giftermaal faa halve Vingulmörk (Hkr. 40) og senere Alfgeir tage „Vingulmörk alla" for sin Søn Gandalf (Hkr. 41); naar da Þ. Halfd. sv. (Flat. 1. 562) siger: „var Halfdan staddr at Vingulmörk *at buum sinum*",

var det i den sammenhængende reviderede Fremstilling omtrent nødvendigt åt forklare det ved et tidligere Forlig, som da rimeligst restituerede det oprindelige Eiendomsforhold. Þ. Halfd. sv. har herom kun: „hann herjade a hinu næste rike ok vann þau“, og at dette ei blot er forkortet Uddrag af Hkr.'s Text, tør sluttes af det senere Cap. om Halfdans Erobring af hele Vingulmörk med Overskriften: „Halfdan konungr vann Vingulmork“. Dog er det vel muligt, at Hkr.'s Kilde herom har været udførligere end Halfdanstaatten, da Hkr. ogsaa i det nærmest følgende er adskilligt vidtløftigere om Eysteinssønnernes Slægtskabsforhold og Kampe med Halfdan.

Ovenfor er allerede under Behandlingen af den historiske Text i Taatterne paavist Hkr.'s enkelte Afvigelser fra den, der gjør et directe Forhold mellem dem og Hkr. lidet sandsynligt, og fremdeles, hvorledes Hkr. fra først af kun i Facta, men fra Eysteins Flugt til Gudbrand Herse (Hkr. 43, c. 2) med nærmeste Parallelisme slutter sig til den historiske Text.

Til denne hører saaledes videre Halfd.s. c. 3: „Kvánfang Halfdanar svarta“ og c. 4: „Orrosta Hálfdanar ok Gandálfssona“, cfr. ovf. Derimod er Cap. 5: „Siðara kvánfang Halfdanar“ vistnok, som ovenfor antydet, et Indskud i Grundtexten, foranlediget ved dennes Omtale af Giftermaalet (Flat. 1. 562); men til at antage det først indkommet i Hkr.'s Text ved senere Omarbeidning er der neppe nogen indlysende Grund. Som Laan røbes Cap. 5 allerede ved de indledende Udtryk: „Sigurðr hjörtr *er nefndr* konungr“ og „Svá er sagt“, og Stykket gjenfindes ogsaa i udførligere Sammenhæng i „Þáttr af Ragnarssonum“ (Fa.S. 1. 357 ff.). Ved Sammenligning viser sig nu Halfd.s. c. 5 efter al Rimelighed at være udtaget af sin Sammenhæng i Þ. af Ragnars., idet Cap. begynder med indledende løse Bemerkninger, der alle kunne være laante fra Taatten (undtagen Ragnhilds og Guthorms Alder), og endelig gaar over til ligefrem Afskrift („En þat er at segja — fékk Halfdan konungr Ragnhildar“), hvorpaa atter Laanet afsluttes med Bemerkning om Klakkharalds Døttre, der igjen er Efterslætslaan fra Taattens tidligere Indhold (Fa.S. 1. 358. 355.).

Endelig er Udtrykket: „er löng saga frá honum“ ei at forstaa, som om Hkr. her laaner af en „Saga Sigurðar hjartar“ (der vel kan have existeret); thi Ordene gjenfindes i samme Sammenhæng i Þ. af Ragnars., saa det dermed kun yderligere bestyrkes, at Hkr. har Taatten til Kilde, og at ialfald først denne maaske har laant fra Sigurds Saga. Dog har Hkr. rimeligvis havt Taatten foreliggende i anden Redaction eller benyttet Sidekilder, da foruden smaa Textafvigelser i det egentlige Citat Ragnhilds og Guthorms Alder angives forskjelligt, og Hkr. kalder deres Moder *Þorny*, Taatten derimod *Ingibjörg* (Fa.S. 1. 358). Slutningen af Indledningen til den større Olaf Tryggvesøns Saga, Fm.S. 1. 2 med sit *Þyrni* og derefter Flat. 1. 39: *Þyri*, viser, at Hkr. allerede har havt dette Cap., da Olafssagaen blev udarbeidet paa Grundlag af Hkr., og at Capitlet allerede er indført ved Hkr.'s Udarbeidelse efter den historiske Text, er ovenfor gjort sandsynligt paa Grund af, at Hkr. ved dette længere Indskud af Cap. 5 synes at have sprunget over et følgende Stykke af den historiske Text om Halfdans fortsatte Feide med Gandalf og Sønnen Hake (Flat. 1. 562 f.).

I hvert Fald er altsaa Cap. 5 et Laan in extenso, om man end kan have Tvivl ved at antage det hentet directe fra Þ. af Ragnars. Denne Taatt synes nemlig i sin Helhed neppe at være et originalt Arbeide, men snarere en Compilation angaaende Ragnarssønnerne for efter Overskriften at paavise: „hversu margir konungar eru komnir af þeim“; thi ved Siden af, at Indholdet er temmelig forskjelligartet, henvises der: „sem segir i sögu Ragnars konungs“ (Fa.S. 1. 346), og fra p. 354 til 357 indtræder en Parallel til Fm.S. 1. 114—118, der kan give Anledning til Tvivl, hvorvidt Taatten er benyttet i den større Olaf Tryggvesøns Saga eller selv laaner af dennes Kilde.

Parallelen indtræder, hvor Fm.S. 1. 114 afslutter det i Jomsvikingasaga hjemmehørende Sagn om Fundne-Knut. Forholdet mellem Flat. (1. 96 ff.) og Fm.S. I er her dette, at der rimeligvis har været to Redactioner af Jvs., den ene indledet med Fm.S.'s historiske Oplysninger indtil Gorm og videre fortsættende med den for Fm.S. I. eiendommelige Fremstilling — den anden begyndende

som Fm.S. XI umiddelbart med *Gorm* (*hinn barnlausi*). Flat. har da i sin Gjengivelse af den større Olafssaga væsentlig fulgt Fm.S. I. indtil c. 61, der kun er optaget i kort Udtog som Indledning til Jvs. indtaget efter den anden Redaction (≠ Fm.S. XI.), derfor ogsaa begyndende med *Gorm* (*hinn barnlausi*). Nu slutter Fm.S. I. c. 62, med Bemerkninger om Træleknuts Forhold til Ragnarssønnerne, Sigurd Orm i Øies Giftermaal med Blæja og Hordaknuts Fostring hos Træleknuts Søn, Gorm, hvilke muligens kunne være hentede fra Taatten, før man bestemte sig til vidtløftigere Laan, muligens ogsaa kunne tilhøre den paabegyndte Jvs.; men da alt dette overflødigt gjentages nedenfor p. 115 nærmere efter Taatten (ved Blæja med Indskydelse af et „sem furr er ritat"), synes Texten i Fm.S. neppe at kunne være oprindeligt sammenhængende fra c. 62 til c. 63. Det sidste Cap. begynder ogsaa med kortere Bemerkninger, der alle synes udplukkede af Taatten (Fa.S. 1. 354), indtil der med et „Svá er sagt" gaaes over til omtrent fuldstændig Gjengivelse af Taattens Ordlyd. Dog indtræder der i Fm.S 's Text tildels Udeladelser, tildels Udvidelser af Taattens Fremstilling (især om Thyre og Gorms Herjetog i Jylland og endelig Gorms Død), der atter tyde paa andet Grundlag eller maaske Tillæg fra Jv.sagas Text. Det bliver saaledes endnu et aabent Spørgsmaal, om Taatten her er taget til Hjælp af den større Olafssaga, eller selv for dette Stykkes Vedkommende laaner fra Olafssagaens Kilde, og om denne allerede paa dette Sted er en egen Redaction af Ivs., hvortil den virkelig synes knyttet ved Stykket „Frá Ivari beinlausa", der udmunder i Gorms Død foranlediget ved Knut Danaasts Fald, forskjelligt fra Fm.S. XI., der p. 14 synes at antyde, at den følger en særegen Kilde, ved sit: „en *í annarri sögn* er þess getið" etc.

Hkr. viser senere p. 130, ved at lade Harald Blaatand føre sin Slægt op gjennem Gorm, Hörðaknut, Sigurd, Ragnar lodbrok, at den Ivs., hvoraf rimeligvis dette Sted er laant, har havt den samme Genealogi som Fm.S. I. og Þ. af Ragnars. i Modsætning til Fm.S. XI.'s: Gormr barnlausi — Knútr — Gormr heimski, gamli, ríki.

Hkr.'s følgende Cap. 6: „Frá draumum Ragnhildar" maa være

Indskud af Hkr.forfatteren i den historiske Text. Der sees nemlig ingen Grund i modsat Fald for Halfdsþ. til at udskyde Stykket, og desuden, hvis, som ovenfor antaget muligt, den historiske Text allerede har optaget den senere Halfdans Drøm (Flat. 1. 563) fra samme Kilde, som Fsk. 2 har den fra (Dofrefostresagaen?), viser den i begge disse Redactioner omtrent ligelydende Indledning: „Med Halfdani er kynligr hlutr æinn“ — „Með Halfdani var einn undarligr hlutr“, at Drømmen oprindelig ei har været paralleliseret med Ragnhilds; medens Hkr. aabenbart ved sit Indskud om Dronningen søger at parallelisere begge Tilfælde: c. 6: „Ragnhildi drottning dreymdi drauma stóra, hón var spök at víti“ — c. 7: „Halfdan konung dreymdi aldri“. Ragnhilds Drøm er forresten ogsaa, skjønt tillagt en anden Person, indført i Bárðarsaga snæfellsáss c. 1 og staar der i nær Forbindelse med „saga Haralds Dofrafóstra“ og med lignende Henvisning til Olaf d. hell. som i Halfdans Drøm; men da „Saga Haralds konungs Dofrafóstra“ først nedenfor citeres med Hensyn til Dovres Hjælp ved Landserobringen, kan Drømmen ialfald vanskeligt have staaet i Dovrefostresagaen efter Hkr.'s Redaction, da den da ei i Baardssaga kunde være indført saa væsentligt forandret ligeoverfor den strax nedenfor følgende Henvisning til Kildeskriftet selv.

Af Interesse er Baardssagas Tilknytninger ved: „Dumbshaf“ — „Mjöll dottur Snæs hins gamla af Kvænlandi“ — „Dofrafjöll“ med sin Jötun — til det gamle Indvandringssagn „Hversu Noregr bygdisz“ Flat. 1. 21 og „Fundinn Noregr“ Flat. 1. 219; og det kunde vel være værdt at undersøge, om ikke dette eventyrlige Sagn, der skildrer Opkomsten af Landskongedømmet (ogsaa der befæstet ved Forbindelse mellem Norr og Svade,[1] Dovrejötuns Æt) og Søkongedømmet i Norge, hvilken sidste Side har givet Anledning til Sagnets Benyttelse som Indledning til Orknöingesaga i „Fundinn Noregr“ — om ikke dette Sagn oprindelig har staaet i Forbindelse med Dovrefostresagaen og saaledes dannet den eventyrlige Parallel til den historiske Saga, udgaaende fra Ynglingeætten.

---

[1] Svase i Var. til Landn. 256.

Hvorfra Hkr. har hentet Ragnhilds Drøm, kan jeg imidlertid ikke sige, hvis den ikke saavel i Bárd.s., som her i Hkr. i omredigeret Form. skulde stamme fra Dovrefostresagaen; men at den tilhører selve Hkr.redactionen, ikke er senere Indskud, og at i denne Halfd. sv.'s og Har. hárfs. ere udarbeidede i Sammenhæng, viser Henvisningen til dette Cap. i Har. hárfs. c. 45, p. 81.

Cap. 7: „Draumr Hálfdanar" følger, som ovenfor omtalt under Fsk. og den historiske Text, Fsk. 2, Flat. 1. 563 gjennem Drømmen, hvor Fsk. og Flat. ligge hinanden nærmest, kun med forskjellig Stilling af Lokkernes Længde og Farve, hvori Fsk. og Hkr. stemme; men eiendommelig for Fsk.-Flat. er den omtalte tautologiske Kluntethed i Udtrykket, og Undgaaelsen heraf i Hkr. viser tydeligt nok Fremstillingen her som en senere affilet Gjengivelse af en ældre, ubehjælpeligere Text.

Efter Halfdans Drøm følge fremdeles Hkr. i samme Cap. og Halfdanstaatten antagelig den ældre historiske Text i Halfdans Karakteristik og Lovgivning; men derpaa omtaler Hkr., med Efterstilling af Haralds Fødsel efter den varslende Drøm, udførligere Harald, som Flat. 1. 563 ovf. kun nævner som Halfdans og Ragnhilds Søn, og Hkr. tilføier her selvstændig: „móðir hans unni honum mikit en faðir hans minna" — hvad nærmest ser ud som et Udtryk for Hkr.forfatterens personlige Opfatning af Forholdet mellem Fader og Søn, foranlediget ved Eventyrsagnet om Dovre, som dog ei videre kunde belægges med troværdig historisk Hjemmel.

Cap. 8: „Matarhvarf Halfdanar" er fremdeles parallelt med Halfdsþ. indtil Haralds og Finnens Optagelse hos „höfdingi einn", som havde taget Julekosten fra Halfdan; men Hkr. forkorter vistnok her vilkaarligt det ældre Sagn, idet den strax lader *Høvdingen* melde Harald hans Faders Død og varsle ham hans senere Storværk for at undgaa det uhistoriske Sagn om Dovre. At Hkr. her virkelig afbryder en udførligere Fremstilling kan temmelig sikkert sluttes af, at der ei gives mindste Antydning til, hvem denne Høvding vel kunde være, en Dunkelhed i Fremstillingen, der ei kan tilhøre den oprindelige, uforvanskede Sagastil. Heller ikke er det ret klart i Hkr., hvad Høvdingen kan mene med sine Ord

til Harald: „en ek mun þér *þat* launa með feginsögu“; thi Harald har jo ei vist Høvdingen nogen Tjeneste: enten maa han da ligesom ville erstatte Harald, hvad han har taget fra Faderen, eller takke ham for at have hjulpet Finnen, som dog ei sees at staa i noget Forhold til Høvdingen. Formodningen om Beklipning i Hkr. bestyrkes fremdeles ved den gode Sammenhæng, den videre udførte Fortælling har i Halfdþ. og Upph. rik.; thi der er Høvdingen *Ódin* (Flat. 1. 567), og Odins Indgriben i Julegildet søges vistnok forklaret ved Halfdanstaattens følgende Oplysning om Hedningernes Jul som Odinsfest i Modsætning til den kristne Høitid.

Ovenfor er det forblevet uafgjort, om denne Begyndelse af Dovresagnet, ligesom den forangaaende Halfdans Drøm, allerede har været optaget i den historiske Text fra ældre Kilde; men at Sagnets uheldige Afbrydelse alene tilhører Hkr., bliver temmelig iøinefaldende ved Sammenligning af Texten i Hkr. og Halfdsþ. Hkr.'s Localisering „*á Haðalandi*“ er nemlig vistnok fuldstændigt vilkaarligt Indskud, ligesom senere Ombytningen af Taattens „*um hrid*“ med „*til vár*s“ for at give Fortællingen den Sammenhæng, at efter samme Julegilde indtræffer ifølge Høvdingens Udsagn Halfdans Død „*á Haðalandi*“, cfr. c. 9.

Cap. 9: „Dauði Halfdanar“ fortælles parallelt med Halfdsþ. kun med endnu nogen Udvidelse i Begyndelsen og Indsættelse af *Heiðmörk* for *Vingulmörk*; Stykket maa henføres til den historiske Text, og dets Paralleler ere ovenfor behandlede.

Heimskringlas *Harald haarfagres Saga* følger i de første 8 Capitler den historiske Text, parallel med Upph. rik.

Cap. 1 viser sig i sin Begyndelse bedre sammenhængende end Upph., Flat. 1. 567, hvor Texten er temmelig corrupt ved Forblanding af Guthorm og Harald. Angivelsen af Haralds Alder til 10 Aar ved Halfdan svartes Død gjenfindes i Landh. 326, hvor Haralds Saga citeres. Bemerkningen om Guthorm minder i Udtryk om Egs. c. 25, þ. 51, saa det vel er muligt, at Egs. atter her har

Spor af den historiske Text, uden at jeg dog til denne tør henføre, hvad samme Cap. har videre om Guthorms Forlening nogenlunde stemmende med Hkr. 63, da Upph. rik. maaske paa Grund af Afbrydelse ikke har noget tilsvarende.

Capp. 3 og 4: „Frá Gyðu Eiríksdóttur“ — „Heitstrenging Haralds“, ere ovenfor ifølge Upph.'s c. 459 henførte til den historiske Text; men hvis saa er Tilfældet, maa dog Hkr. af den kun have beholdt disse Capp. uforandrede, men kritisk henskudt Giftermaalet efter Tiaarskampen om Riget og dermed Bemerkningen om Tilnavnet lúfa (Hkr. 63, 65), hvorhos ogsaa Gyda er tillagt andre Børn (Hkr. 63, cfr. 61). Den historiske Grundtext fortsættes videre gjennem Cap. 5 „Orrosta i Orkadal“ (dog er Navnet „Grytingr“ og Bemerkningen om ham rimeligvis Hkr.'s senere Tillæg) og fremdeles gjennem Capp. 6, 7 og 8: „Landsréttr Haralds“ — „Orrosta i Gaulardal“ — „Haraldr vann Naumdoelafylki“ ‡ Egs. 3, cfr. ovf. under Upph. rik.

Men i Cap. 9: „Frá skipan Haralds konungs“ har man vistnok efter den første Linie, der ogsaa findes i Upph., et for Hkr. eget Indskud, ikke blot fordi der ei sees nogen Grund for Upph. til at udelade Stykket, men især fordi ved andet Solskelslag i Upph. (Flat. 1. 573) „mágar hans“ (Hkr. 56) savnes ved Haakonssønnernes Navne, hvad ganske stemmer med, at Upph.'s Text paa dette Sted ei har Hkr.'s c. 9, hvor fortælles om Aasa Haakonsdatters Giftermaal med Harald, og at Upph. nævner Guthorm som Gyda's Søn, ikke Aasa's. Men hvorfra Hkr. har dette Tillæg, kan ei paavises, ligesom de to Strofer af Hornkloves Glymdrápa, saavidt jeg ved, ei findes andetsteds.

Capp. 10 og 11: „Orrosta við Solskel“ — „Fall Arnviðar“, ere meget udførligere end Flat. 1. 572; men Cap. 12 „Brenna Vemundar konungs“ stemmer atter med Upph. Alle tre Capp. have Paralleler i Egs. og høre vistnok til den historiske Grundtext; men Capp. 10, 11 i Hkr. ere rimeligvis overarbeidede og udvidede fra andre Kilder, cfr. ovenfor under Upph. rik.

Med de to første Linier af Cap. 13: „Fall Hákonar jarls ok Atla jarls“ — Hkr. p. 57: „Um várit eptir — lagði undir sik Firða-

fylki“ slutter vistnok foreløbigt den historiske Text for Hkr.'s Vedkommende, da ellers Upph. neppe som nu med de følgende Linier, Flat. 1. 573, om Haralds Ordning af Sogn og Tilbagevenden til Throndhjem om Høsten vilde vise fuldstændig Strid med Hkr. 57, der nu lader Haakon faa Firdafylke og Harald fare øster til Viken.

Hkr.'s Overensstemmelse med Egs. ophører ogsaa her ved Eg.saga's p. 6: „ok lagði undir sik Fjörðu ok Fjalir“ = Upph. 573, og med Upph.'s fortsættende Linier stemmer igjen i Factum Egs. p. 8: Fór hann (Haraldr) þá um sumarit inn í Sogn, en er haustaði, bjóst hann at fara norðr til Þrándheims“. Eg.sagas Indsættelse af Hroald Jarl i Firðafylki, mod Hkr.'s Haakon hører rimeligvis heller ikke til Grundtexten (cfr. Egs. c. 2 Hróald). Sandsynligvis har denne intet havt om Haakons og Atles Sammenstød, da Upph.'s tidligere Omtale deraf er laant fra Fsk.texten.

Hvorfra Hkr.'s Fremstilling af Striden mellem Haakon og Atle stammer, er ei godt at sige. Den stemmer temmelig nøie med Stykket i Landn. 300, der synes derfra optaget i Floamannasaga c. 1, p. 119, dog vistnok med Udvidelser (Aslaugs Æt og Haralds Tilnavne). Landn. 300 henfører ogsaa Sammenstødet mellem Haakon og Atle efter Giftermaalet med Haakons Datter til Haralds Østerferd og følger saaledes ogsaa heri Hkr.'s Ordning mod Upph. og Egs.; men Landn. kan dog neppe her laane fra Hkr., da den er vidtløftigere i Omtalen af Halfdan sv.'s Giftermaal. Fortællingen derom ligger meget nær Landn. 326, der videre fortæller om Halfdans Død ‡ Hkr. Fsk. Ágr., og begge have *Þora* for Kongesagaens Ragnhild; men Landn. 326 synes med Hensyn til Underlæggelsen af Sogn, hvad Tidsregningen angaar, at ligge Upph. nærmere og stride mod Landn. 300, saa den der citerede Haraldssaga neppe er den samme Kilde, som er fulgt i Landn. 300 og i Hkr. 57 om Haakon og Atle. Rimeligst synes det mig at antage, at Landn. 326 henviser til en Haraldssaga, væsentligt indeholdende den her udskilte historiske Text, uden Hkr.'s Indskud om Haralds Giftermaal med Aasa, Atles Død og Østertoget, og det er vel ikke usandsynligt, at vi i Landn. 300 have Spor af den Beretning, som

Hkr. har fulgt p. 57 i c. 13: „Fall Håkonar jarls“,[1] og da denne Begivenhed saa bestemt sættes i Forbindelse med Haralds Østertog, kan det heller ikke være urimeligt, at Hkr. fra den har laant sin udførlige Skildring af dette Tog, støttende den til Strofer af Hornklofe (Hkr. 57—61). Til denne samme Kilde hører da rimeligvis ogsaa Hkr.'s Sønnerække p. 61, hvor Guthorm mod Upph. og OH. gjøres til Søn af Aasa Haakonsdatter, hvad lidet stemmer med, at Guthorm, skjønt ældst, intet har at sige i det Throndhjemske, ligesom hans Fostring hos Hertug Guthorm, p. 63, staar i Strid med Angivelsen p. 61: „váru þeir (Asusynir) *allir* uppfœddir í Þrándheimi með miklum sóma“; men da Hkr.'s Sønnefortegnelser synes fremkomne ved kritisk Combination og ikke ere fulgte i OH., er det vel rimeligt, at Hkr. her øser af en ufuldstændig Sidekilde, medens OH.. maaske med Forglemmelse af Combinationen i Hkr., henter sin Sønnerække og Landsdeling af en sammenhængende, almindelig kjendt Haraldssaga eller Kongesaga, rimeligvis den historiske Text, som er Grundlaget i Upph. og Hkr. og har været benyttet i Egs.

Egs. c. 73, p. 174, kjender vistnok Vermelands Undertvingelse: „Haraldr konungr hinn hárfagri hafði lagt undir sik austr Vermaland. Hann hafði þá riki austr til Vænis“, cfr. Hkr. 61: „Síðan lagði Haraldr konungr land alt undir sik fyrir norðan elfina ok fyrir vestan Væni ok Vermaland alt“ — og knytter denne Landserhvervelse op til Olaf Tretelgjas Underlæggelse af Vermeland (cfr. „Af Uppl. kng.“, Fa.S. 2. 103, Ys. c. 50, p. 38), men ved dog intet om Landskabets Frafald efter Gudrød Veidekonges Død, Y.s. c. 54, p. 41 — Egs.: „höfðu þeir allir langfeðgar ráðit fyrir Vermalandi ok tekit skatta af“ — og der er intet til Hinder for, at den historiske Text, fortsættende „Af Uppl. kng.“, kan have omtalt Haralds Østertog, om end i anden Tidsfølge end Hkr., udenfor den Grændse, hvortil vi nu i Upph. rik. kan forfølge den.

---

[1] Bekræftelse paa, at Haakon en Tid har raadet i Sogn, giver ogsaa Landn.'s Beretning om enkelte Sogningers Udflytning til Island paa Grund af Uenighed med Haakon. Landn. p. 148 f., 155, cfr. Munch: D. N. F. H., I., p. 511.

Der er efter dette stor Sandsynlighed for, at Østertoget, 57 – 61, i denne Tidsfølge, er et Indskud af Hkr. fremmed for den forøvrigt fulgte Tradition om Landserobringen. Med vort ringe Kjendskab til Hkr.'s hele Materiale kan der naturligvis ikke fældes nogen afgjørende Dom, hvorvidt der har været vægtige Grunde for Indsættelsen af Begivenheden paa dette Sted, ligesom Hkr. selv heller ikke dertil giver nogen Veiledning, uden det skulde være den i Forbindelse med kort Omtale af Ufreden med Svenskerne staaende Bemerkning, c. 28 p. 69: „Hann (Eírikr Eymundarson) andaðist þá er Haraldr konungr hinn hárfagri hafði verit 10 vetr konungr *i Noregi*"; thi hvis denne Angivelse (hvad enten den nu har staaet i den histor. Text eller i anden Kilde) af Hkr.forfatteren er bleven opfattet som i O. H. 13: „þa er Haraldr var ner tvitøgr", altsaa at regne fra, at Harald først tog Kongenavn, ikke fra Rigserobringens Fuldendelse, maatte Østertoget mod den alderstegne Erik henlægges til de nærmeste Aar før Hafrsfjordslaget. Cfr. Langes Tidsskr. f. Vid. og L., 4 Aarg. p. 174, Munch, N. F. H. I. 483. Imidlertid er det i sig selv lidet rimeligt, at Harald har kunnet foretage Østertoget paa en Tid, da Erobringen af Norges Vestkyst kun var naaet sydover til Sogn (cfr. „Tímatal", Safn t. sögu Isl.'s II. p. 210—214), og nærmest ser det unægtelig ud, som om Toget er indsat her, maaske efter ovennævnte Opfatning af Tidsregningen, kun for ogsaa med Vermelands Underlæggelse at afrunde Landserobringen inden dens Fuldendelse ved Hafrsfjordslaget og nogenlunde med Begivenheder udfylde det fra gammel Tid af opgivne Tidsrum af 10 Aar for Kampen om Enevældet; dog til fuldstændig Udfyldning strækker heller ikke dette til, saa der i c. 18. p. 61 endnu maa lades et Hul aabent med, at Harald vendte tilbage til Throndhjem „ok var þar enn langar hríðir". Ja, det synes endogsaa, som om Hkr., skjønt med nogen Tvivl, er tilbøielig til ved sin Ordning at inddrage ogsaa Haralds Vesterferd inden Tiaarskampens Tidsgrændse, idet c. 23. p. 65 Haarskurden og Angivelsen af Rigskampens Varighed omtales umiddelbart efter Vesterhavstoget, hvis Tid ei nærmere kan opgives end „á einu sumri".

Endnu bør maaske ved Østertoget som et Exempel paa Vil-

kaarlighed i Anførelse af Skaldecitater peges paa Thjodolfs Strofe p. 60: „Uti vill jól drekka“, af Hkr. benyttet som Hjemmel for Haralds Herjing paa Ranrike. Strofen tillægges i Hkr. Hornklove, men i Frisbogen som i Fsk. Thjodolf, og i den sidste tjener den kun til en almindelig Belysning af Haralds Hirdskik og har vistnok heller intet med Vintertoget mod Ranrike at skaffe. Dog kan vel ogsaa Citatet i Hkr. velvilligt forstaaes som en prydende Anvendelse af Thjodolfs almindelige Udsagn paa det enkelte Tilfælde.

Cap. 19 „Orrosta í Hafrsfirði“ er ovenfor under Upph. opfattet som en fra andre Kilder udvidet Gjengivelse af den historiske Text; hvorfra Udvidelserne ere hentede, kan ei paavises, men til en fyldigere Omredigeren maatte den islandske Traditions saa hyppige Omtale af Kampen give rig Anledning — cfr. Landn. 122. 174. Her skal endnu kun nævnes, at de sex ledsagende Strofer i Fsk. 8 og Flat. 1. 573 f. tillægges Thjodolf, i Hkr. derimod Hornklove, medens dog S. E. 1. 34. G. c. 2. anfører Halvstrofen „Á baki létu blikja“ under Thjodolfs Navn.

Cap. 20: „Haraldr konungr verðr einvaldi at Noregi“ har adskillig Lighed med Egs. p. 6 f. c. 4 in fin., som ogsaa minder noget om O. H. 4 og Bárd. s. snæf. c. 2. p. 4. Passus: „I þeim úfriði — mikinn landsskaða“ — gjenfindes Fm. S. 1. 193 og har Parallel i Eyrbs. 1. Om vi her have Levning af den historiske Text eller maaske nærmest Orkneyingasaga, maa lades uafgjort; ialfald synes ældre skriftlig Kilde at ligge til Grund.

Cap. 21: „Fra börnum Haralds konungs ok kvánföngum“ — begynder med Linien: „Haraldr konungr var nú einvaldi orðinn alls Noregs“, der svarer til Upph.'s Bemerkning efter Hafrsfjordslaget: „þa var hann æinualldzkonungr yfir Noregs uellde öllu“, Flat. 1. 575, og vistnok tilhører den historiske Text. Linien gjenfindes ogsaa i Flat.'s „þátr þidranda ok þorhallz“, Flat. 1. 418, i Forbindelse med Haarskurden: „*Sva er sagt* „þa er Haraldr hinn harfagri var ordinn æinualldzkonungr yfir Noregi“ tok hann laug — þat þotti vera sannefni“ — og da Flat. indtager Taatten — i Flugt med flere selvstændigt redigerede Taatter — uafhængig af den større Olafssaga i Fm. S. 2. 189, der udvider Taattens Indledning efter Hkr.,

kan det vel være, at vi i Flat. have den oprindelige Redaction af Taatten før dens Indlemmelse i Olafssagaen, og at den i denne Form i sin Indledning har støttet sig til Hkr.'s Grundlag, den histor. Text, ikke til Hkr. selv. Hvis saa er Tilfælde, er det videre rimeligt, at den i Taatten efter Linien om Enevældet følgende Beretning om Haarskurden ogsaa har staaet i den hist. Text i denne Forbindelse, men da maa Upph. paa dette Sted have foretrukket at følge Fsk.'s Redaction, medens Hkr., som ovenfor antydet, maaske af Tilbøielighed til at inddrage ogsaa Vesterferden inden Tiaarskampens Tidsgrændse, har først i c. 23 efter Vesterhavstoget benyttet dette Stykke af den hist. Text. Et Spor til, at denne Ordning af Begivenhederne er eiendommelig for Hkr.'s Redaction og virkelig har staaet i Strid med den selvstændige Tidrandetaatt, har man maaske ogsaa i Begyndelsen af Taatten i Fm. S. 2. 189, hvor det heder: „Nökkuru *síðarr* (*efter* Haarskurden) fór Haraldr konúngr með her vestr um haf".

Hkr.'s følgende Bemerkning om Gyda: „þá mintist hann — lagði hana hjá sér" er fra Hkr. indtaget i den større Olaf Tr.s. Fm. S. 1. 4. Flat. 1. 40, efterat den hele Landserobring siden Løftets Aflæggelse er forbigaaet med Henvisning til Hkr.'s Fremstilling: „sem segir í sögu hans" — og hele Stykket om Gyda tilligemed de hende tillagte Sønner er vistnok Hkr.'s egen Ændring af den hist. Text, der, hvis vi have sluttet ret efter Upph. Flat. 1. 569, maa have sat Giftermaalet umiddelbart efter Løftet og nævnt som Sønner: *Guttorm*, *Hrörek* og *Gudröd*, og Forandringen maa i Hkr. være foretagen tildels kanske for at afrunde Sagnet og stille Løftets Betydning i stærkere Lys, men især vel for at vinde en Tidsramme for Tiaarskampen, saa denne bliver at regne fra Overgangen til det Throndhjemske til Hafrsfjordslaget, henlagt til 872 (Landn. p. 33).

Naar saaledes dette Stykke om Gyda tages for Hkr.'s selvstændige Indskud, er Capitelinddelingen i Frisbogen p. 49 den naturligere, idet der nu begyndes nyt Cap. med Overskriften: „Fra sonom Haralldz konvngs ok mæðrom þeirra" — og hermed ere vi da paa Siden af Upph.'s Cap. 464, Flat. 1. 575.

Hvis man tænker sig Fsk.-Ágr.'s Sønnerække, cfr. de vedheftede Sønnerækker, (tilhørende den ovenfor antagne gamle Fællestext)

foreliggende ved Siden af Upph. ríki's, er det ikke umuligt, at omtrent følgende Kritik kan have gjort sig gjældende: Erik og Haakon ere i Fsk.-Ágr. nævnte først som de, der naaede Enevælde, dernæst Olaf og Bjørn som Stamfædre for begge Olafer (cfr. Hist. Norv. 12), og disse to repræsentere tydeligt efter Upph. Svanhildssønnerne. Efter dette Princip for Ordningen skulde man nu vente Sigurd rise som Stamfader for Harald haardraade, og saa er virkelig ogsaa Tilfælde i Hist. Norv. 10: Swardus gigas, Gunrodus, Guthrodus, Halfdanus hafoeta, Rognaldus Retilbeine, der synes at være Snæfridsgruppen, kun at Gunrod og Guthrod kunde været identificerede i Lighed med O. H.'s Gunnrødr Ásuson (cfr. Hist. Norv. 12). I Fsk.-Ágr. stilles derimod Snæfridsgruppen sidst: „Sigurðr rísi, Guðrøðr *ljómi* (alene), Halfðan hvitbeinn, er sumir kölluðu háfoetu, Rögnvaldr rykkill, er sumir kalla Ragnar". At man her har Snæfridsgruppen, maa være klart, kun maa hvítbein efter Upph. rimeligvis skrive sig fra en Forvexling med Halfdan hvíti Ásuson, der altsaa bør opføres efter Halfdan svarti, og ligeledes bør, efter Upph., Rögnvaldr (Ragnar) rykkill rettes til Rögnvaldr rettilbeini Snæfriðarson, hvis Sønnesøn var Seidmanden Eyvindr kelda (Flat. 1. 373) og herefter Fsk.-Ágr.'s tidligere Rögnvaldr rettes til *Ragnar rykkill*. Efter Fsk.-Agr.'s Ordning kunde nu med Indledning: „Haraldr konungr átti mangar konur ok mörg börn" ≠ Fsk.-Agr.'s: Haraldr átti 20 sonu ok með mörgum konum" — som i Hkr. Erik nævnes først med Oplysning om Moderen efter Upph. og Snæfridssønnerne sidst indskudte i Snæfridssagnet (c. 25). (Efter Erik blev nu at opføre efter Upph.'s Rækkefølge pag. 575 f. først Svanhildssønnerne og dernæst Aashildssønnerne). Upph.'s Gudrødr Gyduson bør som i O. H. identificeres med Fsk.-Ágr.'s Gunnröðr; men Upph. kjender ingen tredie Gudrød, svarende til Fsk.-Ágr.'s Guðröðr sciria, der maa altsaa vælges, om Gudrød skal opføres med Fsk.-Ágr. sammen med Dag og Hring (som Áshildarson) eller med Upph. som Gyduson sammen med Hrørek. Hkr. gjør det første, til Fortrængsel af Upph.'s Ragnar rykkill, uden at nogen Grund kan paavises, stridende, som det synes, mod Ættens Optræden i Eymundar þáttr (Flat. 2. 118).

Guttorm maa af vægtige Grunde være opført i Hkr. som Ásuson i Lighed med hans Sammenstilling med Halfdan svarte i Fsk.-Ágr.; som Repræsentant for Gydasønnerue staar da i Upph. igjen alene Hrørek, og denne findes i Fsk. Agr. stillet mellem Sigtryggr, Fróði — Tryggvi, den første og sidste af disse tre identificeres i OH., saaledes er der maaske Grund til at indsætte Þorgils efter Upph. istedetfor Tryggve, og saa kan man opføre Hrørek og de tre lidet bekjendte Siggtrygg, Frode og Thorgils som Gydasønner, og til dem bør maaske ogsaa, da Gydasønnerne efter Moderen fik Herredømme i Hordaland og Sogn, Olof aarbot henføres paa Grund af hendes Giftermaal med Naboen Røgnvald Mørejarls Søn Thore thegjande. Fsk.-Ágr.'s og Hist. Norv.'s Eysteinn kjendes ei andetstedsfra; hvis han slettes, vindes Plads inden Tyvetallet for Upph.'s Sigurd Ásuson, hvorefter Aasegruppen kan opføres: Guthorm, Halfdan svarte, Halfdan hvite, Sigfrød, og nu staar for at faa Hkr.'s Sønnerække fuldstændig kun tilbage Fsk.-Agr.'s Røgnvaldr (ɔ: Ragnar rykkill — fortrængt fra Upph.'s Áshildsgruppe), som Hkr., uvist af hvilken Grund, har sat sammen med Olaf og Bjørn som Svanhildarson paa Pladsen efter den forflyttede Gruppe: Sigtrygg, Frode, Thorgils.

Det er naturligvis ei min Mening at ville paastaa, at Hkr.'s Sønnegrupper ere fremkomne ved en saa løs Combination; ialfald maa da, hvis der er taget saa meget Hensyn til Fsk.-Ágr.-Rækken, denne have været støttet af et berømt Forfatternavn, og endnu forklarligere vilde Hkr.'s Stræben efter at forsone Fsk.-Agr.'s og den historiske Texts Rækker være, hvis man turde antage, at de forelaa i et tidligere kortfattet og et senere udførligere Arbeide af samme Forfatter (Are frode?). Men hvorledes det nu end forholder sig, kan dog maaske disse Bemerkninger være til en vis Grad veiledende for Opfatningen af Forholdet mellem de forskjellige Rækker.

Vi komme forøvrigt endnu en Gang tilbage til Haraldssønnerne ved Landsfordelingen, Hkr. c. 35, hvor da ogsaa OH. vil blive inddragen i Undersøgelsen.

Den i cap. 21 følgende Passus om Skilsmissen med de øvrige Hustruer for Ragnhilds Skyld med tilhørende Citat af Hornklove (Flat. 1. 576: „Þjodulfr"), „Svá segja menn — er tók konuna dönsku", synes efter sin Stilling, løsreven fra den forudgaaende Omtale af

Erik, at vise, at vi her ei have en naturligt sammenhængende Text; efter al Rimelighed er det en Efterslætsbemerkning hentet fra den histor. Text, hvad enten nu denne har havt Skilsmissen i Upp.'s Udførlighed (Flat. 1. 575 f.) eller nærmere Hkr.s korte Omtale.

Hvorfra Hkr. har Slutningsbemerkningen om Hertug Guthorms Fostring af Guthorm Haraldssøn og hans Forlening, kan ikke afgjøres; men umuligt er det ikke, at den histor. Text kan ligge til Grund, da Eg.s 51 c. 26 har Forleningen omtrent tilsvarende efter Erhvervelsen af Enevældet og Omtale af Guthorms Forhold til Harald, der minder sterkt om, hvad vi tidligere have ment at maatte henføre til den hist. Text.

Cap. 22: „Vestrferð Haralds konungs" fristes man strax til at formode optaget fra Orkneyingasaga, da det tilligemed Hkr.'s øvrige Omtale af Øerne er optaget i den Udsigt over Øernes tidligere Historie, som den større Olaf Tryggvesøns Saga, Fm. S. 1. 192-200 giver. Dette Stykke slutter sig imidlertid strax i sin Begyndelse, p. 192, op til Hkr.texten med Henvisningen: „sem segir i sögu hans" (Haralds hárf.) og gjengiver uden nogen selvstændig Bemerkning, der kunde røbe særegen Kilde, ordlydende alene Hkr.'s spredte Notitser (Hkr. 54 f. 65. 62. 64 f. 68. 73. 70 f.), saa det kunde synes rimeligt, at Olafssagaens Sammensætter ved Olafs Ankomst til Øerne har fundet sig foranlediget til her at indskyde en Orientering om Øernes Historie og derfor fra sin Hovedkilde, Hkr., har sammenhentet de der spredte Oplysninger; dog maatte han isaafald under dette være bleven opmerksom paa, at Hkr. her følger Orkns., hvorfor han, Fm. S. 1. 196, idet han forkorter Beretningen om Halfdan haaleggs Død, ikke henviser til Kongesagaen, men til dens Kilde: „sem segir í sögu Orkneyinga jarla", hvorpaa han videre p. 197—200 virkelig øser af denne Kilde, ikke af Hkr. Især den Omstændighed, at der saalangt, Overensstemmelsen med Hkr. gaar, ikke indflyder en eneste væsentlig Bemerkning, som ei findes i Hkr., kunde tale for en saadan Opfatning af Forholdet mellem Hkr. og O. Tr.s. Men Hkr. kan vel med sine spredte Notitser fuldt have udnyttet Orkn.'s paa samme Maade, som vi have seet Upph. rik. udnytte Fsk.texten om Harald haarf. Og det er maaske dog rimeligst at antage, at

Olafssagaen i Fm. S. 1. 192 ff. indfører i Sammenhæng directe fra Originalen, Orkns., alt, hvad Hkr. derfra indfører spredt; thi dens Bemerkninger staa ei i samme Rækkefølge som i Hkr. (cfr. ovf.), medens dens Ordning ganske stemmer med Flat.'s Orkns, her dog kortere fortalt. Stykket om Orknøerne i Fm. S. synes ogsaa saa naturligt sammenhængende, at det neppe kan være dannet ved Sammenplukning af Hkr.'s i anden Orden indflettede Beretninger, hvorimod Hkr.'s tilsvarende Stykker dels staa uden directe Forbindelse med den omgivende Text som indkilede Stykker, dels har tilkittende Bemerkninger. Dette hindrer dog ikke, at Fm. S. maaske enkeltvis forkorter, medens Hkr. har Orkns. udførligere, f. Ex. om Gangerolf p. 65. Er saaledes Fm. S.'s Stykke Laan fra Orkns., som Henvisningen 1. 196 antyder, maa vel videre antages, at ogsaa Begyndelsen af Cap. 95 tilhører Orkns., hvormed vel stemmer den fremmede Indførelse af Ragnvald Jarl: „jarl þann er Rögnvaldr hét, son Eysteins glumru" (dog er i Fm. S. Ragnvald ei tidligere nævnt), og Henvisningen til *sögu Haralds* maa tilhøre Orkns. og rimeligvis gjælde, ikke Hkr., men den med Upph. parallele Kilde til Hkr. (den histor. Text) om Solskelslaget, til hvilken maaske ogsaa Landn.'s Citat p. 41 sigter og kanske ogsaa der er Laan fra Orkn. 5.

Flat.'s Redaction tager her som sædvanligt Anledning til at indføre, som det synes, Originalsagaen i Sammenhæng efter eget Hskr., begyndende, Flat. 1. 219, med „Fundinn Noregr", dog vistnok benyttende en anden Redaction end Hkr. Fra Gor føres Ætten ned til Ragnvald Mørejarl, og c. 179. p. 221, som kunde synes at være blot Forkortning af Hkr. og Fm. S., men ogsaa indeholder selvstændige Bemerkninger, maa dog for Fremstillingens Sammenhæng have havt Plads i Orkns. I dette Cap. omtales ogsaa Haralds Vesterferd, hvad tillige sker i Landn. 1. c. 11. p. 41: „Haraldr enn hárfagri herjaði vestr um haf, *sem ritat er í sögu hans.* Hann lagði undir sik allar Suðreyjar, svá langt vestr, at engi Noregskonungr hefir síðan lengra eignazt" — og efter denne Landn.'s Henvisning til en skreven Haralds saga hárf. skulde man nærmest antage Vesterferden oprindelig omtalt i Kongesagaen. Nu kunde vel Landn. her have benyttet Hkr.; men da dens Udtryk ikke minder om Hkr., men vel

om Flat. 1. 221. c. 179, der maa antages at tilhøre en sammenhængende Orkns.: „Haralldr lagde undir sig Hjaltland Orkneyjar ok Suðreyjar — ok eignnadizst launda sva langt uestr sem æingi Noregskonunga hefir læingra fæingit sidan“ — er det rimeligst at antage, at Vesterferden oprindelig har været, maaske kortelig, omtalt i en ældre Haraldssaga, som Landn. citerer, og fra den er optaget i Orkn.sagas forskjellige Redactioner. Dog er det vel fremdeles sandsynligst, at Hkr. c. 22 stammer fra Orkns., og Slægtskabet mellem den der benyttede Redaction og Flat.'s synes at skinne igjennem den løse Tidsangivelse paa begge Steder: Hkr. 64: „þá varð þat *á einu sumri*, at Haraldr konungr sigldi með her sinn vestr um haf“ ≠ Flat. 1. 221: „Haralldr hinn harfagri for *a æinu sumre* vestr um haf“. At Hkr. kan have benyttet en Orkns. fremgaar af den med Hkr. omtrent samtidige OH.sagas Henvisning: „þa er þó þat sagt í *Iarlasögunum*“, OH. 100. Hkr. 335.

At Upph.'s Beretning, Flat. 1. 575, om Ivar Ragnvaldssøns Fald i Hafrsfjorden, mod Hkr. 64, der lader ham falde paa Vesterhavstoget, alligevel maaske har samme Kilde som Hkr. gjennem Mellemled og muligt ogsaa Orkns. Flat. 1. 221, synes høist rimeligt efter den ordlydende Overensstemmelse især mellem Upph. og Hkr. — og Upph. har maaske sit „i Hafrsfirde“ alene ved en Misforstaaelse af et Originalens mindre tydelige Udtryk i Lighed med Hkr.'s „í þessum orrustum“ eller lignende (cfr. ogsaa Flat. 1. 418, Fm. S. 2. 189, Landn. 4. 8. p. 259).

Cap. 23: „Skárit hár Haralds konungs“ staar temmelig løsrevet, og hvor det gjenfindes i Fm. S. 2. 189 og Flat. 1. 418, synes det ogsaa nærmest knyttet til Begyndelseslinien i Hkr.'s c. 21: „Haraldr konungr var nú einvaldi orðinn alls Noregs“ — cfr. Flat. 1. 575, hvor ogsaa efter samme Bemerkning Haarskurden følger, dog nærmest efter Fsk.texten — saa man ledes til at antage, at Stykket i Hkr. er skilt fra sin oprindelige Sammenhæng og, som ovenfor formodet, indsat her af kronologisk Hensyn. Dog gaar Stykket i Fm. S. 2. 189 umiddelbart over i Beretning om Orknøerne med den mod Hkr.'s Ordning stridende Bemerkning: „Nökkuru síðarr (efter Haarskurden) fór Haraldr — vestr“, og dette følgende Stykke er

vistnok for Hrollaugs Islandsferds og det sidste genealogiske Afsnits Vedkommende laant fra Landn.; men denne henviser dog ved sin udførligere Omtale af Torveinar (i Fm. S. 2. 190 forkortet til: Sendi jarl þá Einar son sinn vestr til Orkneyja) til Orkns.: „sem segir í *sögu hans* (Einars), Landn. 4. 8 p. 261. Derfor kan vel Haarskurden have været omtalt ogsaa i enkelte Hskr. af Orkn.'s (muligt oprindeligt laant fra Haraldssagaen), saameget mere som Orknøerne saavel i Hskr. S. til dette Sted i Fm. S. som i Flat. 1. 418 siges givne „*í hárskurðarlaun*" („Sua segja ok sumir menn", Flat.).

Cap. 24: Gönguhrolfr gerr útlægr" (p. 65 f. indtil „Ragnhildr drottning" etc.) er rimeligvis for Størstedelen ialfald indtaget fra Orkns.; thi overalt, hvor Gangerolf ellers omtales, sker det i Forbindelse, der peger hen paa Orkns. Saaledes findes det første Stykke: „Rögnvaldr Moerajarl — broeðr þeira váru börn" ordlydende i Fm. S. 1. 193 i den ovenfor som Laan fra Orkns. antagne Udsigt over Øernes tidligere Historie, hvor der til Slutningen p. 196 henvises til „sögu Orkneyinga jarla". Røgnvalds Giftermaal og Sønner med kortere Omtale af Gangerolfs Erobring og følgende Ætmænd omtales paa det tilsvarende Sted i Flat. 1. 221 i den der indførte Orkns. Landn. 4. 8 p. 259 f. har stemmende med Flat. 1. 221 Røgnvalds Forfædre til Halfdan gamle, hans Giftermaal og Sønner med lignende Omtale af Gangerolfs Erobring og Ætmænd, og Omtalen af Frillesønnerne viser sig her som i Flat. 122 temmelig tydeligt indledende Ragnvalds følgende Samtale med Sønnerne og Einars Sendelse til Orknøerne, hvortil slutter sig Landn.s Henvisning: „sem segir í *sögu hans*". Dog er mellem Landn. 260 (Fm. S. 2. 190) og Flat. 1. 222 den Strid i Samtalen, at Flat. nægter Rolfs Nærværelse: „Hrolfr var þa *enn* i hernnade", hvor Udtrykket kunde synes at tyde paa en tidligere Omtale af Rolfs Hærferd, som Flat. nu savner. Endelig har Fsk. 142 f. (og Fsk. 99 har Henvisningen: „sem getit er í jarlasögunum") samme Ætrække nedefter fra Gangerolf, som Hkr. 66 — og i Forbindelse med et Par af de Viser af Einar, som Hkr. 70, 71 og Flat. 1. 223 f. har ved Halfdan háleggs Død, men som Fm. S. 1. 196 udelader med Henvisningen:

„sem segir í *sögu Orkneyinga jarla*“ (cfr. ogsaa Hist. Norv. præf. 6). Det eneste saaledes i Hkr.'s c. 24, som ei kan sikkert føres tilbage til Ork.ns er Strandhugget og Hilds Vise.

Bemerkningen om Ragnhilds Leveaar i Norge (Hkr. 66) stammer rimeligvis fra den histor. Text i Upph. (Flat. 1. 576), som Hkr. 63 syntes at benytte, og det samme tør vel gjælde om Eriks Opfostring hos Thore Herse Hroaldssøn, eftersom dette har Parallel i Egs. 71. c. 36 og sandsynligvis tilhører den i OH. 3 f. benyttede Hovedkilde for Sønneopregningen og Landsdelingen, hvilken sidste Hkr. optager p. 74.

Cap. 25: „Frá Svasa jötni“ — gjenfindes ordlydende i Ágr. 276. Nu er det overhovedet vanskeligt at tænke sig, at Ágr. med sin fattige og mangelfulde Fremstilling skulde være dannet, efterat man havde saa udførlige Beretninger, som Hkr. har og støtter sig til; hvorimod alt tyder paa, at Ágr. maa være et paa høist tarvelige Hjælpemidler støttet, tidligt Forsøg paa at give en samlet Norgeshistorie. Desuden har dette Stykke ogsaa i Hkr. ganske den samme antithetiske Rhetorik, der, som ovenfor paavist, ofte falder i Øinene i Ágr.'s Stil, saa det vistnok oprindeligt tilhører Ágr.'s Redaction. I Hkr. derimod er der flere Tegn til, at Stykket er Laan. Saaledes søger Hkr., uagtet Fortællingen med Indførelse af den ukjendte Svase alligevel kommer hovedkulds, at give en Slags Indledning med de første to Linier: „Haraldr konungr — lét búa sér til jólaveizlu á þoptum“ — aabenbart laanende Localiteten fra Linien midt i Fortællingen i Ágr.: „a þoptyn þar sem þa var konungren“, hvilken Linie da Hkr. nedenfor erstatter med et „*þar* (annan veg brekkunar). Videre indskydes midt i Fortællingen Sæfridssønnerne, i Rækkefølge stemmende med Upph. Flat. 1. 567, men med Guðröðr *ljómi* som Fsk.-Ágr. (OH. 4) mod Upph.'s *stíra*, hvortil ogsaa kommer enkelte Udvidelser af Texten. At bemerke er ogsaa, at Stykket i Ágr. knyttes til den umiddelbart forud omtalte Sæfridssön: „Rognvaldr raykill, er sumir calla *Ragnar*“, medens det i Hkr. staar løst, uden saadan Foranledning. Hvis da Ágr. og Hkr. her have nogen directe Forbindelse, maa det være den, at Hkr. har optaget fra Ágr. dette Capitel som et brugeligt Stykke, især for at faa nævnt Snæfrids-

sønnerne, der ere af Vigtighed for Kongesagaen paa Grund af Harald haardraades Nedstammen gjennem Sigurd syr fra Sigurd rise.

„Cap. 26: „Frá Þjodolfi or Hvíni“ kjendes ikke fra andre Steder, naar undtages Gudrøds Fostring hos Thjodolf, der nævnes i Upph. Flat. 1. 576: „Gudrodr var at fostri med Þiodulfui hinum huinuerska“. Capitlet er knyttet til Snæfridssagnet ved, at Harald af Forbitrelse over Finnetroldommen jager Snæfridssønnerne fra sig, hvad maaske kan minde lidt om Slutningen af Snæfridssagnet i Upph. Flat. 1. 582 f., hvor Kongens Vrede driver ham til at forfølge alle, der drev paa Troldom. Denne Hkr.'s Overgang ligesom den efter Forsoningen følgende Bosættelse af Sønnerne synes ei at staa ganske i Samklang med Sønnernes Forlening ved Upplendingethinget p. 74, saa at denne, som maaske flere lignende Gjentagelser, vel nærmest maa forklares af Sammenkjedning af forskjellige Traditioner. Idethele er rimeligvis den sidste Del af Haraldssagaen i Hkr. efter Hafrsfjordslaget, der væsentligt kun giver Oplysninger om Haralds Sønner, neppe bygget paa nogen tidligere sammenhængende Fremstilling af lignende Omfang, men i Hkr. først sammenhentet fra forskjellige dels skrevne, dels vel ogsaa mundtlige Kilder.

Cap. 26 hænger forøvrigt vistnok oprindeligt, i Tradition, sammen med c. 37: „Dauði Gudröðar ljóma“.

Cap. 27: „Upphaf Torfeinars jarls“ — gjenfindes i Fm. S. 1. 195 og parallel i Flat. 1. 222 f., det slutter sig med sin Begyndelse op til Hkr. 65, hvor Vesterferden omtaltes efter Orkns. Paafaldende er den afbrudte Maade, hvorpaa Einar indføres talende: „þá svaraði Einarr“, uden at Røgnvalds Forhandling med Sønnerne videre omtales, saa man faar sterkt Indtryk af Forkortning af Grundtexten. Den samme Korthed har ogsaa Fm. S. 1. 195, hvor videre udelades Omtalen af Thore treskegg og Kalv skurva, Forklaringen af Navnet Torveinar og dennes Udseende. Landn. 4. 8. p. 260 derimod har Samtalen fuldstændig og henviser, som nævnt, om Einar: „sem segir í sögu hans“, og dette Stykke af Landn. er det rimeligvis, der er optaget i Fm. S. 2. 190 f. og delvis i Flat. 1. 418. Naar man nu ser efter Orkns. Flat. 1. 522, findes Stykket der i samme Forbindelse som i Fm. S. 1. 195, der altsaa virkelig gjen-

giver i oprindelig Sammenhæng den i Hkr. sønderrevne Text, og Ragnvalds Samtale med Sønnerne findes væsentligt parallel med Landn., dog, som ovenfor bemerket, efter anden Redaction, saa det ei er rimeligt, at Samtalen i sin Helhed kun tilhører Landn. som Indledning til Hrollaugs Islandsferd. Ved Indførelsen af Einar i Hkr. og Fm. S. er der altsaa sandsynligvis skeet en Udeladelse, hvad kunde tale for, at Fm. S. restituerer Orkns. efter Hkr., men det kan ogsaa tænkes, at begge have fulgt en Redaction, der allerede har havt denne Forkortning, og derfor taler, at Fm. S. i Enkeltheder i Texten stemmer mere med Flat. end med Hkr. Da videre Flat. har, hvad Hkr. har mere end Fm. S. om Vikingerne osv., maa atter Fm. S. yderligere have forkortet Orkn.sagas Text, som den findes i Hkr.

Capp. 28, 29: „Andlát Eiriks konungs Eymundarsonar" — „Dauði Guthorms hertoga" — ere uden Parallel; men Omtalen af Guthorm synes med Gjentagelse at optage Texten p. 63. Om Guthorms Forlening og Død fortælles der udførligere med nogen Recapitulation af Haraldssagaen i Egs. c. 26. p. 51, hvor muligt den samme Haraldssaga er benyttet, som tidligere. Oplysningerne om de svenske Konger gjenfindes i OH. p. 13, som her rimeligvis benytter Hkr. som ellers i sin Indledning, kun sættes Eriks Død tydeligere end i Hkr. — „þá er Haraldr var *nęr tvitøgr*". Landn. 25 nævner ogsaa Erik som Haralds Samtidige.

Cap. 30: „Brenna Rögnvalds Moerajarls" har, saavidt vides, ingen Parallel uden Fm. S. 1. 196, hvor det fortsætter Texten om Orknøerne, dog er det der forkortet og indledes underligt nok ikke som i Hkr.: „þá er Haraldr — smábornari en þeir váru", men med en Passus parallel med Indledningen til Hkr. c. 35. p. 73, der atter stemmer med OH. 4. Fm. S. forkorter ogsaa noget Hkr.'s Text. Da nu Flat. 1. 223 kun omtaler Indebrændingen ganske kort og Cap. 30 ogsaa nærmest omhandler norske Forhold, kan det vel være, at Hkr. her udvider Orkns., og at denne Udvidelse er gaaet over i Fm. S.'s Fremstilling; men hvorfor Indledningen er ombyttet, er ei ganske klart. Flat. 1. 223 har ogsaa, skjønt noget forkortet, samme Indledning som Fm. S. og henviser ved „sem fyr segir" til

en foregaaende Omtale af Haraldssønnerne, der ei kan være nogen anden end det Flat. 1. 41 indtagne Laan fra OH. 4 i den større Olaf Tryggvesønssaga. Flat.skriveren synes altsaa her at være bleven opmerksom paa Textens Identitet paa begge Steder, og hvis ikke Flat. 1. 223 har laant den omhandlede Passus af Fm. S.'s Text (1. 196), maa den have været indført i Orkns. allerede fra den Haraldssaga, som OH. 4 benytter. At det virkelig er Orkn.saga's Text, der her fremkalder Henvisningen til det forud fra andre Kilder fortalte, synes ogsaa rimeligt af de paa følgende Side (p. 224) forekommende lignende Undskyldninger for Gjentagelse: „sem fyrr segir" — „sem fyrr er ritat" — henvisende til Flat. 1. 50, 51 — (ved Ragnhilds Giftermaal kunde ligeledes være henvist til p. 52), og saadanne Henvisninger gjør ogsaa Fm. S. 1. 198: „sem furr er ritat" — „sem furr er getit" (Fm. S. 1. 24, 29).

Cap. 31: „Dauði Hálfdanar háleggs" — sammenholdt med Flat. 1. 223, er Laan fra Orkns., og her udelader Fm. S. 1. 196 fra „þeir hittust ok var þar" til c. 32: „En er Einarr jarl spurði — med Henvisningen: „sem segir í sögu Orkneyinga jarla" — rimeligvis fordi den større Olaf Tr.s udskyder af Orkns., hvad synes Norgeshistorien ganske uvedkommende.

Da Hkr. saavel i Fortællingens Enkeltheder som i Stillingen af de anførte Viser, p. 70, 71, viser en anden Redaction (fulgt ogsaa i Fm. S.) end Flat., medens dog Detaillerne ere af saadan Art, at de bestemt lade slutte, at Hkr. her følger skriftlig Original, er det rimeligt at antage to Redactioner af Orkns., af hvilke den ene har været benyttet af Hkr. og i sin Helhed, de Par Udeladelser fraregnede, er afskrevet af Fm. S. 1, medens den anden har været fulgt af Flatøbogen.

Cap. 32: „Sætt Haralds konungs ok Einars jarls" — er fremdeles Laan fra Orkns., parallelt med Flat. 1. 224. Ogsaa her, som enkeltvis tidligere, viser Texten i Fm. S.. skjønt aabenbart tilhørende samme Redaction, som Hkr. benytter, dog i Ordlaget ved Forliget mellem Einar og Harald nærmere Slægtskab med Flat.'s Text.

Cap. 33: „Fall Guthorms ok Hálfdanar hvíta" — har maaske sin nærmeste Kilde i Texten i Upph. Flat. 1. 576, men synes i Hkr.

ved Nævnelsen af Viken som Guthorms Forlening at være sat i Forbindelse med den tidligere Omtale af Guthorm p. 63 og 69. Der henvises til Capitlet i det følgende c. 35. p. 74: „svá sem sagt er“, hvorfor OH. 4 i det tilsvarende Stykke har, og efter sin Ordning ogsaa maa have Henvisning til Grundkilderne: „svá sem sögur eru til“, hvad derfra ogsaa er indført i Fm. S. 1. 7. Flat. 1. 42.

Cap. 34: „Kvánfang Eiríks konungs“ — synes ved sin Begyndelse at slutte sig op til Texten p. 66 om Eriks Fostring hos Thore Herse, og denne Bemerkning ligesom den følgende om Haralds Forkjerlighed for Erik gjenfindes i OH. 3, 4, der her altsaa maaske følger samme Kilde som Hkr., og da begge Bemerkninger omtrent ordlydende møde os i Egs. c. 36. p. 71, hvor der tillige i Capitlets Begyndelse er Mindinger af Hkr.'s Text p. 78, 81, tør vi vel slutte, at Grundkilden her er den Haraldssaga, der syntes udførligt lagt til Grund for Haralds Rigserobring i Upph. og Hkr. og benyttet af Egs. ved Solskelslaget (den historiske Text). Og da Egs. c. 37. p. 73 ogsaa omtaler Eriks Giftermaal med Gunhild i Forbindelse med Bjarmelandsferden, kan det vel være, at selve Mødet med Gunhild i hin Haraldssaga har været skildret udførligt som i Hkr., om end Hkr. maaske kan have hentet Eriks tidligere Hærferd sammen fra Digtene om ham efter en Originalens Henvisning som ved Stedet i Egs.: „svá sem segir í kvæðum hans“, der lader formode, at Eg.-sagas Kilde er oprindeligere og har givet Anledning til Udvidelsen i Hkr. Lignende Beretning om Eriks Viking har ogsaa Fsk. p. 17 sammensanket selvstændig: „Svá segir ok Glumr Geirasun í sínu kvæði“. Forøvrigt er Capitlet optaget fra Hkr. i Fm. S. 1. 8, Flat. 1. 42.

Cap. 35: „Haraldr skiptir ríki með sonum sínum“ — stemmer omtrent ordlydende med den sidste Halvdel af c. 1 i OH. p. 4, fraregnet at OH. sætter Haralds Alder ved Landsdelingen til 60 Aar = Fm. S. 1. 5 mod Hkr.'s 50 Aar (Flat. 1. 41 har 70 Aar, rimeligvis rigtigt, cfr. Tímatal p. 312) og former Slutningen noget kortere og tildels med anden Ordning end Hkr. Capitlet er forøvrigt maaske det vigtigste, men ogsaa det vanskeligste ved Bedømmelsen af Hkr.'s og OH.'s indbyrdes Forhold.

Hkr. har, som ovenfor paavist ved c. 21, en anden Fordeling af Haralds Sønner paa de forskjellige Mødre end Upph. og OH., cfr. de vedheftede Sønnerækker; men desuagtet stemmer, som sagt, dette Cap. ganske med OH. 4 i Landsdelingen til de forskjellige Sønnegrupper efter Mødrene, der slutter sig nøie til Sønnerækkerne i Upph. og i Begyndelsen af OH.'s c. 1, saa at Hkr. aabenbart ved en Uagtsomhed, ialfald indirecte, kommer til at modsige sig selv og kommer i Strid med OH., hvad er paafaldende ligeoverfor, at begge synes at have samme Forfatter (cfr. Om Prologen). Da Landsdelingen i OH. og Hkr. er grundet paa Sønnegrupperne i Upph. og OH., kan den i Hkr. kun være indkommen ved Afskrift af et tidligere Arbeide; thi Hkr.'s Sønnerækker maatte forbyde Forfatteren selv her fra først af uden ældre Forbillede at ordne Landsdelingen efter et andet Princip. Hkr. maa derfor baade paa Grund af denne Uoverensstemmelse og ifølge det ovenfor omtalte Textforhold i c. 9 og c. 18, hvor Aasa og hendes Sønner omtales, efter al Rimelighed have søgt kritisk at sammenarbeide forskjellige Texter.

Spørgsmaalet bliver nu for det første, om Hkr. eller OH. er ældst for dette Afsnits Vedkommende, om Hkr. har benyttet OH. eller omvendt; og da er det vel allerede paa Forhaand rimeligere at antage, at Hkr.'s mislige Sammenstilling af de usammenhørende Fremstillinger, Sønnefortegnelsen paa den ene Side og Landsdelingen paa den anden, som dog er at undskylde i det større Arbeide, hvor Oversigten ei var saa let, er bleven rettet i OH. som det senere Verk, eller ikke paaagtet, idet man nøiede sig med den ene Hovedkilde (den historiske Text?), end at OH.'s let overskuelige Sammenhæng mellem begge Angivelser skulde være bleven forstyrret, idet den blev benyttet til Hkr.

Men for at fælde en bestemtere Dom bliver det nødvendigt først at undersøge nøiagtigere OH.'s c. 1.

Cap. 1 i OH. begynder med en vistnok for Verket specielt dannet Indledning om Haralds Kongedømme: „Haralldr en harfagri — laug at døma". Den følgende Passus: „Haralldr konungr atti margar konur ok morg bornn" gjenfindes Hkr. p. 63, hvor den muligens har sit Forbillede i Fsk.-Ágr.'s: „Haraldr átti 20 sonu ok

með mörgum konum“ (cfr. ovf. under c. 21), saa det ser ud, som om OH. har havt Hkr. c. 21 foreliggende; men strax synes Hkr. forladt som utilfredsstillende, og der maa være gaaet over til andre Kilder, der maaske i bedre Sammenhæng gav Oversigt over alle Haralds Giftermaal og Børn. Dernæst følger et i Formen selvstændigt Stykke: „hann atti xx sono eða meirr — or Danmorco“, hvor dog Sønnernes Tal og Nævnelsen af de fire ældste: „Guthormr oc Halfdanar II Eiricr bloðeyx“ nærmest minde om Ágr. 274. Fsk. 12: „Haraldr átti 20 sunu ok með mörgum konum — Var Eirikr í elzta lagi suna hans en Hákon í yngsta lagi“ — i Forbindelse med Hkr. 61, Slutningspassus i c. 18. OH.'s Udtryk „xx sono *eða meirr*“ skriver sig vel fra Forfatterens Tvivl angaaende det berettigede i at identificere forskjellige Navne fra de forskjellige Sønnelister, som det nedenfor gjøres. Linien: „ok fødduz þeir margir upp með moþorfrendum sinum“ har sin Parallel Hkr. 63. Den følgende Linie: „hann (Eiricr) var uppføddr i fiorðum með þori hersi Hroallz syni“ gjenfindes i Hkr. p. 72 og 66, og Hkr. vilde vel neppe c. 21. p. 63, om den havde benyttet OH., henskudt denne Bemerkning saaledes til et senere Punct i Fortællingen, da Hkr. c. 21 netop kort efter Omtalen af Erik dvæler ved Børnenes Fostring. Dernæst følger Opregningen af Sønnerne med respective Mødre: „þeir voro sammøddir — Ingigerðr oc Alof arbot varu oc þeirra døtr“, som væsentligt afviger fra Hkr., men stemmer i Realiteten med Rækkerne i Upph., dog med Afvigelser i Tilnavne og enkelte Navnformer (Upph.: Eysteins *sæfara*, Olafr *Gæirstadaalfr*, Beornn *kaupmaðr* og *Áshilldr* = Hkr. f. Álfhilldr, *Þorgerðr* f. Ingigerðr). Derhos er at merke OH.'s: Gunnrøðr *er sumir nefna* Guðrøð — Sigtryggr *er sumir kalla* Tryggva — Hilldr eða Svanhilldr, hvor Upph. kun har de sidste Navnformer, hvad gjør det sandsynligt, at OH., idet den forlader Hkr., støtter sig væsentligt til en Kilde parallel med Upph., rimeligvis den ovenfor omhandlede hist. Text.

Til Oversigt over Forholdet mellem OH. og de øvrige Kongesagaer paa dette Punkt tjene de vedheftede Sønnerækker.

De forskjellige Sønnerækker falde forsaavidt i to Hovedgrupper, at Fsk.-Ágr. og Hist. Norv. opregne Sønnerne alene efter Tal,

hvorimod Upph., OH. (Fm. S. 1, 4. Flat. 1, 41) og Hkr. gruppere dem efter deres Mødre. Fsk.'s og Ágr.'s Text er identisk, medens Hist. Norv., skjønt gruppevis tildels stemmende med Fsk.-Ágr., dog i det hele har en anden Ordning, kun kjender 16 Sønner og blandt dem opfører: *Jorundus*, *Ynguar*, *Rolfer*, som ei nævnes andetsteds. Fsk. Ágr. mangle af anden Gruppes Navne: *Halfdan hviti*, *Þorgils* og *Sigurðr* (Sigfröðr) Ásuson, men faar dog Tallet 20 ved at nævne Sigtryggr og *Tryggvi* (Hist. Norv. Sygtyger, Truggin) og Guðrøðr sciria og *Gunnrøðr*, hvilke OH. parvis identificere, og endelig opføre *Eysteinn* (Hist. Norv. Eusteinus), som savnes i OH. Hkr. Fremdeles er der vel i de dobbelte Tilnavne og Navne: Halfdan hvítbeinn (háfoeta), Røgnvaldr (Ragnarr) rykkill Spor af, at Halfdan hvíti og Halfdan háleggr ere faldne sammen, og at Røgnvaldr rettilbeini og Ragnarr rykkill ere paa Veie til det, cfr. Fm. S. 4, 7.

Slægtskabet mellem Hist. Norv. og Fsk.-Ágr. er iøinefaldende, omend Hist. Norv. formodentlig har Rækken sterkt forvansket. Antallet kan muligt være blevet indskrænket til 16 ved vilkaarlig Udskydelse af ligelydende Navndubletter (Halfdan, Guðrøðr, Røgnvaldr), Fróði er maaske taget for Tillægsord, og de ukjendte Navne indkomne ved Feilskrift, som saa ofte forekommer i Haandskriftet. Dog fuldt tilfredsstillende er just ikke en saadan Forklaring. G. Storm, Aarb. f. nord. Oldk. 1871, 4de Hefte, p. 417, har en ganske anden Opfatning, hvorefter Fsk.-Ágr.'s Række skal være fremkommen ved Sammensmeltning af Hist. Norv.'s og andre Kilder, men hvilke disse skulde være, eller hvilket Princip der skulde være fulgt, antydes ikke, og jeg kan ikke tænke mig, hvorledes Forholdet skulde være; heller ikke er vel Hist. Norv. i og for sig nogen Kilde, der uden Støtte i andre Redactioner kan tillægges synderlig Authoritet. Cfr. forøvrigt Munch N. F. H. I. 585.

Forskjellen mellem OH. og Hkr. er den, at Hkr. henfører til *Gyda*: *Sigtryggr*, *Fróði*, *Þorgils*[1] istedetfor til Svanhild, og *Álof* istedetfor til Aashild, medens *Guthorm* henføres til *Ása* istedetfor til Gyda, og *Gudrødr* til *Áshild* som Guðrøðr *sciria* istedetfor til

[1] cfr. om Þorgils Munch N. F. H. 1. 582, hvor han identificeres med Irlands Erobrer af samme Navn og ikke regnes blandt Haralds Sønner.

Gyda. Videre henfører Hkr. *Ragnarr rykkill* til *Svanhild*, istedetfor til Aashild, og forbigaar Ingibiörg. Baade OH. og Hkr. give Gudrød Snæfridssøn Tilnavnet *ljómi* med Fsk.-Ágr. mod Upph. Gudrødr *stira*, cfr. ovf. c. 21.

Det i OH. derpaa følgende Stykke om Haraldsdøtrenes Giftermaal og Ætmænd: „Ingibiorg het — Haconar ens rika“ er rimeligvis OH.'s Indskud fra Leilighedsanførsler paa andre Steder, cfr. om Ingibiørg Flat. 2, 183. Egs. 43, c. 22. Hkr. 111. Hervar.'s 59, c. 16 — om Álof Hkr. 70, 77. Landn. 259 f. Fsk. 31. Ágr. 286.

Den næste Linie: „Haraldr konungr gipti døtr sinar innanlanz iorlum sínum“ gjenfindes Hkr. 81. Efter en Forfatterbemerkning om Haralds Personlighed: „Haralldr konungr var allra manna — er enn liva“ gaar OH. over til en Skildring af Haralds Eiendomstilegnelse, der har Paralleler i Egs. p. 6 og Bárdars Snæf. p. 4; men fra: „þa er hann var lx (Hkr. 73: *fimtugr*, Flat. 1, 41: lxx) at alldri“ indtil Cap.s Slutning: „þat verc lofat mioc“ indtræder ordlydende Overensstemmelse med Hkr., 73 c. 35, kun med de oven nævnte ubetydelige Afvigelser. OH. former dog Passus om Guthorm noget anderledes og udelader Hkr.'s Henvisning til det foregaaende (p. 72) „sem fyrr segir“ som ubrugelig, indsætter derimod om Erik Linien: „honom unni hann mest sona sinna oc virði hann mest“, som gjenfindes Hkr. 72 og Egs. 71 og paa begge disse Steder slutter sig til OH.'s tidligere Anførsel om Eriks Fostring hos Thore Herse. At Egs. og Hkr. her, rimeligvis uafhængige af hinanden, have to Satser i Sammenhæng, som OH. adskiller, lader formode, at OH. her ei har sammenhængende Originaltext, men laaner fra forskjellige Steder enten i Hkr. eller i den histor. Text. Hkr.'s følgende Henvisning til det foregaaende om Sønnernes Hærferd (p. 72): „svá sem sagt er“ Frb. „sva er sagt at“ har i OH. Formen: „sva sem saugur ero til“, hvorpaa de følgende Bemerkninger om Vikingferden gives kortere.

Vi have henigjennem OH.'s c. 1 paapeget flere Enkeltlinier, der atter møde os i Hkr. og enkeltvis i Egs., og herom, forekommer det mig, maa der med Grund kunne siges, at det vilde være mindre rimeligt, at saadanne enkelte Linier ved Overførelse af dette

korte Stykke fra OH. til Hkr. skulde være udstødte af sin oprindelige Sammenhæng for senere at indsprenges i Hkr.texten paa indbyrdes vidt fjernede Steder, derimod kan det være vanskeligere at afgjøre, om de i OH. ere sammenhentede fra Hkr. eller fra dennes udførlige Kilde, den historiske Text, som OH. rimeligvis har benyttet ved Sønneopregningen; for det sidste kunde Parallelen med Egs. 6 tale.[1]

Landsfordelingen i OH. og Hkr. er tydeligen bevidst grundet paa Sønnegrupperne og Mødrenes Hjemstavn i Upph. og OH., og at disse Grupper i Fordelingen ei fremføres i samme Orden som ovf. i Sønneopregningen i Upph. og OH., har sin Grund i, at Forfatteren vælger at gaa frem væsentlig efter en geografisk Oversigt over Landet, østenfjelds og vestenfjelds, nordenfjelds, som minder om Hist. Norv.'s sterke Skjelnen mellem „maritima zona" Haraldsættens egentlige Rige og Smaakongedømmerne „in Montanis", cfr. Hist. Norv. 12 og ÓT. 2 & 21: „með sionum" og „á Upplöndum", hvorhos bør merkes, at ogsaa vor Landsdeling foregaar paa et Upplendingaþing. Rækkefølgen er: Vingulmörk, Raumaríki, Vestfold

---

[1] Den større Olaf Tryggvesøns Saga er, som det syncs, bleven dannet efter OH. som Forbillede og med Hkr. som væsentligt historisk Grundlag, og her er da OH.'s Cap. 1 blevet benyttet paa følgende Maade: Til Indledning (Fm. S. 1, 1. Flat. 1, 39) er laant Capitlets Begyndelse: „Haraldr hinn hárfagre — log at dema", hvortil videre slutter sig Uddrag af Hkr. indtil c. 3, der begynder med Capitlets følgende Stykke: „Har. kngr. atte margar konur — modurfrendum sinum". Da det dernæst for Sagaen her kun gjælder at give Sønnefortegnelsen, ombyttes OH.'s: „þessir voro ellztir — or Danmorco" med Hkr.'s 63: „Har. kngr. fékk — Eirekr blodex", hvorpaa OH. c. 1 følges gjennem Sønnerækken: „hann var uppfæddr — innanlandz iaullum sinum". Her udelades OH.'s Forfatterbemerkning, strengt taget med Nødvendighed ved Cap.'s Optagelse i den senere OT.'s, da der henvises til en Kjendsgjerning for Samtiden ved OH.'s Affattelse: „„allt í minni þeirra manna er enn liva". Derpaa indtages efter OH. Eiendomstilegnelsen og Landsdelingen: „þá er Haraldr konungr fridade — framazt allra sona sinna", hvorpaa indskydes Hkr.'s Mellembemerkning p. 63 fra Upph.'s Text om Skilsmissen for Ragnhilds Skyld, og hendes Leveaar Hkr. 66 sammestedsfra. Men fra: „Eireke syne sinum" til Cap.s Slutning følges atter OH. kun med Hkr.'s udførligere Omtale af Sønnernes Vikingeferd.

Þelamörk: Svanhildssønnerne — Heiðmörk, Guðbrandsdalir: Alfhildssønnerne — Hringaríki, Haðaland, Þótn: Snæfridssønnerne — (Guthorm, den ældste Søn, sidder ved Landets sydostlige Ende, Ránríki — Harald selv „um mitt land“ — Hrœrékr og Guðröðr, Guthorms Brødre, her medtagne for ei at bryde Gydas Sønnegruppe, have store Veitsler paa Hordaland og i Sogn — Erik, den kjæreste Søn, har den nordre Del af Landet: Hálogaland ok Nordmœri ok Raumsdal, stridende mod Egs. p. 73, c. 37, der giver ham Hordaland og Fjordene vel i Forbindelse med hans Fostring hos Thore Herse Hroaldssøn) — þrandheimr: Aasesønnerne.

Stykket om Landsdelingen (Hkr. 74) er altsaa ordnet meget bevidst og kan efter dette umuligt oprindelig være forfattet til Hkr., der tidligere fordeler Sønnerne paa andre Mødre. Det maa i Hkr. være indtaget uagtsomt fra et ældre Skrift; dette kunde da tænkes at være OH., hvor Landsdelingen harmonerer med den foranstillede Sønneopregning, forsaavidt OH. kan sættes tidligere end Hkr.; men skulde da i OH. denne Combination aabenbart med nøie Overlæg være istandbragt af Forfatteren, og denne samme Mand antages senere at have udarbeidet Hkr., bliver det yderst paafaldende, at han der kun benytter sidste Afdeling, skjønt han bedre end hver anden maatte vide, at den paa det nøieste hænger sammen med den strax ovenfor i OH. staaende Sønnerække, som han desuagtet opgiver. Man maatte da ogsaa videre antage Hkr.'s tidligere Afsnit for en væsentlig Del støttet paa OH.'s Indledningsbemerkninger om Harald og hans Sønner; men at det omvendte er Tilfældet, at OH. fra først af er skrevet som et selvstændigt Arbeide og i dette Afsnit væsentlig gjør Uddrag af Hkr. (eller et tidligere større Arbeide, som da maa være optaget som Grundlag i Hkr.), mener jeg baade fremgaar af en nøiagtig Sammenligning af begge hen gjennem dette Parti og især af dets Slutning, OH. 14, c. 18, sammenholdt med Hkr. OH.'s c. 18 er nemlig fra Begyndelsen af dannet ved Sammenstillinger fra den foregaaende Historie: Hkr. 163, 174, 178; men hvorfor begynder nu Hkr.'s Olafssaga p. 218 med Passus: „Olafr sonr Haralds (hins grenska) fœddist upp með Sigurði sýr stiupföður sínum ok Ástu móður sinni“ — ordlydende, Tilnavnet

undtaget, med samme Sats i OH. p. 15, skjønt dette dog alt er fortalt i Hkr. p. 178, og springer saa derfra over den historiske Orientering, der indfører Olafs Daab ved Olaf Tryggvesøn, til OH.'s Text nedenfor: „Hrani hinn viðförli var með Ástu“ etc. — uden fordi Olafssagaen først senere er indført i Hkr.'s Text, og det da er blevet følt, at alt det øvrige maatte udgaa, som tidligere fortalt, med Undtagelse af den ene Sætning, som var nødvendig til Indledning for at kunne begynde med Hrane hos Aasta. (Cfr. min tidligere Opsats om Hkr.'s Prolog). Der er altsaa efter dette liden Sandsynlighed for, at Stykket om Landsdelingen i Hkr. skulde kunne være optaget fra OH.

Nu er videre OH.'s Cap. 1 et efter Kilder for Øiemedet sammenarbeidet Stykke, hvad maa sluttes af dets Bygning: for det første af Indledningen: „Haraldr enn hárf. var konungr — laug at döma“, som maa være Forfatterens egen Orientering — benyttet senere i Ol. Tryggves. s.; videre af de dobbelte Navnformer indledede tildels med: „er sumir nefna (kalla)“, hvor kun de sidste Former findes i Upph., der saaledes maa antages her at frembyde den ene Kilde; fremdeles er vistnok Bemerkningen om Haraldsdøttrenes Giftermaal Tillæg fra Leilighedsanførsler paa andre Steder; endelig er Haralds Karakteristik en Forfatterbemerkning støttet til Erfaring af Forfatterens egen Samtid, hvorfor den ogsaa udelades, idet Capitlet optages i den senere større Ol. Tr. s.

Her er fremdeles at bemerke, at Sønnerækkerne og Landsdelingen i OH. ei staa i umiddelbar Sammenhæng, men ere adskilte ved Bemerkningerne om Døttrenes Giftermaal og Efterkommere, Haralds Karakteristik og Skildringen af hans Landstilegnelse, der har Parallel i Egs. 6 (cfr. Hkr. 51, 62).

Naar vi nu betragte Upph. Flat. 1. 575. c. 464, finde vi Sønnegrupperne i Forbindelse med de tidligere p. 567 og 569 nævnte Snæfrids- og Gydasønner stemmende tildels endog i Ordlag med OH.'s c. 1, med Undtagelse af Upph.'s i sin Udførlighed ialfald sterkt af Indskud smagende Stykke om Ragnhild: „þat segia menn“ etc., (som dog maaske, da Hkr. 63 synes at have Minding af det, kan have havt noget tilsvarende i Grundtexten), og at Haakon for

Udførlighed strax medtages. Capitlet i Upph. svarer saa langt efter sin Plads i Skildringen om end ikke helt i Indhold til Hkr. 63 c. 21 efter „Haraldr konungr var nú einvaldi orðinn alls Noregs“ — cfr. Flat. 1, 575, Lin. 5; videre svarer efter Stillingen Upph.'s Forlening af Guthorm og hans Drab ved Sølve, Halfdanernes Viking og Halfdan hvites Fald til Hkr. 72, c. 33, saa vi herved faa Formodning om, at Hkr. i sin Anordning fremdeles følger Upph.'s historiske Text.

Naar man saa endelig lægger Merke til, at hvad i OH. p. 5 og Hkr. p. 74 nærmest svarer til dette sidste Stykke af Upp.'s Text, staar i en Slutningsbemerkning indledet: „svá sem sagt er“ (af OH. rettet: „sva sem saugur ero til“), ligger det nær at formode, at den historiske Text har havt Sønnegrupperne, som i Upph., tildels spredt i Fortællingen, og Landsdelingen, men ikke i umiddelbar Sammenhæng, ligesom heller ikke OH., men først Sønnerækkerne, saa nogle løsere Bemerkninger om Sønnerne, især forsaavidt de før Landsdelingen gaa ud af Sagaen eller ved denne faa en forandret Stilling (Olaf), Upph.'s Slutningsstykke, hvorpaa Skildringen har været videre fortsat, hvorunder ogsaa den fuldstændige Landsfordeling er bleven indført, maaske allerede i den histor. Text med Henvisning til, hvad tidligere kan være nævnt, som i Hkr., eller uden denne Slutning, som da maa være Hkr.'s Supplement. Det, der her nærmest kan vække Anstød, er, at Upph. allerede paa dette Sted nævner Olafs og Bjørns Landsdele specielt; men begges Vigtighed som Stamfædre for Olaferne kan strax have trukket dem frem for Forfatteren, cfr. Hist. Norv. 12, hvor virkelig Grenland tildeles Bjørn, desuden kan hertil ogsaa have bidraget, at Olafs Stilling senere forandres efter Guthorms Død (Hkr. 74, Lin. 5 f. n.), saa det endog snarere er en Feil i Hkr., at denne foreløbige Bemerkning der er forbigaaet.[1]

[1] Olaf Geirstada álf siges i Upph.'s foreløbige Omtale af Sønnerne, Flat. 1, 576, at have faaet Vestfold, og dette stemmer da baade med hans Tilnavn og med hans Samvære med sin Nabo Bjørn i Grenland; men efter Hkr. 74 faar Olaf efter Guthorms Fald dennes Rige, altsaa *Ránríki*, som Upph. feilskriver *Raumaríki*. I Hist. Norv. p. 12 siges om Olafs Søn Turgo (Tryggvi), at han var op-

At Upph. virkelig ved Slutningen af c. 464. afbryder et videre gaaende Arbeide, synes Henvisningen til, hvad deraf er fortalt i Olafssagaen, og som udfylder det endnu manglende i Tilslutningen til Olaf Tryggvesøn, at antyde, saa meget mere som Halfdans-Haraldstaatternes udførlige Sammenkjedning af forskjellige Texter ikke vel kan tænkes foretagen blot for til dette Punkt at supplere det foran Indledningen til Ol. Tryggv. s. manglende af Norges-historien.

I Hkr. er da Landsfordelingen indført ordlydende fra den hist. Text, idet Forfatteren ei har været opmerksom paa den indre Sammenhæng mellem dette Stykke og de tidligere Sønnegrupper, som han kritisk har modificeret. I OH.'s Indledning derimod tiltrængtes en foreløbig kort Opregning af Sønnerne og deres Riger, og der har Forfatteren rimeligvis væsentligt holdt sig til den historiske Text, som den lettere overskuelige, uden at agte paa Combinationerne i Hkr., og deraf skriver sig maaske ogsaa den for Hkr. lidt forskjellige Redaction af Slutningsbemerkningerne om Sønnernes Hærferd, hvor vel ogsaa kan være indflydt historiske Conjecturer, der alene skyldes Forfatteren, f. Ex. Thorgils's Erobring af Dublin, hvor Upph. kun nævner „Vestrviking".

Sønnelisten i OH. synes dannet paa følgende Maade: Først ere opførte som ældste Sønner: Guthorm og begge Halfdaner efter samme Kilde, som er benyttet i Hkr. 61, der gjør Guthorm til Søn af Aasa istedetfor Gyda, og dertil er føiet Erik, maaske efter samme Tradition, som gjenfindes i Fsk.-Ágr.'s Text: „var Eíricr bloþax i ælzta lagi sona hans. annar Hacon i yngsta lagi" — (cfr. ovf. c. 21 ved Sønnerne Hkr.'s Forhold til Fsk.-Ágr.), og dette har da givet

---

født i og fra først af herskede „in provincia Raumorum", som ogsaa er Feilskrift for Renorum (Ranorum); thi Hkr. 84 lader Haakon give ham samme Rige, som Harald havde givet hans Fader, Olaf, Ránríki og Vingulmørk. Heraf sees da, at Hist. Norv. indirecte ogsaa giver Olaf samme Rige, som den histor. Text tildeler ham, forsaavidt Landsfordelingen er en Fortsættelse af den, ialfald ved sin Beretning om Olaf ei kan siges at staa i Strid med Bemerkningen i Upph. p. 576. Den samme Feilskrift Raumaríki for Ránríki har ogsaa Ágr. 291 i Parallel til Hist. Norv. om Tryggves Rige.

Anledning til strax at omtale Eriks Moder og Fosterfader; men hermed er Forfatteren gaaet over til Sønnegruppernes Opstilling i den historiske Text og anfører dem nedefter *i samme Orden* indtil Erik, der nu overspringes, saameget mere som Taattens udførlige Omtale, hvis den er oprindelig, ei passer for OH.'s Øiemed; men Pladsen benyttes til Indskud af Snæfridssønnerne, der i den historiske Text maa have været nævnte først, i Forbindelse med Snæfridssagnet, som i Upph. 567; derpaa optages atter Ordenen efter Upph., kun skydes Haakon længere hen i Lighed med Ordningen i Hkr., dog indført med Udtryk, der ligge Upph. nærmere end Hkr. Forskjellen mellem Upph.'s og OH.'s Ordning er altsaa kun den, at Erik og Snæfridssønnerne skifte Plads. Ogsaa denne Sammenligning mellem Gruppernes Orden viser OH. først lidt vaklende mellem forskjellige Fremstillinger pegende hen paa Hkr. som tidligere Arbeide, men derpaa bestemt følgende den historiske Text som det ældre Grundlag, der i Hkr. for en Del er forladt for Sønnegruppernes Vedkommende, dog ikke videre, end at man endnu p. 63 kan se Rækkefølgen i Upph. skinne gjennem.

Som et directe Spor til, at allerede den historiske Text har havt Landsdelingen, kan, forsaavidt Egs. tør sættes tidligere end Hkr., endnu anføres, at Egs. c. 59, p. 131, begynder: „Haraldr hinn hárfagri setti sonu sína til ríkis i Noregi þá er hann tók at eldast".

Cap. 36: „Dauði Røgnvalds réttilbeina" optages i Flugt med foranstaaende Cap. i OH. p. 5 og rimeligvis derfra i Fm. S. 1, 10. Flat. 1, 43, følgende efter Eriks Giftermaal efter Hkr., da begge her med OH. til Slutningen gjengive det følgende c. 37: „Dauði Guðrøðar ljóma" kun med den korte Bemerkning: „Guðreðr liomi drucnaði fyr Jaþri". Hverken c. 36 eller c. 37 har forøvrigt Paralleler, der kunne oplyse om deres Oprindelse. Upph., Flat. 1, 576, siger kun: „Gudrødr var at fostri med þiodulfui hinum huinhuerska".

Cap. 38: „Fall Bjarnar kaupmanns" er udførligt indtaget i Fm. S. 1, 11. Flat. 1, 44; men OH. c. 2, p. 5 har to større Udeladelser med forkortende Bindeled, der vække sterk Formodning om Forkortning af Hkr.'s Text.

Cap. 39: „Sætt konunga“ er fremdeles indtaget udførligt i Fm. S. 1. og Flat. 1. og ligeledes i OH. 6.

Cap. 40: „Fœddr Hákon góði“ er optaget i Fm. S. 1, 13. Flat. 1, 45 udførligt, dog synes Bemerkningen: „hædeligt þotte — Mostrstangar son“ at være indskudt supplerende fra OH. 6, der her igjen kun gjengiver Hkr. i Uddrag, nemlig Stykket: „þá er Haraldr var nær 70 — bæði karlar ok konur“ — hvorpaa følger kort Mindelse om Haakons Fostring i England. Af Interesse er her Hkr.'s Omtale af Haralds Ophold „at storbúum — Øgvaldsnesi í Körmt“, der omtrent ordlydende gjenfindes i Egs. 70, c. 36 og tildels gjentages i Hkr. p. 81, hvor derpaa følger en anden Passus stemmende med Egs. 131, c. 59, hvoraf vi vel tør slutte, at Hkr. her benytter den samme ældre Haraldssaga, som vi paa andre Steder have seet Egs. følge. Dette bestyrkes videre ved, at kun to Aasesønner, Sigrøðr (p. 61 Sigfrøðr) og Halfdan svarti omtales som fostrede i Throndhjem, rimeligvis fordi Halfdan hvites Fald er nævnt ovenfor p. 72 (≠ Upph. Flat. 1, 576) og Guthorm (i Upph. og OH. Gydasøn) p. 63 fostres hos Hertug Guthorm i Strid med p. 61, hvor *alle* Aasesønnerne siges fostrede i Throndhjem, men vel foreneligt med den histor. Text. Derhos minder Navnformen Sigrøðr som ogsaa Omtalen af Álof árbot om OH. 4 (Landn. 259, Ágr. 286, Fsk. 13), saa vi rimeligvis ogsaa her have Spor af en ældre Fælleskilde.

Cap. 41: „Orðsending Aðalsteins konungs“ fører med indledende Omtale af Aðalstein — der nævnes med de samme Tilnavne som i Egs. 101, c. 50: „Aðalsteins *hins sigrsæla*, fóstra Hákonar góða“ p. 102: „Hann var kallaðr Adalsteinn *hinn trúfasti*“ — over i Haukstaatten, der i Begyndelsen ordlydende stemmer med Fsk. 12 indtil: „at þetta var með spotti gert“, senere ligesom videre i Cap. 42 viser en overarbeidet, i æsthetisk Henseende udvisket Text, men til Slutningen atter ordlydende gjengiver Fsk.'s umiskjendeligt paa skriftlig Original henpegende Slutningsbemerkning: „í þvílikum viðskiptum konunga — til dauðadags“. Da Fsk. i dette Afsnit viser sig helt igjennem ukjendt med Hkr., kan der ei være Tale om Laan i Fsk. fra Hkr., muligt derimod kunde det vel være, forsaavidt det ind-

byrdes Aldersforhold tillod det, at Hkr. af den korte Fsk.text kunde have laant et saadant afsluttet Stykke; men rimeligst er det at antage, at begge, men Fsk. troest, gjengive en ældre nedskreven Beretning.

Om Haukstaatten i denne Udførlighed skulde have staaet i den ældre Haraldssaga, som jeg antager, Hkr. især for det tidligere Afsnit af Haralds Historie benytter, og som Egs. synes at have kjendt, kan Fsk., da den ved saa lidet om Haralds Rigserobring, ialfald ikke have Taatten directe fra det Verk; og at den skulde have havt Plads allerede i den antagne korte Fællestext for Fsk.-Ágr. er mindre rimeligt baade paa Grund af dens Længde, og fordi den savnes i Ágr., skjønt her dog ved tvende Hentydninger, p. 274, 278, vises, at Ágr. kjender selve Begivenheden.

Cap. 41 og 42: „Ferð Hauks til Englands" ere fremdeles optagne i Fm. S. 1, 15, Flat. 1. 46. OH. nævner som sagt Begivenheden kun i al Korthed.

Cap. 43: „Skirðr Hákon Aðalsteinsfóstri" optages ligeledes i Fm. S. 1, 17. Flat. 1, 47; forøvrigt ligger Capitlets Indhold og Ordlyd saa nær Fsk. p. 14, c. 25, at begge Redactioner maa støtte sig til samme Kilde, men Ligheden imellem Hkr. og Fsk. i dette Cap. og i det hele taget i Haakon den godes Saga skriver sig neppe fra en fælles benyttet Haraldssaga, men fra en ældre Behandling af Haakon den godes Saga, hvad maa blive Gjenstand for en senere Undersøgelse; vi faa her nøie os med at sætte c. 43 som Laan indført i Hkr.'s Haraldssaga hárfagra fra et senere Afsnit af Norgeshistorien.

Cap. 44: „Leiddr Eiríkr til ríkis" optager OH. 7 kun med Foranstilling af Passus: „Eptir fall Bjarnar — meiri og sterkari" til Forbedring af Textens Sammenhæng, og da den større Olaf Tryggvesöns Saga dannes efter Veiledning af OH., er der den samme Omstilling foretagen (Fm. S. 1, 17 f. Flat. 1, 47). Eriks Overherredømme og Olafs og Sigurds (Sigrøds) Kongedømme i Viken og Throndhjem omtales ogsaa i Egs. c. 59, p. 131 i Forbindelse med andre Paralleler til Hkr. p. 81 f.

Af Cap. 45: „Dauði Haralds konungs" er Begyndelsen: „Haraldr

konungr lifði — „á Haugum við Karmsund“ indtaget fra Hkr. i Fm. S. 1, 18 Flat. 1, 48, dog med Indskydelse fra OH. af Tidsbestemmelsen for Haralds Død: „einum (Flat. urigtigt: *tueim*) vetrum siðar en Halfdan svarti varð bráðdauðr, sem áðr var sagt“. At denne Bemerkning er senere tankeløst Indskud i Hkr.'s Text, viser sig ved Sammenligning af Tidsangivelserne: Hkr. har p. 80: „Haraldr konungr var þá (da Erik fik Enevælde) áttrœðr at aldri“ — p. 81: „Tveim vetrum siðar varð Halfdan svarti bráðdauðr“ — „Haraldr konungr lifði 3 vetr siðan, er hann hafði gefit Eiríki einvald ríkis síns“, hvorved Haralds Dødsaar er relativt bestemt, og disse tre Data har ogsaa den større Ol. Tr. s. (Fm. S. 1. Flat. 1) efter Hkr. — OH. 7 har: „þá er Haralldr konungr hafði lxxx vetra at alldri“, fik Erik Enevælde — „Tveim vetrum síðarr varð Halfdan svarte bráðdauðr“ — „einom vetri siðarr andadiz Haralldr“, hvorved ogsaa Dødsaaret er bestemt. Naar nu denne sidste Angivelse yderligere findes indført i Ol. Tr. s., kan Skriveren kun have gjort det skuffet af den tilsyneladende større Nøiagtighed, idet han, maaske paa Grund af Textomsætningen i Hkr.'s c. 44, ei er bleven opmerksom paa, at denne sidste Bemerkning i OH. kun er fremkommen ved, at Hkr.'s sidste Angivelse: „Har. lifði 3 vetr síðan“ — der ei er indtagen. Dette er da vel en af de Steder, der temmelig tydeligt vise, at de i Ol. Tr. saga's forudskikkede Udsigt over den tidligere Norgeshistorie oftere forekommende Ligheder i Enkeltheder med Texten i OH. maa være at forklare af, at den i denne Indledning har taget OH. til Mønster, hvad ogsaa dens ligelydende Begyndelse viser, og af OH. lader sig væsentligt veilede med Hensyn til Uddraget af Hkr., dog saaledes, at den tager adskilligt mere med og dertil saavidt muligt indskyder, hvad den synes kan være at supplere af OH.

Dette første Stykke af c. 45 har forøvrigt flere Paralleler med Egs., nemlig Omtalen af Haralds Storgaarde cfr. Hkr. p. 75, Egs. 70, c. 36; videre stemmer Stykket: „Eirikr ok Guðnhildr áttu son — eptir Eirik föður sín“ omtrent ordlydende med Egs. 131, c. 59; ligeledes har der sin Parallel Haralds seneste Ophold „á Rogalandi eða Hørðalandi“, og hans Død og Hauglægning ved Haugasund tre

Aar efter Eriks Ophøielse til Enekonge, hvilket sidste dog ogsaa findes i Realiteten stemmende i Ágr. 278, Fsk. 14 og nærmest i Upp. Flat. 1, 582. Stykket føres saaledes med al Rimelighed tilbage til den oftere omtalte ældre Haraldssaga, benyttet af Egs., og til Contexten her hører da maaske ogsaa oprindeligt Passus: „Haraldr konungr gipti — miklar kynkvislir“, hvis første Sætning findes i OH. 4 i Sønneopregningen. At Landsdelingen ogsaa tilhører denne ældre Fremstilling er allerede ovenfor søgt støttet ved Begyndelsen af samme Cap. 59 i Egs. p. 131: „Haraldr hinn hárfagri settu sonu sína til ríkis í Noregi þá er hann tók at eldast“.

Til det følgende Stykke om Haraldshaugen haves en endog i Ordlag nærliggende Parallel i Slutningen af Upph. Flat. 1, 582, hvor man vistnok maa antage fælles skriftligt Grundlag, dog synes Flat. at give den oprindeligere historiske Beretning, medens Hkr.'s Redaction smager af at være noget omdannet til en Skildring af Localiteten paa Nedskrivningstiden efter egen Iagttagelse paa Stedet: „I Haugasundi stendr kirkja, en við sjálfan kirkjugarðinn í útnorðr er haugr Haralds konungs hins hárfagra — þeir steinar standa nú þar í kirkjugarðinum er þá váru í hauginum ok nú var frá sagt“.

Den følgende Karakteristik af Harald indledet med: „Svá segja fróðir menn“ minder ogsaa om Flat. 1, 582, der imidlertid herom synes at have en overarbeidet Text. Endelig sluttes i Hkr. med en Fortolkning af Ragnhilds Drøm p. 46 i Halfdan svartes Saga, der viser, at hint Cap. ikke er senere Indskud i Hkr., og at Hkr.'s Halfdan svartes Saga og Harald haarfagres Saga ere skrevne i Flugt som et sammenhængende Arbeide.

Cap. 46: „Fall Olafs ok Sigrøðar“ er udførligt indtaget i Fm. S. 1, 18 og Flat. 1, 48. — OH. 7 benytter kun de to første Linier i Slutningen af sit c. 6 og indtager som c. 7 Stykket: „þat sama vár — þá til Upplanda“, kun med orienterende Indskud foranlediget af den første Halvdels Udeladelse. Eriks Overfald pna Brødrene omtaler Egs. 131, c. 59 i Forbindelse med de ovenomtalte Paralleler.

Den sluttende Karakteristik af Erik og Gunhild og Opregningen af deres Børn har nær Parallel i Fsk. 14, der atter her er beslægtet med Ágr. 278; men denne Overensstemmelse har vistnok som den oven

omtalte om Haakon Adelstensfostre sin Forklaring udenfor Haraldssagaen og maa bedømmes i Sammenhæng med den følgende Norgeshistorie.

OH. p. 9 indfører Hkr.'s Opregning af Eriks og Gunhilds Børn.

Fagrskinnas Fortælling om Halfdan svarteog Harald haarfagre, p. 1—13, viser ingen andre Overensstemmelser med Hkr., der lade formode skriftligt Fællesskab, end saadanne, der kunne forklares af Fsk.-Ágr.'s Fællestexts Optagelse i den historiske Text eller af skriftlig Fælleskilde for Fsk. og den historiske Text (Halfdans Drøm) og for Fsk. og Hkr. (i Stykket om Haralds og Adelstens Sammenstød.

Af Fsk.'s Skaldekilder har ogsaa Hkr. benyttet en Strofe af Hornkloves Kvæde (Fsk. 4) om Haralds Hær- og Hirdskik: „Úti vil jól drekka" til Belæg ved hans Østertog, p. 60, men neppe med nogen historisk Ret. Videre findes samme to Strofer af Eyvinds Háleygjatal om Haakon Jarls Fald i Kampen med Atle Fsk. 7 og Hkr. 57, dog fortæller Hkr. Begivenheden vistnok efter andre Kilder end Fsk. og med kritisk Redaction og Tidsregning. Fsk.'s Strofer af Thjodulf om Hafrsfjordkampen: „Heyrðu í Hafrsfirði" (Fsk. 8 f.) benytter Hkr. p. 62, men tillægger Hornklove dem. Af Fsk.'s halvtredje Strofe af Hornklove p. 9 om Hafrsfjordkampen benytter Hkr.: „þar svá at barsk at borði" ved første Solskelslag (Hkr. 54) og: „Háði gramr þar er gnúðu" ved andet Solskelslag (Hkr. 56). Begges Skaldebelæg vise altsaa heller intet Spor af direkte skriftligt Fællesskab.

I Stykket om Harald og Adelsten er der vistnok ordlydende Overensstemmelse i Begyndelsen (Fsk. 12, Hkr. 78); „Hann sendir menn sína — var með spotti sent" og i Slutningsrepliken (Fsk. 13. Hkr. 80): Í þvílikum viðskiptum" etc.; men forøvrigt har Fsk. her som sædvanligt en langt oprindeligere, kraftigere, om det mundtlige Foredrag mindende Fremstilling end Hkr., der viser den, i saadanne Afsnit almindelige, overarbeidede, farveløse Text.

Om end saaledes Taatten tydeligt for begge har foreligget

skriftligt formet, saa kan man neppe tvivle om, at Fsk. ligger Originalen nærmere.

Til Fortællingen som bekjendt sigter Hauks þáttr hábrókar (Flat. 1. 578) med Ordene: „en aungu minnr a Einglande þa er ek knesetta Adalstæini Einglakonungi Hakon son þinn". Hvis Adelstenstaatten, muligt oprindelig optaget fra Har. s. Dofrafóstra, har staaet i Flat.'s Halfdans-Haraldstaatter, hvad kunde findes støttet ved dens Nævnelse i Henvisningen Flat. 1, 576 til Olafssagaens Indledning, forsaavidt denne muligens antyder Taatternes senere Indhold, maa den i Flatøbogen være udeladt som allerede indtaget i Ol. Tr. s. fra Hkr. (Flat. 1, 46 f.). Bemerkningen i Olafssagaen sammesteds om Hauks Dygtighed i vanskelige Erinder kan maaske ogsaa fra den Side røbe Kjendskab til Haukstaatten. (Cfr. Saga skálda Haralds kngs. hárf. Fm. S. 3. 80—82).

Resultaterne af denne Undersøgelse af Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga blive for Heimskringlas Vedkommende væsentligt følgende:

Den fortsatte Benyttelse i Halfdans Sagas Begyndelse af samme Kilde (Af Uppl. kng.) som tidligere i Ynglingasaga ligesom de kort efter forekommende temmelig tydelige Henvisninger til samme lade formode, at Y.s og Halfd.s ere udarbeidede i Sammenhæng; paa den anden Side viser Haralds Sagas Fortolkning c. 45 af Ragnhilds Drøm, der tidligere af Hkr.forfatteren er indskudt i Halfd.s, at ogsaa disse to ere skrevne i Flugt: altsaa ere Y.s, Halfd.s og Haralds s. i Hkr. et sammenhængende Forfatterskab.

Hovedkilden for Hkr.'s Fremstilling i dette Afsnit maa, hvis den foregaaende Undersøgelse ikke har ført fuldkommen paa Vildspor, antages at være en ældre, skreven Halfdan svartes og Harald haarfagres Saga, udførligt lagt til Grund ved Siden af andre Kilder ogsaa i Flat.'s Halfd.s Haraldstaatter, og oftere benyttet hen gjennem Egs. Denne ældre Fremstilling, her betegnet som „den historiske Text", kan vel, hvad ogsaa allerede er formodet efter Halfds.taattens Begyndelse i Flat. — cfr. ovf. — efter Stoffets og

Stilens Ensartethed ligesom ogsaa efter Hkr.'s fortsatte Benyttelse i Halfd.s af Uppl. kng. være en Fortsættelse af den Text, som Hkr. oftere benytter i Y.s for Ynglingernes Historie, og som nu nærmest foreligger i „Af Uppl. kng.", og den synes at slutte sig om den antagne korte Fællestext for Fsk.-Ágr. som sin oprindelige Kjerne, hvorhos den muligt allerede har optaget Laan fra en eventyrlig Sidekilde (Halfdans Drøm, Dovresagnet) og maaske ogsaa under Fremstillingen har berørt Traditionen om Orknøerne.

Noget Forfatternavn for den historiske Text kan endnu ikke nævnes med nogen Sandsynlighed; dog tør her ikke forbigaaes, at Fsk.-Ágr.'s Fællestext maa have ansat Haralds Regjering til 70 Aar (ikke 73) stemmende med *Ares* Angivelse Isb. 4: „En sva es sagt at Haraldr være lxx vetra conungr oc yrþi áttræþr",[1] at videre den ovenfor formodede Forbindelse mellem den historiske Text og Hkr.'s Kilde i Y.s ogsaa giver den for denne sidste paaviste Berøring med Ares Forfatterskab (cfr. min tidligere Undersøgelse af Y.s) nogen Gyldighed for den histor. Text's Vedkommende; derhos er ovf. berørt Muligheden af, at Hkr.forfatteren har søgt at sammenarbeide Sønnerækkerne i Fsk.-Ágr.'s Fællestext og i den hist. Text maaske netop paa Grund af, at begge Fremstillinger skrev sig fra samme Haand. Naar hertil kommer, hvad jeg i mit Stykke om Are har pegt paa, at Flertallet „í sinum bókum", Hkr. 450, gjør det høist sandsynligt, at Are selv har givet en selvstændig Bearbeidelse af sin oprindelige „conunga æfe" i den ældre Islendingabok, og man videre, som jeg tror, tør lægge nogen Vægt paa Hkr.'s Overskrift i Frisbogen: „Her hefr vpp konvnga bok eftir sogn Ara prestz froða", hvorefter Hkr. fra Y.saga's Begyndelse af skulde væsentligt støtte sig til et Forarbeide af Are, hvad ganske stemmer med den udførlige Benyttelse af et ældre sammenhængende

[1] Naar Ágr. senere lader Erik regjere „5 vetr alz meþ *þeim tveim vetrum* er honum var fur konung heilsat i landino *þa er Haraldr lifþi* en þria siðan", viser dette jævnført med Isb. c. 3, p. 5: „þat vas lx vetrum epter drap Eadmundar conungs († 870) *vetre eþa tveim áþr Haraldr enn hárfagri yrþi dauþr* — end yderligere, at Ágr. følger Ares Tidsregning i Islendingebogen, som dog i dette Punkt synes tidligt rettet til Sæmund frodes 73 Aar (Noregs kng.tal, Flat. 2, 521).

Skrift, hvortil Undersøgelsen af dette Afsnit af Hkr. har ført: saa tør det vel ialfald nævnes som en Formodning, at vi i Fsk.-Ágr.'s Fællestext have Levninger af Ares ældre Isb. for Kongesagaens Vedkommende, og at den histor. Text er hans senere selvstændige Udarbeidelse af „konunga æfi". Dog staar dette naturligvis som en ganske løs Gjetning. Specielt maa jeg ligeoverfor G. Storms Antydning af Fsk.'s Forhold til Ágr. som sin væsentlige Kilde (Aarb. f. nord. Oldk. 1871 4de H. p. 430) tilføie, at min Opfatning af Fsk.-Ágr. i denne Undersøgelse kun er fremgaaet af det her omhandlede Afsnit, idet jeg endnu ikke har bearbeidet min Sammenligning af begge Redactioner til en Totalanskuelse. Min Fremgangsmaade udsætter mig altsaa for mulig senere Tilbagekaldelse; men da Storm paa nævnte Sted kun fremsætter sin Opfatning som Paastand, og mit foreløbige Resultat angaaende Fsk.-Ágr. ei griber synderligt afgjørende ind i Undersøgelsen forøvrigt, har jeg ikke havt Betænkelighed ved at fremsætte det som en stykkevis Iagttagelse.

Videre har Hkr. i Halfd.s fulgt skriftlig Original, muligt „*þ. af Ragnars sonum*" i Cap. 5: „Siðara kvánfang Halfdanar".

Som Sidekilde for større Afsnit af Hkr.'s Haralds s. er paavist *Orkneyinga saga* i en fra Flat. afvigende Redactien.

Cap. 25 i Har. s.: „Frá Svasa jötni" er rimeligvis laant fra *Ágrip*. Endelig er ogsaa Adelstenstaatten indført i Hkr. efter ældre skriftlig Kilde ‡ Fsk., ligesom Cap. 43: „Skirðr Hákon Aðalsteinsfostri" viste Slægtskab med Texten i Fsk. 14.

Hvad herefter staar tilbage af Hkr.'s Haraldssaga, som Afsnit uden paaviselig Kilde, er da Cap. 9: „Frá skipan Haralds kngs." Udvidelsen af den historiske Text i Capp. 10, 11: Solskelkampene Cap. 13—18: Haakon og Atles Kamp og Haralds Østerferd. Endelig kan der i den sidste Halvdel af Sagaen efter Hafrsfjordslaget, udenfor de jævnlige Berøringspuncter med den formodede Fortsættelse af den historiske Text, Laanene fra Orkn.s og Ágr. og Parallelerne til Fsk., ikke paavises bevarede Grundlag for de der indførte udførligere Oplysninger om Haraldssønnernes Skjæbne, der danner dette Afsnits væsentlige Indhold.

Hvordan Hkr. i denne sidste Del forholder sig til sine Kilder,

kan altsaa ikke sees; hvor derimod Originalen for Fremstilling formentlig endnu kan paavises, synes Hkr.'s Text at være dannet ved kun ubetydeligt ændret Afskrift af ældre Arbeider.

Naar derfor formel Ensartethed fremhæves som et Fortrin ved Hkr., skyldes denne vistnok kun for en ringe Del Hkr.'s Forfatterskab og er selv paa saadanne Puncter af noget tvivlsom Beskaffenhed. Som oplysende Exempel paa Hkr.'s sædvanlige Overarbeidning af ældre Text kan her nævnes Adelstenstaatten, hvor man ved Sammenligning med Fsk. maaske nok vil indrømme, at Redactionen i Hkr. falder mere ensartet med den hele øvrige Fremstilling; men paa den anden Side vil man vel heller ikke kunne negte, at Fortællingen har tabt betydeligt af den dramatiske Effect, den har i Fsk., og som ogsaa ellers pleier at udmerke saadanne Taatter, hvor man finder dem i sin oprindelige Form indsprængte i større sammenhængende Udarbeidelser. Forøvrigt er Taatten alene ved sin Udførlighed langt mere afstikkende i Fsk.'s for Resten knappe Text end i Hkr.'s vidtløftige Fremstilling; men dette viser exempelvis, at Ensartetheden i Hkr. for en Del ikke skriver sig fra nogen særegen Forfattervirksomhed, men fra, at Redaktionen af Kongesagaen i sin Helhed her er fremgaaet af et rigere Materiale end i ældre Bearbeidelser, hvor da saadanne fyldigere Indskud nødvendigt komme til at stikke grellere af mod den endnu schematiske Baggrund. Og ligeoverfor paaviseligt ordlydende Laan i Hkr. som Capp. om Sigurd hjort og om Svase, der dog i sproglig Henseende ikke falde saa særdeles i Øinene som Indflikninger, maa man erkjende paa den ene Side, at Hkr.'s Forfatter neppe kan have følt det som en Nødvendighed at omsmelte Sprogformen, og paa den anden, at den sproglige Ensartethed væsentligt maa skyldes Sagastilen i dens Helhed mere end den enkelte nærmeste Forfatter eller Redacteur.

Med Hensyn til Hkr.'s kritiske Combination af forskjellige Kilder have vi i Forholdet mellem Sønnerækkerne og Landsdelingen seet et Exempel paa, at denne neppe altid er foretagen med tilstrækkelig Omtanke og skarpt Syn for Conseqvensen; tillige have vi ment at se Spor af nogen Uagtsomhed med Hensyn til den fulde

Udnyttelse af de optagne ældre Kilder, hvor i Halfd.saga Laanet om Sigurd hjort ikke usandsynligt har foranlediget Overspringen af et lille Stykke historisk Text; og noget lignende kan vel ogsaa have fundet Sted ved Upph.'s, i Hkr. savnede, Oplysning om Olafs og Bjørns respective Forlening med Vestfold og Grenland, forsaavidt den hører til den historiske Text.

Vilkaarligt Brud paa Sagnets æsthetiske Enhed og Sammenhæng i den reale Forstandsopfatnings Interesse synes at foreligge i den afbrudte Fortælling om Finnen i Halfd.s c. 8; og hvad Begivenhedernes Rækkefølge og Tidsregningen angaar, have vi allerede i samme Cap. faaet Mistanke om Vilkaarlighed i den tilsyneladende tilsigtede Tidsforbindelse mellem Begivenhederne i dette Cap. og det følgende om Halfdans Død. Det samme Indtryk giver tildels ogsaa Hkr.'s Henrykken af Haralds Giftermaal med Gyda efter Tiaarskampen og Indsættelsen af Haakon og Atles Kamp og Østerferden før Hafrsfjordslaget (cfr. Munch: N. F. H. I. 480; 481, 1; 483; 510 f. — Timatal p. 212), ligesom der i det hele taget savnes Accentuation af faste Udgangspuncter for Tidsregningen, som dog Ares Isb. og den islandske Tradition forøvrigt synes at lægge nær for Haanden.

Med hvilken Ret nu Hkr. foretager sine kritiske Combinationer, kan vi imidlertid ikke dømme om, saalænge dens Kilder ei foreligge sikrere, og det er egentlig ei at lægge Hkr. til Last, at den her ei giver os nogen Veiledning til selvstændig Bedømmelse af dens Kilders Værd, da Sagaskrivningen i det hele yderst sjelden giver sig af med paa den moderne Forsknings Vis at lægge det kritiske Apparat selv i Rette.

Det kunde nu synes, som om Hkr.'s Forfatterskab, saa langt vi hidtil have fulgt det, ligger betydeligt under, hvad man kunde vente at finde under Snorres feirede Navn; men dels hindre Undersøgelsens hidtidige Resultater ikke, at andre Partier af Hkr. (? OH.'s) kan i langt større Maal tilfredsstille saadanne Forventninger; dels, mener jeg, maa man end ikke af Snorre vente en Production, der er væsentlig forskjellig fra den Methode, som ellers er fulgt i

Kongesagaen, og som det maa forbeholdes en fortsat Detailundersøgelse videre at belyse.

Til Slutning maa endnu kun tilføies, at Resultatet af den hele Undersøgelse, som den her er forsøgt, maa efter sin Art opfattes som en Hypothese, hvis Paalidelighed altsaa bliver afhængig af, hvorvidt det kan siges, at alle foreliggende Phænomener ere sandsynligt forklarede.

B

74 =

ajarls.
ormsfos

af Hør

kngs. a

kngs.

ages. af

óstri p

Børn

74 = O. H. 4).

jarls.
brunsfostri p. 63 cfr.

af Hørðalandi.

kngs. af Jotlandi.

kngs.

ngss. af Hringaríki.

óstri p. 67, 75).

UNDERSØGELSE

AF

KONGESAGAEN'S FREMVÆXT

AF

A. GJESSING.

II.

ARES OG SÆMUNDS TIDSREGNING.

— „Semper et ubiqve praecaventes contentiones“ —.
Theod.

(Tillægshefte til Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger for 1875.)

CHRISTIANIA.
I COMMISSION HOS JAC. DYBWAD.
TRYKT HOS A. W. BRØGGER.
1876.

Idet jeg fremlægger dette lille Arbeide som en Fortsættelse af mine Undersøgelser vedrørende Kongesagaens Fremvæxt, skylder jeg at gjøre opmerksom paa, at jeg desværre ikke har havt Adgang til at benytte Dr. K. Maurers indtrængende Behandling af de vigtigste Afsnit i Sagaernes Kronologi for det her behandlede Tidsrum i Anhangene til hans „Bekehrung des norwegischen Stammes“ — 1856 —, forinden denne Undersøgelse allerede var afsluttet. Ved denne Uagtsomhed fra min Side er her adskilligt fremkommet som Resultat af egen Overveielse, der ellers naturligere havde støttet sig til, hvad Maurer allerede forlængst har videnskabeligt udviklet. Maurers Undersøgelser paa nævnte Sted ere imidlertid nærmest rettede mod de factiske Tidsbestemmelser, medens jeg her kun søger at føre Sagaernes Tidsangivelser tilbage til bestemte Kilder uden at dømme om deres historiske Berettigelse; og for mine Resultater i saa Henseende er jeg maaske langt fra at finde nogen Støtte i Maurers Autoritet.

I Forbindelse med en almindelig Henvisning til de nævnte Maurers Anhang og hans Anm. 18 og 28 til „Ueber die Ausdr. Altnord. etc.“ skal jeg kun tilføie, at jeg til Lettelse af Kritiken har henvist paa vedkommende Steder saavidt muligt til de for Bedømmelsen vigtige Udviklinger hos Maurer i hans Bekehr. og Altn. og hos Munch i hans Norske Folks Historie.

Ares og Sæmunds Tidsregning.

Et ikke uvæsentligt Bidrag til Bedømmelsen af det indbyrdes Forhold mellem de forskjellige Bearbeidelser af dels Kongesagaen i sammenhængende Fremstilling, dels særskilte Partier af den — et Bidrag altsaa til Løsningen af Spørgsmaalet om Kongesagaens Fremvæxt, mener jeg, man vil kunne hente af en Sammenstilling af Kongesagaens forskjellige kronologiske Data, og jeg skal derfor i det følgende gjøre et Forsøg paa at give en Oversigt over Tidsangivelserne i de Skrifter, der kan antages at lede tilbage til de ældre Kilder, og derhos fremsætte de Resultater, som Undersøgelsen synes mig nærmest at maatte føre til.

Naar jeg her, som Overskriften antyder, er bleven foranlediget til at betragte *Are* og *Sæmund* som Hovedrepræsentanter for de i Sagaerne fremtrædende forskjellige Beregninger, er dette vistnok i og for sig et disputabelt Resultat, da allerede disse Mænd jo gav sine Tidsbestemmelser efter en for dem troværdig Tradition — som Are selv siger ved et af sine Udgangspuncter „at tölo spacra manna" — saa man vel kan tænke sig denne samme Tradition uden hine Mænds Mellemkomst til forskjellig Tid og Sted at have givet væsentlig samme Fremstilling; men dels er deres Betydning for Fastsættelsen af den sammenhængende Tidsregning i den ældre Historie paa en Maade hævdet fra gammel Tid, dels vil hint Resultat, hvis mine Slutninger forøvrigt godkjendes, ialfald have den Betydning, at derved godtgjøres idetmindste Muligheden af, at deres Beregninger kan være benyttede ved de senere Fremstillinger.

Are og Sæmund blive i hvert Fald, som de ældste bekjendte Ordnere af Tidsregningen, de Mænd, hvis Bestemmelser give de naturlige Udgangspuncter for en Undersøgelse som denne, og vi skal derfor først beskjæftige os med Angivelserne fra deres Haand.

Are begynder sin senere Islendingabók med følgende Angivelser: „Ísland bygþisc fyrst or Norvege á dögom Haralds ens hárfagra — í þann tíþ — es Ívarr — lét drepa Eadmund enn helga Englaconung. En þat vas dccclxx vetrom epter burþ Crists. — Ingólfr hét maþr norœnn es sannlega es sagt at fœre fyrst þaþan til Íslands þá es Haraldr enn hárfagre vas xvj vetra gamall, en í annat sinn fóm vetrom síþarr. — En svá es sagt, at Haraldr være *lxx vetra conungr* oc yrþi *áttrœþr*. — c. 3: Svá hafa oc spaker menn sagt, at á lx vetra yrþi Ísland albygt svá at eigi være meirr síþan. Því nær tóc Hramn lögsögo — oc hafþe xx sumor. — Þat vas lx vetrom epter dráp Eadmundar conungs, vetre eþa tveim áþr Haraldr enn hárfagre yrþi dauþr, at tölo spacra manna.“

Aar 930, 60 Aar efter Eadmunds Død i 870, er altsaa efter Are et eller to Aar før Harald haarfagres Død, der saaledes skulde falde 931—*932*. Haralds Fødsel falder herefter 851—*852*. Da Harald var 16 Aar gammel, Aar 867—*868*, skulde Ingolf være første Gang kommen til Island og „fóm vetrom síþarr“ anden Gang. Denne Angivelse af Islands Bebyggelsestid præciseres i Landn. 33, Anm. 18, herhen: „Þat var á sétta ári ríkis Haralds konungs híns hárfagra, er þeir Ingólfr fóru at leita Íslands (Haralds Kongedømme sætter Are ovf. til 70 Aar — Tiaarskampen om Enevældet medregnet —. Han faar altsaa Kongenavn 861—862, hans sjette Regjeringsaar, d. e. hans 16de Aldersaar, er da 867—*868*, som ovf. efter Are) en VI vetrum síðarr fóru þeir at byggja landit (ɔ: 873—74) þat var a XIII ári konungdóms Haralds híns hárfagra (ɔ: 874—75, men Texten har rigtigt sammenlagt XII ár ɔ: 873—*874*) þá hafði hann verit tvá vetr einvalds konungr at Noregi síþan Hafrsfjarðar orrosta var. Þat var fjórum vetrum eptir fall Eatmundar konungs í Englandi ens helga.“ Landn. stemmer altsaa med Ares Islb., hvad man maatte vente efter Citatet af Are som Landn.'s Grund-

lægger, Landn. 320, 5, 15, Anm. 12: „Nú er yfir farit um landnám þau, er vér höfum heyrt at verit hafi á Íslandi eptir því sem fróðir menn hafa skrifat, *fyrst Ari prestr hinn fróði, Þorgilsson*, ok Kolskeggr hinn vitri.“

Som Tidsbestemmelser, der utvivlsomt ere godkjendte af Are, maa da antages: Haralds Død 932, Islands Opdagelse og Bebyggelse ca. 870 ɔ: 868 & 874, Haralds Kongenavn 862, hans Fødsel 852 — saaledes at alle Aarsangivelser maaske bør rykkes et Aar tilbage [1]).

Ágr. p. 274, Fm. S. X. 377, har: „oc eignaþesc hann furstr konunga einn Noreg *á tvítǫgsaldre*,“ hvad ganske stemmer med Landn.'s videre Udførelse af Ares Bestemmelse af Islands Bebyggelse ca. 870. Videre siges (Fm. S. X. 378): „En þat var X vetr er hann barþisc aþr til landz enn hann urþi allvalz konungr at Noregi,“ som atter stemmer med Landn.'s Ansættelse af Ingolfs og Leifs Landnam til Haralds 12te Regjeringsaar, to Aar efter Hafrsfjordslaget. Endelig heder det p. 278, Fm. S. X. 380: Oc sat at Noregi einvalz konungr sextogo vetra siþan er hann hafþi innan tio vetra aflat alz Noregs,“ hvad i Forbindelse med hans Tyveaarsalder ved Enevældets Erhvervelse stemmer med Ares: „lxx vetra conungr oc yrþi áttrœþr.“ Hertil kommer ogsaa, at man ved Fradrag af de samlede Regjeringsangivelser i Ágr. fra 1029 som Olaf den helliges sidste Regjeringsaar (ikke Dødsaar), eller fra 1000 som Olaf Tryggvesøns Dødsaar faar 863, eller ved at regne, hvad vistnok er rimeligere, 25 Aar istedetfor 24 for Haakon Adelstensf., netop Ares Aar 862 for Harald haarf.'s Regjeringstiltrædelse.

---

[1]) Munch N. F. H. I. 447 vil ei sætte Islands *første* Opdagelse før 867 af Hensyn til de i Landn. I. 1 opregnede med Landnamstiden samtidige Fyrsters Regjeringstid; men denne Angivelse gjælder vistnok kun den egentlige Landnamstid 870—930, regnet fra Ingolfs og Leifs Reiser, for hvilke 870 sættes som Middelaar af Are. Ingolfs og Leifs første Reise sætter Munch I. 518 f. til 871 af Hensyn til Landn.'s Beretning om deres forudgaaende Hændelser. Her vedkommer os imidlertid kun, hvad Are har skrevet. Munch (I. 480) sætter Haralds Fødsel til 850, Thronbestigelse til 860 og Død til 932 eller 33, idet han benytter Sæmunds Regjeringsangivelse af 73 Aar (i Ares Regning forøvrigt) istedetfor Ares 70 Aar. Cf. Munch I. 605.

For Harald haarf.'s Vedkommende stemmer altsaa Ágr. ganske med, hvad man maa antage for Ares Tidsregning.

Om Erik Blodøxes Regjering har Ágr. 278, Fm. S. X. 380: „oc helt Noregi *V vetr* alz *meþ þeim tveim vetrum* er honum var fur konung heilsat i landino þa er Haraldr lifþi *en þria síþan.*" Forsaavidt nu Ágr.'s Aarsangivelser for Haralds Regjering efter ovenanførte Overensstemmelser med Ares maa med Are i Islb. fastsættes i Forhold til Eadmunds Død i 870, falder Eriks Regjering 930—35 saaledes, at Harald endnu lever i 931, 32, og naar Harald gives 70 Aars Kongedømme, bliver Erik at opføre derefter med 3 Aars Eneregjering. Disse tre Aar betegnes senere i Ágr. med: „þa qvauddo vitrir menn Hocon aftr i land meþ laund *tveim vetrom* efter andlatt Haralds hárfagra — oc sat (hann) sva *um vetr* at hann hafþi eigi konungsnafn" [2]).

Efter Ágr.'s: „hann var naliga tvitǫgr er hann com i land" maa Haakons Fødsel sættes nærmest efter Aar 914 ɔ: efter Haralds 62de Aar (Hkr. 83: 15 Aar).

Kormtslaget sættes i Ágr. 280, Fm. S. X. 382: „Þa er hann hafþi XV vetr haldit Noregi meþ vinsæld oc meþ friþi," hvad vel vil sige Aaret efter de ledne 15 Aar, altsaa Aar 951 [3]), og Stordslaget (Ágr. 282): „a IX vetra fresti sitsz þeir brauþr hafþo i Noreg sott meþ bardaga" — altsaa 960, da rimeligvis, som nævnt, et mellemliggende Aar maa regnes for selve Kormtslaget; og Haakon faar saaledes 25 Aar ɔ: 935—960 [4]).

I Ágr. siges p. 284, Fm. S. X. 385: „Haraldr (grafeldr) var konungr *XV vetr.*" Dette er atter Ares Opgivende ifølge Hkr. 134: Þar féll Haraldr konungr gráfeldr — þá var liðit frá falli Hákonar Aðalsteinsfóstra *15 vetr* en frá falli Sigurðar Hlaðajarls

---

[2]) Munch, I. 709, 2, opfatter Ágr. saa, at der kun tales om to Aar, og at disse „kun ved en Feiltagelse ere henførte til Haakons Indkaldelse istedetfor til hans Ophøielse til Kongeværdigheden. Cf. Maurer, Altn. p. 631. Bekehr. I. 156, 14.

[3]) Munch I. 455—57 sætter Kormtslaget tidligst 953 efter Hkr. Cf. Maurer Bekehr. I. 168.

[4]) Munch I. 761 giver Haakon efter Sæmund 26 Aar regnede fra 935 og sætter derfor Stordslaget i 961. Cf. ogsaa Munchs afvigende Opfatning I. 730 f. 5.

13 vetr. Svá segir *Ari prestr Þorgilsson*, at *Hákon jarl væri 13 vetr yfir föðurleifd sinni* í Þrándheimi (cf. Ágr. 286, Fm. S. X. 386: (Hoconar jarls) „er þá var jarl i Norege at foþorleif sinni") áðr Haraldr gráfeldr féll — i Forbindelse med O. H. 10 om Sigurd Jarls Død: Þat var *tveim vetrom siðarr enn Hacon konungr fell at sogo Ara þrestz ens fróða Þorgilssonar*" – ligesom ogsaa Are udtrykkeligt nævnes som Hjemmelsmand for Sigurds Død 2 Aar efter Haakons og for Harald graafelds 15 Aar i Fm. S. I. 55, Flat. I. 64 og Fm. S. I. 89 (Flat. I. 85).

Harald graafeld regjerede altsaa efter Ágr. 960—75.

Ágr. har fremdeles p. 288, Fm. S. X. 387: „Enn Hocon jarl sat i riki XX vetr sitz Haraldr grafeldr fell at Halsi i Limafirþi." Are har ansat Haakons Jarledømme til 33 Aar ifølge Odd, O. T. 22 (Fm. S. X. 275): „ok þessir menn samþykiaz *Semundr enn froðe ok Aren froðe* Þorgilssonr. At *Hacon hafe styrt rikeno þria vetr ens fiorþa tigar siþan er Haraldr fell grafelldr.*" Men at denne Odds Opfatning af Ares og Sæmunds 33 Aar, at de skulde være at regne fra Harald graafelds Død, er en Misforstaaelse ialfald for Ares Vedkommende, er temmelig indlysende. Vel finder man ikke 5 Aar for Olaf Tryggvesøns Regjering udtrykkeligt tillagt Are; men da disse 5 Aar enstemmigt gjenfindes i alle Beretninger, tør vel antages, at ogsaa Are har anerkjendt dem som rigtige. De synes virkelig ogsaa hjemlede ved Are i O. T. 22: „þat segir *Are enn froðe* ok margir sanna þat at Olafr hafe II vetr ok XXX haft er hann kom i land (?) ok tók rikit *ok reð landino fim vetr.*" Men trækker man saa som Ares Regjeringsangivelser (Ol. Tr. 5 Aar, Haak. J. 33, Har. grf. 15) 53 Aar fra hans Aar 1000 for Olaf Tr.'s Fald (Islb. c. 7) og fra det saaledes udkomne Aar 947 atter trækker 932 som Ares egen Ansættelse af Harald haarf.'s Dødsaar, faar man kun 15 Aar til Deling paa Erik Bl. og Haak. Adf., hvad bliver aldeles urimeligt i Sammenligning med alle andre Angivelser, som desangaaende falde hinanden temmelig nær. Hvis man derimod regner Ares 33 Aar for Haakons Jarledømme fra Sigurd Jarls Død 13 Aar før Harald graaf.'s Fald, faar man tilbage netop Ágr.'s 20 Aar for hans Enestyre, og de mellem Haakon Adelstf.'s og Ha-

rald haarfagres Død tilbageblivende 28 Aar deles da naturligst og nærmest Ágr. i 25 Aar for Haakon og 3 for Erik, som den længste Regjeringstid, der indrømmes denne[5]).

Her bliver det da ogsaa af Betydning, at den større Ol. Tr.'s (Fm. S. I. 219. Flat. I. 239) udtrykkeligt opstiller denne Beregning: „En þa er Hakon jall var drepinn hafde hann jall uerit þrettan uetr ok XX fra þvi er Sigurdr jall faðir hans fell. En þa var Hakon halfþritugr. en nu skorti hann II uetr a sextugan er hann var drepinn" — hvad maaske ligefrem skriver sig fra Are, da Ol. Tr. S. støtter sig tildels paa Gunnlaugs Arbeide, og denne, Flat. I. 511, siger: „æinkannligazst hafa saman lesit þat er hann hefir fundit j *bokum Ara prestz hins froða*"[6]).

Da saaledes Ágr.'s 20 Aar for Haakon Jarls Styre efter Harald graafelds Fald uden nogen Angivelse af, hvorlænge han forinden havde baaret Jarlenavn siden Faderens Død, finder sin naturlige Forklaring ved Fradrag af Ares 13 Aar mellem Sigurds og Haralds

---

[5]) Sammenlign Maurers parallele Redegjørelse, Bekehr. II. 513, 18, hvor tillige antydes en Formidling mellem de forskjellige Are og Sæmund tillagte Tidsangivelser.

[6]) Cf. Munch II. p. 11, 2, hvor Tidsregningen er udførligt behandlet. Mod Munchs Kritik paa dette Sted forekommer det mig med Grund at kunne indvendes, at det altid maa være af tvivlsom Berettigelse af de 33 Aars Beregning fra Sigurd Jarls Død at slutte, „at ogsaa de øvrige Angivelser af samme Slags skal regnes fra den Tid, den omhandlede Person selv begyndte at føre Konge- eller Jarletitel, eller at kalde sig *Herre til Riget*, ikke fra hans umiddelbare Formands Død." Dette forudsætter nemlig en Legitimitetsbetragtning udgaaende fra den ældste eller ialfald en enkelt Kongesøns fortrinsvise Arveret til Riget, der synes lidet naturlig for hin endnu gjærende og ustøe Tid og lidet forenelig med Opfatningen af det hele Sønnekuld som gaaende samtidigt til Kongearv. Erikssønnerne holdtes jo ogsaa factisk fuldkommen udenfor Rigsstyrelsen indtil Haakons Død, og Harald haarf.'s Regjering regnet fra den Tid, han først tog Kongenavn, er her neppe fuld Analogi. Men især synes det utilstedeligt at anvende denne Betragtningsmaade til Forklaring af Ares, Ágr.'s 15 Aar for Harald graafeld, idet de regnes fra Erik Blodøxes Død i 950, en Begivenhed, som aabenbart de gamle Sagamænd selv var i stor Uvished om og ialfald tænkte sig forefalden adskillige Aar tidligere, uvist hvilket bestemt Aarstal. Cf. Maurer, Bekehr. II. 515 f.

Død fra de ved Are hjemlede 33 Aar (rigtignok af Odd forstaaede som regnede fra Haralds Fald), støtte disse Opgivender hinanden gjensidig saaledes, at det bliver høist sandsynligt, at paa den ene Side *Are* virkelig har regnet Haakons 33 Aar fra Sigurd Jarls Død (til Trods for Odds Opfatning), og at paa den anden *Ágr.* i sine 20 Aar for Haakon Jarl følger Ares Beregning.

Ágr. lader p. 292, Fm. S. X. 390, Olaf Tryggvesøn treaarsgammel føres til Orknøerne, tolvaarsgammel hevne sin Fosterfader Þorolf lusarscegg — endelig siges p. 296, Fm. S. X. 393: „Hann hafþi VII vetr oc XX er hann com i Noreg. oc á þeim V vetrum er hann bar konugsnafn í Noregi crisnaþi hann V laund: Noreg oc Island oc Hjaltland. Aurcnayjar oc et V Færayjar.“ Den sidste Angivelse af Olafs Alder ved Ankomsten til Norge, 27 Aar + 5 Aars Regjering, giver som Olafs Fødselsaar (1000 ÷ 32) 968, som er efter Ágr. det 8de af Harald graafelds 15 Regjeringsaar; men dette stemmer mærkeligt med Hkr.'s og O. H.'s Tidsregning for Harald graaf.'s Regjering. I Forbindelse med den (ved Are hjemlede) Tidsangivelse for *Sigurd Jarls Død to Aar efter Haakon Adelstf.'s* i Hkr. 115, Har. grf. s. c. 6, staar vistnok ogsaa samme Kapitels senere Bemerkninger om først *3 Aars Ufred*, dernæst *3 Aars Fred* mellem Erikssønnerne og Haakon Jarl, og disse Tidsangivelser stemme da i Hkr.'s Fremstilling, hvor Haakon atter angribes efter Tryggves og Gudrøds Fald, med O. H.'s Ansættelse af Tryggves Død p. 11: „þat var VI vetrum siðarr enn Sigurðr jarl féll.“ Herpaa regner da vel Hkr. et mellemliggende Aar for Haakons Vikingeferd, før han fra Sverige søger tilbage til Norge, hvorpaa fulgte de sidste sex Aars Ufred før Haralds Fald efter Ares Angivelse Hkr. 134. Disse tilbageværende 7 Aar af Har. graaf.'s Regjering efter Tryggves og Gudrøds Død angiver derimod O. H. ved sit Indskud, p. 11 c. 13: „Haralddr (grensci) hafði verit *II vetr a Upplondum, en V með Scauglartosta*“ — saa man ser, at O. H. fremdeles kun ad anden Vei gjengiver samme Tidsregning, som Hkr. følger og p. 134 tillægger Are: „Svá segir *Ari prestr Þorgilsson* at Hákon jarl væri 13 vetr yfir föðurleifð sinni í Þrándheimi áðr Haraldr gráfeldr féll,

en 6 vetr hína siðarstu, er Haraldr gráfeldr lifði, segir *Ari* at Gunnhildarsynir ok Hákon börðust, ok stukku ymsir or landi."

I Ágr.'s Hovedpuncter af Tidsregningen passes da Hkr.'s og O. H.'s mere detaillerede Opgivender saaledes ind, at Harald graafeld tager Regjeringen fra 960, som er Haakon Adelstensfostres sidste Aar; 2 Aar derefter indebrændes Sigurd Jarl 962 om Høsten; derefter holder Haakon Jarl sig i Throndhjem 6 Aar (3 Aar i Ufred, 3 Aar i Fred, Hkr. 115 f.) 962—968; Tryggve og Gudrød dræbes om Vaaren 968, hvorpaa i samme Aar Olaf Tryggvesøn fødes og Haakon fordrives fra Landet (Hkr. 120, 124, *125*), men kommer næste Høst 969 tilbage og holder sig under Ufred mod Erikssønnerne endnu 6 Aar, og i 975, 7 Aar efter Tryggves og Gudrøds Død, træffes Haakon Jarl og Harald Gudrødssøn grenske i Danmark og Harald graafeld dræbes. Naar nu disse Hkr.'s og O. H.'s Specialangivelser saaledes netop fylde de ved Are hjemlede 15 Aar for Harald graafeld, maa man antage, at det just er denne Beregning af de enkelte Begivenheders Tidsforhold, der har bestemt Are til at give Harald de 15 Aar, og at Hkr. og O. H. for Fremstillingen af disse Begivenheder have sin Kilde i et Værk af Are. Fremdeles henføres efter Hkr. og O. H. Olafs Fødsel i Forhold til Tryggves Død til Aar 968; men dette samme Fødselsaar giver Ágr. ved at sætte Olafs Alder ved Ankomsten til Norge til 27 Aar, og det bliver da atter sandsynligt, at ogsaa disse 27 Aar tilhøre et Værk af Are, og at Ágr. derfra laaner dem ligesom de 15 Aar for Harald graafelds Regjering.

Det næste sikre Vidnesbyrd om Ares Tidsregning er os bevaret i Hkr. 450, O. H. 188, hvor der efter Olaf den helliges Fjeldovergang til Lesje paa Flugten fra Riget tilføies: „Ólafr konungr hafði þá verit konungr í Noregi *15 vetr, með þeim vetri, er þeir Sveinn jarl váru báðir í landi, ok þessum er nú um hríð hefir verit frá sagt, ok þá var liðit um jól fram*, er hann lét skip sín ok gekk á land upp sem fyrr var sagt. *Þessa grein konungsdóms hans ritaði fyrst Ari prestr Þorgilsson hinn fróði*, er bæði var sannsögull, minnigr, ok svá gamall maðr, at hann mundi þá menn ok hafði sögur af haft, er þeir váru svá gamlir, at fyrir aldrs sakir máttu

muna þessi tiðindi, svá sem hann hefir sjálfr sagt *í sínum bókum*, ok nefnda þá menn til, er hann hafði frœði af numit. *En hitt er alþýðu sögn, at Ólafr væri 15 vetr konungr yfir Noregi, áðr hann féll;* en þeir er svá segja, þa telja þeir Sveini jarli til ríkis þann vetr er hann var síðarst í landi; því at Ólafr var síðan 15 vetr konungr svá at hann lifði." Dette er vel ligefrem saaledes at forstaa, at Are har regnet Aar 1015 som Olafs første Aar og det ved Fjeldovergangen og Flugten begyndte Aar 1029 som hans sidste 15de; medens den almindelige gjængse Opfatning har regnet 1015 endnu til Svein og Olafs Dødsaar 1030 som dennes 15de Aar. Are har altsaa udtrykkeligt ikke tællet 1030 med i Olafs Regjering, skjønt ogsaa han satte Olafs Død i dette Aar (Isb. c. 8 sammenholdt med c. 7). Ágr. 298, Fm. S. X. 395, lader Erik Jarl efter 12 Aars Regjering drage til England, og senere heder det ved Haakon Jarls Tilfangetagelse p. 300, Fm. S. X. 396: „þa haufþo þeir feþgar Ericr ok Hocon landi raþit XIIII vetr meþ jarls nafni oc Sveinn Hoconarsunr —. En *þa* toc hinn helgi Olafr viþ Noregs riki — enn *of varit eftir* sotti Sveinn jarl meþ herscildi *i land hans.*" Dette stemmer da med, hvad Hkr. 450 anfører som Ares Tidsregning, at den Vinter, som Olaf og Svend Jarl begge var i Landet, regnes som Olafs første Aar af hans 15.

Derimod kan det synes stridende mod Ares Beregning (efter Hkr. 450), naar det nedenfor p. 302, Fm. S. X. 398, siges: „oc helt siþan or landi *a fogrtanda vetre* sitz hann com i land." Olaf siges nemlig p. 300, Fm. S. X. 397, at komme til Norge „á xx aldri" efterat Jarlerne have regjeret 14 Aar, og p. 306, Fm. S. X. 400: „Enn inn helgi Olafr bar þessa heims XV vetr konungsnafn i Noregi til þess er hann fell. *þa var hann halfertogr at aldri.* Oc var þa er hann fell fra burþ drottens vars. Þushundraþ vetra oc IX vetr oc XX." Han ankom altsaa 1015, saaledes, at dette Aar regnes med, og herefter falder Bortreisen 1028 i det 14de Aar efter Ankomsten (O. T. 39 siger ogsaa, at Olaf kom til Norge *i* det 15de Aar efter Olaf Tryggvesøns Fald). Hkr. 450 anfører imidlertid vistnok en senere udtrykkeligere Præcision af Are derhen, at det ved Olafs Afreise netop begyndende Aar 1029 bør regnes som Olafs

15de Regjeringsaar fra og med 1015; medens Ágr. ved sit „fjortende Aar“ ikke tager i Betragtning, at Aar 1029 allerede er begyndt. Strengt taget er ogsaa Ágr.'s „a fogrtanda vetre“ den præciseste Angivelse, idet Vinteren 10$\frac{28}{29}$, i hvilken Flugten foregaar, netop er den 14de fra og med 10$\frac{15}{16}$ som den første. Og at Ágr. ei bør forstaaes, som om 1029 skulde være Olafs Dødsaar, men saaledes at 1029 *var ledet*, da han faldt, bliver rimeligt ei alene derved, at Ágr. ellers kun maatte regne et knapt Aar mellem hans Bortreise og Tilbagekomst, og ved Parallelstedets Text i O. H. m. 75, hvor udtrykkeligt staar: „en þa *var liðit* fra burð Krist drottens vars þushundrað vætra oc IX vætr oc XX,“ men sandsynliggjøres ogsaa ved Ágr.'s senere Tidsregning. Are sætter Isb. c. 9 Harald haardraades Fald i 1066, og dette Aar maa ogsaa ansees for i Regelen bekjendt og utvivlsomt for de senere Sagaskrivere; men med Ágr.'s senere Regjeringstal: Har. haardr. 19 Aar, Magnus d. g. 13, Svend 4 *efter Olafs Død* (Ágr. 306, Fm. S. X. 401) — naar man netop ned fra 1066 til 1030, saa deraf maa sluttes, at ogsaa Ágr. virkelig har tænkt sig 1030 som Olafs Dødsaar og 5 Aar fra og med 1030 til og med 1034 medgaaede under Svends Styre, idet 1029 endnu droges til Olafs Regjering. Naar da Ágr. 306 bruger Udtrykket: „En hinn helgi Olafr bar *þessa heims* XV vetr konungsnafn i Noregi *til þess er hann fell*“ — bør vistnok dette opfattes som „inden sin Død“ (i det ikke medregnede Aar 1030), ei som stridende mod Hkr.'s Opgivende (p. 450) om Ares Regning i Modsætning til „alþýðu sögn“, som om Ágr. hermed skulde betone 1029 som Olafs Dødsaar; Udtrykket er nemlig sandsynligvis kun saaledes formet, fordi Tanken har dvælet ved Olaf som Helgen og himmelsk Konge, hvad bestyrkes ved Tillægget „þessa heims“ og stemmer med den tidligere Antithese ved hans Fald p. 304: „Oc steig sva enn helgi Olafr af þeirri orrosto *or þesse riki i himnariki*“ — den samme Opfatning, som kommer endnu bestemtere frem i H. N. 12: „Olauum perpetuum regem Norwegie.“ Cf. Fsk. 71. Hkr. 228.

Olafs Samtidige, Sigvat Skald, udtrykker sig forresten omtrent paa samme Maade som Ágr.'s „til þess er hann fell“ — nemlig: *Olafr réð hit øfra* — andprútt höfuð, *landi* — *fulla vetr áðr félli*

— *fimtán á því láni*" —; skjønt altsaa ogsaa han regner Olafs Kongedømme med 15 Aar fra hans Kongenavn paa Oplandene (Munch II. p. 489 Anm.), hans Regjering altsaa 1015—29 begge inclusive, men Død 1030. Og Beregningen (15 Vintre) er, som nævnt, saavel for Sigvat som for Ágr. fuldkommen præcis, naar der tælles udtrykkeligt efter ledne *Vintre* ($10\frac{15}{16}$—$10\frac{29}{30}$ begge incl.).

At Ágr. virkelig har havt Adgang til et Skrift af Are sandsynliggjøres fremdeles ved Ligheden mellem Tillægget: *„þa var hann halffertogr at aldri"* — og Hkr.'s (p. 510): „Olafr konungr hinn helgi var þá hálffertugr at aldri er hann féll *at sögu Ara þrests hins fróða.*" Cf. Hkr. 612[7]).

Naar Are i sin Isb. c. 7 vedføier sin Omtale af Kristendomsindførelsen paa Island: „þenna atburþ sagþe Teitr oss at því es cristni com á Island. En Olafr Tryggvason féll et sama sumar at sögo Sæmunþar prests" (Aar 1000), synes dette Tillæg at hentyde til en tidligere Difference mellem Are og Sæmund med Hensyn til Tidsangivelsen paa dette Punct. Differencen kan da tænkes kun at have gjældt, hvorvidt Kristendomsindførelsen faldt i Olafs Dødsaar, 1000, eller ikke, men den kan vel ogsaa have gjældt selve Olafs Dødsaar, om det skulde sættes til 999 eller 1000. Hvis da Are tidligere i sin første Islendingabok har henlagt Olafs Død til 999[8]), maa han i sine senere Bøger med Concession til Sæmund have rettet dette til 1000 ved at give Haakon Adelstensfostre 25 Aar istedetfor 24, saaledes, at Kormtkampens Aar lagdes mellem begge Ágr.'s Aarsperioder; hvorhos han rimeligvis ogsaa har præciseret Olaf den helliges Regjering (efter Hkr. 450) saaledes, at Olafs Ankomst til Oplandene lagdes til 1015, der regnedes for Olafs første Aar, og hans Flugt fra Landet til Begyndelsen af 1029, der sattes som hans sidste, 15de Aar, og Stiklestadslaget til 1030. Men denne Tidsregning er det vel rimeligere at opfatte som den oprindelige saavel for Are som for Ágr., saaledes som ovenfor udviklet, idet

---

[7]) Sammenlign Maurers Redegjørelse Bekehr. Anhang II. (II. 440—44) berigtiget Altn. Anm. 28 p. 629. Videre Munch II. 489—94, Anm.

[8]) Et Annalhskr. anfører ogsaa 999 — Maurer Bekehr. II. 517.

kun Ágr. antages at have udtrykt sig mindre tydeligt for Haakon Adelstensfostres og Olaf d. hell.'s Vedkommende, som en Følge af, at Forfatteren kun har havt Adgang til Ares første Isb., ikke til hans senere nøiagtigere Redegjørelse.

Hvis der altsaa virkelig er nogen Forskjel mellem Ares og Ágr.'s Tidsregning, kan den paa hin Maade udjævnes, og i hvert Fald ere Sammentræffene saa mange, at man med Bestemthed tør antage, at Ágr. følger Ares Tidsregning uden væsentlig Afvigelse, høist med mindre sikker Forstaaelse.

Sæmunds Tidsregning er os bevaret i „Noregs konungatal" Flat. II. 520 (Fm. S. X. 422) og gjentages i „Catalogus regum Norwegiae" H. N. 26 f. I begge disse Rækker opføres Erik Blodøxe med 5 Aar, uden at der antydes, at flere eller færre af disse Aar blive at fradrage som Fællesaar med Harald haarfagre. Ved ligefrem Sammentælling af Regjeringsaarene i Sæmunds Række indtil Olaf Tryggvesøns Dødsaar 1000, som maa efter Isb. c. 7 betragtes som en absolut Tidsangivelse fælles for Sæmund og Are (ialfald i dennes senere Bøger), faar man 151 Aar, og med Olaf Tryggvesøns 2det Regjeringsaar er da forløbet 148 Aar efter Har. haarf.'s Regjeringstiltrædelse (849 + 148 = 997), som er den Regning, der er gjort. Fm. S. X. 276: „Þat er sagt at í fyrstu er Haraldr hinn hárfagri tók ríkit, at þá var liðit frá því er hann hóf ríkit C vetra oc XL vetra oc VIII vetr, þar til er Ólafr Tryggvason fór or landi þessu sinni — þá er hann hafði einn vetr verit konungr í Noregi." Her refereres altsaa til Sæmunds Tidsregning, men rimeligvis med Misforstaaelse ialfald for Erik Blodøxes Vedkommende. En anden Opfatning kommer frem i Fsk., som p. 14 med Sæmund giver Har. haarf. 73 Regjeringsaar, men p. 15 og 18 Erik 2 Aar, idet den regner af Eriks 5 Aar de 3 første som Fællesaar med Harald mod Ágr.'s (Ares?) 2 Aar og trækker Fællesaaret med Haakon den gode til Erik, fordi Haakon med Ágr. sættes det første Aar i Landet uden Kongenavn. At Fsk.'s Redaction er sig bevidst, at Sæmunds

Tidsregning er lagt til Grund, bekræftes ved dens Beregning p. 118 af Harald haardraades 1ste Aar sammen med Magnus den gode, 1047, som 122 Aar fra Harald haarfagres Død: „var liðit frá því er Haraldr hinn hárfagri hafði andazk hundrað vetra tólfrœtt ok tveir vetr“ — hvilke 122 Aar maa være Sæmunds Regjeringsangivelser (Haakon Jarl med fulde 33 Aar, men Erik Blodøxes 5 afkortede til 2 efter Fsk.'s egen tidligere Angivelse), og denne Regning (1047 ÷ 122) fører Harald haarfagres Død op til 925, hans Thronbestigelse til 852 [9]). Herved bliver imidlertid ogsaa Fsk.'s Tidsregning for de tidligere Regjeringer rykket urimeligt langt fra Ares, idet Haakon Jarls 33 Aar fastholdes som Eneregjering; men da det omhandlede Stykke findes i begge Hskr. af Fsk., maa Beregningen vel gjælde for selve Fsk.'s Redaction.

Dog maa Stykket, da det hverken har Parallel i Mork. eller Hkr., betragtes som et løst Indskud af Redacteuren, og Beregningen, rimeligvis gjort efter en nøgen Kongerække efter Sæmund, bliver uden Indflydelse paa Opfatningen af Fsk.'s tidligere Forarbeider.

En tredje Opfatning af Eriks 5 Aar gjøres gjældende i Hkr., O. H., O. H. præf. XLVII og tildels Egs. Alle disse ere enige med Fsk. i at give Harald haarf. 73 Aar og at inddrage i dem Eriks 3 første Aar som Fællesaar med Faderen, derimod gives Erik kun 1 Aars Eneregjering (Hkr. 83. O. H. 8. Egs. 131 & 140), idet Haakon strax ved sin Ankomst tages til Konge i det Throndhjemske. Det 5te Aar, Eriks og Haakons Fællesaar, bliver da efter vilkaarligt Valg at henføre til den ene eller den anden af de to samtidige Regenter, dog rimeligst til Haakon, som faar Aaret fuldt ud. Egs. har herom ingen Angivelse. Men naar Hkr. 102 ved Stordslaget siger: „þá er Hákon konungr Adalsteinsfóstri hafði verit konungr í Noregi 6 vetr ok 20, *síðan er Eirikr bróðir hans fór or landi*“ — sees heraf, at Hkr. ialfald har forstaaet Sæmunds 26 Aar for Haakon som gjældende hans Eneregjering; medens han efter Hkr. selv har baaret *Kongenavn* i 27 Aar, og som en ligefrem Fortolkning

---

[9]) Munch III. p. 8 Anm. antager Fsk.'s 122 feilskrevet for 112 ligesom Gudbr. Vigfusson Timatal p. 314 Anm.

eller Præcision af Hkr. maa man da forstaa O. H. 9: „Hacon konungr reð fire Noregi XXVII (vetr)“ cf. præf. XLVII. Som en Feil derimod (ialfald fra Flatøbogens Standpunct) maa det betragtes, naar i det i Flat. I. 583 af Skriveren forøvrigt tankeløst nok sammenskrevne „Konungatal“ Erik opføres med 1 Aar og Haakon med 26, da dette strider mod Flat.'s egne fra Hkr. hentede Angivelser ovenfor p. 49 & 59, hvorefter som sagt enten maatte opføres 1 og 27 eller 2 og 26.

Man vil imidlertid se, at der endnu er en fjerde Opfatning mulig af Sæmunds Tal, nemlig at Rækken som Regel, undtagen maaske for Svend Jarls Vedkommende, angiver det Aaremaal, som hver Styrer har baaret sit Værdighedsnavn.

Naar nemlig Sæmund opfører Harald haarfagre med 73 Aar og Erik med 5, og alle senere Gjenfremstillinger heraf ere enige i at forstaa dette Opgivende saaledes, at Eriks 3 første Aar falde ind under Haralds 73 Aar, saa fører Conseqventsen deraf til, at man i Sæmunds Række maa vente at finde enhver Styrer, som begynder med Fællesaar, saa der samtidig er to Regenter i Landet, opført med et Aaremaal, der omfatter de i den foregaaende Regjering tilbageskydende Aar, med andre Ord, at Fællesaarene opføres dobbelt, idet de medregnes for begge de samtidige Regenter. Hvis man herefter vilde søge de absolute Aarstal i Sæmunds Række med Bibeholdelse af 73 Aar for Har. haarf., saaledes, at Fællesaarene stadig alene tillægges Formanden, maatte de første Regjeringer opføres: Har. haarf. 73, Erik 2, Haakon Adelstf. 25, og med lignende Afkortning af Haakon Jarls 33 Aar, regnede fra Sigurd Jarls Fald, hvorom nedenfor, vilde Følgen heraf for Sæmunds Række blive den, at Regjeringsskifterne faldt paa Aaret sammen med Ares-Ágr.'s til og med Haakon Adelstensfostres i 935 (fraregnet Harald graafeld—Haakon Jarl); for Harald haarf. vilde derimod Sæmund give Dødsaar 933, Regjeringstiltrædelse 860 mod Ares: 932 og 862, idet Sæmunds Række taber 1 Aar paa Erik Blodøxe, men indvinder 3 paa Harald haarfagre. Opfatningen af Haakon den godes 26 Aar som 1 Aars Fællesstyre og 25 Aars Eneregjering synes støttet ved Texten i Konungatal (Flat. 2. 521): „Red kappsamr — fyrir kon-

ungdomi — Hakon *einn — hrid nockura.* — var VI vetr — *samt at landi* — tirar gjarn ok tuttugu," hvor virkelig synes skjelnet mellem Enestyret og den hele Tid, han bar Kongenavn, Fællesaaret medregnet.

Sæmunds Konungatal udtrykker sig om Erik Bl.: „var vigfimr — vetr at landi — Eirekr allz — einn ok fiora" —, og Maurer Altn. 631 f. er tilbøielig til af den Maade, hvorpaa Tallet her er udtrykt, at slutte, at Erik efter Sæmund har regjeret 4 Aar med Faderen og et Aar alene. Dette synes mig dog lidet sandsynligt, da en saadan Opfatning savner Støtte i Sagaerne og Tallets Form vel væsentlig er bestemt af Versrimet. Af saamegen større Vægt derimod er mig Maurers Udvikling forøvrigt paa nævnte Sted, forsaavidt ogsaa han regner Fællesaaret med i Haakons 26 Aar og forresten allerede der forfølger de samme Spor efter Ares og Sæmunds Kronologi som toneangivende i Sagaerne, hvilke jeg her forsøger at paavise.

Fsk. synes i sin Aarsberegning for Haralds og Eriks Regjeringer at vakle mellem Sæmunds og Ares Tidsregning, dog saaledes, at Kjendskabet til Ares-Ágr.'s Beregning kun svagere paavirker Sæmunds, som i det væsentlige er valgt. Saaledes gjengives Ágr.'s (p. 274): „oc eignaþesc hann (Haraldr hárf.) furstr konunga einn Noreg *á tvitogs aldri*" modificeret i Fsk. 9: þa var hann *meir* en tvitugr at aldri (ɔ: rimeligvis 22 Aar). En lignende Modification af Are-Ágr.'s Angivelse af Haralds Alder 10 Aar, da han først faar Kongenavn, er rimeligvis Fsk.'s Udtryk p. 3: „hann var þá *æskumaðr at vetratali*," og i Forbindelse, skjønt neppe umiddelbar, med Sæmunds Beregning af Haralds Kongedømme til 73 Aar staar vistnok ogsaa Ragnataattens Opgivende af Tolvaarsalder for Harald ved Forhandlingen med Ragna i Fsk. A., altsaa forud for Tiaarskampen om Enevældet. Endelig giver Fsk. 14 Harald haarfagre udtrykkelig 73 Aar: Með þeima hætti stóð ríkit þrjá vetr áðr enn Haraldr konungr andaðisk — þá hafði hann verit þrjá vetr ok sjautugu vetra konungr" — hvad siges i Forbindelse med Tillæg til Fsk.-Ágr.'s Fællestext, som tilligemed Tidsangivelserne viser Slægtskab med Egs. og Hkr. og saaledes lader formode, at et Sæmunds Arbeide

paa tilsvarende Sted har været benyttet af disse, hvis ikke disse Bemerkninger allerede forinden ere fra Sæmund vandrede over i Hkr.'s og Egs.'s Grundlag. At Haakon i Fsk. 15 drager til Norge et Aar efter Haralds Død synes atter at hænge paa det nøieste sammen med Fsk.'s særegne udførlige Beretning om Haakons Ankomst og at staa i Forbindelse med Fsk.s tidligere Ansættelse af Haralds Regjering til 73 Aar, men naar Fsk. alligevel kan anvende Fællestextens Angivelse, at Haakon sad det første Aar uden Kongenavn, og Ágr.'s Udtryk: „tveim vetrum efter andlatt Haralds harfagra," saa afhænger dette vistnok alene af en vilkaarlig Rettelse i Fsk. af Fællestextens „*aftr i land* tveim vetrum" til: „*tók konungdom* í Noregi tveim vetrum síðan en faðir hans andaðisk." Her mener jeg da, man har et Spor i Fsk. til Tillempning af Fællestextens Ordlyd til den engang foretrukne Tidsregning.

Paa lignende Maade spiller formodentlig Ágr.'s Tidsordning ind i Fsk.'s Aldersangivelse: „þá var hann náliga tuttugu vetra er hann kom í land" = Ágr.'s 278: „hann var naliga tvitogr er hann com i land" — Ar.-Hkr. 38: „þá var hann XV vetra," der hænger sammen med Hkr.'s tidligere Ansættelse af Haakons Fødsel p. 72: „þá er Haraldr konungr var nær 70."

Fsk. 15 følger altsaa for Haakons Ankomst fra England samme Tidsregning som Hkr. 83 og Egs. 131 & 140 og H. N. 11, nemlig 1 Aar efter Haralds Død, Ar.-Ágr.'s 2 Aar; men i Aarstal kan dog begge Tidsregninger træffe sammen, da Ágr. rimeligvis regner Haralds Levetid 1 Aar kortere. Fsk. har nemlig maaske tænkt sig Haralds 73 Regjeringsaar saaledes fordelte, at to Aar lagdes forud for Tiaarskampen og hans Død et Aar senere end efter Ares Beregning — 860 Kongenavn, 862—72 Tiaarskampen om Riget, 933 Død — og ved nu at regne to Aar som Eriks Eneregjering kommer Fsk. paa Siden af Are-Ágr.'s Aar 935 som Eriks sidste Regjeringsaar, og for at faa disse to Aar til Erik, har Fsk. ved Siden af at lade Haakon komme til Norge 1 Aar efter Haralds Død, ligesom Egs. og Hkr., ladet ham som i Ágr. sidde ind i det følgende Aar uden Kongenavn mod Egs. og Hkr.

Denne Aarsfordeling stemmer ialfald med Ragnataattens Tolv-

aarsalder for Harald ved Aflæggelsen af Løftet om Kampen for Riget; men Taatten tilhører rigtignok kun Fsk.'s senere Redaction A.

I Strid hermed staar vistnok Fsk.'s ovennævnte Beregning p. 118, der fører Harald haarfagres Død op til 925 og saaledes gjør det umuligt for Fsk. at komme paa Siden af Ágr.'s, Ares absolute Aar, men et Forsøg paa Udjævning i det enkelte med Ágr.'s Angivelser kan vel tænkes foretaget paa et tidligere Punct i Fremstillingen, uden at Forfatteren endnu har ret betænkt Conseqventserne af en saadan Combination, saameget mere som Kronologien ikke er Fsk.'s sterkeste Side, og selve hin senere Bemerkning synes løst og forhastet indskudt. Imidlertid kunde det ogsaa have sin Interesse at forsøge som Fsk. at forlige indbyrdes de to Beretningers Tidsangivelser som blot relative uden Hensyn til de forskjellige Aarstal, hvortil Begivenhederne blive at henlægge efter de forskjellige Beregninger.

Hvorledes Hkr. har tænkt sig Begivenhederne fordelte paa Harald haarf.'s 73 Aar, kan ikke med Bestemthed sees i det enkelte; men da p. 134 Ares 15 Aar vælges for Harald graaf., maa vel Haakon Jarl ogsaa med Ágr. (Are) være tillagt 20 Aars Enestyre, og hvis derhos, som ovenfor antaget, enten Haakon den gode maa opføres med 26 og Erik med 2 Aar eller Haakon med 27 og Erik med 1, saa falder Harald haarf.'s Død i 932 og hans Kongenavn i 859; men vil man da ikke rykke Hafrsfjordslaget bort fra 872, maa Tiaarskampen regnes fra 862, 3 Aar efter Haralds Kongenavn. Af Hkr.'s Textordning tør man ialfald slutte, at Aar ere tænkt forløbne mellem den første Regjeringstiltrædelse og Aflæggelsen af Haarskurdsløftet, hvorfra ialfald Tiaarskampen maa regnes, hvis den ikke først begynder med Haralds Optræden i det Throndhjemske i Forbindelse med Haakon Grjotgardssøn. (Ctr. Munch I. 480, 2). Sagnet om det treaars Haugarbeide i Namdalen, Hkr. 52, staar maaske ogsaa i Forbindelse med Haralds 73 Aar.

Disse mere specielle Undersøgelser af de enkelte Redactioners Forhold til Tidsregningen høre forøvrigt nærmere ind under den nøiagtigere Textsammenligning til Belysning af Kongesagaens Frem-

vext, som jeg forhaabentlig senere vil faa Anledning til at føre videre frem.

Fsk. har fremdeles for Haakons Regjering følgende relative Tidsbestemmelser p. 18: „Á hinu sextánda ári ríkis átti hann fjölment þing inn í Þrándheimi á Mærini.“ — „Á sjautjánda ári ríkis gaf hann konungsnafn Tryggvá.“ — „Á tuttugta ári kvámu synir Eiríks blóðöxar“ (Rastarkalfkampen) — og endelig ved Haakons Død p. 26: „ok hafði (Hákon) þá fyrir Noregi ráðit 20 vetr ok 6. Af disse komme kun de to sidste frem i Hkr. i følgende Form: „þá er Hákon hafði konungr verit í Noregi 20 vetr kómu sunnan or Danmörku synir Eiriks“ (p. 98) og: „þá er Hákon konungr Aðalsteinsfóstri hafði verit konungr i Noregi 6 vetr ok 20, síðan er Eiríkr bróðir hans fór or landi“ (p. 102). At i Hkr. savnes de to første Tidsangivelser, er paafaldende, da den parallele Form lader formode, at de tilhøre samme Tradition som ialfald den tredje, som dog Hkr. har optaget; men Grunden er rimeligvis den, at det 17de Aar af Haakons Regjering for Tryggves Kongenavn efter Hkr.'s Combination af Begivenhederne ei kan bringes i Harmoni med Ágr.'s Ansættelse af Kormtslaget til det 15de eller 16de Aar og vanskeligt ogsaa med Eriks Død og Eríkssønnernes Komme til Danmark og Herjing derfra paa Norge, hvad Hkr. synes at tænke sig foregaaet endnu i Jatmunds Regjering (940—46). Hkr.'s Forfatter har, som maa formodes af Egs. 191 c. 79, i sin Hovedkilde forefundet Haakons Herjing i Danmark forbundet med Tryggves Indsættelse som Underkonge i Viken; men har saa dette, som i Hkr. 97 cf. c. 10 Slutn. p. 90, ogsaa i Grundlaget været stillet forud for Kormtslaget henlagt til Haakons 15de Aar, maatte Danmarkstoget sættes flere Aar tidligere end i Fsk. Ligeoverfor denne Kildernes Strid har da Hkr.forfatteren ment at burde udelade begge Tidsbestemmelser og kun gjengive Begivenhedernes Sammenhæng og Rækkefølge efter sin Hovedkilde. Efter denne Betragtning er da Haakons Danmarkstog (og Tryggves Kongenavn) som i Ágr. ogsaa i Hkr. stillet først; derimod synes Hkr. at have fulgt Traditionen i Fsk. med Hensyn til Fremstillingen af Lovgivningen forud for Reisningen mod Kristendomspaabudet, idet begge lade Bønderne under Oprøret aner-

kjende Haakons Fortjeneste af Lovverket, medens Ágr. endnu kun har Lovgivningen i løs Bemerkning.

Hkr. sammenstiller nu videre Begivenhederne, uvist med hvilken Hjemmel, saaledes, at Væbningen til Kormtkampen foranlediger Haakons Forlig med Bønderne. Man kan her ikke frakjende Hkr. en tiltalende Stræben efter at sammenkjede Begivenhederne i fremtrædende Aarsagsforbindelse; men ligeoverfor vort Ubekjendtskab til Hkr.'s Kilder maa det lades uafgjort, hvorvidt der allerede i Kilderne har været Anvisning til og Støtte for en saadan Sammenkjedning, eller den er istandbragt vilkaarligt uden tilstrækkelig historisk Hjemmel.

Ligeoverfor de stridende kronologiske Data synes Hkr.'s Forfatter derimod at have staaet mere afmægtig og oftere at have valgt Forbigaaelse i Taushed istedetfor bestemt Valg.

Efter sin Opfatning af Begivenhedernes Sammenhæng maatte altsaa Hkr. sætte Danmarkstoget og Tryggves Indsættelse i Viken først, dernæst Lovgivningen og Forviklingerne angaaende Kristendomspaabudet, og Hkr.'s Forbigaaelse af Fsk.'s Tidsbestemmelser (16de og 17de Aar) taler ikke mod deres traditionelle Sammenhæng med de to sidste, da den tilstrækkeligt forklares af deres Strid med Ágr.'s Ansættelse af Kormtslaget efter Haakons 15 Aars fredelige Regjering, idet der neppe er Grund til at mistænkeliggjøre Ágr.'s 15 + 9 Aar som en mulig Omsætning af Theodriks 19 + 5 Aar.

Fsk.'s Henlæggelse af Frædökampen til Haakons 20de Aar er det nemlig, som rimeligvis ogsaa Theodrik tænker paa, naar han lader Haakon regjere 19 Aar i Fred, før Erikssønnerne angribe ham (hvorom nedenfor), og denne Angivelse optager ogsaa Hkr. p. 98, som nævnt, kun med den Modification, at Haakon siges da at have været i Norge 20 Aar, saa de altsaa tænkes fuldt ledne, ligesom ogsaa Fsk.'s Angivelse af Haakons Død i hans 26de Regjeringsaar i Hkr. 102 beregnes fra Eriks Flugt; men disse Hkr.'s Ændringer hænge som ovenfor antydet sammen med, at Hkr. lader Haakon faa Kongenavn et Aar tidligere end Fsk., hvorefter da de

relative Tidsangivelser maatte lempes. Cf. O. H. 9.: „Hacon konungr red fire Noregi XXVII vetr[10]).

Ligeoverfor Ares Beregning: Harald graafeld 15 Aar, Haakon Jarl 20 (Sigurd Jarl dræbt 2 Aar efter Haakon Adelstensfostres Fald, Haakon 13 Aar Jarl over sit Fædrenerige i det Throndhjemske, indtil Harald graafelds Død — altsaa i det hele 13 + 20 = 33 Aar Jarl) frembyder Sæmunds Række: Harald grf. 9 Aar, Haakon Jarl 33 Aar. Her kan man vistnok fremdeles være i Tvivl, om Sæmund virkelig har regnet de 33 Aar fra Haralds Fald, eller i dem har medregnet Fællesaar, som ved Erik Blodøxes 5 Aar; og for den første Opfatning kunde tale, at Odd (O. T. 23) anfører: „ok þessir menn samþykiaz Sæmundr enn froðe ok Aren froðe Þorgilssonr. At Hacon hafe styrt rikino þria vetr ens fiorþa tigar *siþan er Haraldr fell grafeldr*," hvad aabenbart er en Misforstaaelse for Ares Vedkommende, der regnede de 33 Aar fra Sigurds Fald, saa man kunde fristes til at antage, at det ialfald maa gjælde for Sæmund, forat ikke den hele Angivelse skal savne al Grund. Lovkvædet (Flat. 2. 522) siger ogsaa udtrykkeligere end ved Erik Blodøxe: „Tok hardraadr — *efter Harald fallin* — Hakon jarl — vid Haars vifi;" men der tilføies dog i selvstændig Sætning: „sa red tiggi — ok XX—XIII vetr — þundar bedju," hvad ei behøver at sige mere end det prosaiske *réð landi*, altsaa kan gjælde ligesaavel hans Jarledømme siden Faderens Død som hans Enestyre efter Haralds Fald.

Der er ogsaa en Aarsangivelse, som, forsaavidt man vil tiltro de gamle Sagamænd nogen Kyndighed i absolute Aarstal, ikke kan forliges med Ares 15 + 20 Aar, men kræver og begrunder, at Haakons Enestyre begynder flere eller færre Aar før 975, Harald grf.'s Dødsaar efter Are, at det altsaa skydes tilbage udover Ares 20 Aar med tilsvarende Formindskelse af Har. grf.s Regjering — nemlig den Angivelse, at Haakon i sit trettende Aar frigjorde sig fra sin Skattepligt til Danekongen. Dette siges af Theodrik (p. 317)

---

[10]) Angaaende Haak. Adelstf.'s Regjeringsaar cf. Munch I. 709, 2. 724. *730, 5.*

der dog af særegen Grund (Haakons Forfølgelse af Olaf Tryggvesøn i Sverige til dennes treaars Alder) regner Harald graaf.'s Regjering 3 Aar længere (12 Aar for 9) og derfor sætter Frigjørelsen af Skattepligten 10 Aar efter Haralds Fald, og af Odd (O. T. 15): „Siþan (efter Haralds Fald) var hann jarl at Noregi með raðe Dana konungs oc gallt skatt Dana konunge XIII vetr. oc voro sva Norðmenn undir þvi oke. Ok a enno XIII ari barðiz Óttv keisari við Dana konung og Hakon — ok gallt Hakon siþan eige skatt af Noregi.“ (Cf. Fm. S. X. 257, Cod. Arn., som her directe citeres af Torfæus, Hist. Norv. II. 263). Angivelsen indkommer altsaa i den norske Kongesaga i Forbindelse med Sagnet om Haakons Kamp ved Danevirke mod Keiser Otto II. Otto's Tog foregik 975 [11]), som efter Are er Harald graaf.'s Dødsaar; men da der for Haakons Vedkommende ei kan være Tale om nogen Frigjørelse fra tidligere Skat til Danekongen i samme Aar, som han tager Styret efter Harald, er det klart, at Bemerkningen om de 13 Aar ikke kan høre hjemme i den Tradition, der gav Harald 15 og Haakon 20 Aar, men vel i en Beregning, der lod Haakons Enestyre skyde tilbage over Ares 20 Aar (over 975) enten, som Odd har ment, med de fulde resterende 13 Aar (til Sigurds Død 962 efter Are) eller med et eller andet mindre Aaremaal.

Fsk. 39 har samme Angivelse: „Á hinu þrettánda ári rikis Hákonar jarls kómu boð or Danmörku, at jarlinn skyldi koma með her at veita styrk ok lið Haraldi konungi Gormssyni í móti Otta keisara“ — men uden Udgangspunct for Beregningen rimeligvis paa Grund af Sæmunds og Ares afvigende Opgivender for Har. grf.'s og Haakon Jarls Regjeringer. Fsk. har imidlertid allerede for de tre første Enekongers Vedkommende vist sig at benytte Sæmunds Regning, og der er baade fra Aarsberegningens og Stoffets Side

---

[11]) Munch II. 13 & 89 antager Keiser Otto's Tog foretaget 975; Maurer (Bekehr. II. Anh. II. 486 & Anm. 23) 974. Men der er vel intet iveien for at antage, at ialfald Sagamændene have holdt sig til 975, især da Hovedinteressen for dem maatte dvæle ved Haakons senere Frigjørelse fra Skattepligten.

meget, der taler for, at saavel Theodrik som Odd har kjendt og benyttet samme Tradition i sine Verker.

Forsaavidt nu Sagaskriverne i sin Fremstilling vilde medtage Haakons Deltagelse i Kampen mod Otto og hans derved foranledigede Frigjørelse fra Skattepligt, maatte enten Sæmunds Tidsregning helt vælges eller ialfald hans Beregning af Har. graaf.'s og Haakons Regjering (som rimeligvis Theodrik) — eller hvis Ares 15 Aar for Harald fastholdtes, som af Hkr. og Jmsv.s (Fm. S. XI. 23), maatte Aaret 975 for Otto's Tog opgives.

Man maa altsaa herefter antage, at Sæmund enten virkelig har regnet Haakons Eneregjering til 33 Aar efter Har. graaf.'s Død, som dog da urigtig rykkes op til 962, og hvorefter Harald haarfagre vilde tiltræde Regjeringen enten 852 (som efter Fsk. 118) eller 849 (som efter Fm. S. X. 276) efter den forskjellige Opfatning af Erik Blodøxes 5 Aar, — eller, hvad er rimeligere, da derved tillige forklares Sæmunds 9 Aar for Harald graaf., at han af de 33 Aar har tænkt sig de 7 første endnu faldende under Har. graaf.'s Regjering efter Sigurd Jarls Død i 962, altsaa Har. graaf. regjerende 9 Aar (960—69) og Haakon tiltrædende sin Fædrenearv i det Throndhjemske ved Sigurds Fald 2 Aar efter Haakon Adelstensfostres Død, hvorved, som nævnt, Sæmunds Tidsregning forøvrigt i alt væsentligt vil falde sammen med Ares, idet man da maa tænke sig Harald haarf.'s Tiaarskamp for Riget regnet fra Haarskurdsløftet eller fra hans Optræden i det Nordenfjeldske 2 Aar efter, at han havde taget Kongenavn. Forskjellen mellem Are og Sæmund hindrer ikke Enighed fra begges Side i Sigurd Jarls Død 962; men i Forbindelse med Danevirkekampen 975 kan kun Sæmund lade Haakon frigjøre sig fra sin Skattepligt til Danekongen, idet Haakon da allerede har regjeret alene 6 Aar, medens Are lader ham først begynde sin Eneregjering det nævnte Aar. Det 13de Aar for Frigjørelsen fra Skattepligt tilhører altsaa sandsynligvis den fra Sæmund stammende Tradition. (Cf. Timatal p. 425).

Som den rette Opfatning af Sæmunds 33 Aar for Haakon Jarl og 9 Aar for Harald graafeld opføres da her foreløbig de 33 Aar som regnede fra Sigurd Jarls Død 962: Har. graaf. med 9 Aar,

960—969 og Haakon med 26 Aars Enestyre, 969—995. At denne Regning ialfald virkelig har været gjort i Sagatiden, bekræftes af Flat. I. 187, der i sit Laan fra Jmsvs. (Fm. S. XI.) indskyder en ellers, saavidt vides, ukjendt kronologisk Bemerkning, at Jomsvikingeslaget, af Flat. beregnet til 994, forefaldt *25 Aar efter Har. graaf.'s Død*, som altsaa lægges til 969. Denne Bemerkning strider forøvrigt mod Flat.'s Tidsregning, der er Hkr.'s og giver Har. grf. 15 Aar, og den kan altsaa ei være indført ved Flatøskriverens Beregning udaf hans egen Bog, men maa være hentet løst fra en anden Kilde, der saaledes, som ovf., har givet Haakon 26 Aar efter Haralds Fald. Da nu Sæmunds 26 + 9 = 35 Aar kun er en Modification af Ares 15 + 20 = 35, bliver det sandsynligt, hvad ogsaa forresten maa antages, at Sæmund har givet denne Beregning som en *senere* Rettelse af Ares Opgivende. En af hans Grunde dertil kan da have været Indførelsen af Kampen med Otto og Haakons Frigjørelse fra Skattepligten; men en yderligere Begrundelse af denne Rettelse og Bekræftelse paa, at den virkelig tilhører Sæmund, vil fremgaa af Beregningen af Olaf Tryggvesøns Alder[12]).

Flat. I. 122. Fm. S. I. 148 siges Olaf Tryggvesøn døbt i Syllingerne 25 Aar gammel i Aaret 993 — Fl. 183. Fm. S. 164 sættes Arveølet efter Strutharald og Jomsvikingernes Afreise til Norge „nærri vetrnóttum" et Aar efter Olafs Daab, altsaa 994 — Flat. I. 187 heder det: „Fundr þessi var a Hiorungauogi om uetrinn eftir jol. Þat var halfum þridea tige vetra eftir fall Haralldz grafelldz" — Fl. 203: at Haakon jarl kun raadede for Norge en kort Tid efter Kampen — og Fl. 216, Fm. S. 187 siges Thore Klake sendt til Olaf Vaaren efter Jomsvikingeslaget, altsaa 995.— Fl. 217 f. Fm. S. 190: Samme Vaar døde Harald grenske, og om Sommeren efter fødtes Olaf d. hell. og Olaf Trs. afreiser til Norge. Endelig fortælles, Flat. I. 241. Fm. S. I. 222, Olafs Ungdomshistorie = Hkr.: at han treaarsgammel drog fra Sverige, var 6 Aar i Trældom,

---

[12]) Angaaende Kronologien for Har. graaf. og Haak. cf. Munch II. 11, 2 samt *Maurer* Bekehr. II. Anh. II. 508—16, hvis Undersøgelse, rettet mod de absolute Aarstal, væsentlig gaar i samme Retning som Ovenstaaende.

9 Aar i Rusland, 3 i Vendland, 4 i Vesterviking indtil Daaben i Syllingerne (cf. Fl. 120. Fm. S. 145), da han altsaa er 25 Aar, og naar hertil efter ovenstaaende lægges 2 Aar til hans Ankomst til Norge, bliver Olafs Alder ved hans Ankomst 27 Aar = Ágr. 296 (ɔ: Are?).

Haakon Jarl regjerer herefter 1 Aar efter Jomsvikingeslaget, det er 26 Aar efter Harald graaf.'s Død; men dette er netop den Afkortning i Sæmunds 33 Aar for Haakon Jarl, som ovenfor formodedes at være Sæmunds eget stiltiende Forbehold, saa at Haakons 26 Aar fradragne Haakons og Haralds samlede 35 Aar hos Are giver 9 Aar tilbage som Regjeringstid for Harald graafeld.

Flat. I. 85. Fm. S. I. 89 sætter Olaf Tryggvesøns Alder til 7 Aar ved Harald graaf.'s Fald, hvilket omvendt forudsætter og maa tilhøre Ares Tidsregning (i hvilken Bemerkningen ogsaa paa Stedet er indflettet) med 15 Aar for Har. graaf. indtil 975 (968—75) og 20 for Haakon Jarl; thi regner man med Odd 32 Aar som Olafs Alder ved 995, falder hans Fødsel 963, og i 969 som Har. graaf.'s Dødsaar (efter Sæmund?) vilde han kun være 6 Aar. Derimod kan ovennævnte Ansættelse af Jomsvikingeslaget til 25 Aar efter Haralds Fald kun tilhøre Sæmunds Kronologi, regnet fra 969, ikke Ares fra 975.

For Olaf Tryggvesøns Ungdomsliv indtil Ankomsten til Norge har man to forskjellige Beregninger: Den ene, som følges i Flat. I. 241 og i Hkr. 127, 128, 129, 146, 147 indtil Olafs Daab i Syllingerne, og hvortil Flat. tænker sig endnu 2 Aar føiede, før hans Komme til Norge (rimeligvis ogsaa Hkr., som ialfald sætter Jmsvsl. til 994 — p. 162 Olaf d. hell.'s Fødsel Aaret efter Jmsvsl. i Forbindelse med p. 510 Olafs Alder, 35 Aar, ved hans Død 1030 efter Are), giver Olaf 3 Aar ved Afreisen fra Sverige, 6 i Estland, 9 i Rusland, 3 i Vendland, 4 i Viking indtil Daaben i Syllingerne, tilsammen 25 + 2 = 27 Aars Alder ved Ankomsten til Norge. — Den anden, som anføres O. T. 22. Fm. S. X. 275, giver Olaf 3 + 6 + *11* (Feilskrift 9) + 3 + *9* = 32 Aars Alder ved Ankomsten. Rækkerne variere altsaa med 5 Aar og give som Olafs Fødselsaar respective 968 og 963. Men Odd, som opfører den længste Række, nævner derhos som et Alternativ støttet enten til

Are („oc eru þeir fleire er þat sanna“ Fm. S. X, p. 275) eller til flere unævnte („sumir riker menn ok froðer“ O. T. 22), at Olaf skulde været 22 Aar ved Ankomsten — med en Forskjel altsaa af 10 Aar fra den længste Række.

Dette Stykke af Odds Verk er i begge Oversættelser forvirret, rimeligvis paa Grund af Misforstaaelse af Odd selv, og derhos er Texten i den ene (O. T.) formentligt forvansket fra Odds Original. Stykket lyder paa begge Steder som følger:

Fm. S. X, 275: „Þat finnz í *frásögn Ara hins froða* oc eru þeir fleire er þat sanna, *at Olafr Tryggvason hafi II vetr haft oc XX*, þá er hann com í land, oc tók ríki, en hann réð firir V vetr.

En þó eru þeir sumir menn fróðir, er svá vilia segia oc því trúa, at svá sé at hann hafi haft *II vetr oc XXX vetra*, er hann tók ríkit, oc þat skal nú sanna, hversu þeir telia. Þat segia þeir, þá er Tryggvi konungr faþir hans var veginn, at Olafr var þá í móðurkviði, oc vár fœddr þat (ár), oc var einn vetr með modúrfeþr sinum oc móður með leynd; oc síþann fór hann austr í Svíþióð á fund Hákonar gamla firir mótgángi Hákonar jarls oc Gunnhildar, oc fór þá um eyðimerkr oc scóga, oc var þar II vetr með Hákoni gamla; oc er hann fór brot þaðan, þá var hann *þrèvetr*. Oc er hann fór skipferðum, oc hann var hertekinn, er hann ætlaði

O. T. 22: „Þat segir *Ari enn froðe* ok margir sanna þat *at Olafr hafe II vétr ok XXX haft* er hann kom i land ok tôk rikit oc réð landino fim vétr.

Ok eru þeir sumir riker menn oc froðer er þat segia at hann hefðe *II vetr ok XX* er hann tok rikit ok þat ma nv heyra hvernog þeir telia.

Ok þat segia þeir þa er Tryggvi konungr var veginn at Olafr veri þa eigi föddr ok veri hann enn fyrsta vetr með Eirike moðvrr feðr sinom ok siþan feri han i Sviþiod til Hakonar gamla ok var þar II vetr ok for þaþan i bravt *III vetr*.

Oc þa er hann var hertekin ok i a navð selldr ok var hann i

í Garða, þá tócu heiðnir menn þau, oc hafðu í sínu valldi, oc var hann í þessi ánauð *VI vetr;* en í Görðum austr oc austrhólfunni væri hann *XI. ár;* en í Vinðlandi *III vetr;* oc þá fór hann til Danmerkr oc til Irlandz ok tók þar helga skírn af ábóta, þeim er fullr var af helgum anda; oc í Vestrlöndum var hann *IX ár.* Oc eptir þat fór han af Englandi, oc hafði þá *II vetr hins fiórþa tigar,*

þeirri a navð *VI vetr.* En i Gavrðum avstr var hann IX (Skrivfeil for *XI) vetr* oc i Vinlande *III vetr* ok þa for hann til Irlandz ok tók skirn ok var hann i vestr lôndum *IX ár.* Ok eptir þat feri hann af Englandi oc hefðe þa *II vetr ens fiorða tigar.*

En þessir menn samþyckia þetta. með þessum hetti *Sæmundr hinn froþi* oc *Ari hinn froði* er hvárstveggia sögn er trúlig, at *Hákon hafi styrt rikinu XXXIII vetr, síþan er féll Haraldr gráfeldr.*

Ok þessir menn samþykiaz *Semundr enn froðe* ok *Aren froðe þorgilssonr.* At *Hacon hafe styrt rikeno þria vetr ens fiorþatigar siþan er Haralldr fell grafelldr* ok þat þyker saman koma ok þesse fra sogn.

Fm. S. X, 276: Þat calla menn at Olaf Tryggvason hafi haft III tíþir á sinum dagum: var sú hin fyrsta er hann var i miclu úfrelsi oc áþián oc úvirðing; annur tið alldrs hans skein með birti mikilli oc farsælu; hin þriðia tið með tign oc frægþ oc mikilli áhyggio, firir mörgum at bœta.

O. T. 23: Þat kalla menn at Olafr hafi III^ar tiðer hafðar. Sv en fyrsta er hann var i vfrelsi ok aþian ok avnnor tið aldrs hans var með birti ok fregð ok en III með tign ok a hygio er fyrir mavrgom var at bera.

En vera kann þat at Einarr þambarskelfir eþa Astrið, systir Olafs, er átti Ærlingr á Sóla, hafi ecki hugleitt þá þessi IX ár ánauðar hans, er margir váru i þeirre

Ok þat ma vera at Einar þamba skelmir oc Astriðr syster hans eða Erlingr Skialgssonr magr Olafs konungs, hafi ecke hugleitt þessi IX ár eða tiv er hann var i a navð

ætlan at hann væri dauðr. En síþan er siá hinn sami maðr, er frendrnir fundu oc vinir svá sem endrreistan af dauða; þa fögnuðu þeir þessum manne, svá sem hann væri af dauða reistr, oc töldu þvi til alldrs honum VII ár oc XX. En hvárratveggia vitni synaz mér athuga verþ, oc skynia þat hvat af þyckír fellt at hava þvílíkum frásögnum.“

er margir hugðu hann davðan. Ok þa er Olafr var fvndin af frendvnom var sem hann veri reistr af davða ok favgnoðv allir honom ok tavlþv þui til alldrs honom VI (!) ok XX en hvartvegge vitni synaz oss merkilig ok hafe hverr slikt af þvi sem syniz.“

Texten i Fm. S. X anser jeg for den i alt væsentligt rigtige Gjengivelse af Odds Original. O. T. nævner nemlig først de 32 Aar med Ares Hjemmel; men dette stemmer ikke med, hvad vi ovenfor have fundet rimeligt at antage som Ares Regning efter Hkr., O. H. og Ágr., hvilken sidste, som paavist, ellers stemmer med Are, forsaavidt det kan controlleres; dernæst nævnes de 22 Aar, hvorpaa følger, umiddelbart forklarende, den specificerende Redegjørelse for — ikke 22, men 32 Aar; endelig anføres til Slutning Ares og Sæmunds Samstemmighed om 33 Aar for Haakon Jarl *fra Harald graaf.'s Død* som Støtte for de 32 Aars Alder (misligt nok, da Olafs Fødsel isaafald maatte faldet i det første Aar af Haakon Jarls Enestyre); men det er lidet rimeligt, at Are skulde være anført for sin egen Beregning, og Undskyldningen derfor maatte alene søges i, at Meningen her kun har været den, at støtte Are ved Sæmunds Enighed med ham i en i Regningen indgribende Angivelse.

Fm. S. X. 275 har derimod Stykket i bedre Sammenhæng, nemlig først de 22 Aar støttet til Are, dernæst de 32 Aar med forklarende Specificering og endelig Ares og Sæmunds formentlige Enighed i en anden Angivelse, som synes ialfald ei at ligge fjernt fra Antagelsen af 32 Aars Alderen.

Den hele Fremstilling beror imidlertid, formoder jeg, paa en oprindelig Misforstaaelse af Odd. Det er for det første lidet rime-

ligt, at der virkelig har været en Tradition om Olafs 22 Aars Alder ved Ankomsten, altsaa Fødsel i 973, som var støttet til flere Sagamænd, som da vel maatte antages i Besiddelse af videregaaende historisk Oversigt og et derpaa grundet kronologisk System, ialfald er dertil ei ellers Spor. Dernæst lægge man Merke til Ordlyden i Ágr. 296: „Hann hafþi VII vetr oc XX er hann com i Noreg oc á þeim V vetrum er hann bar congsnafn í Noregi“ etc. og Udtrykkene hos Odd: O. T. 22: „er hann kom i land ok tôk rikit ok red landinu fim vetr.“ — Fm. S. X, 275: þá er hann com í land oc tók ríki en hann réð firir V vetr“ — og det vil da ligge nær at antage, at Odd har misforstaaet et lignende maaske mindre tydeligt Udtryk i sin Kilde saaledes, at han har ment at maatte trække de 5 Aars Regjering fra 27 Aar som de samlede Leveaar, istedetfor at de skulde lægges til og give 32 Aars Levealder. Er dette Tilfældet, saa er Odds 22 Aar kun feilagtigt indsatte for Ares 27 og henføres forsaavidt rigtigt i Fm. S. X til Are. Ved Siden af denne Ares Regning har der da ogsaa været dem, der ved at sætte 11 Aar for 9 i Rusland og 9 Aar for 6 i Vesten har forlænget Olafs Levetid med 5 Aar; disse i Forbindelse med de 5 Aar fremkomne ved Odds Misforstaaelse af Are give da en Forskjel af 10 Aar, som Odd søger at forklare ved at lade de oprindelige Hjemmelsmænd for den kortere Række ei medtage Olafs 9 (eller 10!) Aar i Trængsel og Trældom; men denne Forklaring staar da kun for Odds egen Regning. Disse Hjemmelsmænd, Einar Thambeskjelver, Astrid og Erling Skjalgson, kan nu godt tænkes angivne af Are selv i hans „konungaæfi“ efter oprindelig Hjemmel af den med Haakon Jarl og Olaf samtidige Nordmand, Thorgeir afraadskoll. En naturlig Tankegang er det da ogsaa hos Odd, at han med en anden enstemmig, men af Odd vistnok misforstaaet Tidsangivelse af Are og Sæmund søger at støtte den fra Are afvigende Beregning.

Endelig er paaanket som en Feil i Oversættelsen den sidste Passus, at Einar, Astrid og Erling ei have medregnet de 9 eller 10 Trældomsaar — „ok tavlþu þvi til alldrs honom VII (O. T. VI) ár ok XX“; men Angivelsen kan forsaavidt være rigtig, at her menes Olafs hele Levealder, 22 + 5 = 27; dog viser O. T.'s Rettelse

„9 ár eða 10," at den antagne Forklaring af Forskjellen mellem 37 og 27 Aars Levealder ei er fyldestgjørende, medens paa den anden Side Indførelsen her af Tallet 27, om end opfattet som samlet Aldersangivelse, netop peger hen paa, at det er dette Tal, Odd har forefundet i sin Kilde (som i Ágr.) og gaaet ud fra i sin Beregning, kun med den Misforstaaelse, at derfra skulde drages de 5 Regjeringsaar for at faa Olafs Alder ved Ankomsten til Norge [13]).

De 32 Aar, som Olafs Alder ved Ankomsten, kan som ovenfor nævnt ikke indpasses i Ares Tidsregning, da de føre hans Fødsel op til 963, hvad strider mod Angivelserne for Tryggves Drab, Olafs Fødsel og Haakons Jarledømme under Eriksønnerne i Hkr. og O. H., som netop udfylde Harald graafelds 15 Aar efter Are og derfor maa antages ogsaa at skrive sig fra Are som den Beregning, der har bestemt ham til at give Har. grf. de 15 Aar. Men vil man indlægge de 32 Aar i Sæmunds Række, bliver det ogsaa i denne nødvendigt at lade Haakons 33 Aar skyde tilbage i Har. graaf.'s Regjering til Sigurd Jarls Død; thi Olaf kan ikke være født Aaret efter Har. graaf.'s Fald og Haakon Jarls Tiltrædelse af Enestyret.

Beregningen af Olafs Alder til 32 Aar (5 Aar mere end hos Are) i Forbindelse med Haakons 33 Aar fra Faderens Død, hvorom Sæmund og Are maa have været enige, maa altsaa tilhøre en Kronolog, der satte Tryggves Død Aaret efter Sigurd Jarls, ikke 6 Aar efter, som Are. Disse 6 Aar, som saaledes udskydes af Har. graaf.'s Regjering, maatte da, hvis man skulde naa frem til Sæmunds og Andres faste Aar 1000, tillægges Haakon, som saaledes faar 26 Aar for Ares 20, medens Har. graaf.'s 15 Aar afkortes til 9. De ovennævnte 6 Aar fyldes i Hkr. for Haakons Vedkommende med 3 Aar i Kamp og 3 Aar i Fred med Erikssønnerne, hvad da ogsaa maatte udgaa i den anden Beregning og medføre, at Haakon kort efter Faderens Død (rimeligvis 1 Aar) drager bort fra Landet.

---

[13]) Med Hensyn til Kapitlet hos Odd (O. T. 22, Fm. S. X, 275) har Maurer allerede, Bekehr. II. Anh. II. p. 523 f., fremsat samme Opfatning af de 22 Aar som fremkomne ved Odds Misforstaaelse af de 27, og yderligere udleder han af dem ogsaa Aldersangivelsen 32 Aar. Cf. ogsaa Munchs Anm. i Udgaven af O. T. p. 90 f., som jeg dog mener er misvisende. (Cf. Timatal p. 426).

Dette siges ogsaa i Fsk., der p. 30 kort omtaler Sigurds Drab, dernæst Tryggves og p. 31 indfører Haakon „er misti föður síns á ungum aldri, (25 Aar gml. Flat. I. 239 „ner tvitøgr at alldri“ O. H. 10) en er hann spurði fall föður síns, þá fékk hann sér skip ok hermenn til — ok gerðisk utileguvíkingr.“ (Det synes heller ikke urimeligt, at Fsk. virkelig stræber at udfylde saavidt muligt netop 9 Aar for Har. graaf.; thi Sigurds Død maa tænkes to Aar efter Haakon den godes, Tryggves i det tredje, derpaa nævnes Sigurd slefas, vel i det fjerde, og saa fire Aars Vikingetog, hvorved et Aar bliver tilbage for Haralds Fald i Limfjorden[14]). Naar dette sammenholdes med, at Fsk. som paavist for Harald haarf., Erik og Haakon Adelstensf. væsentlig følger Sæmund, bliver det sandsynligt, at ogsaa Olafs 32 Aar og den dermed sammenhængende Forkortning af Har. graaf.'s 15 Aar til 9 og Haakon Jarls 20 Aars Forøgelse til 26 er at tillægge Sæmund, om han end herom kan have udtrykt sig mindre tydeligt.

I Odds Stykke om Olafs Alder kan man altsaa vel ved Slutningssatsen: „Oc þessir menn samþykiaz Semvndr enn froðe ok Aren froðe þorgilssonr.“ — „En þessir menn samþyckia þetta með þessum hetti Sæmundr hinn fróði oc Ari hinn fróði er hvarstveggia sögn er trúlig — at Hákon hafi styrt ríkinu XXXIII vetr, síþan er fèll Haraldr gráfeldr“ — formode, at her er nævnt Hovedrepræsentanterne for de to Beregninger, med Paavisning af en formentlig for begge fælles Tidsangivelse, der synes at tale for den længere Aarsrække.[15])

For Tiden efter Olaf den helliges Død forefindes ingen Henvisning til Ares Tidsregning: til Sammenligning med Sæmunds Række i Konungatal benyttes derfor her Ágr., der for den tidligere Del af Kongerækken gav Indtryk af at gjengive Ares Beregning væsentligt uforandret.

---

[14]) Maurer har maaske en lignende Opfatning af Fsk. Cf. Bekehr. II. Anhang II p. 515 f.

[15]) Munch II. 28 f. sætter Olaf Tr.'s Fødsel til 963, cf. 226 Anm. 1. Cf. videre Munch II. 244 Anm. 1.

Maurer, Bekehr. II. Anh. II. 516—24 behandler udførligt Tidsregningen for Olafs Ungdomshistorie og sætter hans Fødsel 968.

Ovenfor har der allerede været dvælet ved Hkr.'s udførligere Redegjørelse for Ares Beregning af Olaf den hell.'s Kongedømme (Hkr. 450, Ol. s. c. 189) i Modsætning til „alþýðu sögn". Forskjellen mellem begge Beregningsmaader paapeges i Texten at være den, at Are begynder Olafs femtenaars Regjering ved hans Kongekaaring paa Oplandene (Høsten 1015), medens „alþýðu sögn" regner den fra Svend Jarls Fordrivelse (Vaaren 25de Marts 1016); fra begge Sider fastholdes imidlertid de hævdede 15 Aar for Olafs Kongedømme, ligesom ogsaa Ares Ansættelse af Olafs Død til 1030 (Isl.) maa antages at falde sammen med „alþýðu sögn". Den factiske Tidsforskjel er her kun det halve Aar omtrent, som Olaf kan siges at begynde sin Regjering tidligere eller senere, og „alþýðu sögn" vil her vel kun sige *den populære, alment gjængse Udtryksmaade*, ikke en vedtagen, til nogen videnskabelig Autoritet støttet Tidsregning, da den kun har efterladt svagt Spor i Kronologien og ialfald, som senere vil sees, ikke støttes til Sæmund. Men naar „alþýðu sögn" regner 1016 som Olafs første Aar, maa 1030, Olafs Dødsaar, regnes som hans sidste Regjeringsaar; der forbigaaes altsaa det første Halvaar, hvori Olaf virkelig ialfald delvis øvede Regjeringsmyndighed i Norge, medens omvendt Dødsaaret medregnes, da han dog ingen saadan Myndighed udøvede. Disse Misligheder kunde opfordre Are til at opstille en nøiagtigere, mere videnskabelig Beregning, og ved denne maatte det da væsentligt gjælde at accentuere, at de 15 Aars Regjering maa regnes ligefra Kongekaaringen, som i Sigvats Strofe (Hkr. 510), og regner man da de 15 Aar efter forløbne Vinterhalvaar, bliver $10^{15}/_{16}$ den første og $10^{29}/_{30}$ den femtende Vinter indtil Olafs Fald — og saaledes har muligens Are oprindeligt udtrykt sig, hvis man tør slutte efter Ágr.'s Ansættelse af Olafs Flugt $10^{28}/_{29}$ „á fogrtanda vetre". Men herved betegnes alligevel mere Olafs Levetid siden Ankomsten til Norge end hans factiske Regjeringstid. Denne maatte nemlig siges ophørt ved hans Bortreise fra Landet i Begyndelsen af 1029, og skulde hermed tillige de 15 Aar fastholdes efter Sigvat som Regjeringsaar, saa kunde det ikke ske paa anden Maade end ved at regne 1015, skjønt for Olafs Vedkommende kun halvt, som hans første og 1029, skjønt

først netop begyndt, som hans 15de Regjeringsaar. Han har dog i begge disse Aar opholdt sig som Konge i Landet. Dette, mener jeg, er stræbt udtrykt i Hkr. 450, O. H. 188: „Olafr hafði þá verit konungr í Noregi 15 vetr, með þeim vetri, er þeir Sveinn jarl váru báðir í landi ok þessum er nú um hríð hefir verit frá sagt, *ok þá var liðit um jól fram*, er hann lét skip sín ok gékk á land upp, sem fyrr var sagt.“ Den udhævede Passus vilde nemlig paa dette Sted være ørkesløs, hvis den ikke netop var afgjørende for Beregningen. I Modsætning hertil vedføies til den anden Beregning, der regnede Olafs Kongedømme helt frem til hans Død: „Því at Olafr var síðan 15 vetr konungr, *svá at hann lifði.*“ Anvendelsen af Ordet „vetr“ i denne sidste Anførsel viser, at det her ei bruges med særlig Accentuation; thi efter Nesjeslaget 1016 er der kun forløbet 14 Vintre i egentlig Forstand inden Olafs Fald 1030. (Cf. Timatal p. 450).

Uagtet saaledes Hkr. 450 (og O. H.) udførligt henviser til Ares Beregning af Olafs Regjering, synes Forfatteren dog ikke ret at kunne bestemme sig til Valg mellem denne og „alþýðu sögn“, men snarere at forsøge at omfatte begge med sit Udtryk p. 510 (O. H. 232): Svá segja menn, *þeir er glöggliga telja*, at Olafr hinn helgi væri konungr yfir Noregi 15 vetr, síðan er Sveinn jarl fór or landi; *en áðr um vetrinn tók hann konungsnafn af Upplendingum.* Sigvatr skáld segir svá: Olafr réð hit øfra — landi — fulla vetr, áðr félli — fimtán.“

Hkr. og O. H. helde her, som det synes, til at opføre Olaf som Regent i Norge endnu 1030, og det antydes, at efter hans Fald Svend Alfivesøn har regjeret 4 Aar, som ogsaa i Ágr., hvor dog 1030 synes at maatte regnes til, saa Svend bliver at opføre med 5 Aar som hos Theodrik.

For de nærmeste senere Regjeringer, som her kan have Interesse, er Á*grip's* Tidsregning klar og bestemt, som man vil se af følgende Citater: Vi have ovenfor bemerket, at Ágr. 306, Fm. S. X. 401: „En þvi næst comr hann (Magnus) i land fiorum vetrum eftir fall foþor sins Olafs konungs“ — maa forstaaes saa, at de fire Aar regnes fra 1030, som Olafs Dødsaar, ikke fra 1029, hans sidste Regjeringsaar, hvis man skal med de følgende Regjeringstal naa

ned til det af Sagamændene antageligt uomtvistede Aar 1066 for Harald haardraades Fald. Ágr. eller dets Kilde sætter altsaa Olafs Død til 1030, Magnus's Ankomst 4 Aar derefter, d. e. i 1035, som vil sees af de senere Aldersangivelser for Magnus. Ágr. 308, Fm. S. X. 401, siges nemlig: „hann var naliga XI vetra er hann com i land“ — hvad stemmer med Arnor Jarleskalds Strofe af „Magnusdrápa“ Hkr. 515: „Varat ellifu allra — ormsetrs hati vetra — hraustr þá er herskip glæsti — Hörða vinr or Görðum“ — og p. 312, Fm. S. X. 405, heder det videre: „oc reþ allz hvaurotvegia rikino XIII vetr meþ þeim sex er hann hafþi Danmork (1041—47) — oc andaþesc þar vetri siþar en Haraldr caumi i land — þa hafþi hann nalega III vetr oc XX“. Magnus's 13 Aars Regjering regnes altsaa fra 1034 til 1047 incl., og naar han ved sin Død i 1047 har „nalega 23 vetr“, saa siges han nøiagtigt være „naliga 11 vetra“ i 1035, som altsaa er Ankomstaaret og hans første Regjeringsaar. Magnus's sidste Aar $10^{46}/_{47}$ er tillige Harald haardr.'s første. Om denne heder det p. 316, Fm. S. X. 407: Enn þa er Haraldr hafþi XIX vetr raþit furir Norege aullum sitz Maugnus fell ifra. þa comr — Tosti“ — ɔ: 1047 + 19 = 1066. Videre: „fluttisc (Olafr kyrri) siþan i Orcnayiar. Enn um varit eftir til Noregs. (1067). Enn þa XII manaþr er Haraldr var vestr oc þeir feþgar, þa reþ sunr hans furir Noregi meþan sa Maugnus het. II vetrum siþar fell Maugnus afra“. — p. 318, Fm. S. X. 408 f.: „Enn Olaf reþ einn fur Noregi IIII vetr oc XX siþan“. (Fm. S. X. 410): „Enn þa er hann hafþi raþit Noregi VII vetr oc XX *meþ þeim enom-fyrsta er hann var vestr* — þa sucþesc hann“. — Her maa da merkes, at Olafs Ophold vester regnes udtrykkeligt som det første af hans 27 Regjeringsaar i Modsætning til Theodriks Opfatning, hvorom senere. Altsaa $10^{66}/_{67}$ Magnus alene († 28de April 1069), $10^{67}/_{68}$ og $^{68}/_{69}$ Magnus og Olaf, 1069—93 Olaf alene.

Noregs konungatal (Flat. 2. 520. Fm. S. X. 422), der for den tidligere Kongerække til og med Magnus d. gode støtter sig til Sæmunds Autoritet, har fra Sverre opover, med 27 Aar for Sigurd Jorsalf., 10 for Magn. barf. og 27 for Olaf kyrre ligesom Ágr., antagelig med fuld Bestemthed naaet op til 1066. Naar man saa paa

den anden Side gaar ud fra Sæmunds Aar 1000 for Olaf Tryggvesøns Fald (Isl. c. 7), tildeles i Lovkvædet Erik Jarl 12 Aar, dernæst Svend og Haakon 2 Aar (= Ágr. 298 & 300) „adr i land — kæmi vestan Olafr“ — hvorpaa Olaf den hellige opføres med 15 Aar. Skal herefter ikke Aar 1015 staa ubesat, maa det regnes for Olafs første Aar, og hans 15 Aar tælles 1015—29, begge inclusive, ligesom hos Are, og at ikke saavel Jarlerne som Olaf opføres med 15 Aar i Conseqvense med Kvædets Maade forøvrigt, at opføre Fællesaar dobbelt, forklares naturligt af den i Digtet stedfindende Sætningsforbindelse mellem Stroferne under fremskridende Fortælling, der paa Stedet umuliggjør den tidligere fulgte Methode; medens vel Sæmund selv kan, som rimeligvis Theodrik, oprindeligt have opført ogsaa Jarlerne med 15 Aar ɔ: Fællesaaret medregnet.

Om Olafs Død af Sæmund er tænkt faldende i 1029 eller i 1030, kan ikke sees af Digtet, kun at 1029 er regnet som Olafs sidste Regjeringsaar, ligesom af Are. Svend Alfivesøns 6 Aar falde da 1029—35 (idet 1029 er Fællesaar for Olaf og den i Kvædet her forbigaaede Haakon, medens Svend først kommer til Styret efter Olafs Fald) og Magnus d. godes 12 Aar 1035—47. Aar 1035 drages altsaa af Sæmund til Svend Alfivesøn, medens Ágr. regner det til Magnus, som derfor der opføres med 13 Aar mod Sæm.'s 12.

For nu endelig at kunne indpasse Konungatals 20 Aar for Har. haardr. mellem disse Tidsgrændser, 1047—1066, bliver det nødvendigt at forstaa dem som 1 Fællesaar med Magnus (1047) + 19 Aars Eneregjering, uagtet de 20 Aar i Lovkvædet synes betegnede som Eneaar: „sa reed *einn* — allvitr konungr — vidri foldu — vetr XX“.

Denne Angivelse staar rigtignok i Kvædet udenfor Sæmunds Hjemmel, men kan maaske alligevel skrive sig fra ham som en løsere tilføiet Enkeltbestemmelse udenfor hans egentlige sammenhængende Fremstilling, om man antager denne afsluttet med Magn. d. godes Regjering, og da vil Opfatningen af de 20 Aar som 1 + 19 være conseqvent efter de foregaaende Angivelsers Art, at Fællesaaret opføres dobbelt. Sæmund selv synes altsaa at maatte

have opført Har. haardr. med 1 Fællesaar og 19 Aars Eneregjering; men Lovkvædets Forfatter har maaske opfattet Svend Alf.'s 6 Aar som regnede fra og med 1029, og kan derfor have følt sig nødt til at betegne Haralds 20 Aar som Eneregjering — rigtignok da med Forrykkelse af Magnus's Dødsaar til 1046.

Theodrik (Langeb. Script. V) maa ogsaa med hine samme tre Regjeringsangivelser opover: Sigurd Jorsf. 27 Aar, Magnus barf. 10, Olaf kyrre 27, antages at udfylde Tidsrummet fra og med 1130 til 1066, og dette sidste Aar sættes udtrykkeligt som Harald haardraades Dødsaar: „Factum est hoc bellum anno ab incarnatione Domini millesimo sexagesimo sexto" — p. 336 — ligesom Olaf den helliges Fald henlægges til 1029: „Occubuit autem beatus Olauus qvarto Kalend. Augusti, qvod tum erat qvarta feria, anno ab incarnatione Domini millesimo vicesimo nono, ut nos certius indagare potuimus" — hvor Th. maaske noget modstræbende har bestemt sig for 1029 som Middeltal mellem den almindelige legendariske Aarsangivelse 1028 og Sagaberegningens 1030, idet han har havt vanskeligt for at naa op til det saaledes valgte Aar. Lægges nemlig til Th.'s 1029: Svend Alfivesøns 5 Aar, Magnus's 11 og Haralds 20,[16]) saa naar man med 1029 + 36 ei længere end til 1065. Haralds Dødsaar 1066 er altsaa ei medregnet, men udfyldes med hans i Norge tilbageværende Søn Magnus: „præfuit uno anno solus, dum frater ejus moraretur in prædicta expeditione ad Angliam. — *Post hoc* regnavit Olavus *viginti septem* annis". (p. 337). Forskjellen hidrører, som man ser, fra Svends 5 Aar = Ágr. ctr. Sæm.'s 6, hvorved Aar 1035 med Ágr. bliver at regne som Magnus's 1ste Aar istedetfor som Svends sidste Aar efter Sæmund, og Magnus's Død forrykkes til 1046, da hans Regjering ei samtidigt forlænges til 13 Aar.

---

[16]) „Eidem vero Kanuto et filio ejus Sueinoni et Haconi nepoti ejus adscribuntur anni qvinqve in *Catalogo Regum Norwagiensium*" (p. 330) — „Hic Magnus regnavit annis undecim, ex qvibus qvinqve utriqve regno præfuit" (p. 336) — „*Post* hunc regnavit Haraldus, frater beati Olavi, annis viginti, qvorum decem et novem solus, unum cum nepote suo Magno" (p. 336). — Der kunde altsaa ogsaa som i Sæmunds Række opføres: Magn. 12 og Harald 19 Aar.

At 5 Aar er valgt istedetfor 6 for Svend Alfivesøn (med Anførsel af Autoritet) kan maaske skrive sig fra, at Th. har havt for sig begge Tal og, ligesom muligens ogsaa Lovkvædets Forfatter, har tænkt sig de 6 Aar regnede fra og med 1029, det Aar, i hvilket Traditionen (og Theod. p. 325) satte Haakon Erikssøns Død, idet Tanken dvælede ved den hele Tid, Knut den mægtige herskede over Norge ved sine Stedfortrædere Haakon og Svend (Hkr. 519 tillægger Knut endog 7 Aars Kongedømme i Norge, rimeligvis regnet fra og med 1028). Det første af disse 6 Aar bliver da Fællesaar for Olaf og Haakon med Svend og bør fradrages paa en af Siderne. Denne Afkortning kan Th. have ment, at Catal. reg. Norw. har gjort, idet den kun nævner 5 Aar, hvorfor denne Angivelse er indført af Th., men rigtignok da med feilagtigt Udtryk forsaavidt, at Haakon fremdeles regnes som Medregent, skjønt de 5 Aar nu maa tælles fra og med 1030. Efter denne Opfatning vil imidlertid baade Encomiasten og Theodrik være komne et Aar tilkort, forsaavidt Sæmunds Regning fastholdes for de følgende Regenter; men dette indvindes formelt i Lovkvædet ved at give Har. haardr. 20 Eneaar, og hos Th. ved at opføre Magnus Haraldssøn som Regent i Aaret 1066. Begge komme dog derved, som nævnt, til at trænge Magnus d. godes Død et Aar tilbage, til 1046.

Vi have ovenfor seet Ágr. lade 1030 ubesat, hvis man ei til dette Aar henlægger Stiklestadslaget og Svends 1ste Aar, saa han i det hele skulde opføres med 5 Aar; dette synes da at stemme med Th., og de 5 Aar hos ham fra Catal. kan da ligeoverfor Ágr.'s øvrige Samstemmighed med Ares Regning lade det synes ikke usandsynligt, at *Catalogus regum Norwagiensium* kan være Ares „æfi Noregs konunga" tilheftet hans første Islændingebog (eller et Uddrag deraf), og selve den latinske Titel kunde vel skrive sig fra Ares Haand, ligesom han kalder sin senere Islændingebog „Libellus Islandorum".

Fra Olafs Dødsaar opover bestemmer Theodrik p. 330 Olafs 15-aarige Regjering saaledes, at hans sidste Aar (1029) er Ufredsaar med Svend Ålfivesøn, næst forud er gaaet 13 Eneaar (1016—28, begge incl.), og Olafs 1ste Aar (1015) er atter Ufredsaar med

Svend Haakonssøn, saaledes at Nesjeslaget det følgende Aar sandsynligvis drages sammen hermed som blot det sidste Udslag af det første Aars Strid, og 1016 alligevel opfattes som det 1ste af Olafs 13 Eneaar.[17]

Aar 1015 sætter Th. altsaa utvivlsomt som Olafs første Aar, og naar nu p. 323 Erik og Svend opføres med 15 Aar og Svend og Haakon regjerende 2 Aar efter Eriks Bortreise[18], har man Valget mellem at opfatte dette saaledes, at Jarlerne ere at opføre med 17 Aar at regne tilbage fra 1015, hvorved det forresten holdbare af den foregaaende Tidsregning, specielt Svolderslagets Aar, vil forrykkes (cf. Storm, Snorre p. 21, 2 †) og Maurer, Bekehr. II. 521, 44), eller at forklare Th. i Overensstemmelse med de almindelige Angivelser for Jarlernes Regjeringsaar saaledes, at de 15 Aar ere Jarlernes samlede Regjeringstid, som den ogsaa opføres af Flat. I. 583 i den der indførte Kongerække, rimeligvis efter „alþýðu sögn" Hkr. 450 f., delt i 12 Aar paa Erik og Svend (1000—1012) og 3 paa Haakon og Svend, hvilke sidste Th. rimeligvis specificerer saaledes: først 2 Aar til Svend og Haakon (1012—14), saa Jarlerne egentlig skulde opføres med kun 14 Aars samlet Regjering, dernæst 1 Aar (1015) som Fællesaar for Svend og Olaf, hvilket dog Th. senere udtrykkeligt tillægger Olaf som hans første Aar (cf. ovenf. om Sæm.). Denne sidste Forklaring anser jeg for den rimeligste, da den har sin Støtte i analoge Udtryk, f. Ex. Ágr. 300: „þa haufþo þeir feþgar Eiricr oc Hocon landi raþit XIIII vetr meþ jarlsnafni oc Sveinn Hoconarsunr" — og derved de traditionelle Hovedpuncter for Tidsregningen fastholdes, medens den anden vilde føre til en Strid med Sagaernes Kronologi, der synes aldeles ufor-

---

17) p. 330: Regnavit autem beatus Olavus annis qvindecim, qvorum tredecim solus obtinuit regnum. Nam primo anno cum Sueinone filio Hacon mali pugnam habuit et eum a patria expulit, ut superius meminimus, ultimo vero a Sueinone filio Kanuti — rebellione passus est et inqvietum fuit regnum. Cf. c. XVIII init.

18) p. 323: Hic Ericus præfuit annis qvindecim cum fratre Sueinone. — Post discessum ejus a patria præfuerunt frater ejus et filius annis duobus.

†) Berigtiget i Storms: „Om Haandskrifterne af Thjodrek Munk" i Videnskabs-Selskabets Forhandlinger for 1875.

klarlig lige overfor Theodriks Samstemmighed for ikke at sige Identitet med det almindelige Sagastof forøvrigt.

Der er forresten et Par Omstændigheder, som kunde synes at tale for hin Opfatning af Th., som om Erik med Svend og Haakon virkelig skulde efter hans og Andres Mening have 17 Aar fra Svolderslaget til Olafs Ankomst. For det første føre Th.'s Regjeringsangivelser fra 1029 (med 17 Aar for Jarlerne, 25 for Haak. Adelstensfostre og 3 for Erik blod.) med en Sum af 177 Aar op til 852 som Harald haarfagres Tiltrædelsesaar, hvad synes at være ment i Cap. 1 med Textens: „millesimo! qvinqvagesimo secundo regnavit Haraldus pulchrecomatus" — hvor millesimo antagelig maa betragtes som fremkommet ved Feillæsning af octingentesimo, saamegetmere som 852 er netop det Aar for Haralds Tiltrædelse, man faar ud ved Fradrag af de ligefrem sammentalte Regjeringsaar i Sæmunds Række fra Aar 1000, naar Erik blodøxes 5 Aar forkortes til 2 som i Fsk.

Enten kan da dette være et kun tilfældigt Sammentræf med Sæmund uden Betydning for Spørgsmaalet om Th.'s kronologiske Kilder, hvad dog vilde være besynderligt ligeoverfor Th.'s Afhængighed forøvrigt af den islandske Tidsregning; eller Sæmunds Udgangspunct kan med Flid være søgt naaet ved Compensation af de i Har. haarf.'s Regjering udskudte 3 Aar gjennem Tillæg af 3 Aar til Jarlerne Erik og Svend; men en saadan Udjævning synes meget fjerntliggende og lidet rimelig, saalænge ingen Grund kan paavises til saa bestemt at slaa Vrag paa Sæm.'s 73 Aar eller til at lade Jarlerne begynde sin Regjering 3 Aar før 1000. Ingen af disse Forklaringsmaader forekommer rigtigt tilfredsstillende.

En anden Støtte for Jarlernes 17 Aar kunde maaske søges deri, at med den deraf følgende Tilbagerykning af Svolderslaget til Aar 997 og Olaf Tryggvesøns første Regjeringsaar til 993 vilde stemme Angivelsen for Olaf den helliges Fødsel i Flat. 2, 10: „þa er lidit var fra hegatburd vors herra Jesu Cristi niu hundrat niutigir ok *þriu* ár, en fra andlati Haralldz hins haarfagra xl ok xix ár. *en a fysta are frægiligs herra Olafs Tryggvasonar*" —. Men ser man nøiere paa denne Angivelse, bliver det sandsynligt, at 993

der kun er Skrivfeil for 995; thi 59 Aar fra Har. haarf.'s Død til Olafs første Aar faar man ikke efter nogen anden Regjeringsrække end den i Flat. I. 583, der sætter Jarlerne Erik og Svend med 15 Aar og saaledes maa lægge Svolderslaget i Aar 1000, og forøvrigt i Sæmunds Række indlægger Ares Beregning af Haakons Jarledømme: 20 Aar efter Har. graaf.'s Fald og 13 Aar tidligere Jarl i Throndhjem siden Sigurd Jarls Død; men denne skydes derved selvmodsigende ind i Haakon d. godes Regjering, da Har. graaf. tankeløst opføres med kun 12 Aar. Tallet 59 fører altsaa efter denne Række til Aar 995, ikke 993, som Olaf Tryggvesøns første Aar.

Harald graafelds 12 Aar har vistnok intet at gjøre med samme Opgivende hos Theodrik, men gaar rimeligvis igjen her i Kongetallet (I. 583) og derfra atter i Aarsregningen fra Har. haarf.s Død (II. 10) efter Feilskriften Flat. I. 85, der ogsaa forekommer i Cod. A M. 62. S., hvis Forhold til Flat. jeg ikke har seet oplyst. Tallet skyldes altsaa formodentligt kun Afskrivernes Uagtsomhed uden at vedrøre Tidsregningen forøvrigt.

Naar vi videre følge Theodrik tilbage, møder os som den næste Afvigelse fra Ares og Sæmunds Bestemmelser Haakon Jarl opført med 30 og Har. graaf. med 12 Aar (Th. 316). Man bliver her strax opmerksom paa, at Summen af begges Regjeringstal hos Sæmund og Th. er den samme, 42 Aar, hvad maa vække Formodning om, at Th. kun har faaet sine forøvrigt ukjendte Tal frem ved en Lempning af de 33 og 9 i Sæmunds Række saaledes, at 3 Aar er fradragne Haakon og lagt til Harald, eller med andre Ord, at Haakons 33 Aar er opfattet som skydende 3 Aar tilbage i Har. graaf.'s Regjering, dog saa, at denne til Gjengjæld forøges med de samme 3 Aar, og denne Formodning bliver næsten til Vished, naar man p. 317 ser de 13 Aar, som Sæmund efter det foregaaende maa have regnet fra Sigurd Jarls Fald (962) til Haakons Frigjørelse fra Skattepligten (975) forkortede med samme 3 Aar til 10. Theodriks Valg af Tidsregning paa dette Punct og egne Forsøg paa Rettelse forklarer jeg mig saaledes: at han rimeligvis ei har havt nogen særlig Grund til at holde paa Ares 15 Aar for Har. graaf., forsaavidt han, ligesom Ágr.s Forfatter, i hvert Fald kun

har havt Adgang til Ares første Islændingebog, ei til hans senere udførligere „konunga æfi“, hvor der rimeligvis har været gjort den Rede for de af Sæm. udskudte 6 første Aar af Haakons Jarledømme, som synes omvendt at have bevæget Hkr. til at fastholde de 15 Aar; derimod har han havt Opfordring til at vælge Sæmunds Tradition og Opgaver: 9 og 33 fremfor Ares 15 og 20, for at kunne omtale Otto II's Forhold til Danmark og Haakons dermed forbundne Frigjørelse fra Skattepligten, idet han ogsaa selv synes at have særligt Kjendskab til og Interesse af Otto's Historie, saasom han af den tager Anledning til Indfletning af kirkelige Betragtninger. Han har saaledes paa dette Punct maaske ogsaa havt udenlandsk Hjemmel for Togets Aar 975, der ialfald forbundet med Haakons Skattefrihed ei forliges med Ares Regning.

Th. har videre aabenbart opfattet Sæm.'s 33 Aar for Haakon, ligesom de 13 til Skattefriheden, som regnede fra hans Eneregjerings Begyndelse; thi saaledes regner han selv begge sine forkortede Tal 30 og 10, og kun denne Opfatning gjør det nødvendigt for ham at lægge de tabte 3 Aar til Har. graaf.'s Regjering. Men derhos synes Th. ogsaa at have kjendt hin største Angivelse af Olaf Tryggvesøns Alder ved Ankomsten til Norge, 32 Aar, — nogen endnu høiere Aldersangivelse forekommer ialfald ikke. Ved Siden af 30 Aars Eneregjering for Haakon nævner han nemlig kort p. 316 det samme Sagn, som udførligt fortælles hos Odd (OT 5 f.), at Haakon Jarl endnu under Har. graaf.'s Regjering sendes af Gunhild og hendes Sønner efter Olaf Tr. ind i Sverige. Th. selv anfører ingen Tidsbestemmelser, men da han kjender Sagnet, har han rimeligvis ogsaa kjendt dets Detailler, omtrent som Odd. Antages nu Olaf i 995 at have været 32 Aar, falder hans Fødsel i 963 (Haakons første Eneaar, hvis han opføres med 33 Aar), Vaaren efter (964) søges han af Haakon hos Morfaderen Erik paa Ofrestad og Vinteren $96^4/_5$ hos Haakon gamle i Sverige paa Gunhilds Anstiftelse. Skulde altsaa Sagnet om Haakons Forfølgelse af Olaf medtages, maatte nødvendigt Sæm.'s formentlige Ansættelse af Haakon Jarls Eneregjering forkortes med de 3 Aar 962—65 og omvendt det

samme Aaremaal tillægges Har. graaf. for ei at forstyrre de tidligere Aarsangivelser.

Dette maatte for Th. synes den lempeligste Rettelse, idet han som nævnt maa have opfattet Sæm.'s 33 Aar som Eneaar, hvad imidlertid rimeligvis beror paa en Misforstaaelse; thi Sæmund selv har som ovenfor udviklet formodentlig tænkt sig 7 Aar af Haakons 33 indrykkede i Har. graaf.'s 9 Aars Regjering; men at han herom ei har udtalt sig tilstrækkelig tydeligt, tør sluttes af den almindelige Uklarhed i Sagaerne angaaende Haralds og Haakons Regjeringer.

Det bliver da af Betydning, at man atter her hos Theodrik finder Otto's Tog og sandsynligt ogsaa Olafs 32 Aars Alder i Forbindelse med Sæmunds Regning, hvad bestyrker den Formodning om en skriftlig Tradition fra Sæmunds Haand, som ogsaa vækkes ved Odd og Fsk.

Harald graafelds Død falder altsaa efter Th. 965, efter Sæmund enten 962 eller rimeligere 969, efter Are, Ágr. 975.

Th.s forudgaaende Regjeringsangivelser: Haakon Adelstf. 25 Aar, Erik blod. 3 (2 alene og 1 med Haakon), Har. haarf. 70 — kan synes at være en ligefrem Gjentagelse af Ágr.'s (og Ares) Opgivender, og Ligheden med Ágr. forekommer endnu mere paafaldende, naar man lægger Merke til, at Ágr.'s Perioder 15 og 9 Aar ligesom Th.s 19 og 5 kan lade formode Enighed mellem begge om 24 Aar for Haakon, medens Th. dog forud opfører ham med 25, saa det kan synes, som om han har tænkt sig et Eriks og Haakons Fællesaar hermed tillagt Haakon og har ment, at Erik egentlig kun burde opføres med 2 Aar (eller omvendt Erik 3 og Haakon 24). Men dels er det ovenfor gjort sandsynligt, at saavel Ágr. som Are maa have tænkt sig Haakon med 25 Aar, hvis man fra Ares Dødsaar for Har. haarf. 932 skal naa frem til Aar 1000 for Svolderslaget, dels røber selve Th.s Tilføielse ved Erik: „Iste annis tribus regnavit, qvorum duos solus, tertium cum fratre“ — isaafald en Kritik af Beregningen i Ágr., der udtrykkeligt siger, at Haakon sad uden Kongenavn i Eriks tredje Aar.

Vel saa tiltalende kan maaske Th.'s 25 Aar for Haakon og 3

for Erik med tilhørende Reservation for Fællesaaret opfattes som en kritisk Bedømmelse af Sæm.'s 26 Aar for Haakon ligeoverfor Ares 25, idet Th. kan have ment (vistnok rigtigt), at Sæm. her allerede har medtaget Fællesaaret, men troet, at det rigtigere henførtes til Erik (nærmere Agr.'s 3 Eneaar) — hvorved imidlertid Erik hos Th. formentlig feilagtigt faar 3 for 2 Aar, cf. ovf. Angivelserne for Haakons Vedkommende p. 315: „Hocon — regnavit annis viginti qvinqve —. Hic regnavit in pace annis decem & novem. *Post hoc* insurrexerunt contra eum filii fratris ejus Erici —. Duravitqve bellum istud inter ipsos annis qvinqve" — opfatter jeg da uafhængigt af Ágr.'s 15 + 9 Aar, men i Forbindelse med Traditionens Udtryk i Fsk. 18: „Á tutugta ári kvámu synir Eiriks blóðöxar" — saaledes, at Th. efter en lignende Henførelse af Erikssønnernes første Angreb til Sommeren det 20de Aar har ment at burde sige, at Haakon regjerede 19 Aar i Fred og saa fra det mellemliggende 20de Aar, da Kampene begyndte, har regnet 5 Ufredsaar til og med det 25de.

Sæmunds Regjeringsaar (Haakon Jarl 33 Aar, som ogsaa Th. modificerende antager, og Erik blodøxe 5 Aar) give ligefrem sammentællede 849 som Har. haarf.'s Tiltrædelsesaar, men med den nødvendige Reduction af Eriks Regjering med de tre Fællesaar med Faderen give de 852, og til dette Aar fører ogsaa Th.'s samlede Regjeringstal (Jarlerne 17, Haakon Adelstf. 25, Erik bl. 3 Aar) fradragne Olaf d. hell.'s Dødsaar 1029; men reduceres Jarlernes 17 Aar, som ovenfor antaget til 14 Aar, bliver Haralds Tiltrædelsesaar 855. Selv synes imidlertid Th. at have angivet efter islandske Kilder 852 — p. 314: „Anno ab incarnatione Domini millesimo! qvinqvagesimo secundo regnavit Haraldus pulchre-comatus —. Hic primum expulit omnes Regulos & solus obtinuit regnum totius Norwagiæ annis septuaginta & defunctus est" —, hvorpaa følger hans Reservation med Hensyn til det angivne absolute Aarstal. Her er imidlertid for det første den Unøiagtighed i Udtrykket, at Haralds Enevælde udstrækkes til 70 istedetfor 60 Aar; men dernæst siges ingenlunde udtrykkeligt, at disse 70 Aar er at regne fra 852, meget mere maa man af „regnavit" — „*Hic primum* expulit omnes Regulos"

og den sluttende Reservation angaaende det enkelte Aarstal, ikke den hele følgende Række Regjeringsangivelser som deraf afhængig, slutte, at Th. har været sig bevidst, at hans senere Regjeringstal (fra 1029) ikke gav nøiagtigt dette Aar, at han altsaa enten ikke har kunnet eller ikke har villet erklære sig bestemt om Haralds første Optræden. Det ligger da nær at antage, at Th. netop har ladet ubestemt de 3 Aars Differens mellem Ares 70 og Sæmunds 73 Aar; ligesom vi have seet dem tildels i Fsk. og i Hkr. henlagte før Tiaarskampens Begyndelse, og har ladet sig nøie med reserveret at angive det formentlige Udgangspunct efter Sæmunds Række. Cf. Anhanget.

Are kommer ikke længere op end til 862, saa han ikke ligefrem kan have foranlediget Th.'s Udgangspunct 852 ikke engang opfattet som Fødselsaar, da Th. isaafald maatte antage Harald tiltrædende treaarsgammel, hvad savner al Hjemmel.

I „Historia Norwegie"'s Regjeringsangivelser fører Harald haarfagres 73 Aar og Haakon Jarls 33 Tanken strax hen paa Sæmunds Række som Grundlag.

Munchs Udgave giver herimellem Erik blodøxe 1 Aar, Haakon Adelstensfostre 24 og Harald graafeld 14 (Noterne: 13). For de to sidste Tal frembyder sig ingen tilfredsstillende Forklaring, hvorfor jeg i denne Undersøgelse, i dens oprindelige Form, formodede en Feilskrift af XXIIII for *XXVII* og XIIII for *VIIII* af Hensyn til den indbyrdes parvise Sammenhæng mellem Eriks og Haakon den godes Regjering og mellem Harald graafelds og Haakon Jarls: saa man, naar H. N. opfører Erik reduceret til 1 Aar, derefter maa vente Haakon d. gode opført med 27 som i O. H. og vel ogsaa i Hkr. (ligesom ogsaa den forøvrigt lidet nøiagtige Kongerække i O. H. præf. XLVII begynder med Regjeringstallene: 73—1—27), og paa den anden Side, naar Haakon Jarl opføres med 33 Aar, maa vente Harald graaf. med 9. Prof. S. Bugge har senere, under Trykningen, efter Undersøgelse af Haandskriftet til H. N. oplyst, at der i Hskr. tydeligt læses XXVII for Udgavens XXIIII (p. 11 L. 9)[19]. Herefter synes det saameget sandsynligere, at H. N.'s XIIII Aar for

[19]) Derimod har Hskr. ligesom Udg. p. 12 L. 5 XIIII.

Harald graaf. beror paa en oprindelig Feillæsning af VIIII fra Sæmunds Række, især da Tallet XIIII ellers kun gjenfindes i Kongerækken i O. H. præf. XLVII og der opført med Uvished: „XIIII annis vel XVII“, hvad ogsaa muligens kan afhænge af en gammel Hskr.'s-Utydelighed.

Af Betydning for Spørgsmaalet om H. N.'s Affattelsestid bliver det maaske, hvis min Formodning om Sammenhæng mellem H. N.'s og Sæmunds Kronologi godkjendes, at man altsaa i H. N. gjenfinder Sæmunds Regjeringsangivelser ikke i deres oprindelige Tvetydighed, der synes at have voldt Sagaskriverne saa megen Vanskelighed, men kritisk tolkede paa samme vistnok tvivlsomme Maade som i O. H. og Hkr. — Haakon Jarls 33 Aar synes derimod ikke af H. N.'s Forfatter tænkt som Gjenstand for Reduction, saafremt min i Anhanget fremsatte Opfatning af Beretningen om Olaf Tryggvesøns Fødsel er grundet. (Spor af en Udeglemmelse i Hskr. af et bestemt Udgangspunct for Beregningen af de 33 Aar kan maaske sees i Textens „cum *inde* regnasset XXXIII annos“ om Haakon Jarl, p. 15 L. 1).

Om der end vil kunne reises mange Indvendinger mod de Forsøg, som i den forangaaende Sammenstilling af Tidsangivelserne i den ældre Kongehistorie er gjorte paa at forklare de indbyrdes Afvigelser i det Enkelte, synes de mange Sammentræf dog at pege med Styrke hen paa Ares og Sæmunds Systemer som Grundlag for Tidsregningen i den norske Kongesaga, hvad enten de enkelte Fremstillinger af den skyldes islandsk eller norsk Forfatterskab i norrønt eller latinsk Sprog.

Men de enkelte Aarsangivelser i en Kronologi staa jo i nødvendig Sammenhæng med de historiske Begivenheder, saa at Forskjellen mellem kronologiske Systemer oprindelig dog skriver sig dels fra forskjellig Opfatning af Begivenhedernes Rækkefølge, dels fra forskjelligt Stof i Traditionen — med andre Ord, hvad der bestemmer Kronologer til at fastholde forskjellige Tidsangivelser, er tildels den forskjellige Fylde af den Tradition, som de stræbe kro-

nologisk at bestemme. Der vil derfor være fuld Grund til at skjelne mellem en Ares og en Sæmunds Tradition, forsaavidt det gjøres sandsynligt, at begges indbyrdes forskjellige Aarsbestemmelser ere foranledigede ved gjensidig forskjelligt Fortællingsstof. Til Ares Tradition maa saaledes exempelvis have hørt den detaillerede Fremstilling af Begivenhederne angaaende Tryggve, Harald grænske, Haakon Jarl under Harald graafelds Regjering, der førte ham til at ansætte denne til 15 Aar og give Olaf Tryggvesøn 27 Aars Alder ved Ankomsten til Norge; medens rimeligvis til Sæmunds Tradition maa henføres Keiser Otto's Danmarkstog, Haakon Jarls Frigjørelse fra Skattepligten og den dermed sammenhængende Forkortning af Har. graaf.'s Regjering til 9 Aar, og formodentlig ogsaa Ansættelsen af Olafs Alder til 32 Aar, naar man tager Hensyn til, at den begrunder Forandringen af Ares 15 + 20 Aar for Har. graaf. og Haak. Jarl til 9 + 26, at den fremtræder saa tidligt som hos Theodrik og Odd og sandsynligvis ogsaa bestemmer Fsk.'s Fremstilling af Har. graaf.'s og Haakon Jarls Historie.

Selv om man altsaa kun vil anerkjende en mundtlig Tradition for Sagnstoffets Vedkommende, bliver dog disse Mænd at betragte som den nærmeste historiske Hjemmel for saadanne med Tidsregningen nødvendigt sammenhørende Emner, forsaavidt de optoges i de senere skriftlige Sagabearbeidelser.

Forskjellen mellem Ares og Sæmunds Tidsregning er forresten neppe saa stor, som den ved første Øiekast kan synes, hvad lettest vil sees paa de vedheftede Regjeringsrækker. Thronskifternes Aar variere vistnok (forsaavidt man tør sætte Ágr.'s Aarsangivelser identiske med Ares) for Magnus den gode med Svend Alfivesøn, for Haakon Jarl med Harald graafeld og for Erik Blodøxe med Harald haarfagre, og derhos har der vistnok været Uenighed om Tidsbestemmelserne inden Har. haarf.'s og Haak. Adelstf.'s Regjeringer (cf. Ágr. & Fsk.). Men dette hindrer ikke Enighed mellem begge i væsentlige Hovedpuncter for Tidsregningen: begge have rimeligvis været enige i Aaret for Hafrsfjordslaget, Grændserne for Haakon Adelstensfostres Regjering (fraregnet Sæmunds Fællesaar), Sigurd Jarls

Død 962, Jomsvikingekampens Aar 994[20], Svolderslagets Aar 1000 og Jarlernes og Olaf den helliges Regjering.

Ares System har vistnok været det oprindelige, og som en Modification af dette fremtræder Sæmunds, uden at dog derved Tidsregningen i sin Helhed væsentlig forrykkes, hvad man ogsaa maatte vente efter begge Forskeres Samtidighed og indbyrdes Conference, som ialfald Are for sit Vedkommende bevidner i sin senere Islændingebog.

At imidlertid Sæmunds Angivelser saa tidligt som af Theodrik og Odd ere blevne misforstaaede til Forrykkelse af Tidsregningen, kan neppe uden videre tages som Bevis for, at de af Sæmund kun har været givne i kortest muligt Schema; thi Grunden til Misforstaaelsen ligger i Maaden at angive Regjeringerne med Iberegning af Fællesaar til begge Sider, og denne Utydelighed kan ligesaavel have gjort sig gjældende under en noget udførligere Fremstilling som i en nøgen Kongerække. Lettest at gjenkjende ere naturligvis Sæmunds Tal, naar de gjengives uden Afkortning eller benyttes under ligefrem Sammentælling, vanskeligere derimod, naar de som i Hkr. og tildels vel i Fsk. og H. N. have været Gjenstand for Reduction, hvorved den forskjellige Opfatning kan føre til temmelig forskjellige Resultater.

For Ares Vedkommende er man vistnok villigere til at til-

---

[20]) Flat. I. 128, 131 & 150 i Forbindelse med Fm. S. II, 116 f. sætter Sigmund Brestesøn 9 Aar gammel ved Harald graaf.s Død og 27 Aar ved Jmsv.slaget. Slaget selv sættes Flat. I. 187: 25 Aar efter Har. graaf.s Død, i Strid med den første Angivelse, der lægger 18 Aar mellem begge Begivenheder. Begge Opgivender forliges imidlertid om Slagets Tid Vinteren 99¾, naar de 25 Aar regnes fra 969, de 18 fra 975, og at den sidste Beregning er Ares, bekræftes af, at Flat. I. 194 netop hjemler Fortællingen om Sigmunds Deltagelse i Kampen som *„frasögnn Ara prestz froda Þorgilssonar“*.

Sæmund og Are synes altsaa at have været enige om at henlægge Jmsv slaget til 99¾, medens Fær.sagas Ansættelse af Sigmunds Alder ved den Tid bekræfter, at Are selv virkelig har sat 975 som Har. graaf.'s Dødsaar.

(Maurer Bekehr. 1. 251 Anm. 26 benytter forresten Færs's Angivelse til at beregne Kampaaret fra 970.)

kjende ham en videre gaaende Betydning for Sagaskrivningen end den blot kronologiske Ordning med dertil hørende Fastsætten og Udskyden af det omløbende Sagastof efter den af ham antagne Tidsregnings Medfør; derimod har der været reist større Tvivl angaaende Forfatterskab fra Sæmunds Haand.

K. Maurer antager (Altn. p. 56 [530]), at Sæmund har skrevet et Verk om Norges Konger, hvorfra Konungatal i Lovkvædet til Jon Loptssøn er hentet, men sætter det som en Nødvendighed, at han har skrevet paa Latin, da hverken Thorodd (S. E. II. p. 12) eller Prologerne til Hkr. og O. H. omtale ham mellem de ældste Forfattere i Modersmaalet (fastholdt „Island" 1874, p. 458, 1).

Denne Slutning synes dog ikke fuldt tvingende; thi Alfabetafhandlingens Forfatter, der aabenbart sigter til Ares hele Forfatterskab, — hvortil Maurer selv regner Ares første Islb. af saa vidtløftigt Omfang, at hans deri indeholdte „Ættartala" og „Konungaæfi" kan have afgivet et væsentligt Grundlag til Landnáma og Kongesagaen, og hans senere Islb., — kan vel have betragtet dette Forfatterskab som saa overveiende toneangivende for den hele historiske Forskning, at han kan have havt fuld Grund til kun at nævne ham, om han end har kjendt andre, mindre betydelige Arbeider af lignende Art, især hvis disse allerede støttede sig til Are, — og denne Opfatning bliver saameget rimeligere, naar man, som jeg, er tilbøielig til ialfald ogsaa at tillægge Are en særskilt Udarbeidelse af en første Landnáma og en første Konungaæfi.

Hertil kommer ogsaa det specielle Forhold mellem Thorodd og Are som Samarbeider med Hensyn til Alfabetets Fastsættelse, som ogsaa kan have bidraget til en fortrinsvis Fremdragen af Ares Forfatterskab. Ialfald siges paa dette Sted ikke udtrykkeligt, at kun Are og ingen Anden har skrevet Historie i Modersmaalet. Ordene lyde (S. E. II. p. 12): „Nú eptir þeirra (enskra manna) dæmum, allz vér erum einnar túngu, þó at greinzt hafi mjök önnur tveggja eða nakkvat báðar, til þess að hægra verði at ríta ok lesa, sem nú tíðist ok á þessu landi bæði *lög* ok *áttvísi*, eða *þýðingar helgar*, eða svá *þau hin spakligu fræði*, er *Ari Þorgilsson* hefir á *bækr* sett af skynsamligu viti, þá hefir ek ok ritað oss Íslendingum stafrof,

bæði latínustöfum, öllum þeim, er mér þótti gegna til várs máls vel, svá at rettræðir mætti verða, ok þeim öðrum, er mér þótti í þurfa at vera, en or váru teknir þeir, er eigi gegna atkvæðum várrar túngu". (Cf. S. E. II. 4.)

Og heller ikke Prologerne, mener jeg, er her afgjørende, da der kun tales om Ares Bog i Ental, altsaa kun hans første Islb., og det paa Stedet kun gjælder at faa sagt, at Are ved dette Verk er den, der først har brudt Banen som historisk Forfatter paa Modersmaalet („Kongesagaens Fremvæxt" I. p. 5). Fremdeles vil neppe heller den Støtte, Maurer finder for Sæmunds latinske Forfatterskab i den Omstændighed, at han kun citeres af kirkelige Skribenter, være urokkelig, da man formentlig finder sterkere Spor af, hvad man maa betegne som Sæmunds Tradition, i Hkr. og Fsk. end hos de af Maurer nævnte Forfattere, vistnok uden udtrykkeligt Citat, men det har, tror jeg, ringe Vægt, da overhovedet Citat af navngiven Forfatter hører lidet hjemme i Sagaen — egentlig strider mod dens Væsen.

Hermed er da endnu ikke Maurers Paastand benægtet, kun anser jeg ikke dens Begrundelse for fuldt bevisende.

G. Storm (Snorre p. 15) benægter for det første Sæmunds norrøne Forfatterskab med Henvisning til Grammatikeren i Edda, som skal kalde Are „den eneste (?) islandske Forfatter paa Modersmaalet", hvad jeg, som sagt, ei kan finde hjemlet i Udtrykkene paa nævnte Sted. Dernæst imødegaar han Maurers Formodning, at Sæmund paa Grund af det latinske Sprog har været ubenyttet af Snorre, fordi denne ikke har været Sproget mægtig, og jeg er heri ganske enig med Storm, at man vanskelig kan paa Forhaand frakjende de verdslige Sagaforfattere Evnen til at kunne benytte et latinsk Kildeskrift. Men naar saa Storm ogsaa benægter Sæm.s latinske Forfatterskab, idet han ligesom Maurer vil afvise Snorres Benyttelse af et Sæmunds Verk paa Grund af manglende Citat („uagtet han skyldte hans Slægt saameget"), kan jeg atter ei være enig; thi selv Are citeres ikke i Fortalen til Hkr. saaledes, at man faar Indtrykket, at han er nævnt, fordi han er en væsentlig Kilde, og heller ikke nævnes der de øvrige skriftlige Grundlag, som utvivl-

somt i rigt Maal er udnyttede hen gjennem Hkr. Men dette sker ikke, mener jeg, af den simple Grund, at Sagastoffet hverken i den mundtlige eller skriftlige Tradition har været opfattet som nogen enkelt Mands Forfattereiendom — ikke blot fordi Stoffet naturligvis ei var inventeret, men historisk givet, men ogsaa fordi selve Fremstillingen betragtedes som en væsentlig overleveret, under Samlingen af Stof stadigt voxende Fortælling, til hvilken ingen enkelt Mand kunde hævde nogen Eiendomsret.

Denne ængstelige Bekymring for Hævdelsen af sine literære Fortjenester er i det hele en moderne Forfattereiendommelighed, som Middelalderen har været merkværdig fri for.

Det er her, som sagt, kun min Hensigt at paavise, at de Grunde, som anføres mod Sæmunds Forfatterskab, neppe er afgjørende. Om der kan fremhentes positive Grunde for et saadant Forfatterskab, vil afhænge af den detaillerede Undersøgelse af Sagaerne, hvortil her endnu ei er Stedet; kun skal jeg i Forbigaaende minde om O. T.s Henvisninger p. 30: „ok þessa getr Semundr inn frode — ok slikt sama segir Semundr fra Olafi“ — og Sammenstillingen p. 22: „Ok þessir menn samþykkiaz Semundr enn frode ok Aren froðe Þorgilssonr“ — sammenholdte med Fm. S. X. 576 („er hvárstveggia sögn er trúlig“) og 289: „þessa þings getr Sæmundr prestr hinn froði, er agetr var at speki oc mælti sva: A adru ari rikis Olafs“ etc. — „Sva hefir Sæmundr ritað um Olaf konung í sinni bók: hann safnaði saman“ etc. — hvor det dog ligger overmaade nær at tænke paa directe Citat af skreven Bog — om end den sidste Nævnelse af Sæm.s „Bog“ kan gjøres tvivlsom forsaavidt, at den kun findes i den norske Oversættelse (Storm), der dog er foretagen med Tilhjælp af islandske Bøger, da der i den inddrages udførligt Citat af Ares Islb. (Fm. S. X. 297).

I Forbindelse med denne Undersøgelse af de Gamles kronologiske Angivelser og Drøftning af de Grunde, som er anførte mod noget Forfatterskab af Sæmund, vil det ikke være overflødigt for en paalidelig Granskning af Sagaberetningernes indbyrdes Sammenhæng at imødegaa de efter min Mening altfor raske Slutninger, G. Storm paa forskjellige Steder har gjort angaaende Theodriks

og Hist. Norv.s Forhold til sine Kilder. Storm gjør saaledes (Snorre p. 20—22, Ann. f. n. Oldk. 1871, IV. p. 423 f.) gjældende, at Th. skrev „efter mundtlige Sagn (audita), da han ingen historiske Forfattere havde at støtte sig til (ubi nulla opitulatur scriptórum auctoritas)", og mener paa sidste Sted, at Th. kun for Kronologiens Vedkommende har støttet sig til Islændingerne (medens han alligevel „ikke kjendte Ares eller Sæmunds Beregninger"! Sn. p. 21)[1]), at derimod Stoffet, Sagnene, ialfald ei behøve at være hentede fra islandsk Tradition.

Theodrik indleder sin Norgeshistorie med følgende Bemerkning: „Operae pretium duxi — pauca hæc de Antiqvitate Regum Norwagiensium breviter annotare, et prout sagaciter perqvirere potuimus ab eis, penes qvos horum memoria præcipue vigere creditur, qvos nos Islendingos vocamus, qvi hæc in suis antiqvis carminibus percelebrata recolunt". — Jeg har anseet det Umagen værd at nedtegne følgende om de norske Kongers Fortid i al Korthed, og saavidt jeg nøiagtigt har kunnet faa Underretning af dem, hos hvem Mindet om disse Begivenheder antages især at blomstre, hvem vi kalde Islændinger, og som fremdeles sysle med disse i deres gamle Digte omtalte Tildragelser. — Og herefter maa vi da paa Forhaand antage, at Theodrik har hentet sit historiske Stof væsentligt fra den islandske Tradition, idet han efter sin Samtids Dom har holdt Islændingerne for de bedste Hjemmelsmænd, saavel fordi de endnu i fortrinlig Grad syslede med Fortidens Tildragelser, som fordi de fremfor andre Nordboer mindedes de gamle Digte, der for den Tids Fremstillere af Nordens Historie maatte træde istedetfor de ellers paalideligste Vidnesbyrd, de samtidige annalistiske Optegnelser. Ja, han synes at betragte den historiske Digtning som allerede i den Grad særegen for Islændingerne, at han tilegner dem under et den hele Olddigtning (suis antiqvis carminibus), uagtet vistnok den ældste Norgeshistorie kunde siges endnu at være støttet paa norsk-fødte Skaldes Kvæder.

[1]) Storm (De ældste Forbindelser mellem den norske og islandske Litteratur. Vidensk. Forh. 1875 p. 2 f.) har senere antydet en, formodentlig gjennem mundtlig Tradition formidlet, Forbindelse mellem Th.'s og Ares Kronologi.

Da Th. udtrykker sig i Prologen: „constat nullam ratam regalis stemmatis successionem in hac terra exstitisse ante Haraldi pulchre comati tempora“ — og henter Vidnesbyrd om de tidligere Tiders Nordmænd fra udenlandske Forfattere og fortsætter: „liquet itaqve fuisse etiam ante tempora Haraldi in hac terra in bellicis rebus potentes viros, sed, ut diximus, illorum memoriam scriptorum inopia delevit“ — kunde man vistnok fristes til at antage, at Th. af de ældste Kildedigte ei har kjendt Thjodolfs Ynglingetal og heller ikke kan have havt Adgang til nogen prosaisk Beretning om Ynglingerne i Norge — altsaa ikke Ares Islb., forsaavidt denne har indeholdt Beretninger „frá Upplendingakonungum“. Dog mener jeg, at ogsaa dette vilde være en forhastet Slutning; thi med den første Sats har Th. vistnok kun villet sætte som historisk Factum, at der „ingen anerkjendt Kongestammens Arvefølge har været før Harald haarfagre“, og forøvrigt kan han rigtigt have opfattet de længere tilbagegaaende indenlandske Beretninger som Sagnhistorie, som han, hvor det gjælder paalidelig historisk Forskning, fremdeles træffende, helst vil have erstattet med udenlandske samtidige Vidnesbyrd om Nordmændenes Færd. Han vælger altsaa herefter som Udgangspunct for den egentlige Historie Haralds Kongedømme, medens han dog i Cap. 1 ved at omtale de tidligere „*regulos*“ røber sit Kjendskab til den forudgaaende Landstilstand efter de norrøne Kilder.

Theodrik antyder allerede i Prologen Mangelen for Norges Vedkommende af en lignende Fremstilling af Norgeshistorien som sin Grund til at skrive: — „Et qvia pene nulla natio est tam rudis et inculta, qvæ non aliqva monumenta suorum antecessorum ad posteros transmiserit, dignum putavi hæc, pauca licet, majorum nostrorum memoriæ posteritatis tradere“ — altsaa er hans Arbeide væsentligt foretaget, forat ogsaa Norge skulde være repræsenteret i denne Gren af Literaturen. Hvis Sverige eller Danmark — saaledes ogsaa Island — havde havt skriftlige Beretninger om Norges Fortid, havde der alligevel været den samme Opfordring for Th. til ved en norsk Fremstilling at hævde Norges Værdighed som cultiveret Land paa dette Felt.

I Verkets Slutningsord siger endelig Th. udtrykkeligt, at han er den første Forfatter paa dette Felt — „Et sciat pro certo me istarum rerum relatorem alium potius voluisse qvam me, qvod qvia hactenus non contigit, me malui qvam neminem“ — men dette tør ikke forstaaes i videre Udstrækning, end at han, saavidt han vidste, var den første, der i Norge skriftligt fremstillede dette Emne.

Theodrik har neppe havt Forestilling om Muligheden af kritisk at bedømme og rense den foreliggende Tradition; hvad Historikeren har at fremstille, er ham enten blot og bart Laan fra Andres Kundskab eller Frugt af egen personlig Erfaring som Øienvidne. Da han nu udtrykkeligt viser fra sig Fremstillingen af sin egen Samtids afskrækkende Splittelse og Tvedragt, bliver ham altsaa kun tilbage at gjengive med Troskab sine Hjemmelsmænds Beretninger om Fortiden, uden at han gjør Fordring paa ved egen Kritik at kunne skille Falskt fra Sandt i denne saaledes foreliggende Tradition. Han siger derfor ogsaa: Men den uforfalskede Sandhed i denne min Fortælling er hel og holden at tilregne dem, efter hvis Beretning jeg har nedtegnet dette; thi jeg har sammenskrevet, ikke hvad jeg har seet, men hvad jeg har hørt — „Veritatis vero sinceritas in hac nostra narratione ad illos omnimodo referenda est, qvorum relatione hæc annotavimus: qvia nos non visa sed audita conscripsimus,“ cfr. ogsaa de gjentagende Udtryk ved Verkets Slutning p. 341: „non visa sed audita retractans“ — „qvia aliena relatione didici, qvod scripsi“, — og Modsætningen mellem „visa“ og „audita“ kan her ingenlunde urgeres derhen, at hans Kilde kun er den mundtlige Tradition: audita betegner her kun det af Andres mundtlige eller skriftlige Beretning erfarede i Modsætning til Øienvidnets personligt erhvervede Kundskab om samtidige Begivenheder, paa samme Maade som ogsaa i Hkr.-Prologen Udtrykket: „sem ek hefi heyrt froða menn segja“ omfatter Forfatterens mundtlige og skriftlige Kilder. Tages Modsætningen altfor bogstavelig, bliver den meningsløs; thi at han ikke har seet, hvad der ligger forud for hans egen Tid, behøver han ei at fortælle, og ligeoverfor „visa“ om det oplevede kunde Th. vanskeligt uden at op-

give det rhetoriske Udtryk faa betegnet sine Kilder som ikke blot hørte, men ogsaa læste, selv om han, hvad ikke er rimeligt, har lagt nogen Vægt derpaa. At Kritik af Kilderne er fjern fra Forfatterens Tanke, fremgaar af hans egen Karakteristik af de indskudte Bemerkninger: „Digressiones etiam more antiqvorum Chronographorum non inutiles, ut arbitramur, ad delectandum animum lectoris locis competentibus adjunximus“ — og stemmer ganske med, at det hele saaledes inddragne Lærdomsapparat paa hvert enkelt Sted er aldeles ufrugtbart for Bedømmelsen af det historiske Stof. Det eneste Felt, hvorpaa Theodrik øiensynlig har anspændt sin kritiske Evne, er vel Kronologien, og her har man, som ovf. formodet, maaske i Ansættelsen af Har. graaf.'s og Haak. Jarls Regjeringsaar en Prøve paa hans forsigtige Ændring af, hvad han ansaa for sine Kilders Overlevering.

Den næste Paaberaabelse af Islændingerne sker Cap. 1 angaaende Tidsangivelsen for Harald haarf.'s Regjeringstiltrædelse: „Hunc numerum annorum Domini, investigatum, prout diligentissime potuimus, ab illis, qvos nos vulgato nomine Islendingos vocamus, in hoc loco posuimus: qvos constat sine ulla dubitatione præ omnibus aqvilonaribus populis in hujusmodi semper et peritiores & curiosiores extitisse“ — hvor altsaa Islændingerne prises som kyndigere og ivrigere i annalistisk Forskning fremfor alle nordiske Folkeslag. Naar Vanskeligheden ved at naa Sikkerhed i Aarsberegningen forklares ved: „maxime ubi nulla opitulatur scriptorum auctoritas“ — især hvor ingen Forfatterhjemmel støtter — maa det vistnok forstaaes om Mangel af samtidige annalistiske Optegnelser, saa derved ei benægtes Tilværelsen og maaske Benyttelsen af senere skrevne Kilder (af Islændinger).

Pag. 323 c. 13 omtaler Th. atter løseligt Hjemmel for Olaf d. hell.'s Alder ved hans Fald: „tunc constat eum fuisse provectioris ætatis, qvando martyrio coronatus est, qvemadmodum illi dicunt, qvibus maxime in hujusmodi credendum est. — Nec mirum de Olavo hoc contigisse (Tvivl angaaende hans Daab) in illa terra, ubi nullus antiqvitatum unqvam scriptor fuerit“. Th. selv kalder sit Verk: „De antiqvitate regum Norwagiensium“ — Prol. & Overskriften ved

cap. 1 — „nullus antiqvitatum scriptor“ maa altsaa forstaaes som: nogen Forfatter af sammenhængende Norgeshistorie i Lighed med Th.'s, medens han selv c. 20 omtaler Forfattere, der have skrevet om Olafs Mirakler og Helgenophøielse, Skrifter, hvor Kronologien ventelig ei kom paa Tale.

Theodrik siger saaledes her udtrykkeligt kun, at ingen sammenhængende Fremstilling af Norges Fortidshistorie (ham bekjendt) har været forfattet i Norge.

Forskjellig Tradition angaaende Olafs Fald synes antydet p. 329 c. 19: „qvia a diversis diversa dicuntur“ — hvis det ikke blot er forbeholden Taushed. Angaaende Tiden for Olafs Død fremtræder atter Th.'s Bestræbelser for at komme efter den rette Tidsregning: „ut nos certius indagare potuimus“. At Th. dog her støtter sig til skrevne Kilder synes at maatte sluttes, naar han fortsætter: „Sciendum vero est, *in libris* nil adeo corruptum ut supputationem numerorum, tum maxime vitio scriptorum, tum etiam minori industria calculantium, et *ideo*, ut in primis diximus, hunc numerum annorum nolumus praejudicare certiori, semper et ubiqve præcaventes contentiones, in his præcipue, qvæ contra fidem non sunt“. Thi Talen kan dog ikke gjælde Th.'s egen Bog, som han ikke selv kan tillægge nogen af de nævnte Mangler; og hvad han i den følgende Digression anfører om udenlandske Skribenters Uoverensstemmelse: „Et ut pauca de antiqvorum *libris* — referam“ etc. — gjælder kun Beregningen af Kristi Fødsel efter Verdens Skabelse, vedrører altsaa ikke Olafs Dødsaar efter Kristi Byrd, men kan kun være anført som et oplysende Exempel ved, hvad han har bemerket om Bøgers Upaalidelighed (i Anledning af hans egne Kilder).

Om Miraklerne ved Olafs Lig og dettes Optagelse og Bisættelse i Throndhjem forelaa der og maatte der vel for Kirketjenesten foreligge norske legendariske Optegnelser. Th. finder det overflødigt at dvæle ved bekjendte Detailler, „qvia hæc omnia a nonnullis memoriæ tradita sunt“. Men hermed er ikke sagt (Storm, Ann. 424) at Th. forbigaar Alt, hvad han ved tidligere nedtegnet. Det ligger ikke i Th.'s Plan at give en saavidt muligt udførlig Norgeshistorie;

thi da havde ogsaa dette været medtaget, men at give en kort samlet Fremstilling af Begivenhederne, forsaavidt de hidtil ikke have været optegnede i Norge, og saaledes maaske især udnytte og gjøre bekjendte i Norge de Materialier, som var allerede tilveiebragte i enkelte islandske Verker om dette Emne. Et tilsyneladende annalistisk Kildeskrift anfører Th. i Cap.'s Slutn.: „Catalogus Regum Norwagiensium" for Knuts, Svends og Haakons Regjering, 5 Aar; men om dette har været norsk eller islandsk maa nærmest afgjøres ved Sammenligning med islandsk Tradition.[20])

Der ligger altsaa ikke i de Ytringer, der kan fremhentes fra Theodrik, noget uimodsigeligt Vidnesbyrd om, at han ei har havt til Benyttelse ældre Skrifter (indenlandske for enkelte Partier eller udenlandske, islandske af mere omfattende Karakter), ja, hans egen Omtale af Legenderne om Olaf og Catalogus regum taler imod en saadan Opfatning, og paa den anden Side giver visselig allerede en løs Gjennemlæsning af hans Arbeide en saa sterk Følelse af

---

[20]) At Theodrik har skrevet i Norge, sees af Udtrykket i Prologen „in hac terra" — at han er født Nordmand, fremgaar af de hyppige Udtryk „materna — patria — nostra lingua, propria — nostra gens" i Modsætning til f. Ex. p. 321: „qvem *illi* materna lingua Thormod appellabant" om Islændingerne — og at han var en Thrønder, sluttes af Betegnelsen „comprovincialium" p. 337 om Thrønderne, uden at Sammenhængen angiver, hvem derved menes; medens Ágrip paa tilsvarende Sted p. 320 har: „viþ Þraundi".

Endelig forekommer det mig, at man har lagt en utilbørlig Vægt paa Udtrykket hos Th. om Eystein meyla „infelix tyrannus", idet man deraf har udledet, at Th. maa have skrevet før Anerkjendelsen af Sverres Kongedømme. For det første kunde jo en Forfatter selv efter et saadant Tidspunct vel tænkes at kunne udtrykke sig mindre anerkjendende om det endelig seirende Parti; men meget mere forekommer mig netop Tillægget „infelix" at røbe Sympathi for Sverres Slægt, medens „tyrannus" vel kan være brugt uden Bitterhed, i Betydningen Hersker, om den Høvding, der i sit korte Kampliv ei naaede frem til almindelig Anerkjendelse, og at Forfatteren virkelig har staaet paa denne politiske Side, synes mig sterkt bekræftet af hans med Sverres Stridsskrift og Kongespeilet stemmende Ytring cap. 5 om det rette Forhold mellem Kongens og Kirkens Magt i Anledning af Otto den anden, som neppe kunde klinge godt i Erkebisp Eysteins Øren ialfald forinden hans Forsoning med Sverre.

Identitet af Th.'s og den norrøne Kongesagas Stof, at man faar en Forudfølelse af, at her kun er tre Alternativer at vælge mellem: Enten er den mundtlige Sagatradition allerede før Th. i den Grad størknet, at den nedskreven i forskjellige Lande (Norge, Island) fra forskjellige Munde har frembragt i alt væsentligt samme Fremtilling — eller Th.'s Verk maa i den skriftlige Saga have en hidtil ikke anet Betydning som Kildeskrift — eller Th. maa i væsentlig Grad have benyttet islandske Forarbeider og islandske Fortællere. Og paa dette sidste Forhold mener jeg Th.'s egne Ord i Prologen nærmest og naturligst pege hen.

Angaaende *Historia Norwegie* præciserer Storm sin Opfatning (Yderlig. Bemerkn., Ann. 1873. IV. p. 361) saaledes, at den „er forfattet i Slutningen af 12te Aarh. i Norge og af en norsk Geistlig, som ikke har kjendt islandske skrevne Kilder". Jeg skal her fremdeles ikke indlade mig paa en gjennemgaaende Drøftelse af H. N.'s sandsynlige Forhold til den øvrige Kongesaga, men kun fremholde, hvad jeg synes i Forfatterens egne Ord taler mod en saadan Afvisning af skrevne norrøne Kilder.

Han kalder i Fortalen p. 1 sit Verk „negocium — hucusqve latino eloqvio intemptatum", hvad udelukker Kjendskab til latinske Kilder (Theodrik og ogsaa Sæmund, hvis han virkelig har skrevet paa Latin om de norske Konger); men dette samme Udtryk forudsætter dog næsten med Nødvendighed, at norrøne historiske Skrifter have været kjendte af Forfatteren; thi da Latin i hine Dage var det naturlige Skriftsprog (ialfald for en Geistlig), vilde neppe Nogen falde paa særligt at fremhæve, at han skrev over et Emne som hidtil den første paa Latin uden i Modsætning til foreliggende Skrifter om samme Emne paa Modersmaalet. Derimod er det ganske naturligt, at Hkr.'s Forfatter nævner Ares Fortjeneste ved at skrive „fyrstr manna hér á landi at norrœnu máli", da dette netop ikke var, hvad der laa nærmest. Til saadanne ældre norrøne Skrifter sigter da vistnok Forfatteren senere med sit: „nostris aminiculis fretus", hvad bekræftes yderligere ved det senere Udtryk „in omnibus seniorum asserciones secutus"; thi „seniorum" vilde være aldeles meningsløst, forsaavidt det kun gjaldt at vælte

Ansvaret for Fortællingens Sandhed over paa Andre (cfr. Theod. Prol. „veritatis sinceritas — non visa sed audita conscripsimus). Hjemmelsmandens Troværdighed kan naturligvis ikke bekræftes ved, at han personligt er nogle Aar ældre end Forfatteren, men kun ved, at han tilhører en ældre, de omtalte Begivenheder nærmere Tid. „Seniorum asserciones“ kan altsaa kun forstaaes om „førlevende Sagamænds Beretninger“, og at dette kun skulde betegne den mundtlige fra gammel Tid af hævdede og fæstede Tradition, ikke skriftlig Overlevering, ligger ialfald ikke i Ordene og strider mod det tidligere restringerende Udtryk „negocium hucusqve *latino* eloqvio intemptatum“, som da maatte have lydt mere omfattende med fuldkommen Udeladelse af sit „latino eloqvio“.

Storm paapeger endelig som en afgjørende Ulighed mellem H. N. og Are, at hin begynder Ynglingerækken med *Yngve Sviakonge*, denne med *Yngve Tyrkekonge*, og mener, at denne Ulighed „frembyder en Kløft mellem Are og H. N.'s Forfatter, som umuligt kan udfyldes,“ en Paastand, som han (Ann. 1873. IV. p. 380 ff.) fastholder og videre udvikler. Jeg har i den senere udgivne „Kongesagaens Fremvæxt“ I. p. 15, 17 f. udviklet, hvorledes denne Forskjel, som mig synes, naturligt forklares ved mythologisk-kritisk Identificeren af Odin, Yngve-Frey og Frey, hvorved et af disse Led udskødes, medens kun med de tre det Antal af 30 Forfædre før Ragnvald heiðumhærri naaes, som tillægges Thjodolfs Ynglingetal, og jeg mener, at det vel er tænkeligt, at Are selv først i sine senere Arbeider har indført den kritiske Identificeren af Odin og Yngve (Yngvefrey), medens han endnu i sit første Skrift kan have begyndt Rækken med Odinn Tyrkjaconungr — Yngui Sviaconungr — Niörþ. Men om end denne Forklaring ei godkjendes, bliver det alligevel uberettiget af H. N.'s „Ingui Swethie rex“ at slutte, at Forfatteren ei har kjendt Traditionen om Tyrkeindvandringen (eller islandske Kilder); thi han siger hermed ei mere, end hvad netop islandske Kilder anføre i Forbindelse med hin Tradition, f. Ex. S. E. 1. 28: „En Oðinn hafði með sér þann son sinn, er Yngvi er nefndr, er konungr var í Svíþjoðu, ok eru frá honum komnar þær ættir, er Ynglingar eru kallaðir“ — cfr. Landn. 336: „þá Freyr, sonr Oðins,

conditor, sá er fyrst bygði Uppsali í Svíaríki" — og hans Tillæg, „qvem primum Swethie monarchiam rexisse plurimi astruunt," synes mig netop naturligst forklares af denne de Lærdes Tvivl om Ordningen af disse første Led i Ynglingerækken, hvorpaa jeg paa nævnte Sted har anført flere Exempler; og Udtrykket vidner neppe om en meget tidlig Forfattelse af H. N., men snarere om en senere, efterat denne Strid allerede havde udviklet sig, hvorefter der er Spor i de forskjellige Kongerækker og i de Snorre tillagte Arbeider.

Denne korte Oversigt over Kongesagaernes Kronologi for det ældre Tidsrum er naturligvis langtfra udtømmende, meget mere haaber jeg, at den under Inddragelse af stadigt flere Enkeltheder vil kunne føre til en stedse klarere Indsigt i Sagabearbeidelsernes indbyrdes Forhold; men dertil hører en langt nøiagtigere Undersøgelse af de enkelte Sagafremstillinger, end jeg nu kan fremlægge. Derfor har jeg her ikke turdet indlade mig paa mere, end hvad var lettest overskueligt, og specielt maattet forbigaa Fsk.'s Tidsangivelser for Tiden efter Svolderslaget. Men allerede i disse Hovedtræk, mener jeg, Undersøgelsen leder til en Gruppering af Sagaerne, der kan være af Vigtighed ved Spørgsmaalet om deres Kilder, idet det for mig ialfald for Øieblikket stiller sig saa: at Ágr. slutter sig kronologisk til Are; Theod., Hist. Norv., Fsk. og formodentlig Odd til Sæmund, medens Hkr. (O. H., Egs.?) benytter en Combination af begge Systemer; og det vil da blive Formaal for videre Detailundersøgelser at efterspore, om disse kronologiske Systemer staa i saadan organisk Forbindelse med Fortællingsstoffet, at man deraf maa slutte til sammenhængende Fremstillinger af større eller mindre Omfang som de oprindelige Kilder.

Kristianssand i Januar 1875.

Tillæg.

I.

Efter foranstaaende Undersøgelses Indlevering til Trykning er G. Storms Oplysninger „Om Haandskrifterne af Thjodrek Munk“ fremkomne i Videnskabs-Selskabets Forhandlinger for 1875.

Storm oplyser her, at der istedetfor Udgavernes Læsemaade i cap. 1: „Anno ab incarnatione Domini millesimo (!) qvinqvagesimo secundo regnavit Haraldus pulchrecomatus“ — i det nyfundne Stephanius's Haandskrift læses „octingentesimo quinqvagesimo octavo“ og bemerker dertil: „og dette maa altsaa fastholdes ligeoverfor det korrupte 1052 eller rettere dets vilkaarlige Forbedring 852.“

Denne Storms Godkjendelse af det nye Aarstal synes mig imidlertid ikke at være uden Betænkeligheder:

Rettelsen af Udgavernes og altsaa vel ogsaa det Arnemagnæanske Haandskrifts 1052 til 852 forekommer saa selvindlysende ligeoverfor Theodriks egen Tidsregning, at den neppe kan kaldes en vilkaarlig Forbedring, men snarere en fuldkommen tryg Rettelse af en aabenbar Skrivfeil; men er dette saa, da staar de to Haandskrifters forskjellige Aarstal overfor hinanden med lige Ret, saameget mere, som Th.'s egen Beregning, ogsaa efter Storms Opfatning, fører til 855, midt imellem begge Texternes Tal.

Vælges 858 som Textens oprindelige Tal, vil der altsaa i Udgavernes 1052 være Feil baade i Hundrederne og i Enerne, med andre Ord, det hele Tal vil være grebet rent af Luften og ikke engang kunne forklares som en Feilskrift. Men hvorledes kan det da være kommet ind! Den eneste Udvei turde være at antage først 852 indkommet som en Rettelse af 858 efter en løs Sammentælling af Th.'s Regjeringsaar fra Olaf d. hell.'s Dødsaar 1029 med

17 Aar for Jarlerne (cfr. ovf.) og saa 852 feilskrevet til 1052; men dette vilde dog være en besynderlig Vanskjebne over et og samme Tal, og skulde den antages, saa vilde jeg da heller gjøre det til Fordel for et oprindeligt 855 end for 858.

Det er imidlertid ovenfor søgt paapeget, hvorledes 852 virkelig kan have havt en Støtte i en i Sagaerne brugelig, skjønt neppe rigtig, Beregning af Sæmunds Regjeringstal, og hvorledes Th. kan herefter være bragt til at anføre Tallet for hans islandske Hjemmelsmænds egen Risico, uagtet han selv ei naar fuldt op til dette Aar. Men nogen antagelig Forklaring af 858 savnes ialfald endnu, det strider, som det synes, baade mod Th.'s egen Beregning og mod den sædvanlige Sagatradition.

Jeg tør derfor endnu ikke godkjende det nye Tal, men er snarest tilbøielig til deri at se en ny Feilskrift fremkommen saaledes, at Stephanius, idet han maaske efter sin særegne Haandskriftshjemmel har villet rette 1052 til 852, med Tanken paa Ottetallet er kommet til at indføre det dobbelt, ogsaa som Ener.

At Th.'s senere Angivelse (c. 3) af Islands Opdagelse og Bebyggelse i Haralds 9de eller 10de Aar kan synes at støtte 858 som Tiltrædelsesaar, idet man derved ogsaa efter Th. faar Opdagelsen faldende i samme Aar som efter Are (867—68), bør neppe tages til Indtægt for 858.

Theodriks cap. 3 „De inventoribus Islandiae" minder nemlig saa sterkt om Fremstillingen i Landn. Prol. p. 24; I, 1 p. 26 ff. og Islb. c. 1 p. 4 (Fm. S. XI. 409 ff. Fm. S. I. 233. Flat. I. 247 f.), at man neppe kan tage feil ved at antage det for et udtogsmæssigt Referat af den gjængse islandske Fremstilling, hvis større Udførlighed Th. rimeligvis har i Tanke ved sine Slutningsord: „Sed de hac re ista sufficiant". Th. siger her: „Regno (!) Haraldi nono, vel, ut qvidam putant, decimo navigaverunt mercatores qvidam ad insulas, qvas nos Pharias vocamus" — og senere om Ingulf: „prædictam terram (Island) qvæsivit, invenit et cum suis inhabitare coepit anno pene decimo regni Haraldi." — Th. anfører altsaa her ikke nøiagtigt Aaret for Ingulfs første Ankomst til Island, men kun en omtrentlig Tidsangivelse, idet saavel Fundet af Landet som dets senere Be-

byggelse henlægges til Haralds 9de eller 10de Regjeringsaar, og den kan neppe af Th. være tænkt at skulle beregnes efter hans eget Værk, da det anførte Udgangspunct for Haralds Regjering (852 ell. 858) ikke stemmer med hans egne Regjeringsangivelser (855).

Det er da rimeligt, at han kun refererer et sædvanligt Opgivende af et bestemt Aar, som Middelaar for Fund og Bebyggelse; men netop et saadant Middelaar anfører ogsaa Are i sin Islb. c. 1: „Island bygþisc fyrst or Norvege á dögom Haralds ens hárfagra, í þann tiþ — es Ívarr — lét drepa Eadmund —. En þat vas dccclxx vetrom epter burþ Crists — at því es ritiþ es í sögo hans". Dette af udenlandske Skrifter hentede Udgangspunct for Tidsregningen, Eadmunds Dødsaar 870, har rimeligvis været almindeligt godkjendt af de islandske Sagamænd, saa der neppe er Tvivl om, at ogsaa Sæmund, der, som vi have seet, i det hele taget ikke meget afviger fra Are, har anerkjendt det samme Middelaar for Islands Fund og Bebyggelse.

Theodriks indledende Bemerkninger om Færøerne og det første Fund af Island har sin nærliggende Parallel i Stykket om Nadodd, Landn. I. 1. p. 26 f., der netop slutter med: „Svá sagði Sæmundr prestr enn fróði" — medens forøvrigt senere Udtryk minde om Islb., saa det vel kan være, at Th. i sit c. 3 sammensmelter Sæmunds og Ares Fremstillinger.

Naar nu Are efter at have nævnt 870 som Middelaar for Bebyggelsen senere bemerker: „En svá es sagt, at Haraldr være *lxx vetra cōnungr* oc yrþi áttræþr" — og c. 3: „Svá hafa oc spaker menn sagt, at *á lx vetra yrþi Island albygt* svá at eigi være meiri siþan — *þat vas lx vetrom epter dráp Eadmundar* conungs, *vetre eþa tveim áþr Haraldr enn hárfagre yrþi dauþr* at tölo spacra manna" — saa laa det ialfald nær at regne 61 eller 62 Aar tilbage i Haralds 70-aarige Regjering fra hans Dødsaar til Islands Bebyggelse (870), som da maatte falde i hans 9de eller 8de Regjeringsaar.

Sæmunds Regjeringstal har derimod ført os til 860 som Haralds Tiltrædelsesaar, og Sæm. maatte altsaa, hvis han godkjendte 870

som Middelaar, sætte det bestemt som Haralds 10de Aar („ut qvidam putant“).

Efter dette forklares Theodriks vaklende Tidsangivelse, som det synes, tilstrækkeligt fyldestgjørende ud af de to toneangivende islandske Kronologers Beregninger, og det bliver neppe tilraadeligt at betragte Th.'s 10 Aar efter 858 som et af Are uafhængigt Vidnesbyrd for Rigtigheden af 868 for Ingulfs første Ankomst til Island efter Ares Opgivender i Islb.[1])

October 1875.

II.

Bestemmelsen af Ares og Sæmunds Indflydelse paa den islandsknorske Sagaskrivning vil naturligt for en væsentlig Del afhænge af, hvorvidt man med Grund kan føre flere eller færre af Sagaernes Enkeltnotitser vedrørende Tidsregningen tilbage til hine Mænds kronologiske Systemer enten som dem oprindeligt tilhørende Satser eller som senere mere eller mindre heldige Tillempninger til dem.

Jeg benytter derfor Anledningen til her endnu tillægsvis at omhandle enkelte kronologiske Anførsler, som i foranstaaende Undersøgelse ikke er blevet medtagne.

Ovenfor p. 30 er i Forbigaaende nævnt de to forskjellige Opgaver af Haakon Jarls Alder ved Faderens Død til nær 20 og til 25 Aar. O. H. p. 10 heder det ved Sigurd Jarls Død: „Þat var tveim vetrom siðarr en Hacon konungr fell *at sogo Ara prestæ ens froða Þorgils sonar.* Þa var Hacon son Sigurðar nęr tvitøgr at alldri“.

Da Haakon Jarl efter Hkr. 90 & O. H. 9 fødtes en første Julenat (en saa fremtrædende Fødselstid, at man tør antage den almindelig kjendt af Sagamændene, om den end ikke nævnes andetsteds),

---

[1]) Storm (De ældste Forbindelser etc. Vidensk. Forh. 1875 p. 3) synes paa Sammentræffet af Aarstal (867 – 868) at støtte Formodning om Slægtskab mellem Th.'s og Ares Kronologi; men Are kan ialfald ikke have betegnet 867—68 som Haralds 9de eller 10de Regjeringsaar.

gives hermed Haakon Jarl fyldte 19 Aar i Julen $96^1/_2$ nærmest forud for Sigurds Fald om Høsten 962, og efter dette vil han være 32 Aar i Julen $97^4/_5$ forud for Harald graafelds Fald i 975 efter Ares Regning og 52 Aar i Julen $99^4/_5$.

Til Hkr.texten vedføies derimod [Fm. S. I. 219] (Flat. I. 239) ved Afslutningen af Haakon Jarls Historie i den større Ol. Tr. S.: „(En) þá er Hákon jarl var drepinn, hafði hann verit jarl 30 ok 3 vetr (þrettan vetr ok XX) frá því er Sigurðr jarl féll faðir hans; (en) þá var Hákon hálfþrítögr, [er faðir hans féll], en nú skorti hann 2 vetr á sextigi, er hann var drepinn.“ Ligefremt opfattet uden Tillempning giver denne Notits Haakon Jarl ved Faderens Død om Høsten 962 fyldte 25 Aar, altsaa siden Julen $96^1/_2$, og han vil herefter have været 32 Aar i Julen $96^8/_9$ forud for Har. graaf.'s Fald i 969 efter Sæmunds Regning, og med 33 Aars Jarledømme fra 962 falder hans Død 995, da han i Julen $99^4/_5$ har fyldt 58 Aar.

Denne 6 Aars Aldersforskjel staar vistnok i $96^1/_2$ som en tilsyneladende tilfældig Uoverensstemmelse i Traditionen; men indlægges, som antydet, 19 Aars Alderen i Ares Tidsregning, (hvad allerede hjemles ved O. H.'s Sammenstilling af Notitsen med den umiddelbart forudgaaende Henvisning til Are) og 25 Aars Alderen i Sæmunds, vil begge være enige om fyldte 32 Aars Alder for Haakon ved Har. graaf.'s Fald, medens Haakon dog i Sæmunds Beregning er 6 Aar ældre end i Ares, hvad netop er det samme Aaremaal her tillagt Haakons Alder, som Sæmund efter det ovenfor udviklede har tillagt Haakons Regjering fra Har. graaf.'s, idet dennes Død rykkedes tilbage fra 975 til 969 — og dette Sammentræf kan neppe være en Tilfældighed.

Den anden Hovedbegivenhed, hvis Tid forrykkes ved Differensen mellem Are og Sæmund angaaende Har. graaf.'s og Haakon Jarls Regjeringsaar er Olaf Tryggvesøns Fødsel, henlagt til 968 efter Are, til 963 efter Sæmund. Vi have altsaa tre Aarsangivelser utvivlsomt i indbyrdes Sammenhæng forskjelligt ansatte i Sagaerne: Haakon Jarls Alder ved Faderens Død om Høsten 962: nær 20 Aar eller fyldte 25 Aar ɔ: 6 Aars Forskjel — Olaf Tryggvesøns Fødsel 968 eller 963 ɔ: 5 Aars Forskjel — Harald graafelds Fald 975 eller

969 ɔ: 6 Aars Forskjel; men af disse tre Momenter synes kun Har. graaf.'s Død at have maattet med Nødvendighed trække de to andre med sig, og kun ved den kan der paavises antagelig Grund til Meningsforskjel: Har Sæmund vidst at henlægge Keiser Otto II's Tog i det rette Aar 975, maatte Haralds Død rykkes tilbage, og at den maatte trænges netop 6 Aar tilbage, kan maaske have havt sin Grund i en bestemt Tradition om Skattepligtens Varighed. En saadan synes nemlig antydet i Jvs. skjønt ikke fuldt tydeligt, ialfald som Udgaverne for Tiden fremlægge Sagaen. Fm. S. XI. 21 nævnes først en foreløbig Overenskomst om en Udredsel, „100 marka gullz ok 60 hauka" ved Norges eventuelle Erhvervelse, dernæst siges p. 24: „ok geldr (Hákon) Haraldi konungi af því fé *3 vetra skatt fyrir fram* ok kveðst eigi mundu í öðru sinni betr til færr enn nú" — fremdeles p. 26: „ok sendir Hákon jarl Haraldi konungi ein misseri *60 hauka, ok lét at honum þótti betra at gjalda heldr upp á einu ári en eigi á hverju ári*", hvorved Udredslen udtrykkeligt betegnes som gjældende for flere Aar, og at det netop er tre Aars Høgeskat, sluttes af Theodr. 316: „viginti videlicet accipitres persolvendos singulis annis", hvad da videre med Rimelighed tør antages for Udfyldning for Høgenes Vedkommende af de første tre Aars Skattepligt, vel allerede p. 21 nævnt i sin Helhed „100 marka gullz ok 60 hauka" — derpaa omtales Otto IIs' Regjering „í þann tíma" og hans Løfte, „at hann skyldi fara til Danmerkr *3 sumar í samt*, ef þess þyrfti við, ok kristna alla Danmörk" — videre p. 27 f. Otto's (I's) første uheldige Tog til Danmark, og p. 28 Haakons Varsko om, at han under de forhaandenværende Rustninger ei vilde kunne udrede Skatten, og endelig p. 29: „ok eru nú kyrr tíðindi bæði í Noregi ok Danmörku *3 vetra*, ok í þessum 3 vetrom lét Otta keisari samna liði — ok er þessi vetr liðo, þá ferr hann til Danmerkr" etc.

Angaaende Otto I's Forhold til Danmark henvises til Maurers Redegjørelse, Bekekr. II. Anh. 1. 482 f., og Munch I. 2. 69 f. & 88 f. Det sikreste, man her har at holde sig til mellem de tarvelige Notitser, er, at den samtidige Widukind fortæller, at en dansk-tydsk Krig truede med at bryde ud 968, og senere nævner Danerne som

beseirede af Otto I, og at Thietmar, født 976, omtaler en for Otto seirrig Krig mod Danmark og et dansk Gesandtskab til Keiseren i Quedlinburg 973. Nogen Krig imellem disse Aar synes imidlertid ikke at have fundet Sted.

Det er muligt, at Traditionen i Jvs. i sin Beretning om et første uheldigt Tog af Otto, skjønt urigtigt henført til Otto II, kan indeholde et combineret Minde om et tidligere Tog af Otto I og om Spændingen mellem det danske og tydske Rige i Aarene 968—973, ogsaa antydet af Theodr., om det end ikke er kommet til et virkeligt Sammenstød i 972 (Jvs.'s 3die Aar), som formodet i Notae uber. til Saxo ed. Müller & Velschow III. p. 286 f.; men ialfald synes Jvs. at antyde ved sine Tidsangivelser, at man tænkte sig et Tidsrum af 6 Aar forløbne fra Har. graaf.s Død til Otto II's Angreb paa Danmark (975). Dette Aaremaal er heller ikke samlet og præcist opført (som i Flat. I. 107 og Mscr. C. af Ol. Tr. S., Fm. S. I. 120 — maaske dog kun ved Feilskrift), hvad kunde vække Mistanke om uorganisk Indbringelse netop fra Sæmunds Beregning, men delt i to Tidsrum paa tre Aar, idet først antydes tre Aars Skat forud betalt og dernæst udtrykkeligt tre Aars Fred efter Tydskernes første Anfald. Angivelsen er altsaa holdt fuldkommen i traditionel Sagastil og vækker ingen Mistanke om senere Tilrettelægning efter vedtaget kronologisk System. Et andet Spørgsmaal bliver det, om ikke det hele her i Jvs. skriver sig mere eller mindre directe fra Sæmunds Opgivender.

Har altsaa Sæmund kjendt en saadan Tradition, har han dermed havt Grund til at drage Har. graaf.'s Død netop 6 Aar tilbage. Den tilsvarende Afkortning i Haralds Regjering kunde da lettest tilveiebringes ved at slette Ares første tre Aar i Ufred og følgende tre Aar i Fred (Hkr. 115 f.), hvorom intet nærmere var at fortælle (cfr. Munch, I. 2. 27 f.); men derhos maatte dog Tryggves Drab og Olafs Fødsel i det sjette af disse Aar rykkes op umiddelbart efter Sigurds Død, altsaa til 963, rimeligvis for ei at komme for langt fra Olafs traditionelle Alder ved Har. graaf.'s Død (Fm. S. I. 89).

Var der saa endelig tillige en bestemt Tradition om Haakon

Jarls Alder, 32 Aar, ved Haralds Fald, hvad synes bekræftet ved O. H.'s og Ol. Tr.'s her omhandlede Sammentræf i dette Punct (og en Bemerkning om Haakons Alder ved hin Leilighed, ved hans egen Tiltrædelse af Enestyret, synes at maatte have ligget en Sagaberetter lige i Veien), saa maatte ogsaa Haakons Alder rykkes 6 Aar tilbage.

Et andet kronologisk Opgivende, som i disse Undersøgelser ikke er uden Betydning, er den archaiserende Sats i Ágr. 290 (Fm. S. X. 389) om Tiden for Haakon Jarls Død: „*Þat vas of vár er Hacon do*", som jeg er tilbøielig til at betragte som ligefrem Udskrift af et ældre Arbeide (af Are?).

Ovenfor er det søgt paavist, at Ágr.'s Tidsregning i sine Hovedtræk ganske stemmer med Ares, og til den mener jeg, ogsaa denne Enkeltbemerkning er at henføre.

Naar Ágr. 296 (Fm. S. X. 393) siger om Olaf Tryggvesøn: „Hann hafþi VII vetr oc XX er hann com i Noreg oc á þeim V vetrum er hann bar conungsnafn i Noregi crisnaþi hann V laund" — og derved Olafs Fødsel i Forbindelse med Sagaernes Tradition forøvrigt med al Sandsynlighed maa være tænkt faldende om Høsten 968, vil han først om Høsten 995 kunne siges at have (fulde) 27 Aar, og herefter maa Haakons Død om Vaaren, da den sættes omtrent samtidig med Olafs Komme („i þvi bili com Olafr. Tr. af Englandi í Noreg") lægges til Vaaren 996. Dette er da vel oprindeligt samme Tradition, som kommer frem i Kristn.s. c. 6: „Olafr kongr kvam í Noreg á öndverdri go" (Gomaaned begyndende 8de —15de Febr.).

Paa den anden Side, naar Ágr. lader Olaf bære Kongenavn „á V vetrum", vil Beregningen af disse 5 Aar fra Vaaren 995 heller ikke ret passe med Tiden for Olafs Fald (ialfald efter den traditionelle Tid for Svolderslaget ved 9de Sept., men Ágr. henlægger rigtignok Kampen til Sjæland), uden man med Maurer, Bekehr. II. 517 & 524, accentuerer „vetrum" (cfr. Munch II. 267); thi i Virkeligheden har han da baaret Kongenavn i $5^1/_2$ Aar. Henlægges derimod An-

komsten til Vaaren 996, vil Olaf om Høsten i Aar 1000 falde ved Midten af sit 5te Aar.

Efter Ágr. selv synes altsaa hin Angivelse rettest at forstaaes om Vaaren 996.

Ágr.'s Angivelse af Olaf d. hell.'s Regjeringstid og Dødsaar er ovenfor fundet stemmende med Ares Opgivende om Olafs 15 Aars Regjering og Død 1030 (cfr. Islb. c. 8 p. 10). Nu heder det i O. H. 232 (Hkr. 510): „Olafr enn helgi var þa halffertugr at alldri er hann fell *at søgu Ara prestz ens froða*" (Ágr. 306: „Þa var hann halffertogr at aldri"), hvorefter Olafs Fødsel falder Sommeren 995 efter Faderen Harald grenskes Død samme Sommer; men O. H. 15 siges: „einom vetri siðar en Haraldr konungr (grensci) fell toco Þrøndir af lifi Hacon jarll en toco Olaf Tryggvason til konungs", og hermed er da i O. H. Haakon Jarls Død og Olafs Regjeringstiltrædelse lagt til Vaaren 996 i Modsætning til Heimskringlas og den større Ol. Tr.'s Beregning, der maa henlægge begge Begivenheder til Høsten 995.

O. H.'s sidstnævnte Bemerkning er vistnok ikke udtrykkeligt hjemlet ved Ares Navn; men den er dog ved Harald grenskes Død som Udgangspunct bragt i Forbindelse med den senere fra Are hentede Notits om Olaf d. hell.'s Levealder, og tidligere i samme sin forberedende Recapitulation af den forudgaaende Kongehistorie tager O. H. udførligt og med Navns Nævnelse sin Støtte i Ares Kronologi, saa det ikke er usandsynligt, at ogsaa det her omhandlede Opgivende om Haakons Død hører hjemme sammesteds, om jeg end ikke for Øieblikket tør paaberaabe mig min Opfatning af O. H.'s Indledningscapitler som støttende sig væsentligt ikke til Hkr., men til dennes Hovedkilde, Ares „konunga æfi".

Naar hertil føies, at Kristn.s., som altsaa ogsaa henlægger Olafs Komme til Vaaren, c. 12 paaberaaber sig Are i følgende Ordlag: (Ari froði) „er flest hefer sagt fra þessum tiðendum er her ero rituð", og man endelig forøvrigt vil tillægge den i min foranstaaende Udvikling forsøgte Jævnførelse af Ágr.'s og Ares Tidsangivelser nogen Vægt, synes der at maatte være Grund til at opføre ogsaa denne Ágr.'s Anførsel: „Þat vas of var er Hacon do", som et Led i Ares

Tidsregning — ialfald falder den sammen med Angivelserne i O. H. og bidrager saaledes til at bestemme Ágr.'s Kronologi som islandsk.

Spørgsmaalet om den traditionelle Hjemmel for Olafs Ankomst til Norge enten fra England eller fra Rusland, som hos Odd, der ogsaa lader Olaf foretage sin Reise om Vaaren, faar endnu henstaa ubehandlet.

Et tredje Differenspunct vedrørende Tidsregningen kan her endnu foreløbigt medtages, om end dets fulde Belysning hænger sammen med Spørgsmaalet om Forholdet mellem Ágr. og Hist. Norvegiae.

Ovf. p. 29 er berørt det urimelige i at opfatte Sæmunds 33 Aar for Haakon Jarls Styre som Regjeringsaar efter Har. graafelds Fald, da Olaf Tryggvesøns Fødsel efter Sæmunds Aldersberegning da vilde falde i Haakons første Regjeringsaar; men saaledes synes alligevel H. N. at have opfattet Forholdet.

Baade Ágr. og H. N. lader Astrid drage til Orknøerne efter Tryggves Død; men hun reiser efter Ágr.: „meþ Olafi þrevetrum" — efter H. N. „jam gravida".

Ágr. 292, Fm. S. X. 390: „Enn eftir frafall hans þa fluþi Æstriþ er Truggvi hafþi fengit a Upplaundum braut til Orcnayia meþ Olafi þrevetrum suni sinum oc Truggva *at forþasc bæþi flaræþi Gunnhildar oc suna hennar. oc Hoconar jarls er aull kipþusc þa enn um Noreg. þviat eigi voro þa enn suner Gunnhildar af lifi tecnir* oc com hon til Orcnayia meþ þrimr scipsaugnum."

H. N. 13: „Interea ipsa Astrida jam grauida in tribus nauibus cum decenti comitatu Orchades peciit, ibiqve fidissime concesso asylo felix puerpera regem futurum quem nominauit Olauum est enixa —. Post mortem vero filiorum Gunnilde quidam Hacon — tocius Norwegie monarchiam — sibi usurpauit. — Sed in Orchadibus pupillum puerum didicit natum, protinus illi parat insidias, quem se suspicatur regno privaturum."

Ágr. angiver Olafs Alder ved hans Tilbagekomst til Norge til 27 Aar, og der kan i dets Beretning forøvrigt ei sees nogen Grund til at forandre H. N.'s Opgivende, om dette havde foreligget. H.

N. derimod, som giver Haakon Jarl 33 Regjeringsaar, maa lade Olaf fødes i Haakons første Regjeringsaar, forat det hele skal nogenlunde hænge sammen — altsaa tænke sig Olaf med den høiest opførte Alder, 32 Aar, ved Ankomsten til Norge.

Det er nu ikke nødvendigt at forstaa Ágr., som om Olaf skulde være tre Aar ved Faderens Død; snarere er Astrids Flugt til Orknøerne at lægge tre Aar efter Tryggves Drab. Olafs 27 Aars Alder ved Ankomsten til Norge lægger hans Fødsel til 968, hvilket samme Aar O. H. 11 angiver ved at sætte Tryggves Fald 6 Aar efter Sigurd Jarls. Astrid siges i Ágr. at flygte for at undgaa ei blot Gunhilds og hendes Sønners Efterstræbelser, men ogsaa Haakon Jarls („er aull kipþusc þa enn um Noreg þviat eigi voro þa enn suner Gunnhildar af lifi tecnir"). Dette forudsætter da netop en Udvikling af det spændte Forhold mellem begge Parter, der kræver flere Aar, forat Astrid skal kunne fra begge Sider blive udsat for Forfølgelse, og det hele Forhold, specielt at ogsaa Haakon optræder med Krav paa Landsherredømme og allerede forfølger Olaf som en Medbeiler til Magten i Norge passer vel til Hkr.'s (med Ágr.'s foranstaaende Sats parallele) Citat fra Are (Hkr. p. 134): „en 6 vetr hina síðarstu, er Haraldr gráfeldr lifði, segir Ari, at Gunnhildar synir ok Hákon börðust, ok *stukku ymsir or landi*", — i dette Tidsrum — 871 efter Ágr. — falder da Astrids Flugt.

Vi have her i den tvesidige Frygt for Gunhild og for Haakon maaske den første Anledning til Odds og Theodriks Fortælling om, at Gunhild sender Haakon efter Astrid og Olaf.

Ágr.'s Tradition her kan vel stamme fra Are, skjønt Hkr. paa dette Punct ei frembyder nogen Parallel til Ágr.; thi Hkr. har netop intet angaaende Olafs Ungdomshistorie, der med Sandsynlighed kan henføres directe til Are, men begynder strax Olafs Saga med Laan fra Odd, og fra denne og Hkr. er atter Fremstillingen vandret over i den større Ol. Tr.'s, hvorved den for os har faaet en skuffende Hjemmel i Traditionen.

H. N. derimod med sin Opfatning, at Astrids Flugt faldt endnu i Gunhildssønnernes Tid, og at Haakon Jarl regjerede 33 Aar efter Har. graaf.'s Død, kunde ei lade Olaf allerede ved Flugten være

treaarsgammel uden at afvige altfor meget fra Traditionen om Olafs Alder og de Forfølgelser, han i sin første Barndom var udsat for fra Gunhilds og Haakons Side. Den eneste mulige Combination af de forskjellige Momenter, som ogsaa laa nær, naar Ágr.'s Tradition forstodes saaledes, at Flugten fandt Sted umiddelbart efter Tryggves Drab, og dette sattes i Forbindelse med den hævdede Overlevering om Olafs Fødsel strax efter Faderens Død, var da at lade Astrid flygte for Gunhildssønnerne og føde Olaf henne i Haakons første Aar og derpaa ogsaa forfølges af Haakon.

H. N. har altsaa ingen Støtte i Sagatraditionen forøvrigt for sin eiendommelige Fremstilling, og denne kan forklares som en Lempning af, hvad er fortalt i Ágr., foranlediget ved H. N.'s feilagtige Opfatning af Regjeringsangivelserne. Ágr.'s Opgivende derimod synes at staa i god Overensstemmelse med, hvad tør tillægges Are, og kan ialfald ei, saavidt jeg ser, forklares som en for Ágr. nødvendig Rettelse af H. N.'s Beretning. Man er saaledes berettiget til her at antage Ágr.'s Fremstilling for oprindeligere og slutte deraf, at Ágr.'s og H. N.s Parallelisme angaaende Olaf Tryggvesøn skriver sig fra fælles (islandsk?) Kilde, ikke fra H. N. som Grundlag for Ágr.

I Marts 1876.

A. Gjessing.

Bemerkninger.

Henvisningerne gjælde Kristianiaudgaverne, hvor saadanne foreligge, og Pag., hvor ikke Kap. udtrykkeligt tilføies.

Ágr. ɔ: Ágrip („Brudstykke af en gammel norsk Kongesaga" i Samlinger til N. F.'s Sprog og Historie II, 2. Kristiania 1834). Fm. S. X.

Fsk. — Fagrskinna Krist.udg.

Hkr. — Heimskringla do.

Q. T. — Odd Munk's Ol. Tryggv.'s Krist.udg. 1863.

O. H. — Olaf d. hell.'s Saga (histor.) Kristiania 1853.

Flat. — Flatøbogen Krist.udg.

Landn.— Landnáma Islendinga sögur I.

Egs. — Egils saga. Reykjavik 1856.

Fm. S. — Fornmanna sögur.

S. E. — Edda Snorra Sturlusonar. Kjbh.udg.

Isbl. — Islendingabók ved Dr. Theod. Möbius. 1869.

M. N. F. H. ɔ: Munch: Det norske Folks Historie.

Bekehr. — Maurer: Die Bekehrung des norwegischen Stammes.

Sn. — G. Storm: Snorre Sturlasøns Historieskrivning. Kjbh. 1873.

	Reges Norwegie. O. H. præf. XLVII.	Hist. Norv.	Heimskr.
. . .			
393			
. .			
337			
. .			
l.			
gnus			
– 1)	† 1063 eller 64?		
. .			
– 1)			
. .			
. .	. . . 4		
. .			
. .	. . . 15		
. .			
+ 1)	. . . 13		
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 1000
. .	. . . 5	. . 5 p. 15	. . . 5
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 995
. .	. . . . .	. . 33 ibd.	. . . 20
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 975
. .	14 ell. 17?	. . 14 p. 12	. . . 15
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 960
. .	27 = O. H. 9.	. . 27 p. 11	. . . 26 O. H. 9: 27
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 934—933
. .	. . . 1	. . 1 ibd.	. . . 2—1
. .	. . . . .	. . . . .	. . . 932
. .	73 ell. 63?	. . 73 p. 10	. . . 73
. . . . .			859.